

GAZDASÁGI SÉRELMEINK **ÉS** **KIVÁNSÁGAINK**

**AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT
KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁ-
NAK GYERGYÓSZENTMIKLÓSON
1926. ÉVI OKTÓBER HÓ 9-ÉN
TARTOTT NYILVÁNOS ÜLÉSÉBŐL**

**DICSŐSZENTMÁRTON 1926
ERZSÉBET KÖNYVNYOMDA RÉSZV.-TÁRSASÁG**

GAZDASÁGI SÉRELMEINK ÉS KIVÁNSÁGAINK

AZ ORSZÁGOS MAGYAR PÁRT KÖZGAZDASÁGI SZAKOSZTÁLYÁNAK
GYERGYÓSZENTMIKLÓSON, 1926. ÉVI OKTÓBER HÓ 9-ÉN TARTOTT
NYILVÁNOS ÜLÉSÉBŐL

DICSŐSZENTMÁRTON, 1926
ERZSÉBET KÖNYVNYOMDA RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Gyárfás Elemér:

Elnöki megnyitó.

*Közéleti munkásságunk sokoldalú feladatai között elsőrangú figyelmet kell fordítanunk az erdélyi magyarságot érdeklő **gazdasági** kérdésekre.*

*Nehéz kisebbségi sorsunkban kultúránkat csak **saját erőinkkel** tudjuk fenntartani és fejleszteni. Ha kulturánk érdekében igénybe akarjuk venni népünk anyagi erejét s ha Erdélyben a magyar kulturát a magyarság széles vállaira akarjuk ráépíteni, akkor ki kell terjesztenünk gondoskodásunkat e vállak teherbíró képességének megtartására és fokozására is. Mert csak az a nép tud kulturájáért áldozni és csak az tud kulturmunkát végezni, mely az anyagi jólétnek bizonyos fokára eljuthatott. Az erdélyi magyarság kulturális érdekeinek is jelentős, sőt alapvető szolgálatot teszünk tehát, midőn népünk gazdasági érdekeit felkarolni igyekszünk.*

*De ez az egyetlen útja annak is, hogy az erdélyi magyarság vezetői s népünk széles rétegei között szoros, **benső kapcsolat** jöjjön létre s ez őket elszakíthatatlanul egybefűzze. Népünk elvárja tőlünk, hogy ha nem is áll rendelkezésünkre az államhatalom ereje s közvetlen segítséget nem is tudunk mindig hozni, legalább meleg érdeklődéssel viseltessünk gazdasági problémái iránt; gazdasági sérelmeire igyekezzünk orvoslást szerezni s ha ez erőnket meghaladja, úgy kötelességünk e sérelmeket legalább nyíltan felpanaszolni s népünk kívánságaira hangos szóval ráirányozni a közfigyelmet.*

*Foglalkoznunk kell azonban gazdasági problémáinkkal azért is, mert **gazdasági sérelmeink jelentős része egyidejűleg kisebbségi sérelem** is. Nemcsak azok a panaszaink és terheink vannak, melyek azonosak a néptöbbség ugyanazon társadalmi osztályának sérelmeivel, hanem vannak olyan fájó és érzékeny gazdasági sérelmeink is, melyek szoros összefüggésben állanak kisebbségi sorsunkkal s amelyeket azért kell elszenvednünk, mert nem tartozunk a néptöbbséghez. A gazdasági életnek majdnem minden teréről sorozatosan panaszolhatnók fel azokat a törvényhozási*

és kormányintézkedéseket, azokat a hatalmi tényeket és durva visszaéléseket, melyek a kisebbségi gazdát, iparost, kereskedőt hátrányba szorítják ugyanazon foglalkozási ágak a néptöbbséghez tartozó termelőivel és munkásaival szemben. Ezek a mi legfájóbb és legbántóbb sérelmeink, mert ezeknek szülőoka az egyenlőtlen bánásmód, az igazságtalanság.

Mi teljes komolysággal magunkévá tesszük népünk minden gazdasági sérelmét és kívánságát s igyekszünk anyagi boldogulása érdekében minden lehetőt megtenni. E nagy cél érdekében készséggel kezdet fogunk az azonos termelési ágak néptöbbségi reprezentánsaival, hogy közösen és egyesült erővel igyekezzünk segíteni azokon a bajokon, melyek e gazdag ország szegény népének megélhetését akadályozzák és nehezítik. Különös kötelességünknek ismerjük azonban, hogy az általános természetű s a néptöbbséget is hasonlóképpen érintő gazdasági nehézségek mellett elsősorban és főként a **speciálisan kisebbségi gazdasági kérdéseket** karoljuk fel, mert ezeknek orvoslását népünk csak tőlünk várhatja s mert talán kultúrája sérelmeinél is fájóbb népünkre nézve az, ha kisebbségi helyzete miatt anyagi megélhetésében is kárt és hátramaradást kell szenvednie.

E szempontok indították az Országos Magyar Párt elnöki tanácsát arra, hogy vezetésem mellett véleményező és kezdeményező szervként közgazdasági szakosztályt állítson fel, amelynek céljait és feladatait a következőkben állapítottuk meg:

- a) állásfoglalás a gazdasági vonatkozású törvényhozási és kormányintézkedések tárgyában, ezek megfelelő előkészítése és kritikája;
- b) a kisebbségek gazdasági érdekeltségeinek megszervezése s ezek szerves együttműködésének biztosítása;
- c) gazdasági érdekeink erőteljes képviselése és érvényesítése a mezőgazdasági és iparkamarákban, valamint később a munkakamarákban és a törvényhozásban;
- d) intenzív szervező munka annak érdekében, hogy a kisebbségek gazdasági érdekei a fontos köztestületekben, így legközelebről a városi és megyei tanácsokban, majd a kamarában és szenátusban a leghivatottabb közgazdasági szakférfiak által megfelelő képviselőkhöz jussanak.

E feladatkörök munkálása érdekében igénybe óhajtottuk venni s egyenként is felkértük azokat a gazdasági szakférfiakat, kik egyfelől mint a mezőgazdasági és iparkamarák már megválasztott tagjai, e közmegegyezésükönél fogva törekvéseinket illetékes helyen

kellő súllyal kifejezésre juttathatják, másfelől Erdély közgazdasági életében elfoglalt vezetőszerepüknél fogva hivatva vannak arra, hogy ezeket az érdekeket később a törvényhozásban képviseljék. Ezenfelül egyidejűleg a lapok útján ismételten felkértük jelentkezésre mindazokat az elméleti és gyakorlati szakfőriaikat, kik a Szakosztály munkájában résztvenni kívánnak. E felhívást erről a helyről is megismétlem s kérem, hogy akik tudásukkal és tapasztalataikkal segítségünkre akarnak lenni, e szándékukat jelentsék be, mert a mi körünkben, hol nem díszt és méltóságokat, hanem munkát osztunk ki egymás között, megalakulásunk percétől kezdve mindig szívesen láttunk minden jóakarató embert.

Szakosztályunkat akként szerveztük meg, hogy annak kebelében a mezőgazdaság, a kézműipar, a gyáripar, a kereskedelem és pénzügy leghivatottabb szakfőriaikkal legyenek képviselve, e foglalkozási ágak mindegyike külön-külön csoportot alkosson s így közöttük a munka megosztható legyen.

Hatalmas és néha egyenesen elérhetetlennek látszó nagy feladat az összes termelési ágak érdekeit egy szakosztályon belül kellően képviselni és érvényre juttatni. A különböző termelési ágak sokban eltérő szempontjaira s részben ellentétes érdekeire tekintettel kívánatos lett volna, hogy mindegyik csoport önálló szakosztályként szereztessék meg. Különösen indokoltnak látszik ez a mezőgazdaságnál, mely népünk főfoglalkozási ága s így elsősorban igényli gondoskodásunkat. Hogy az elnöki tanács ennek dacára szakosztályunk keretében **közös** munkára utalta a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem reprezentánsait, annak meg van a maga nagy jelentőségű **elvi oka**. Ha a legteljesebb mértékben átérezzük és méltányoljuk ugyanis minden egyes termelési ágnak saját panaszait és kívánságait, a ránk bízott nagy érdekek mégis azt követelik tőlünk, hogy amikor egyikért síkra szállunk, azt olyan formában tegyük, hogy azzal a másiknak jogos érdekeit ne sértsük, mert **életérde-
künk, hogy a magyarság különböző foglalkozási ágai és
társadalmi osztályai között összhangot teremtsünk és tart-
sunk fenn**. Ha egyoldaluan érvényesítenők egyik osztály érdekeit s az egyiknek sérelmeit a másikkal szemben éleznők ki, ezzel csak egymást gyengítenők és nem használnánk, hanem ártanánk közös ügyünknek. Sanyarú kisebbségi sorsunk ránk diktálja az egységet és összetartást minden téren s így meg kell lennie ennek az összhangnak a gazdasági kérdésekben is. Ezért alkottunk **egy közös** szakosztályt

s e közös szakosztálynak különböző termelési ágakat képviselő tagjai ezért jönnek össze időnként közös ülésekre. Amikor tehát kiki közülünk a saját gazdasági osztályának égető kérdéseivel foglalkozik, tegye ezt abban a tudatban, hogy szavai az összes többi termelési ágak képviselőink jelenlétében hangzanak el, hogy azoknak tagjai is sorstól sujtott magyar emberek s hogy nem egymás gyöngítésére, hanem erősítésére jöttünk össze.

Mai összejöveteleinknek főcélja, hogy egész napon át tartó beható tanácskozással s legkiválóbb elméleti és gyakorlati szakférfiaink útmutatása mellett **megállapítsuk az erdélyi magyarság legfőbb s legégetőbb gazdasági sérelmeit és kívánságait.** Nem tudományos elmefuttatásokkal jövünk Önök elé s nem kívánunk nagy elvi kérdéseket egymással szembeszögezni, hanem a minket legközvetlenebbül érdeklő, húsunkba vágó **gyakorlati problémákat** óhajtjuk megvitatni s azok tárgyában álláspontunkat leszögezni.

Ennek legközvetlenebb gyakorlati célja az, hogy tanácskozásaink anyaga iránymutatóul s bizonyos fokig utasításul is szolgáljon parlamenti csoportunk tagjainak küszöbön álló törvényhozói működésükben, mert hiszen tőlük várjuk azt, hogy amit itt ma felpanaszolunk és előadunk, annak illetékes helyen illetékes szóval hangot adjanak.

De tudomást kell szereznie az egész közvéleménynek is e kérdésekben elfoglalandó álláspontunkról s különösen meg kell velük ismerkedniök azoknak a férfiaknak, kik a városi és megyei tanácsokban, a mezőgazdasági és iparkamarákban, érdekképviseleti szervezeteink s párttagozataink vezetőségében helyet foglalnak s akiknek feladatuk és hivatásuk, hogy e kívánságaink megvalósításáért és sérelmeink orvoslásáért az önkormányzati testületekben alkotmányos fegyverekkel küzdjenek.

Nagyjelentőségű a mi összejöveteleink végül azért is, mert ezúttal ülnek először össze közgazdasági életünk vezetői problémáink alapos megtárgyalására s így mai tanácskozásainkból kell kijegecesednie az Országos Magyar Párt **közgazdasági programjának.**

E nagy célok és jelentős feladatok világos tudatában kell ma gazdasági problémáinkat megtárgyalnunk, átérezve azt, hogy **programot készítünk a jövő számára, megjelöljük parlamenti tagjaink s közéleti vezetőink feladatait és irányt s utat mutatunk az egész erdélyi magyarságnak.**

Molnár Imre:

a Szatmármegyei Gazdasági Egylet titkára

A mezőgazdasági termelés fejlesztése és az állattenyésztés főbb problémái.

A növénytermelés terén kereshetjük a gazda helyzetének javulását:

1. a gazdasági szakismeretek terjesztése;
2. nemes vetőmagvaknak kölcsönként való kiosztása;
3. oly növények és magvak termelésének bevezetése által, melyek egyes vidékeken igen jól díszlenek és különösen keresettek, de eddig kellően felkarolva nincsenek; végül
4. a többtermelésre és a feleslegek legelőnyösebb értékesítésére való igyekezet által.

E kérdések előbbvitele csak az állam és társadalom egymást kiegészítő kölcsönös közreműködésétől várható. Szükséges tehát a gazdatársadalom tömörítése s a kialakult gazdasági szervezetek javaslatainak a kormány részéről hathatós támogatása.

Már jelen helyzetünkben sürgősen fölhívandó volna a kormány:

1. hogy a mezőgazdasági kamarák költségvetése terhére a téli gazdasági vándortanítókat kész kiadásaik megtérítésével és méltányosapidíjjal honorálja;
2. a vetőmagra szorult kisgazdákat nemes maggal, illetve ennek utántermésével 10 százaléknál nem drágább kölcsön útján lássa el — ne csak a Regátban, hanem Erdélyben is;
3. állítsa fel a földreformtörvény 99. cikkében statuált járási mintagazdaságokat, hogy a leszerelt uradalmak helyett ezek a gazdasági kultúra legújabb vívmányaival a kisgazdákat szemléltető módon megismertessék, nemes vetőmaggal és apaállatokkal ellássák;
4. haladéktalanul állítsa össze a kormány vármegyénként — a gazdasági szervezetek meghallgatásával — Erdély azon mezőgaz-

dasági gépszükségletét, amelyeket Romániában nem gyártanak és ezeket rekompenzációs úton együttesen szerezze be, mivel így módon

a) a közvetítők által felszámolt 33 százalék tiszta hasznot a gazdáknak megtakarítja;

b) mivel az Erdély gépszükségletét gyártó magyar gyárak 10 százalékos hitelt nyújtanak s így mód adatik a kisgazdáknak arra, hogy jónak bizonyult gépet törlesztésre is vásárolhassanak a mostani 30 százalékos helyett 10 százalékos kamatláb mellett.

Gépeket a magas szállítási és vámköltiségeken felül még 33 százalékos árdrágítással és 28–6 százalékos kölcsönrel gazdáink nem vásárolhatnak; viszont gép nélkül mezőgazdasági üzemeink éppen oly hátrányos helyzetben vannak a gépekkel felszerelt gazdasági iparüzemekkel szemben, mint a szabó-iparos, aki gép nélkül dolgozik, – a géppel dolgozó szabóval szemben. A gép átalakította az ipari termelés és közlekedés világát, átalakítja, megsokszorozza a mezőgazdasági termelést is, de a kormány hathatós támogatása nélkül gazdáink ezek beszerzésére képtelenek, minélfogva a világversenyben messze alul maradnak.

Ha azt mondjuk, hogy egy kimondott agrárállamban a mezőgazdaság, illetve annak legfontosabb ága a növénytermelés nem jövedelmez, ennek a következő okai lehetnek:

1. A gazdák nem helyesen választják meg a termelendő növényfajtákat és nincsenek kellő figyelemmel a vetőmag minőségére.

2. Ma is dédapáik szerint, rosszul művelik földjeiket, mit szomorúan igazol az, hogy míg a Nyugat gazdái természetből mostohább viszonyok között az utóbbi 25 év alatt termésátlagukat megkétszerezték, a magyar kisgazda termésátlagai ez idő alatt semmivel sem emelkedtek.

3. Nem ismerik a tömörülés óriási jelentőségét, ennélfogva képtelenek arra, hogy többségi erejükkel az államéletnek oly irányt adjanak, mely az agrárérdekeknek kedvez, sőt éppen megfordítva, mostoha elnyomatásban élnek; továbbá úgy fölöslegeik értékesítése, mint szükségleteik beszerzésénél megfelelő szövétkezetek híján szabad prédáját képezik a merkantilizmusnak is.

Hogy az állattenyésztés sikeres legyen, ennek föltételei a növénytermelésnek fentebb vázolt föltételeivel csaknem szószerint azonosak. A szoros egységbe tömörült földművesek fenhargon követeljék a külön szüz-gulya- és csikólegelőt az állami rezervákból, mert ezek nélkül a kisemberek állattenyésztésének fellendítésével

foglalkozni és arra áldozni, a kormánytól is teljesen haszontalan dolog. Egyébként

a helyes tenyésztés megválasztás;

az okszerű tartás és nevelés; továbbá

a gazdák tömörülése útján elérhető legkedvezőbb értékesítés, ezek a sikeres állattenyésztésnek alapkéllékei.

Minden időben és minden helyen a mezőgazdaság egyedül semmi jövedelmet nem ad, csak ha a gazda szorgalmával és értelmiségével azt megtermékenyíti.

Ha „A” gazda deficittel zár, pedig földje 6 mázsás átlagot adott, „B” gazda ugyanott haszonnal zárhat, ha ő 8 mázsás átlagot ér el.

Ha „A” gazda ráfizet a tehenészetre, pedig istállóátlag 6 liter; „B” gazda ugyanott haszonnal zárhat, ha istállóátlag 8 liter. Vagy egyenlő fejési átlag mellett is nincs jövedelme „A”-nak, vagy azért, mert nyereszkeskedő kereskedőnek olcsón adja el a tejet, vagy esetleg litérenként házal avval és sok időt elveszteget; míg „B” haszonnal zárja a tejtermelést, mert a szövetkezetnek adja el a legjobb árban és egy tételben.

Ha „A” gazda állattenyésztése nem jövedelmező, mert állatai fejletlenek, „B” gazda nemesebb és jól kitenyésztett állatokat ugyanott jövedelemmel tud tenyészteni.

A növénytermelés és állattenyésztés problémája magában foglalja egy ily agrikultúr állam csaknem egész közgazdasági problémáját, mely röviden a *többtermelés és jobbértékesítésben* jut kifejezésre.

Többtermelés az is, ha kevesebbet jövedelmező növények termelését beszüntetem s helyette olyanok termelését vezetem be, amelyek többet jövedelmeznek; többtermelés, mert jövedelemszaporulatot hozhat, ha az állati és kézi erőt olcsóbb géperővel pótolni sikerül, hasonlóan az okszerű takarékoság bevezetése is mindig jövedelemtöbbletet von maga után.

A többtermelés ezen nagy horderejű kérdésénél azonban tudnunk kell, hogy az anyagi többtermelést mindig megelőzi a lelki, a szellemi többtermelés, amelyből aztán fakad emez. Többet kell termelnünk becsületességből, a józan megfontoltságból, okos tanácsból, ezek megszívleléséből, mert ma több lélekre, több szívre és több észre van szükség, mint tegnap volt.

Látható, miszerint egyrészt a kizsákmányoló adó- és vám-

politika a terhek korlátlan emelésével minden többtermelési igyekezetet haszontalanná tesz; másrészt a szószerinti többtermelésnek – (értve ezalatt, hogy ahol eddig 8 q-át termesztettünk, természetünk ezentul 9 q-át; az állattenyésztésnél a lassúbb fejlődésű fajták helyett a gyorsabban fejlődő fajták felkarolásának) – a fizikai lehetetlenség szab végül határt, parancsoló szükség oly helyes elvek terjesztése és a földművesek szervezetbe tömörülése, amelyek révén a mezőgazdasági termelés sikeres folytatását előmozdítani, üzletszerű hasznát fokozni lehet.

Látjuk, hogy nálunk a földművesek, bár a lakosság 80–90 százalékát teszik, mert összetartás és vezető nélkül szétforgácsolódva élnek, állampolitikai szempontból is haszontalan elemet képeznek, semmi értéket nem képviselnek. Innen van, hogy érdekeik a kormányok részéről soha figyelembe nem vétetnek és magukra hagyatva, a gazdaellenes állampolitika és a szoros egységbe tömörült más foglalkozási ágak keresztüzében elsorvadnak.

Azok, akik a földről csak annyit tudnak, hogy vízzel keverve sár lesz belőle s a cipőre tapad, de azt már gyanakodva hallgatják, hogy a búzatermelés csökkenése kenyérhiányt okoz és egyébként általában a földdel csak földrengések alkalmával szoktak foglalkozni; ezek alkotnak nálunk, a mi agrárállamunkban parlamenti többséget és csinálnak az öntudatlan gazdák voksaiból számunkra: földreform és vámpolitika név alatt terméketlenséget, inséges elszegényedést; talán, hogy alkotmányos állam fejét főnhordó szabad polgáraiból az ostoba sovinizmus földig görbülő alázatos rabszolgáivá váljunk.

Ám a mi kimondott agrárállamunk sorsa a földművesosztály sorsával teljesen egyet jelent; ezért aki jó hazafi, az el fog követni mindent a földművesek szakszervezetbe való tömörülése érdekében. És itt kapcsolódnak be gazdaszövetkezeti életünkbe másnyelvű gazdátársaink is, ennél fogva Isten országán dolgozik, aki e munkánkban részt vesz. Amellett, hogy az állam gerincoszlopát képező földművesosztályt eddigi számkivetettségéből az államélet döntő tényezőjévé teszi, ezek lelkében a testvérközösség sugárzó mennyországát kelti föl, amaz örök életet, mely önmagából meríti erejét és átlátva magárahagyatottságát, nem a fantázia vagy elvont gondolkodás felhős egében keresi önzően elkerített tartományát, hanem szereteteinek, felvilágosult szellemébe, e szilárd talajba veti minden reménységének horgonyát. Itt, a szövetkezeti életben van a lélek igazi hazája és az eleven mennyország, melynek boldog világosságát nem zavar-

ják többé a kétség árnyai. A világ pedig, mely e magasztos világnézet szilárd oszlopán épül, nem lehet egyéb, mint a szeretet és testvérközösség ama nagy rendjének megvalósulása, az élet ama mennyei összhangja, melyet már az első kereszténység iparkodott kifejteni.

Tudjuk, hogy anyagi szükségleteinket csak önmagunktól kérhetjük, értékesítő és hitelszövetkezeteink lábraállítását csak a szövetkezett földművestömegektől remélhetjük, de a megalakult szövetkezetek Magyarországhoz hasonlóan annyi külföldi kölcsönt kaphatnak, amennyire szükségük van és ugyanezek egyesült erejével már könnyű lesz megállítani a minket és gyermekeinket megsemmisítéssel fenyegető lavinát és az államéletnek talán már a legközelebbi választásokon oly irányt adni, majd oly köztörvényeket diktálni, melyek folytán a földművelés haszna jövedelmező, töképező, valódi haszonná válik. Eke lesz belőle és nem kard, szántógép és nem tank; műtrágya és nem dinamit; iskola és kórház s nem kaszárnya; világháború helyett világbéke; tudatlanság helyett műveltség; fukarság helyett altruizmus; gyűlölet helyett szeretet; a mai fenyegető nyomorúság helyett pedig boldog jólét fakad belőle mindnyájunk számára.

Politikai iskolázottságunk megköveteli, hogy mi is meghalljuk fejünk felett minden népek sorsközösségének és egymásrautaltságának mennydörgését és ama tompa hangot, mely végig dübörög a szellem világán és a gondolkozók sokaságában aggódó érzést kelt a termelés fokozatos visszaesése miatt. Magvát, kovászát kell, hogy képezzük oly tisztult új közvélemény kialakulásának, mely egyrészt az igazságot elébe helyezi az önkénynek, az önérdeknek, a sovén elfogultságnak s az összes istentelenségeknek; másrészt általánosan elismeri, hogy a földműves nép csak úgy lesz képes a mezőgazdaság nagy kérdéseit az összlakosság javára megoldani, ha nemzetiségre, vallásra és minden másra tekintet nélkül, teljes erkölcsi és anyagi erejét egyesíti, mert máskülömben a gazdasági katasztrófa elkerülhetetlen.

Valamely nép jövője, sőt sokszor fennmaradása is attól függ, miként ismeri fel és teljesíti időszerű történelmi kötelességeit.

Aki hat és alkot, utódainak boldogulását biztosítja; viszont amely társadalomban a rideg önzés, vagy pártoskodás és a közöny szüférgé ütött tanyát, az eljátszotta gyermekeinek jövőjét és a kegyeletes, hálás visszaemlékezés helyett azok átkára szerez érdemet. Itt

elég ha Magyarország történelméből az 1450—1525, 1820—1847, továbbá 1866—1914 közötti időkre, illetve Mohácsra, Világosra és 1918—19-re gondolunk, mint előző társadalmi életünk szükség-szerű következményeire; mert e katasztrófális eredmények az előz-ményekből oly természetszerűen érlelődtek és adódtak, mint 2×2-ből a 4. Elődeink eme átokszerű hagyatékából jelen kisebbségi köz-életünk is kétségbeejtően sokat mutat, pedig népünk régi ellenál-lási ereje hiányzik és az eddigi lejtőn haladva talán a 2—3-ik generációnak teljes pusztulását, fajunknak más népek tengerében való elmerülését remélhetjük.

A kizárólag politikai, nemzetiségi és felekezeti alapokon való szervezkedés eredményhez csak akkor vezet, ha a kenyér fokozódó jelentőségének megfelelően a *szoros gazdasági tömörülés képezi annak mindenkori szilárd fundamentumát.*

A szövetkezeti eszme az első házaspárnál kezdődött, minél-fogva eredete az emberiség bölcsőjéhez, jelene az emberiség, az emberi összetartozandóság érzetének a felismeréséhez, jövője pedig az emberiség fénykorához vezet!

A Szakosztály az előadást s az előterjesztett javaslatokat egyhangú helyesléssel fogadta.

Török Bálint:

az Erdélyi Gazdasági Egylet titkára, Kolozsvár

Az agrárvámok. A gabona- és állatkeres- kedelem akadályai. A mezőgazdasági adóügy s a földadókataszter.

Az agrárvámok.

Ha párhuzamot vonunk a régi Románia és a mai Nagyrománia külkereskedelme között, azt látjuk, hogy úgy a régi román királyság, mint az új Nagyrománia főkiviteli cikke a mezőgazdasági terményekből és ezek mellett a petroleumtermékekből állott. Különösen *a gabona, állat és fa voltak azok a cikkek*, amelyek domináltak a romániai kivitelben és ma is, ha egy tekintetűt vetünk az export-vámtarifára, azt látjuk, hogy a tételek 75%-át a mezőgazdasági termékek képezik. Ezeknek kiviteli lehetőségét még ma is megnehezítik a súlyosabbnál súlyosabb vámok, guzsba kötven ezzel a termelés fejlődési lehetőségét is. Ugyanakkor — különösen ha tekintetbe vesszük a most életbe lépett új import vámtarifát is — azt látjuk, hogy éppen a mezőgazdasági termelés közszükségleti cikkeinek az importvámja emelkedett fel horribilis módon, mintha az ipar fejlődésének csupán eszköze volna az őstermelés. A helyzet ma az, hogy míg a gazda az általa fogyasztott áruért a világparitáson felüli árat fizeti, addig az általa előállított terményeket a világparitáson jóval aluli értékkel tudja csak értékesíteni.

A hazai ipart ma nemcsak a magas importvámok támogatják, hanem a mezőgazdasági termékekre kirótt magas exportvámok is, amelyek révén az elsőrendű közlelmezési cikkek és nyers áruk olcsósága folytán az ipar munkásai sokkal alacsonyabb bérek mellett olcsóbban élhettek és élhetnek, mint más országok szakmunkásai.

Amíg más országok iparukat csak az ipari, vagyis védővámokkal támogatták, Románia az agrárvámokkal is segítségére volt és van az ország iparának. Semmi kifogásunk nem volna ez ellen, ha

a támogatás olyan ipar javára szolgálna, amely a mezőgazdasági termelés fejlesztését is biztosítaná. Azonban midőn azt látjuk, hogy fejletlen iparunk érdekében milliárdokra menő ellenszolgáltatás nélkül hozott áldozatok katasztrófális helyzetbe sodorták az őstermelést, a jövőre is kell vetnünk egy pillantást. Föltesszük a kérdést, hogy mivel rekompenzál eddigi veszteségeinkért az állam és milyen biztosítékot nyújt a lejtőre jutott termelésnek ismét a fejlődés útjára való terelésére?

A béke nyolcadik évében érkezett az ideje annak, hogy a háború előtti normális állapotokra igyekezzünk áttérni vámpolitikai rendszerünkkel, amikor a mezőgazdasági termékek kivitelénél az exportvámok általánosságban ismeretlen fogalom voltak. A mai lehetetlen értékesítési és szállítási viszonyok mellett gabonatermelésünk már abba a megdöbbenő helyzetbe került, hogy külön premiumokat kell, hogy ígérjen az állam a gazdáknak, pl. a buza-vetésterületek fokozására. Állattenyésztésünk pedig a visszafejlődés olyan stádiumába jutott, hogy az a színvonal megőrizhetése okából a legszélesebbkörű állami gyámkodást tette szükségessé; holott az exportvámok eltörlésével olyan természetes fejlődés lehetőségének nyílta útja, mely feleslegessé tenne minden irányú állami beavatkozást, úgy, hogy az államra csak a termelés irányításának munkája hárulna.

Nagy áldozatokkal telepített gyümölcsöseinket a növényvédelmi szerek magas vámja miatt a kártevő rovarok pusztítják, az általuk még meghagyott gyümölcstermést a magas vasuti fuvardíjak és vám miatt az állatokkal kell feltakarmányoztatni vagy waggonszámra a trágyadombra vinni.

A magas exportvámok mellett súlyosbította a helyzetet az a körülmény is, hogy a vámtarifa sűrűn (majdnem havonként), olykor visszaható erővel változott, miáltal a helyzet állandóan bizonytalan volt. Ezen intézkedések a tapasztalat szerint az egészséges kalkulációt lehetetlenné tették, holott éppen a mezőgazdasági termények, termékek értékesítése követeli meg leginkább a biztos, nyugodt bázist, mert pl. a gabona elvetése, ápolása és learatása után való értékesítése 6—8 hónapot igényel, avagy egy állatnak rentabilis alapon való felnevelése és értékesítése évek tartamára nyulik. Románia lakossága 80%-ának — mondhatjuk — létkérdése tehát a vámtarifa stabilitása.

A vámpolitika terén a gazdasérelmek három irányuak és így

a panaszok és kívánságok is három csoportra oszthatók. Egyik csoportba sorozzuk a mezőgazdasági termények és termékek *kiviteli tilalmát*, a másikba az *export-* és a harmadikba az *importvámokat*.

Legelsősorban sérelmezzük az egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó kiviteli tilalmak fenntartását. Ilyen kiviteli tilalmak állanak fenn az alább felsorolt állatokra, növényekre és ezek termékeire.

Tilos a 6 évnél fiatalabb kancák, bikák, mint tenyészállatok; tehénbivalak, öszvérek, szamarak, kecskék kivitele. Továbbá csont, tej, a 12 évesnél fiatalabb tehenek és a borjuk kivitele, úgyszintén 6 évesnél idősebb paripák és öszvérek kivitele.

Csupán kivételes – így pl. háborús – állapotok indokolhatják a kiviteli tilalmat. Ma azonban e tilalom a fejlődés lehetőségét zárja el és ezen termelési ágak a kereslet hiányában elsorvadnak, E tilalmak indokolt esetben máról holnapra is életbe léptethetők, ma azonban még a hadi érdek is a termelésnek a kivitel lehetővé tétele, sőt elősegítése alapján való fejlesztését teszi kívánatossá és szükségessé

A tönk szélén álló mezőgazdaságnak ma már egzisztenciális érdeke fűződik a gazdasági termények és termékek vámmentesen való exportálhatóságához. A földreform kapcsán demokratizált östermelést csakis úgy állíthatjuk meg a lejtőn, ha a termelést jövedelmezővé tesszük.

Ma a kis- és nagygazda egyaránt magas kamat mellett nagy adóssággal küzd és ha az alább felsorolt cikkek vámmentes kivitelét nem tudjuk biztosítani, rövidesen megperdül a dob a kisgazdák földjei felett.

Azok a mezőgazdasági termékek, amelyekre kiszabott kiviteli illeték eltörlését javasoljuk a vámtarifában, sorrend szerint a következők:

Berbécsek, bivalok, ökrök, turó, 6 évnél idősebb lovak, burgonya, bab, liszt, buzaliszt, árpaliszt, rozsliszt, széna, ócskavas, gyapjúfonal, cigaja, merinó, racka, bármely gyümölcs bármely formában, haricska, elsőrendű gyapjú, fésült gyapjú, alsóbbrendű gyapju, lencse, lucerna, takarmány, mák, borsó, tengeri, bükköny, köles, hántott köles, méz, sárga és fekete mustármag, dió, dióbél, árpa, tojás, zab, takarmány és alomszalma, marhaszőr, sertésszőr és sörény, toll, nyersbőr, sózott bőr, bárány-, berbécs- és nyirott

juhbőr, sertés, tavaszi repce és vadrepce, olajmagvak, hántott napraforgómag, lucerna-lóheremag, uborkamag, rozs, szalonna, szőlő, bika, juh, tehénvaj, zsír, tehén, pamut, len, kender és gyapjúfonal.

Tudatában vagyunk annak, hogy egy ország csak akkor fejlődhet gazdaságilag egészségesen, ha annak megfelelő fejlett ipara is van. Ezzel egyúttal annak is kifejezést adunk, hogy nem vagyunk ellene a hazai ipar támogatásának. De ugyanekkor azt is hangsúlyoznunk kell, hogy nézetünk szerint csakis olyan iparág pártolható általános gazdasági érdeksérelmek nélkül, amely úgy mennyiségileg, mint minőségileg, ha nem is teljesen, de legalább megközelítőleg ki tudja elégíteni a belföld szükségletét. Románia gyáripára azonban ma még csak a kezdet kezdetén áll. Ha tehát olyan iparágakat támogat a mezőgazdaság ez uton milliárdokra menő összegekkel, amelyek csak évtizedek múlva jöhetnek abba a helyzetbe, hogy a belföldi szükségletet kielégíthessék, főként ha azok a mezőgazdasági termeléssel nincsenek is kapcsolatban, akkor olyan magas árat fizetünk és termelésünket a jövőben annyira vissza kell fejlesztenünk, hogy alig fogunk azért valami ellenértéket kapni.

A magas textil- és fémipari vámok Románia vámpolitikai életében új protekciós irányzat megindulását jelentik és ilyen áramlat meghonosodása esetén ugyanazon magas vámokra lehet számítani a többi árúcsoportoknál is. A ma érvényben levő, ujonnan megállapított vámtételekből azt látjuk, hogy igen sok elsőrendű mezőgazdasági szükségleti cikk behozatalát a magas importvámok még mindig igen megnehezítik, amely körülmény egyrészt a termelési költségeket tetemesen növeli, másrészt a nyugati mezőgazdasági kultúra Romániában való térfoglalását és meghonosodását gátolja. Egy pár belföldön készített gazdasági gép-, eke- vagy kapa-típus védelméért a speciális gazdasági gépek és eszközök behozatala csak azok értékével arányban nem álló, nemes valutában fizetendő magas vámtételek mellett lehetséges.

Az importvám módosítása tekintetében a vámtarifa alábbi tételeinek módosítását, illetve további mérséklését tartjuk szükségesnek:

Drót, sodronyfonatok, vas- és acélláncok, gazdasági láncok, zablák, ekék, boronák, kultivátorok stb., gazdasági eszközök, kaszák, sarlók, ásók, kapák, villák, reszelők, stabilgépek, lokomobilok, centrifugák, kézi-, géphajtású-, trágyalé-, tűzoltó-, bor-, stb. szi-

vattyúk, hidraulikus motorok, turbinák stb., traktorok, gőzekék, magtári gépek, mérlegek, szekerek és egyéb szállítási eszközök, rézzablák, mezőgazdasági ipari gépek, különböző gyapot, pamut, fonalak és juta.

A törvény biztosít ugyan némi előnyöket a szindikátusokba tömörült gazdák központi szerveinek, az erdélyi gazdák azonban az ebből származó előnyöket nem élvezhetik; egyrészt, mert a mi gazdaközönségünk nem szindikátusokba, hanem gazdasági egyletekbe, földmives szövetségekbe és szövetkezetekbe van tömörülve, másrészt pedig azért, mert ha szindikátusokba is tömörülne, azok központja Bukarestben, tehát oly távol van, hogy e törvény nyújtotta kedvezményi kihasználni nem tudná. Az erdélyi gazdákra nézve ezen értéktelen kedvezmény oly irányú módosítását, illetve olyan irányú kiterjesztését kérjük, amely szerint mindazon gazdasági szervezetek, egyesületek, falusi gazdakörök, szövetkezetek, valamint azok központi szervei, melyek jogi személyisége elismerett és az illetékes törvényszéknél bejegyeztetett, úgyszintén az összes vidéki mezőgazdasági kamarák, illetve azok tagjai is élvezhessék azokat.

E kedvezmény lényege az, hogy a gazdaközönség által nagyobb tömegben használt árúk kedvezményes díjtétel mellett hozhatók be. E kedvezmény mellett külön biztosítanunk kell érdeképviseleti szerveink útján való beszerzés esetére azon gazdasági gépek, eszközök és anyagok kedvezményes díjtétel mellett való behozatali lehetőségét is, amelyeknek ára belföldön előállítva aránytalanul magas.

Tekintettel a gazdaközönség számára létkérdést jelentő ügy nagyságára, kérjük a gazdaközönség nevében a Magyar Pártot, hogy illetékes helyen eljárni sziveskedjék:

1. a mezőgazdaságot érintő *kiviteli tilalmak megszüntetése;*
2. a *mezőgazdasági termények és termékek kivitelinek szabaddá tétele;*
3. a *termelési eszközök és az ahhoz szükséges anyagok behozatali vámjának mérséklése;*
4. az egyes gazdasági szervezetek részére biztosított *vámkedvezményeknek az összes gazdasági szervekre való kiterjesztése érdekében.*

A gabona- és állatkereskedelem akadályai.

A vámügyi sérelmeken kívül a mezőgazdaságnak egyéb sürgős orvoslásra váró súlyos panaszai is vannak a gabona és állatkereskedelem terén.

A mai *magas fuvardijakat* sem a gabona és takarmánymagvak, gyümölcs, bor stb. termények és termékek, sem pedig a világparitás alatt álló állatárak nem bírják meg. Ez egyik igen számottevő akadálya az értékesítésnek és a nemesített magvak, műtrágya használat, gépkultúra terjedésének, a mezőgazdasági munkáskereslet és kínálat kiegyenlítődéésének.

A vasúti fuvardijak emelése megelőzte a terményértékesítés lehetővé tétele érdekében tervezett gabona standardizálására, közraktárak létesítésére vonatkozó intézkedéseket.

A *szállítások körüli eljárás* költséges volta és körülményesége nemcsak elveszi a kedvet a szállításoktól, de lehetetlenné teszi azok lebonyolítását a gazda részére.

Az állatexport terén tarthatatlan az állatoknak 15 napi megfigyelés alatt való tartása.

A szállítások kapcsán a *waggonyszerzés* hovatovább mind nagyobb probléma lesz. Ahelyett, hogy a C. F. R. készségével segítségére állana a szállítóknak, ezek csak ezerféle akadály és nehézség, áldozatok árán juthatnak waggonokhoz.

A tarifában egy és ugyanazon cikk két néven és más díjtétel alatt szerepel, így pld. a cukorrépa szelet „pulpe” és „borhot” elnevezés alatt a speciális tarifa különböző osztályaiban szerepel és csak az egyes vasúti közegek jóindulatától függ az árúk minősítése és a fuvardíjtétel kiszabása.

Úgy az állat, mint a gabona nemzetközi forgalmát rendkívül hátrányos helyzetbe juttatja az értéktözsde hiánya. Bénítólag hatnak a forgalomra a *deviza-korlátozások*. Zürichi kurzuson nem lehet külföldi valutákat vásárolni avagy eladni.

Ha a szomszédos országok nemzetgazdasági viszonyait tekintjük, azt látjuk, hogy azok az agrárvámok felemelésével védik mezőgazdasági kulturájukat, ellentétben Románia mezőgazdasági terméneinek kiviteli nehézségeivel.

Az agrárvámok felemelése a legerősebb fegyver pld. Cseh-szlovákia kezében Romániával szemben, ezért haladék nélkül fel kell venni a tárgyalások fonalát *külkereskedelmi szerződések meg-*

kötése céljából, nemzetgazdasági viszonyaink konszolidálása és stabilizálása érdekében.

Ugyancsak a helyzet stabilizálása és a termelés érdekeinek megvédése érdekében az eddigi visszaható érvénnyel hozott rendelkezésekkel szemben határozott nyilatkozatot, gazdasági munka-programmot kérünk a kormánytól előre, hogy a termelők a felesleges beruházásoktól mentesíthetők legyenek.

Mindezek alapján javasolom, hogy a Szakosztály a Magyar Párt egész súlyának latbavetésével hasson oda a kormánynál, hogy:

1. a mezőgazdasági termelés fejlesztése érdekében az állat- és gabonakereskedelem szabadságát korlátozó és hátrányosan befolyásoló rendeletek hatályon kívül helyezzessenek,

2. az erdélyi nagyobb városokban felállítani szándékolt áru- és értéktözsdek, valamint közraktárak mielőbb hozassanak tető alá,

3. a deviza-forgalmat korlátozó intézkedések hatályon kívül helyezzessenek,

4. a C. F. R. anomáliái (waggonhiány, tarifa hiányosságai, élőállatok hosszadalmas szállítása, etető-ítató állomások hiánya) megszüntetessenek,

5. a külkereskedelmi szerződések mielőbb tárgyalás alá vessenek,

6. a lei és a vámok stabilizáltassanak.

A mezőgazdasági adóügy.

Az államháztartás kiadásainak emelkedése mintegy 15 milliárdos költségtöbbletet jelent 1927-re az 1926. évvel szemben. E költségtöbbletet a kormány a föld- és házadó tetemes arányú emelkedésével szándékozik pótolni.

Az 1923. évben életbelépett és az 1927. év végéig tartó hatállyal érvényben' levő föld-házadótörvény alapján kivetett adók felemelésére a törvény 120. szakasza lehetőséget nyújt a kormány számára. E kimondja ugyanis, hogy amennyiben a kivetési időszak első két éve után a föld- és házjövödelmek a valuta hullámzása miatt a kivetési évben megállapított értékük egyharmadával csökkennének, akkor az első kivetési időszak a költségvetési törvény kapcsán legfeljebb két évvel megrövidíthető.

A kormány élni óhajt a törvényben biztosított ezen jogával és — elsősorban a föld- és házadó emelését célzó — javaslatot kíván a parlament elé terjeszteni.

A föld- és házadó kivetések körül eddig szerzett tapasztalataink arra készítetnek, hogy a törvénytervezet ismerete előtt reámutassunk azokra az intézkedésekre, amelyeket a gazdaközönségre a ma érvényben levő törvényben is sérelmeseknek tartunk. De már azelőtt leghatározottabban kifejezésre kell juttatnunk, hogy a törvénytervezet azon célját, hogy az 1927. évi költségvetés 15 milliárdos hiánya elsősorban is a föld- és házadó felemelésével pótolassák, indokolatlannak és igazságtalannak tartjuk, mert

1. a mezőgazdasági terményárak a valuta hullámzása folytán az ipari cikkek áraival szemben alig emelkedtek. Azok árát a kiviteli illetékek, valamint a direkt és indirekt úton való maximálásokkal mesterségesen lenyomták és ma is alacsonyan tartják,

2. a mesterségesen lenyomott árak egyrészt fogyasztó érdekeket szolgáltak, másrészt egyéb termelési ágak javára is szolgáltak, amelyeknek tehát – a fogyasztókkal együtt – osztozniuk kell a közterhek viselésében is,

3. az ingatlan értéke a földreform óta csökkent és bizonytalanná vált ugyannyira, hogy arra kölcsönt sem igen adnak,

4. az utóbbi évek rossz termései is a föld jövedelme utáni adó felemelésének jogosulatlanságát bizonyítják. Ha csak az idejévet nézzük: a sok esőben a gabona megdőlt, a rozsda pusztította el azt, amit az árvíz és jég meghagytak, ugyancsak a sok esőtől a répa, kukorica megsárgultak, a burgonya már júliusban a földben rothadt, a gabonaárak a tavalyelőtti színvonalon állanak, az állatoknak a kiviteli nehézségek és vámok miatt nincs értéke. Ellenben a gazdasági gépek, eszközök, kézi munkaerő ára minden lei-esésnél emelkedik, de a lei javulásakor nem megy vissza.

5. Már az 1923. évben is igazságtalan volt a földadó megállapítása, mert annak alapjául a kataszteri jövedelem szolgált ugyan, azonban a régi aranykorona tisztajövedelem nem egyenlő szorzószámokkal (coefficiensekkel) szoroztatott meg.

A földadókataszter.

A földadó-kivetés egyedül igazságos alapja a *kataszter*. Nálunk pedig az 1875–1885. években létesített és 1909–1912. években kiigazított földadókataszter ma csőd előtt áll, mert a földadónyilvántartás, mely a birtokos személyében (adás, vétel, örökség stb.), az adótárgy és a művelési ágban beállott időközi változásokat kellene hogy nyilvántartsa és a birtokíveken átvezesse, teljesen el van hanyagolva, úgy, hogy a kataszteri birtokívek mai állapota nem

fedí a tényleges birtoklást és az arányos és igazságos megadóztatás alapját nem nyújtja. Ezért már az 1923. évi földadó kivetése is legtöbb helyen hibásan eszközöltetett és hibásan fog történni a jövőben is, ha az intézmény reorganizálására rövidesen radikális intézkedés nem tétetik. Az adókiivetéstől eltekintve, ha a gazda földjét el akarja adni, vagy arra kölcsönt akar felvenni, a telekkönyvi kivonat mellett a kataszteri birtokívi másolatra is szüksége van, mert ezzel igazolja földjének művelési ágát és jövedelmezőségét. Birói végrehajtásnál stb. az érték megállapítását illetőleg szintén a birtokívbe bejegyzett kiterjedés, minőség, tisztajövedelem, illetve adók az irányadók.

A földadó-kataszter nyilvántartásának elhanyagolása 1920-ban kezdődött, amikor a földadó-kataszteri munkálatokat a pénzügyminiszteriumtól a földművelésügyi tárca hatáskörébe utalták át, hol a földreform céljainak szolgálatába állították. Ez időtől fogva a kataszter, mely a földbirtok tiszta hozadékának kinyomozása által az arányosságot juttatja kifejezésre, nem felel meg céljának, mert a nyilvántartás, mely a földadókataszternek elengedhetetlen organikus része, teljesen működésen kívül helyeztetett. Ma a községi jegyzőképző tanfolyamokon a katasztert és annak nyilvántartását senki elő nem adja, amiért is az ujonnan képesített jegyzőknek fogalmuk sincs a kataszterről és annak nyilvántartásáról. Ma a 6–7 év előtti állapotot tüntetik fel, jóllehet az ingatlanok már többször gazdát cseréltek.

Az a ferde beállítás, hogy a kataszter megalkotása alkalmával a román lakosság birtokait mostohább eljárás alá vették, mint a magyarét s magasabb értékosztályba sorolták volna az előbbiét, mint az utóbbiét, nem felel meg a valóságnak, mert a statisztikai adatok világosan bizonyítják azt a letagadhatatlan tényt, hogy Erdélyben a kataszteri tiszta jövedelmek Besztercenaszód, Fogaras és Alsófehérvármegyékben a legalacsonyabban voltak megállapítva, noha e vármegyék lakosságának túlnyomó többsége román.

E téves információk következtében már az 1923. évi földadó kivetése is csak – a valóságnak meg nem felelő – fiktív tételek alapján eszközöltetett s figyelmen kívül hagyták az intéző körök azt a tényt, hogy az évtizedek hosszú munkájával és nagy költséggel elkészített kataszterben a földhaszn kinyomozásánál osztályozási vidékenként az éghajlati és közlekedési viszonyok, valamint a talaj minősége, a terményárak, a termés és művelési költségek vétettek

figyelembe, hogy az arányos és igazságos megadóztatás megvalósuljon. A kataszteri munkálatok fontosságának fel nem ismerése miatt történhetett meg, hogy például Csík, Kolozs, Marostorda, Szolnokdoboka, Udvarhely és Szilágyvármegyék aránytalanul súlyosan lettek megterhelve. *Csikmegye* földadója jelenleg 30-szorosa, Kolozsmegyéé 26-szorosa, Udvarhelymegyéé 23-szorosa az 1918. évi adónak, ezzel szemben a Bánát, Arad, Temes, Szátmár és Bihar-megyék csak *kilencszerannyi* adót fizetnek, mint 1918-ban.

A tiszta jövedelem egyenlőtlen megállapításával előidézett aránytalanság egységes szorzószám (coefficiens) alkalmazása mellett nem fordult volna elő, mert amennyiben az 1918. évi circa 64 millió kataszteri tiszta jövedelem után 12 millió földadó vettették ki 1923. évben, a kataszteri tiszta jövedelemnek egységes szorzó számmal (coefficienssel) illetve 20-al való megszorzás útján 1280 millió tiszta jövedelmet eredményezett volna, melynek 12%-os adója kitette volna az 1923. évben kivetett földadót, vagyis a 153 millió leit. E módon való eljárás egyszerűbb, arányosabb és igazságosabb és ezen felül teljesen költségnélküli lett volna, mert fölöslegessé tette volna az adókivető bizottságok munkáját és költségeit.

Ez okból a kataszter haladéktalan rendbehozatalát kell kérnünk, hogy a szükségletnek megfelelően előirányzott, illetve az új törvény alapján kontingentált földadó egy egyszerű coefficiens segítségével a kataszteri aranykoronában kifejezett tisztajövedelem alapján bármikor igazságos alapon legyen kivethető és előírható.

Ez okból tisztelettel indítványozom, hogy az előadottak alapján sürgősen terjesztesék fel a pénzügy-, valamint a földmivelés- és igazságügyi minisztériumhoz egy memorandum a kataszteri intézmény visszaállítása érdekében és mondja ki a közgyűlés, hogy szükségesnek látja miszerint

1. *a kataszteri intézmény a pénzügyminisztérium hatáskörébe utaltassék vissza*, mint annak a földadókivetésekhez szükséges, előmunkálatokat végző szerve. Ez okból a kataszter függetlenítették a felméréstől, mely továbbra is a földmivelésügyi tárcánál hagyandó meg. A célból pedig, hogy az államnak óriási értéket képező kataszter tovább fejlesztessék, állittassék fel például Kolozsvár székhellyel központi szerv, mely irányítsa és ellenőrizze a kataszteri munkálatokat és a földadónyilvántartást.

2. *A földadó kontingentáltassék*, megállapítván az egyes ország-részekre eső adóösszeg nagyságát. A földadó alapjául Erdély és Bánát

területén levő 22 vármegyében a kataszter által kiszámított tiszta-jövedelem szolgáljon, mely egységes szorzószámmal (coefficienssel) oly alapra emeltessék fel, ami arányban legyen az 1914. évi aranykoronában kiszámított tisztajövedelemmel, illetve megfeleljen a mai drágasági viszonyok mellett a közönséges gazdálkodás mellett tartósan nyert középtermés értékének, levonva belőle az üzemköltséget. Ennek folyamányaként az új földadótörvényben intézkedés történjék aziránt, hogy a földadó – a kontingentálásnak megfelelőleg – ezután ne az adókiivető (recensámânt) bizottság, hanem a községi és városi közegek által vettessék ki.

3. Intézkedés tétessék, hogy a 1–15 év óta elhúzódó tagosítási munkálatok sürgősen befejeztessenek, hogy ezen munkálatok alapján új kataszter legyen készíthető s ennek alapján az adóztatás a tényleges birtoklásnak megfelelően történhessék.

Dr. Gaál Endre

a Csíki Magánjavak igazgatója, Csíkszereda:

A mezőgazdasági kamarákra vonatkozólag nemrég meghozott törvény gondoskodott e testületek felállításáról, amelyeknek az lett volna a hivatásuk, hogy bizonyos területeken a mezőgazdasági kérdéseket a mezőgazdasági kamarák intézzék s ez ügyekben a kormányoknak javaslatokat terjesszenek elő. Tekintettel arra, hogy a törvény feljogosította a kamarákat arra is, hogy tagjaikra járulékokat vethessenek ki, e testületek hivatva lettek volna arra, hogy a gazdaközönségnek jelentős támaszul is szolgáljanak. A törvény intenciója helyes volt, de a gyakorlat azt mutatta, hogy a mezőgazdasági kamarákból politikai testületek lettek, kis parlamentek, amelyek a román politika különböző pártjaihoz tartozó uraknak az első összejövetkezősi ponttul szolgáltak s ennek az lett a szomorú következménye, hogy a mezőgazdasági kamarák eddigi tevékenysége a nullával egyenlő. A mezőgazdasági kamarák területi beosztása is helytelen s magyar szempontból egyenesen célzatos és hátrányos. Mezőgazdaságilag nem összefüggő területek szorítottak bele egy kamara területébe és a Székelyföldre nézve különösen sérelmes, hogy Csík- és Háromszékmegyét a brassói kamarához csatolták, miáltal olyan területek lakói kerültek össze, melyeket nem lehet homogén elemnek nevezni. A faji különbségek és a sok minden más, ebből következő ellentét mindjárt mutatkozott a mezőgazdasági kamarák belső életében és ez lehetetlenné teszi működésüket.

Minthogy a mezőgazdasági kamarák mai formájukban halott organizációk, indítványozza, hogy a felsorolt kivánságok közé vétessék fel a mezőgazdasági kamarai törvény s különösen a területi beosztások revíziója.

Dr. Domahidy Elemér

szenátor, ny. főispán, a Szatmármegyei Gazdasági Egylet elnöke:

A felsorolt kivánságok és sérelmek során szóvá tenni kívánja, hogy a gazdaközöniséget egy nagyon közelről érintő sérelem éri már régtől fogva, mely az utóbbi időben mind jobban elmérgesedik és egyes vidékeken már-már tűrhetetlenné válik. Ez a *mezőgazdasági fogatoknak igénybevétele*. Odajutunk, hogy nemsokára mi magunk nem is diszponálhatunk a saját fogataink fölött, hanem jön egy állami tanító, egy őrmester vagy csendőr és egyszerűen kifogatja a lovakat a vetőgépből és abba kell hagyni a szántást, vetést és kell menni a granicsároknak fuvarozni, vályogot hordani, a csendőrségnek fát hordani, vagy az állami tanítót kocsikáztatni. De a lehető legérzékenyebben érinti a gazdaközöniséget az őszi katonai hadgyakorlatok címe alatt elkövetett kvalifikálhatatlan, erőszakos, meg nem engedhető eljárás. (Közbekiáltások: Megdöglesztik az állatainkat!) Ilyen alkalommal előfordult, hogy Szatmár város piacán a vidéki és helyi fogatokat megállították, kifogták belőle a lovakat, felírták a gazda nevét, a szerszámokat, szekeret s ami a járművön rajta volt, lerakatták, otthagyták s a lovakat elvitték éhesen, szomjasan és minden ellenkezés és tiltakozás dacára elhurcolták. (Közbekiáltások: Borzasztó!)

Ez olyan sérelem reánk nézve és annyira bosszantóan kellemetlen maga az eljárás, mint amilyen káros hatású. A legnagyobb dologidőben, mikor minden gazdának valósággal meg kellene kétszereznie az ígásfogatait, mikor annyi a munka, valóban kvalifikálhatatlan eljárás, hogy éppen ilyenkor a katonaság kérlelhetetlen brutalitással igénybe vegye azokat. Ez olyan lehetetlen dolog, mely ellen nekünk erőlyesen és határozottan kell állást foglalnunk. Tekintettel arra, hogy ez a mezőgazdasági termelést nehezíti, (közbekiáltások: Igaz, úgy van!) tiltakoznunk kell és javasoljuk, hogy az előbbi előadásban előterjesztett pontok közé hetedik pontnak ezt is fölvegyék és mint egyik fő sérelmi pontot. A Magyar Párt fejezze ki kellő nyomatékkai és hangsúlyozással jogos tiltakozását az ellen, hogy a mezőgazdasági fogatok éppen a legnagyobb munka

idején vétessenek igénybe. A magyar impérium alatt arra soha nem volt eset, hogy hadgyakorlatokra vigyenek el magántulajdont képező fogatokat vagy állatokat, ez csak háború idején fordulhatott elő, előre kihirdetett parancs vagy felhívás alapján és akkor is megfizették azt.

Nagy Lajos:

Több ezerre megy azoknak a diplomás gazdatiszteknek a száma, akik a földbirtok kisajátítások alkalmából minden kenyérkereset nélkül maradtak, holott ezek szakszerű többtermelésükkel a nemzeti vagyont gyarapították s a többi gazdáknak és különösen a kisgazdáknak útmutatásul szolgáltak és segítették őket. A földbirtok törvény 99-ik szakasza akként intézkedik, hogy a kisajátított földekből, ha az igényjogosultak ki vannak elégítve és a kisajátított földből még visszamarad, azokból a diplomás gazdatisztek részesíttessenek földben, ehelyett azonban tényleg az állami iskolák és csendőrőrök kapnak földeket.

Elnök felszólaló tudomására hozza, hogy a gazdatisztek földigényeivel a Szakosztály külön pontban fog foglalkozni.

Gróf Teleky Domokos

nagybirtokos, Gernyeszeg:

Az előadó a mezőgazdasági adóügy tárgyalása rendén csak az állami adót említette. A községek lakosságát azonban az állami adó magassága nem sujtja annyira, hanem a horribilis *községi taksák*, melyek az állami adók négy-ötszörösét teszik ki és azokat ötletszerűen vetik ki a taksatörvény alapján, mely igen hirtelen és gyorsan készült és úgy látszik, hogy fércmunka volt. Kitér egyes taksákra és megemlíti, hogy ezek közül a legigazságtalanabb az úgynevezett *kulturtaksa*, amely olyan helyen is ki van vetve, ahol teljesen indokolatlan, s a legérdekesebb, hogy ez a taksa ma nincs is meg a törvényben. Ezek a jogtalanul szedett taksák az állami adónak többszörösét teszik és már majdnem elviselhetetlen terheket rónak a gazdákra. Indokolt tehát, hogy a szóváteendő kivánságok közé fölvegyék a községi taksa-törvény revízióját is. Ezt különösen azért kell megtenni, mert amikor a közigazgatási reformról volt szó, mind azt hangoztatták, hogy a községi és megyei pótdókat törölni fogják és most ennek ellenére a községi taksa még sokkal nagyobb a régi pótdóknál. (Általános helyeslés.)

Ugron Zoltán:

Az előadó beszéde akadémice semminemű kifogás alá nem esik. Tényleg végig ment az erdélyi gazda mizériájának egész skáláján, de a kérdést azzal az előkelőséggel kezelte, mellyel a termelő és szenvedő nem tud beszélni. Ezzel szemben Domahidy szenátor keserű hangjában a szenvedő gazdatársadalom nyilatkozott meg. Nem tarthatom helyesnek tehát azt, hogy az előadó olyan hidegen kezelte a sérelmeket, holott nyilvánvaló, hogy a gazda ma semmiféle jövedelmet sem tud elérni. Mi politikai párt tagjai vagyunk. A politikában van a szenvedélynek a helye és e téren a szenvedélynek a legmagasabbra kell emelkednie, mikor az embernek a vérért veszik. Nem kifogásolom az előadó beszédjét, hiszen az adókat is szépen felsorolja, de elfelejti, hogy gróf Tisza István politikai karrierjét azzal kezdte meg, hogy egy doktori értekezést írt az *adóáthárításról*. Az előadó úr felsorolta az egyenesadókat, de a vám, a kiviteli vám tulajdonképpen szintén egy adónem, mert ez is az állatok árát nyomja le. Az előadó nem ment el az istállókhoz, a tyúkhoz, a trágyadombhoz, hogy lássa, hogy ezekből is mennyi hasznot húznak. Panaszodik arról, hogy a vámpolitikában, hiba van, de nem mondja meg azt, hogy amikor a székely ember felnevel egy marha mellett egy másik marhát, azért, hogy e felesleget exportálhassa, akkor ezt oly magas kiviteli vámmal rójják meg, amennyi annak az értéke s így valósággal megbünteti az állam a gazdát azért, mért megnevelte a marhát. Hol mondja meg az előadó azt, hogy ha a falusi asszony felneveli a tyúkját, az után is adót kell fizetni és a tojásért negyedannyit kap, mint amennyi a tojás értéke. Mi nemcsak a munkának, a földnek áldozunk, hanem megkezdjük a busás fizetséget Bukarestben, a miniszteriumban és végezzük itthon az adóhivatalnál. A mi ebédünk ezrekbe kerül, a mi terményeink ráfizetés mellett is nehezen kerülnek eladásra s a bukaresti vendéglősök a mi bőrünkön, a mi olcsó áron elvesztegetett terményeinkből és állatainkból nyolc-tízfogásos ételeket főznek és mikor a bukaresti nagyurak a „Feminá”-ban mulatoznak, a mi ételünk javát eszik meg és a tőlünk kiszedett pénzeket dobálják oda, még az urak dorbézolását is a gazdaember fizeti. Legyen azzal tisztába mindenki, hogyha az ebédüket termelési értékben fizetnék, akkor néhány ezer leibe kerülne az. De a vendéglősök még az olcsó árak mellett is igen olcsón jönnek ki. E visszaéléseknek kifejezést kell adni és hogy ennek orvoslása is lehessen,

meg kell ismertetni ezt a néppel. Hiszen meghívtak bennünket, hogy dolgozzunk, megengedték, hogy összefogjunk és mi hallgattunk, mint a birkák és tartjuk az összes városi népséget. Lehetetlen dolog az, hogy amikor egy idevaló asszony kimegy a piacra és 2–3 leit kér a tojásért, akkor azt sokalják, pedig Prágában, Bécsben egy tojás 9 lei. Ezt is meg kellett volna mondania az előadó úrnak. Ezt is be kell látni. A magyar gazdaközönség nem a jövőben fog tönkremenni, hanem máris eléggé tönkrement s ha most nem segítenek rajta s a földjeik művelésére, gazdaságuk fejlesztésére és fenntartására nekik kedvezményeket nem adnak, akkor mentség nincs. S ha a gazda elvész, akkor hull vele együtt az ipar, kereskedelem és elvész az ország. Uraim, én ennek a keserűségnek kifejezéséi abban az előadásban nem látom!

Dr. Kotzó Jenő

orsz. képviselő:

A Dr. Domahidy Elemér szenátor által előadottakhoz hozzáfűzi, hogy a mezőgazdaság legnagyobb sérelme az, hogy a törvény rendelkezéseinek áthágásával nemcsak az állati munkaerőt, hanem a *kézierőt* is elviszik a legnagyobb munkaidőben, mit sem törődve azzal, hogy a munkáskézre milyen nagy szükség van. Az embereket csendőrszuronnal hajtják el közmunkára. Ez ellen is fel kell emelnünk tiltakozó szavunkat.

A községi taxákat illetően megjegyzi, hogy a törvény nem szorul revízióra s nem a törvény revízióját, hanem a törvény rendelkezéseinek betartását kell követelnünk. Mert a falusi községi taxákra vonatkozólag a törvény öt kategóriát, állapít meg, hogy ezek milyen címen és milyen célra szedhetők. Ezen öt kategórián kívül más címeken taxák nem szedhetők. Bármely községi taxa, amely nincs ebben az öt kategóriában benne, az mind törvénytelen. Követeltek tőlünk is taxákat irodai átalányra és egyebekre s azt nem vették be a jegyzőkönyvbe, de mi felszólaltunk és tiltakoztunk ez ellen és mikor a primpretorokat leküldték a képviselőtestület ülésére és amikor a jegyzőkönyvet felolvasták, mi kijelentettük, hogy nem fogadjuk el a jegyzőkönyvet tárgyalási alapul. Erre kell figyelni mindenütt és követelni, ha kell memorandumban is, hogy a törvénynek a rendelkezéseit tartsák be és a hatósági közegek súlyos visszaéléseit torolják meg.

Dr. Hinléder Fels Ákos Székelyudvarhely:

A mezőgazdasági sérelmek során kénytelen szóvá tenni az udvarhelyszéki kiscigányoknak egy nagy sérelmét, mely összefügg az igásállatok elrekvirálásával és a közmunka tulságos igénybevételével. Nálunk még ennél is érdekesebb dolgok történtek. Nálunk a *munkást saját személyében elrekvirálják* és 4–6 hétig terjedő katonai szolgálattétel címe alatt kihasználják. Nem katonai szolgálatra viszik őket, hanem erdőket tarolnak le (Közbekiáltás: Tenniszpályát csináltatnak velük Bukarestben!) s ezt az eljárást még azzal is tetézik, hogy a saját költségükön, a saját élelmükön kell teljesítenek ezt a szolgálatot, sőt saját élelmezésük is meg van szorítva. Bár ők maguk gondoskodnak az ételükről, mégis eltiltották nekik, hogy reggelizzenek, csak kétszer volt szabad enniük s ha valaki félrement, hogy egyék, megverték. Bucsan miniszter úrnak felemlítettem ezt, aki határozott ígéretet nem tett ezen sérelem orvoslása iránt (Közbekiáltások: Még azt se!), de azt mondta, hogy alkalomadtán Bukarestben juttassam eszébe a dolgot. Én láttam, hogy az eset bántja a miniszter urat s hogy közvetlen intézkedést ezirányban vállalni nem akart, az csak valóban sokoldalú elfoglaltságának tulajdonítható. Arra kéri a Szakosztályt, hogy bár ez nem mezőgazdasági, hanem alkotmányjogi sérelem, mégis, miután a Székelyföldön a kiscigány-közönséget anyagilag súlyosan érintő sérelmet képez ez a dolog, ezért ebben a kérdésben is el kell járnia a Pártnak. Még egy példát hoz fel, egy mádэфalvi emberről, kinek a legnagyobb munkaidőben kellett ilyenképpen bevonulnia, gazdaságát félbehagynia és amikor a hat hét letelte után visszajött, a banknál kölcsönt vett fel, hogy gazdaságát rendbehozhassa, mert csak így tudta hatheti hadbavonulásának hátrányait valahogyan pótolni. Láthatni tehát, hogy ez elsősorban kiscigány-sérelem s kéri ezért a gazdasági szakosztályt, hogy erre mielőbb orvoslást keressen. (Nagy helyeslés.)

Purgly László

ny. főispán, az Aradmegyei Gazdasági Egylet elnöke:

Föltétlenül szükséges a növénytermelés és állattenyésztés körüli kívánságokról és sérelmekről egy határozati javaslatot szerkeszteni s ezt emlékiratba foglalni. A földművelésügyi miniszteriumban úgy értesült, hogy a növénytermelés és állattenyésztésről rövidesen törvényjavaslat készül; tehát már ezért is ajánlatos, hogy kívánságainkat megfelelő formában előterjesszük. (Nagy helyeslés)

Dr. Fekete Nagy Béla

volt h. polgármester, Kolozsvár:

Török Bálint előadásában jelezte, hogy a sajtótudósítások szerint a kormánynak az a terve, hogy a föld és házadót az adó-törvény 120. szakaszában adott felhatalmazás alapján a következő években lényegesen felemelje. Az adótörvény 120. szakasza a kormánynak e felhatalmazást csak arra az esetre adja meg, ha a leu vásárló erejéből annyit veszít, hogy 1923–1924. évi értékének egyharmadára csökken. A lakbérleti törvény is ugyanilyen rendelkezéseket tartalmaz, de ezekre vonatkozólag a magasabb bíróságok megállapították, hogy a valuta differencia csak 10%-ot tett ki s maximálisan is csak 20%-ot ért el folyó évi május elsején és azóta a román valuta javult. Nem állott tehát elő az az eset, amit a törvény kontemplált, ennél fogva magállapíthatjuk azt, hogy az adó-emelés előfeltételei nem forognak fenn, mert míg 1923-ban Bukarestben a tőzsdén a leit 34–70-el jegyezték a svájci frank ellenében, úgy ma a valuta 37-en áll, tehát a szükséges 30% differencia nem állott elő. Így tehát a kormánynak az adó felszólásra a törvény nem is ad felhatalmazást. Ezek alapján felkéri a törvényhozás tagjait, hogy amennyiben a fentiek ellenére adófelemelés vétetnék tervbe, úgy forduljanak a Semmitőszékhez panasszal a nyilvánvaló törvénytelenység ellen.

A Szakosztály a Török Bálint által előterjesztett javaslatokat Dr. Gaál Endre, Dr. Domahidy Elemér, Dr. Kotzó Jenő, Dr. Hinléder Fels Ákos és Dr. Purgly László kiegészítő indítványaival együtt elfogadja s a többi felszólalóknak értékes felvilágosításaikért köszönetet mond.

Cs. Lázár László

nagybirtokos, Lapusnyak:

A mezőgazdasági szakoktatás.

Köztudomású, hogy mezőgazdaságunk minden ágában erős visszaesés mutatkozik. Ennek okait a földreform túlhajtott és minden országos gazdasági érdeket felborító végrehajtásában, a minden közgazdasági téren állandósult bizonytalanságban, a hibás vám- és tarifapolitikában, az újabb elviselhetetlen magas adókban és végül a szakoktatás leromlásában, illetve reánk nézve lehetetlenné tételében találjuk meg.

A mezőgazdaság előbbi súlyos sérelmeire is reá kell mutatnunk és kérnünk kell az állam érdekében azoknak orvoslását, de a szakoktatás az, mellyel nekünk gazdatársadalmunk ellenálló képességét, fejlődését és haladását biztosítanunk kell.

Nemcsak kisebbségi érdek, amiért szavunkat felemeljük, hanem fontos államérv is és ezért a kormányhatalomhoz kell fordulnunk, mert onnan kell kérnünk és követelnünk, mint a közös hazának egyenlő jogú polgárai, hogy *magasabb szakképzettségre vágyó ifjainknak rendszeresítsék a kolozsvári gazdasági akadémián párhuzamos magyar nyelvű tanfolyam, míg kisebb gazdáink fiai részére létesítsék legalább három magyar tannyelvű földmives iskola.*

Ha pedig a földmivelésügyi miniszter ezen jogos és méltányos kérésünk teljesítését megtagadná, akkor arra kell kérnünk, hogy legalább ne álljon útunkban és ne gáncsolja el abbeli igyekezetünket, hogy saját erőnkől gondoskodhassunk földmives iskolákról, melyekben kiscgazda fiainkat részesíthessük a nélkülözhetetlen gazdasági tudásban. Itt pedig fel kell hívnunk a földmivelésügyi miniszter figyelmét egy sajnálatos tévedésre: Mert nem szabad és nem lehet másnak minősítenünk azt a sajnálatos tény, mint elnézésnek vagy tévedésnek, hogy magán egyének az állam érdekeit szolgáló, több olyan kegyeletes hagyományát, melyet kifejezetten

és kétségbevonhatlanul magyar földmives iskolai célokra tettek, elvették és használják anélkül, hogy a hagyományozó végakarát teljesítenék. Nyilvánvaló, hogy ez csak elnézésből vagy tévedésből történhetett, mert el sem lehet képzelni, hogy öntudatosan, megfontoltan ilyen sértést követhessenek el egy alkotmányos, polgári-asult országban, amilyent lehetetlen volt elkövetni már ezelőtt három-ezer évvel Rómában.

Teljes bizalommal fordulhatunk tehát a földmivelésügyi miniszter úrhoz azon kérésünkkel, hogy vagy létesítsen a hagyományozók végakarátának megfelelően, a lefoglalt birtokokon magyar földmives iskolákat, vagy engedje át azokat az Országos Magyar Párt rendelkezése alá, hogy a hagyományozók rendelkezéseit a saját erőnk-ből mi teljesíthessük.

Felhívjuk egyben a miniszter figyelmét a földreformtörvény 6. cikkének 3. pontjára, mely az ilyen gyakorlati oktatás célját szolgáló, mivelhető területeket 200 holdig a kisajátítás alól mentesíti.

Ilyen az algyógyi földmives iskola Hunyadmegyében, melynek a nagyemlékű Kuún Kocsárd hagyta birtokát azzal, hogy rajta földmives iskolát tartson fenn a székely ifjak részére az E. M. K. E. Birtokának nagyrészt kisajátították, a megmaradt részt pedig, épületekkel és gazdag felszerelésével együtt egyszerűen elvették és állami román tannyelvű földmives iskolát tartanak fenn benne; de semmit sem pótolnak és javítanak úgy, hogy a szép felszerelés tönkrement, az épületek pedig pusztulóban vannak.

Mindez azon a címen történt, hogy a magyar állam bérbé birta az E. M. K. E.-től 1930-ig. Attól persze eltekintettek, hogy a bérleti szerződés értelmében, a magyar állam székely ifjak részére, magyar tannyelvű földmives iskolát volt köteles fenntartani és ilyent is tartott fenn.

A Csíkszeredai földmives iskola céljaira szükséges telket és birtokot a csíkmegyei „Magánjavak” székely birtokosai adták mintegy 200–240 holdnyi terjedelemben, hogy fiaik anyanyelvükön tanulhassanak, azzal a kikötéssel adták, hogy az épületek és földbirtok tulajdonjoga visszaszáll reájuk, ha valamikor megszűnnének a székely földmives iskola céljait szolgálni. Elvették és román tannyelvű földmives iskolát tartanak fenn benne, ezen a tiszta magyar vidéken.

A szilágysomlyói magyar tannyelvű földmives iskola is csak úgy létesülhetett, hogy a 82%-ban magyar lakosú Szilágysomlyó

város adományozott céljára 90 hold földet. Ma szintén román tannyelvű földmives iskola van benne.

Tudomásom van róla, hogy Biharmegyében is van egy magyar tannyelvű földmives iskola céljára tett magánhagyomány, mely szintén más célra lett lefoglalva. Újból is kérjük mindezeket a hagyományozók rendelkezéseinek megfelelően felhasználni, vagy az O. M. P. rendelkezésére bocsátani, hogy a hagyakozókkal szemben tartozó kegyeletnek eleget tehesünk.

Ezek volnának nagyjában a magyar gazdatársadalomnak a kérései és kívánságai, melyeknek megvalósítását a földmívelési kormányzattól kéri és várja.

Kötelességünk azonban addig is, amíg ezekből valami megvalósul, a magunk erején is megtenni népünk érdekében a legszükségesebbeket. Ilyen irányú az Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztálya által elfogadott indítványa a backamadarasi gazdagyülésnek, mely szintén állami magyar tannyelvű földmives iskolákat kér azzal, hogy kiscgazdaközönségünk — dacára a belterjesebb gazdálkodásra való nemes törekvésének s az ország érdekében kifejtendő többtermelésre való igyekezetének — a legjobb akarat mellett sem képes a termelés tekintetében a hozzáfűzött várakozásnak megfelelni, mert nélkülözi a gazdasági szakismeretek azon felkészültségét, mellyel a mai rohamosan fejlődő gazdasági életben a legkisebb gazdának is rendelkeznie kell.

Székely kiscgazda népünk nélkülözi olyan alsóbbfokú földmives iskolák jótékony munkáját, melyekben a gazdasági életre való kiképzést elsajátíthatná, mert az állami földmives iskolák az államnyelv hézagos ismerete, illetve a nyelvtudás hiánya miatt székely ifjaink részére nem biztosíthatják kellően az alapos tudáson felépült gyakorlati kiképzést.

Miután az ország gazdasági érdeke, a gazdasági fejlődés útja, nem a faji és nyelvi elhatárolásoktól van függővé téve s a többtermelés sulypontja nem a politikai igéken és nem a faj és a nyelv kérdésén nyugszik, hanem azon, hogy földmives népünk — akár román, akár magyar, — felkészült gazdasági tudásával minél többet és jobbat termeljen az ország javára: égető szükségét látjuk magyarnyelvű földmives iskolák felállításának.

Egyuttal a királyi kormány figyelmébe ajánljuk Dr. Codarcea Gyula primpretor azon indítványát, mely szükségesnek tartaná, ha úgy a községi, mint főleg a járási tisztviselők és más a néppel

érintkező hatósági közegek a mezőgazdasági alapismeretek fontosabb ágaiban szintén kellő jártassággal bírnának, mert ez nagyon megkönnyítené az állami adminisztráció célszerű és üdvös működését és nagyobb összhangot teremtene az ország 80%-át kitevő mezőgazdasággal foglalkozó állampolgárok és a kormányzat munkája között.

Emellett azonban szükségét látjuk annak is, hogy a gazdasági életre való előkészítés, már az elemi oktatással egyidőben vegye kezdetét s ezért az elemi iskolai oktatás tantervében a mezőgazdasági ismeretek fokozatos tanítását az eddiginél hathatóssabban óhajtjuk felvételni: miért is e kérdésnek bölcs mérlegelését az iskolafenntartó állami és felekezeti főhatóságaink figyelmébe ajánljuk.

Magyar felekezeteink főhatóságait arra kérjük, hogy az ismétlő iskolák, illetve a vasárnapi iskolák ismeretterjesztő anyagába, valamint a tanítóképzők és theológiák tantervébe a gazdasági ismeretek behatóbb oktatását vegyék programjukba; de különösen arra kérjük felekezeti főhatóságainkat, hogy tegyék sürgős gondoskodásuk tárgyává, népünk részére legalább három magyar alsóbbfokú földmives iskola felállítását.

Addig is, míg akár állami, akár felekezeti úton magyar nyelvű alsóbbfokú gazdasági iskolák felállíthatnak: kigazdáink okszerű és szakszerű gazdasági képzésére *fölötte szükségesnek tartjuk gazdasági tanítók alkalmazását.*

Mindezek annyira nélkülözhetetlenül szükséges létfeltételei mezőgazdaságunknak, hogy megvalósulásukért küzdenünk kell minden erőnkkel és áldozatkészséggel. A legjobb esetben is azonban ezeknek keresztülviteléhez évek kellene, míg mezőgazdaságunk további hanyatlását mielőbb meg kell állítanunk. Nyilvánvaló, hogy anyagi erőnk figyelembevételével olyan módot kell találnunk, melynek segítségével már működő papjainkat és tanítóinkat képessé kell tennünk arra, hogy népünknek a szükséges gyakorlati mezőgazdasági tanácsokat meg tudják adni, a negyedik elemitől felfelé pedig már az iskolákban a szükséges mezőgazdasági ismereteket előadhassák.

Ehhez egy olyan — gyakorlati alapon jól megírt — *mezőgazdasági könyvre* van szükségünk, melyből minden papunk és tanítónk rövidesen a legszükségesebbeket megtanulhatná és ezeknek terjesztésével népünk között magasztos és egyben hasznos

hívását úgy tölthetné be, hogy ezzel hálára kötelezné az egész romániai magyarságot.

Egyházaink vezetőségét kérnünk kell, hogy az ilyen irányban eredményes munkát kifejtő papjainkat és tanítóinkat külön elismerésben és jutalomban részesítsék.

Amennyiben egészségem engedi, már a tél folyamán igyekezni fogok összeállítani ezt a „Mezőgazdasági vezérfonalat”. Felkérek ezért minden magyar gazdát, hogy gyakorlati tapasztalataikat röviden megírva küldjék be hozzám, hogy azokat a könyvben hasznosíthassam.

Az elmondottak alapján kérem a következő határozati javaslat elfogadását:

1. Mondja ki a nagygyűlés, hogy mint főfontosságú állami érdeket kéri és követeli azt, hogy tétessék az állami kormányzat részéről lehetővé fiainknak a nélkülözhetetlen gazdasági szaktudást anyanyelvükön elsajátítani.

2. Kérjük, hogy a kolozsvári gazdasági akadémiában fiaink részére párhuzamos magyar tanfolyam rendszeresíttessék.

3. Minden emberi lelket eltöltő kegyelet nevében kérjük a földmivelésügyi Miniszter urat, teljesítse a halottak végakarátát és az e célra hagyományozott birtokokon létesítsen magyar tannyelvű földmives iskolákat.

4. Kimondja a nagygyűlés, hogy amennyiben az ilyen célra tett kegyeletes adományok továbbra is más célra lesznek felhasználva és azokon sem állami magyar tannyelvű földmives iskolák nem lesznek létesítve, sem az O. M. P. rendelkezésére nem lesznek bocsájtva, az O. M. P. erkölcsi kötelességének fogja ismerni a megboldogult hagyományozókkal szemben tartozó kegyeletet még a bíróság igénybevételeivel is megőrizni.

Lőrinczy Dénes

unitárius esperes, Torda:

Tordán is elvétetett a Szabó József-féle alapítványi földmivesiskola összes épületeivel és a fenntartásra rendelt birtokkal együtt.

Dr. Hantos Gyula Kolozsvár:

Akik évek óta figyelemmel kísérik a földmivelésügyi miniszterium magatartását, azok jól tudják, hogy a földmivelésügyi miniszteriumtól semmit sem várhatunk. Egyre-másra tesszük a fel-

terjesztéseket, de még választ sem adnak reá. Nekünk most azzal is számolnunk kell, hogy bár a jelenlegi gyűlésre eddig minden haj nélkül összejöhattünk, de kérdés, hogy vajjon a jövőben ez lehetséges lesz-e s ha csak egy-két év múlva jöhetünk ismét össze, akkor meg kell most beszélnünk azt is, hogy mit kell tennünk, ha a földmivesiskolák ügyében a kormány egyetlen kérésünket sem, teljesíti. Tisztában kell lennünk azzal, hogy ha az állam eszközli az iskolák felállítását, akkor nekünk abba nincs beleszólásunk, s ha beleszólásunk nincs, akkor nem is lesz hasznunk belőle. Nekünk arra kell berendezkednünk, hogy ha az állam nem hajlandó magyar tannyelvű mezőgazdasági iskolákat létesíteni, akkor mi magunk állíthassuk fel azokat. És ha ezt az állam még megengedni se akarja, akkor fel kell állítani azt a kérdést, hogy ha a kormány két millió magyart eddig az orránál fogva vezetett és a választások után ígéreteit nem teljesítette, akkor mi várakozzunk-e tovább és hagyjuk-e az értékeinket elsorvadni. Ha nem tudjuk magunkat közgazdasági téren megvédeni, akkor el vagyunk veszve.

Gyaluy Sándor (Kolozsvár):

Az iskolák mai nivója teljesen elfogadhatatlan s az már annyira lesülyedt, hogy gyermekeinket nem is tudjuk magyar iskolába járatni. Hiába is járatjuk őket az iskolákba, mert gyakorlati tudást ott nem szereznek, a román tárgyak erőltetése miatt az oktatás valósággal lezüllött és a tanulók tudását nem gyarapítja. Indítványozza, hogy az egész gazdasági szakoktatás vétessék revízió alá, hogy az tényleg a gyakorlati életben helytálló gazdákat neveljen s így a gazdasági szakoktatás ismét megfelelő nivóra emeltessék.

Dr. Makkay Domokos

ügyvéd, Gyergyószentmiklós:

A gazdasági nevelés érdekében gondolkozni kellene azon, hogy az egyházi főhatóságok egyes intézeteket alakítsanak át gazdasági intézetekké.

Purgly László

nyug. főispán, Arad:

A szakoktatással kapcsolatosan a növénynevelő intézetekre hívja fel a figyelmet. A növénytermelés terén ilyen intézmény Erdélyben tudomása szerint alig van. Ami még van és magyar kéz-

ben van, – mint pl. Konopy Kálmán híres gazdasága, – a föld-reform folytán rendkívül nehéz helyzetbe került, mert hiszen 200–300 kat. holdon növényneveléssel foglalkozni majdnem lehetetlen. Tudomása szerint azonban a Regátban hasonló természetű intézmények fennállnak és azok állami szubvencióban is részesülnek. Indítványozza tehát, hogy kérjük mi is azt, hogy az a pár meglevő magyar intézmény, mely még magyar kézen van, a kormány ellenőrzése mellett hasonló támogatásban részesüljön, mint a régi királyságbeli intézetek.

Szakáts Péter, szenátor:

Kivánatosnak tartja, hogy a gyümölcsstermelésre és a faiskolák létesítésére gond fordítottassék. Erdély különböző vidékei a gyümölcsstermelésre igen alkalmasak. Faiskolák nálunk eddig mindig tervszerűleg létesítettek, sőt a. magyar uralom alatt a községi és állami elemi iskolák növendékei munkálták meg azokat s így a tanuló gyermekek kellő szakismeretekhez juttottak. Szükségesnek látja e kérdés felkarolását, mert a gyümölcsstermelés igen fontos gazdasági termelési ág.

Ugron Zoltán:

A gyümölcsstermelés felkarolásától nem vár számottevő eredményt. A napokban Máramarosban járt és ott is csak azt tapasztalta, hogy a gyümölcsstermeléssel foglalkozni nem érdemes, mert a gyümölcs, ha eladásra kerül, még a fák megvédésére költött pénzt sem hozza be. Neki is volt szép gyümölcsöse, sokat bajlódott vele, de most már hagyja, hogy legyen vele az, ami lesz, mert a legelsőrendűbb fajalmával is csak baja volt, amíg eladta. A jelenlegi viszonyok között a gyümölcsösök kipusztulnak. A gyümölcsstermelésre buzdítás ma félrevezetése az embernek. Ezen csak az változtatna, ha a vasúti közlekedést helyreállítanák és a külfölddel fölvennék a forgalmat és a gazdasági összeköttetést. A gyümölcsstermelés érdekében azt kellene elérni hogy a gyümölcs vámmentesen legyen exportálható.

Gyárfás Elemér elnök:

Az egyházak a maguk hatáskörében már foglalkoztak azzal a tervvel, hogy azokat az iskolákat, amelyeknek fenntartása az eddigi keretekben feleslegesnek látszik és nehézségbe ütközik, gazdasági iskolákká alakítsák át, de addig, amíg nincs meg a középiskolai

törvény, melyet az előző kormány beterjesztett és amelynek meghozatala küszöbön áll, az egyházak nem mehetnek bele az átalakításba, mert a szabadiskolák létesítésének feltételei csak az új törvényben lesznek megállapítva. Ha az egyházak már most intézkednének ilyen irányban, akkor abba a helyzetbe kerülnének, hogy a régi iskolák beszüntetését tudomásul vennék, de az újak felállítására engedélyt nem adnának.

Ugron Zoltán felszólalására vonatkozólag megjegyzi, hogy a gyümölcsstermelést annak pillanatnyilag nem jövedelmező volta miatt el nem hanyagolhatjuk épp úgy, amint mindenképpen kénytelenek vagyunk foglalkozni a gazdaságban minden termelési ággal, ha azok egyike vagy másika kevésbé jövedelmező is.

A Szakosztály az előadói javaslatot Purgly László és Szakáts Péter kiegészítő indítványával elfogadja s a többi hozzászólók felvilágosításaiért köszönetet mond.

Dr. Szász Ferenc Dezmér:

Az agrárreformmal kapcsolatban még megoldandó kérdések.

Még fájnak a sebek, amelyeket az agrárreform ejtett; még a kezdet kezdetén kapott sebek sem gyógyultak be és mégis úgy kell tekintenünk az egész reformot, amelynek intézkedései immár végérvényesek és bármennyire észellenesen lett végrehajtva, bele kell törődnünk.

Vannak azonban dolgok, amelyeken még segíthetünk és meg kell próbálnunk a sokszor lehetetlennek látszó dolgokat is, ha csak egy szemernyi előnyt, könnyebbülést várhatunk tőle.

Az agrárreform a háború utáni idők szükségszerű szüleménye mely szociális problémákat lett volna hivatva gyökeresen orvosolni. Szerencsétlen bel- és külpolitikai befolyások folytán direkt a magyarság ellen irányuló harci eszköz lett az államhatalom kezében. Ebben rejlik a magyar birtokosság tragédiája s ezáltal lett az agrárreform a szélső sovén és nacionalista irányzat kezében a fő-ütőkártya.

Ezt ma senki sem tagadhatja.

Nem is lehet tagadni, mert ahol a birtokosnak még azért is költséges jogi harcokat kell vívnia, hogy jogos tulajdonának legalább ellenértékét megkapja, ott már annak az egyoldalú állami kommunizmusnak határára érkeztünk, amely ellen a harcot felvenni nehéz, mert burkolt és úgy jár közöttünk, mint a báránybőrbe öltözött farkas, szerényen bégetve csavarja ki a nyakunkat és töri el a gerincünket.

Mint sötét felhő tornyosulnak elénk a megoldásra váró problémák. A legkisebb is magában rejti a magyarság egész jövőjét s ha az agrárreform paragrafusai elé rakott számokat nézem, mindig azok a baktériumok jutnak eszembe, amelyekből egy is képes

oda szaporodni, hogy egy-két nap alatt az egész emberiséget halálosan megbetegítse.

Sötéten gomolygó felhők az agrárreform kérdései fejük felett és ezeknek megoldása, elosztatása a magyarság fejről, egyet jelentene a magyarság talpraállításával.

A sok súlyos probléma közül a legfájóbb és legnagyobb sebet a következők képviselik:

1. a kisajátított földek vételárának kifizetése,
2. a gazdatisztek és okleveles gazdák földigénylése,
3. a falusi beltelkek kisajátítása,
4. a városi beltelkek kisajátítása,
5. az állami rezervák felhasználása és sok apróbb kérdés,

melyek a fentti főtételekbe beilleszthetők.

Mielőtt ezeknek részletes tárgyalásába bocsátkoznám, azt hiszem, mint előfeltételt és főkivánságot azt is felállíthatjuk, hogy legyen egyszer már végre befejezve a kisajátítási eljárás és méltán kiált fel a kormányhoz a magyar gazdaközönség:

„Quousque tandem? ...”

A kisajátított földek vételárának kifizetése.

Az agrárreformtörvény határozottan rendelkezik a kisajátított földek ellenértékének kifizetését illetőleg és vagy készpénzfizetést állapít meg, vagy pedig részben állampapirokkal akarja a gazdákat kártalanítani.

Nekünk természetesen az volna az első és fő óhajtásunk, hogy a kisajátított földek ellenértékét a gazda *készpénzben* kapja meg, mert így mégis akármilyen csekély tőkéhez jutva, azzal valamit tud kezdeni. Az állampapirokat ingadozó névértékük és a nehézkes átruházási módzatok miatt nem tartjuk kívánatos eszköznek a kisajátított birtokok értékének kiegyenlítésére.

Mikor értékről beszélünk, az alatt azt kell értenünk, hogy a bizottságok az 1913. évi földárakat vették alapul a kisajátítási árak megállapításánál, úgy hogy ez az összeg ma leu értékben kifejezve egyenlő a semmivel. Természetes, hogy a magántulajdonjog elemi szabályai szerint az értéket nyugodt lelkiismerettel kérhetjük valorizálva, s úgy gondolom, e pontnál ennek kell lennie legfőbb kivánságunknak.

Nem szabad elfelednünk még azt sem, hogy az eddigi intézkedések szerint a birtokosnak valósággal Canossát kellett járnia,

hogy a kifizetés, illetve végleges rendezés iránti lépéseket az illetékes hatóságok megkezdjék. Így többek között az összes határozatok hiteles másolatát be kellett szereznie, stb. és végül ismeretes az is, hogy nyilatkozatot kellett adnia, melyben a kisajátított területet illetőleg mindennemű jogairól lemond.

Ezek az intézkedések azóta részben meg lettek változtatva.

Úgy az Erdélyi Gazdasági Egylet, mint pártunk reprezentánsainak közbenjárására a miniszterium kedvezően döntött ebben a kérdésben.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet birtokpolitikai szakosztályának több memorandumára válaszképpen épen a napokban érkezett meg a miniszter leirata 27095/23/IX–1925. sz. alatt, melyben közli, hogy azok a gazdák, akiknek a birtokára nézve a kisajátítási eljárás végső forumon is befejezést nyert, minden különösebb eljárás nélkül véglegesen rendezés alá kerülnek. Csupán azt ajánlja a leirat, hogy helyesen teszik az ilyen gazdák, ha egyszerű kérvényben a vármegyei consiliert felkérlik az ügy végleges rendezésére. Ez a kérvény nem kötelező, csupán az eljárás egyszerűsítését és gyorsítását van hivatva előmozdítani.

Az elmondottak az árak végleges rendezésére vonatkoznak. De mi lesz addig? A legtöbb helyen a kényszerbérleti összegeket nem fizetik már, amit fizetnek pedig olyan csekély, hogy még szemszurásnak sem elég.

Fontos dolog volna tehát az, hogy a kényszerbérleti összegek általánosan és egyetemesen felemeltessenek s azokat mindaddig fizessék is, amíg az állam az árakat véglegesen rendezi.

Javasolom ezért, hogy:

1. Mindaddig, amíg a kisajátított földek vételárának végleges rendezése meg nem történik, a gazdák a kényszerbérleti összegeket kapják meg.

2. A kényszerbérleti összegeknek kifizetése minden feltétel nélkül történjék és adóhátrálék stb. címen ne tarthassák vissza éveken át erre illetékesek és nem illetékesek a kifizetendő összegeket.

3. Egész Erdély területén emeljék fel a kényszerbérleti összegeket legalább két évre visszamenőleg legkevesebb 200–300%-kal.

4. Az árak végleges rendezése vegye azonnal kezdetét, valorizált alapon, készpénzfizetés melletti

5. Amennyiben a készpénzfizetést részben vagy egészben állampapír helyettesítené, ami ellen eleve tiltakozunk, úgy annak

névértéke fedje a tényleges értéket és kamatozása legyen a mai pénzpiacon uralgó viszonyoknak megfelelő.

Mindezek a követelések egészen minimálisak, amelyeket a földjeiktől megfosztott gazdák felállíthatnak.

Hogy mennyire jogosultak a felállított kívánalmak, mutatja az, hogy például a kényszerbérleti összegeket egyes megyékben 1925-ben hivatalból felemelték, természetesen a gazdák heves akciója nyomán, sajnos, azonban ez a felemelés nem volt egyetemes és ahol fel is emelték, ott sem fizetik rendesen, úgy hogy a felemelés teljesen illuzórius.

A kártalanításra nézve még azt is elő lehetne terjeszteni illetékes helyen, hogy az történjék az okirályságban érvényben levő törvény szerint. Természetes, hogy az egész kisajátítási eljárás Erdélyre specializálva lett, pedig az okirályságbeli törvény alapján ma nem ott állnánk, ahol állunk, mert amaz az erdélyihez viszonyítva, humánusnak nevezhető.

A veszett fejsze nyelének megmentésére irányuló eme akciónak – mert az eddig elmondottakat nyugodtan annak nevezhetjük – nem szabad egy percre sem szem elől tévesztenie, hogy milyen óriási gazdasági jelentősége van a magyarságra nézve e kérdés kedvező elintézésének.

Képzeljük csak el, hogy a mezőgazdasági hitel szervezetlensége mellett még a legcsekélyebb összeg is milyen egészséges vérkeringést vinne be magyar gazdáink üzemeibe. Ezért minden erőnkől arra kell törekednünk, hogy a kifizetés készpénzzel és minél előbb megtörténjék; követelnünk kell továbbá a valorizációs alapon való elszámolást, ami egészen elemi állampolgári jogunk is, *mert vagyonekobbzást az alkotmánytörvény Nagyromániában nem ismer.*

Gazdatisztek és okleveles gazdák földigénylése.

Az agrárreform nemcsak a földtulajdonosokat sújtotta, hanem érzékenyen érintette mindazokat, akik gazdasági pályának szentelték életüket.

Erdély magyar birtokosságának olyan gazdatiszti kara volt, mely testületnek híre-neve messze az ország határain túl is eljutott. E munkás emberek egyik napról a másikra kenyér nélkül maradtak, mert a megkisebbedett birtok mellett nem volt többé a földbirtokosnak szüksége okleveles gazdatisztekre, sőt tekintettel arra,

hogy a gazdatiszti törvény rendelkezéseit kezdték nem respekálni, még abba a néhány állásba is, ami megmaradt és az okleveles gazdáknak kellett volna, hogy kenyeret adjon, nem jutottak be okleveles gazdáink. Mindenünnen a konjunkturát kihasználó, oklevél nélküli emberek bukkantak fel és – látszólag – kitünően töltik be állásaikat.

E kérdés elbírálása nem tartozik reánk, de fájó szívvel kell látnunk az ilyen jelenségeket akkor, mikor számos volt gazdatisztünk, okleveles gazdánk és bérlőnk csak a legnagyobb nehézség árán tengeti életét.

A gazdatisztek mellett sok derék magyar bérlőnk vérzett el az agrárreform pusztítása nyomán és eszébe sem jutott a törvénynek, hogy a hivatásuk magaslatán álló okleveles gazda-bérlőinket megvédje, vagy bármilyen kis előnyben részesítse.

Ismét hányán fejezték be megkezdett gazdasági tanulmányukat éppen akkor, amikor a reform sujtó keze lecsapott?! Ezeknek a sorsa is szomorú és szárnyukszegetten vonulnak be valamelyik nekik meg nem felelő, de legalább gyenge megélhetést biztosító irodába.

Egy pályán sem történt annyi életbevágó fordulat a béke megkötése óta, mint éppen a gazdasági pályán.

Ne feledjük el, hogy egy társadalmi osztályt sem sebesítettek meg oly mélyrehatóan, mint éppen az okleves gazdák, gazdatisztek és bérlők osztályát, akik – a birtokosról nem is beszélünk már – élet-halálküzdelmet vívnak mostan. Ha egész tárgyilagosan és igazságosan utána gondolunk, egy kategóriába sorozhatjuk őket azokkal a katonatisztekkel, akik hazájukat elvesztvén, kezükből a kard kihullott s a csendes megváltó halált várják zajos, véres ütközetek után.

Az agrártörvény 99-ik paragrafusában mindezeknek a gazdáknak a jogát elismeri és földre való igényüket nemcsak nem tagadja, de módot is közöl arra nézve, hogy miképpen legyenek kielégíthetők az okleveles gazdák, gazdatisztek és bérlők.

Éppen ezért a Szakosztály találjon megfelelő módot arra, hogy a kormány e társadalmi osztály szerény kívánságait respekálja és mondja ki, hogy:

1. Felhívást intéz Románia magyar birtokosaihoz, hogy okleveles gazdáknak való állásokba, mint amilyenek az intézői, jószágigazgatói, stb. állások, csak okleveles gazdákat alkalmaznak.

2. Állás- és jövedelemnélküli gazdatisztjeinket, okl. gazdáinkat és bérlőinket elégítse ki a kormány az állami rezervákból.

3. A gazdatisztek, okleveles gazdák és bérlők érdekei a birtokbahelyezési eljárás során vétessenek figyelembe.

4. Nyujtson nekik az állam gazdálkodásuk megkezdéséhez: olcsó hitelt, amiből az élő és holt felszerelést beállíthatják s a pusztává lett földeket ismét a hasznos termelés körébe vonják.

Mindezek a követelések egészen minimálisak és alig nevezhetők még csak szerényeknek is, hiszen ha utána gondolunk az indokoknak, melyekre eme jogos követelésünket alapítjuk, azonnal világos a kép, hogy keveset kértünk.

Elteltekintve az agrártörvény 99. §-ától, az agrártörvény kiinduló pontja nemes gondolatokban gyökerezik, vagy azokban kellene gyökereznie és célja az, hogy a földet annak juttassa, aki azt megműveli; ebből a szempontból az említett gazdatársadalmi osztályt ép úgy földhöz keli juttatni, mint a földnélküli falusi embereket, hiszen egész élethivatásukat ennek a foglalkozásnak szentelték. Speciális képzettségük és tudásuk folytán az okleveles gazdák, gazdatisztek és bérlők fokozottabban képesek hasznos munka elvégzésére és a produkció fokozására, mint a tanulatlan kisközgazda. *Ezért ép úgy joguk van teljes és végleges tulajdonjoggal a földhöz mint a falusi földművelőknek.*

Ha ezt az osztályt megmentjük, a magyarságot erős pillérrel gyarapítottuk!

A falusi beltelkek kisajátítása.

E kérdést helyesebb nem bolygatni, mert egyelőre ezek az eljárások mindenütt fel vannak függesztve, sőt ahol esetleg meg is kezdődtek, a másodfokú agrárhatóságok beszüntették és megsemmisítették azokat. Így egyes gazdáktól, a magyar birtokosság reprezentánsaitól, továbbá az Erdélyi Gazdasági Egylet birtokpolitikai szakosztályától azt a jóindulatú figyelmeztetést kaptam, hogy a nagygyűlés ezzel a kérdéssel ne foglalkozzék, mert gyakorlatilag többet árthat a kérdésnek, mint használhat. Nyílt kérdés marad, hogy a jövőben mi lesz, de – sajnos – a helyzetünk az, hogy pillanatnyi előnyöket sem áldozhatunk fel a bizonytalanért.

A városi beltelkek kisajátítása.

E pontnál kissé részletesebben kell a kérdéssel foglalkoznunk, annál is inkább, mert az egész kisajátítási eljárás során tapasztalt.

igazságtalanságok itt csúcsosodtak ki legjobban, másrésről a dolog még ma is folyamatban van legtöbb városunkban.

Nem szólva arról, hogy boldognak, boldogtalannak adtak telket – ha román volt –, azt kérdezzük, miért veszik el a telket az eddigi tulajdonosoktól? Ha az eddigi tulajdonos nem volt elég tőkés ahhoz, hogy nekifogjon az építkezésnek, vajjon az új tulajdonos tőkeerősebb lesz és megkezdi-e az építkezést?

A városok perifériáin 100 és 100 holdakat vettek el munkás kiscgazdáinktól, akik ezekről a területektől a városok élelmezését látták el megfelelő zöldség- és gabonatermeléssel. A perifériákon aztán meg is indult minden városban, sőt falvakban is az építkezés, deszkából, sárból, ki ahogy bírta, de díszére ezek az épületek nem válnak egy városnak sem. Minden városban találunk úgynevezett „cigány sorokat”; minden bölcs városnak oda irányult a működése, hogy ezeket megszüntesse. De mit látunk? A városok szélein, de még a megijedt telektulajdonosok telkein is gombamódra nőnek fel – az építőtechnikát megszegyenítő formában, – a lehetetlennél lehetetlenebb viskók.

A telkek beépítését, tisztviselők számára való kiosztását alap nélkül megkezdeni nem lehet. Amíg a pénzviszonyok megfelelőleg nem rendeződnek, az állam megfelelő hitelről nem gondoskodik, eddig a beltelkek kisajátítása a legnagyobb esztelenségnek nevezhető.

Arra is vannak esetek, hogy olyan telektulajdonosoknak, akik az eljárás bevezetésének időpontja körül, – esetleg néhány nappal előtte, vagy néhány nappal utána – építkezésbe kezdtek az építési engedélyüket „*anyagi és jogi felelősség nélkül*” adták ki. Ez az eljárás mindennél ékesebben beszél arról, hogy micsoda cél lappang a beltelkek kisajátítása mögött.

Ha az állam tisztviselőit lakáshoz akarja juttatni, építsen tisztviselői lakásokat. A kishivatalnok úgy sem kezd építkezésbe belátható időn belül; a főbb tisztviselőknek pedig van annyi jövedelmük, hogy a bérlakások forgalmi értékét megfizethessék. Amivel e kisajátítási eljárások gyakorlati keresztülvitele az államháztartást megterheli, azzal az összeggel – bizvást állíthatjuk – mindenütt többemeletes tisztviselői palotákat építhettek volna.

Telket osztani azonban boldognak boldogtalannak, nemcsak nélkülöz minden rációt, de még a nemzeti eszmét sem szolgálja úgy, mint ezt sokan elképzelték.

Megint csak elő kell vennünk ama kívánalmunkat, hogy ha

beltelkét, belteleknek való helyei sajátít ki az állam, azt fizesse meg forgalmi értéken. Ennek így kell lenni, annál is inkább, mert még az agrártörvény is a be nem épített belsőségekre nézve forgalmi értéket ír elő.

Az állam tehát mi akar lenni? Árdragító ügynök, aki a telkét tovább adja egy harmadiknak, levéve a közvetítési díjat.

Mindezek az érvelések józan ésszel nagyon világosak és meggyőzőek; mégis az agrárkisajátítási törvények gyorsfűző lángjának imbolygó fényénél semmivé válnak.

S ha az agrárreform végrehajtását a birtokosokkal szemben valamelyes szociális eszme vezette, illetve kellett volna, hogy vezesse, úgy ez semmi módon sem mutatható ki a városi beltelkek kisajátításával.

Az a cél, hogy a kisebbségi telektulajdonosok kezéből román kézre juttassák át a telkeket, semmi módon sem nevezhető jogállamhoz méltó eljárásnak. A nyomán fakadó nyomor és keserűség többet árt az államnak, mint amennyit az egész eljárás használna a román nemzeti eszmének.

Éppen ezért a következő javaslatot terjesztem elő:

1. Mondja ki a nagygyűlés, hogy tiltakozik a városi beltelkek kisajátítása ellen, illetőleg kéri ennek az eljárásnak teljes felfüggesztését.

2. Ha ez nem vihető keresztül, úgy adassék minden telektulajdonosnak hosszabb határidő, – legalább 10 év, – hogy a telkét beépítse; ez alatt az idő alatt lehet remélni a pénzviszonyok megjavulását is, úgy hogy az építkezések megkezdhetők lesznek. Másfelől az állam gondoskodjék megfelelő kölcsönökről is, hogy ezek az építkezések a tulajdonosok által minél előbb megkezdhetők legyenek.

3. Kisajátításokat *csak közcélokra és a teljes forgalmi érték megtérítése mellett* lehessen eszközölni.

4. Mindaddig, amíg a kisajátítási eljárás minden forumon be nem fejeztetik egy telekre nézve, a tulajdonos rendelkezék azzal teljesen szabadon, építhessen rá és jogerős adás-vételi szerződéssel elidegeníthesse, vagy a városi szabályrendeletek keretein belül tettség szerinti célra felhasználhassa.

5. Mondja ki a nagygyűlés, hogy amennyiben mégis lenne kisajátítás követeli a kormánytól, hogy ha az új tulajdonos egy éven belül nem építi be a telket, a telek minden további eljárás nélkül szálljon vissza az eredeti tulajdonosra.

Mindezek a pontok minimális kivánalmaink. Sanyargatott helyzetünkben annyira hozzászoktunk már a nyomorúsághoz, hogy kérni sem merünk.

Az elmondott javaslatok valósággal megszegyenítőek úgy reánk, mint az államra nézve.

Kérdem: miért nem minden állampolgár egyforma ebben az országban; kérdem: miért kell állandóan harcban államink elemi jogainkért az államhatalommal?

Az állami rezervák felhasználása.

Ha egy állam racionális földreformot csinál, úgy természet-szerűleg annyi birtokot sajátít ki a földtulajdonosoktól, amennyire szükség van az illető helyen a földnélküliek részére. Az az eljárás, amit nálunk látunk, hogy úgynevezett *állami rezervákat* létesítsenek, teljesen logika nélküli, indokolatlan és felesleges surlódásokra, kellemetlenségekre ad alkalmat.

Ha egyszer az állam a község földnélküli embereit kielégítette: *miért spekulál a fennmaradó résszel? Adja vissza a birtokosnak, hiszen a cél eléretett és a felesleges földre az első igényjogosult mégis csak a volt birtokos.* Mindezeket azonban, sajnos, tekintetbe sem veszik, hanem a panaszok és kellemetlenségek egész légiója kél életre az állami rezervák nyomán.

Az állam méregdrágán bérbeadja – persze csak jobbmodú gazdák jutnak állami rezervákhoz – s ez a most birtokhoz jutottak szemében vörösposztó.

Hány helyen folyik titkos spekuláció ezekkel a rezervákkal, titkos árveréseken, családi tanácsokon? Hány községi bíró, esküdt, sőt intelligensebb közigazgatási tisztviselő folytat meg nem engedett üzletet az állami rezervákkal?

Nem egyet juttatott ez már a vádlottak padjára is. Nem lehetne ennek egy elhatározó lépéssel végét vetni?

A birtokos nem kap semmi bért az állami rezervákért, azoknak – úgy látszik – nincs gazdája! Mindenki másra hárítja a bérfizetést s a gazdátlan állami rezervákért az állam zsebreteszi az ajándékpénzt, nem is nagyon kutatja, firtatja a dolgot, hogy hogy-mint áll a dolog... „ajándék marhának”... elve alapján.

Ezen feltétlenül változtatni kell. Ott, ahol az állam célszerűen nem tudja felhasználni ezeket a birtokrészeket, ott sürgősen tenni kell valamit, hogy a dolog rendeztessék.

Célszerű felhasználás alatt értem azt, hogy adjanak belőle

például elsősorban annak a gazdatisztnak, aki azon a birtokon a törvény végrehajtásakor működött, vagy emeljék belőle – mértékkel – az egyházi és kulturális alapokat.

Persze, nem azt értem alatta, – mert ez is az állami rezervák egy igen gyakori és különös felhasználási módja, – hogy olyan községekben, ahol nincs is görög-katolikus vagy orthodox lakosság, legfeljebb csak egy-két család, ott létesítenek a fenti egyházaknak megfelelő papi, tanítói, kántori stb. birtokot, hanem az igazságos felhasználást. Hány magyar egyház van, melynek a hívek megfelelő száma mellett nincs birtoka?!

E tekintetben egyházi főhatóságainknak még sok tennivalója van és az állami rezervák felhasználására megfelelő lépéseket lehetne tenni, mert ezek a földek még cserélhetnek gazdát és a legeredményesebben éppen az egyházak léphetnének fel ezek érdekében.

Midőn tehát leszögezzük azt az elvet, hogy az állami rezervák egyáltalában nem kívánatos formációk az agrárreformnak amugy is torz testén, azok felhasználására nézve három alapelvet tűzünk ki. Vagy adjál vissza a birtokosnak, vagy a volt gazdatisztnak osszák ki, vagy a még ki nem elégített egyházaknak, – valláskülömbőségre való tekintet nélkül, – az igazság és törvény szerint juttassanak megfelelő birtokokat.

Egy csapásra megszűnnének mindazok az anomáliák, amelyek ma valósággal darázs-fészkei az agrárreform eme torzszülöttjének. Javasolom tehát:

1. Mondja ki a nagygyűlés, hogy követeli az állami rezervák bérének rendezését — minden feltétel és halasztás nélkül — kívánjuk, hogy az egész bért a birtokos kapja kézhez.

2. Kívánjuk, hogy az összes állami rezervák a folyó gazdasági év végével szüntetessenek be és a birtokosok jussanak megint azok teljes tulajdonjogába.

3. Az állami rezervákból elégíttessenek ki elsősorban is az azon a birtokon szolgálatot teljesített, vagy teljesítő okleveles gazdák és gazdatisztek.

4. Ha tényleges szükség merülne fel, használtassanak fel egyházi és kulturális célokra, a törvényszabta kereteken belül.

5. Végül kérjük fel összes egyházaink főhatóságait, hogy ki nem elégített igényeik rendezését kérjék az állami rezervákból, oly maximális mértékig, amennyire ezt a törvény megengedi és elő

-

írja, mert ez látszik annak a leghelyesebb útnak, amely a célhoz vezethet.

* * *

Mint kaleidoszkop képei vonultak fel előttünk azok a sérelmek, amelyek alatt az erdélyi magyarság nyög és amelynek látásától még a legmerészebb léiket is a sivárság érzete tölti el.

Nem lehet célunk konkrét esetek felsorolása, mert nem vádolunk senkit ujjmutatással. Minek szítsuk a gyölölet lángját, amely már amugy is égig csap egyes helyeken, éppen az agrárreformból kifolyólag? Nem; ez a cél nem lehet a komoly munka alapja!

Magyarságunk lényegét, egész kultúránk alapjait támadta meg az agrártörvény. Az anyagi romlás örvénylő habjai nyaldossák legjobbjainkat. A nemzeti eszme ápolása és magyarságunk megvédése pedig oly sok anyagi áldozatot követel, aminek teljesítésére így nem lesz emberünk.

Honnan, ha nincs miből?

Azok, akik hivatva lesznek e kérdésekben eljárni, lássák mindig lelki szemeik előtt azt, ami egész magyar életünknek talpköve, hogy mentsék meg a magyarságot az anyagi romlástól.

Az államhatalom pedig ne felejtse el, hogy a magyar nemzetiségű állampolgárainak jólétét épügy kell ápolnia, mint a románokét.

Szegényházat könnyű csinálni egy országból, a gazdagság pedig nehezen jön és könnyen elmulik.

Az agrárreform olyan fonál, melynek a feszültsége már-már a maximumán van, egyik végén áll a magyar birtokosság és huzza, a másikon az államhatalom csavarja, erőt kimélő csigasorral: vajjon ha a fonál elszakad, csak a magyar birtokosság zuhan le?...

Ezt kell megértetni a kormánnyal!

Elnök: Dr. Szász Ferenc előadásában csak azt kifogásolja, hogy előadó a *falusi beltelkek* kisajátításának kérdését nem látja aktuálisnak. Elnök igenis szükségesnek tartja, hogy ezt a kérdést is napirendre tűzzük s a legenergikusabban tiltakozzunk a falusi beltelkek kisajátításának még a gondolata ellen is.

Keresztes János

körösbányai református lelkész:

Az egyházi földek kisajátításánál olyan visszaélések történtek, hogy létező nem román egyházak földjeit elvették és nem létező

román egyházaknak adták át. Éppen akkor veszik el az egyházi földeket, mikor az egyházat a legnehezebben lehet fenntartani és nincs más, amire támaszkodni lehetne. Egy-egy olyan helyen, ahol már áldásos és érdemleges munkát fejt ki a magyar egyház, úgy akarják a magyarságot megsemmisíteni, hogy elszedik az egyház tulajdonát. Kívánja, hogy azokat a területeket, melyekét jogtalanul vettek el, adják vissza. Ily irányban csak a Magyar Párt tud kellő súllyal s a siker reményével fellépni, mert az egyházak e kérdésben nem tudnak eredményt elérni. Kéri a Szakosztályt, hogy ahol az egyházak földjeit törvénytelenül vették el, ott ezt a sérelmet igyekezzék a parlamenti csoport útján orvosoltatni.

Nagy Lajos:

Lehetetlen helyzet az, hogy külön törvénye legyen Erdélynek és külön törvény szerint járjanak el a régi királyságban. Az erdélyi és bánáti földbirtoktörvény a gazdatisztektről legutoljára emlékezik meg. De ha legutoljára emlékezik is meg, akkor legalább végre kellene hajtani a törvényt. Ha az iskolatörvényeket végrehajtják, mellyel a magyar gyermekeket lelkileg összetörik, akkor miért nem hajtják végre a gazdatisztekre vonatkozó törvényt is. Az állami rezervákat pedig egyáltalán nem kezelik, azok nagyobbbrészt paragon hevernek, vagy legelőnek használják őket. (Közbekiáltások: Bérbe adják!)

Dr. Domahidy Elemér, szenátor:

Az agrárreformtörvény még az első Averescu-kormány idején hozatott meg és annak megalkotói ismételtelen kijelentették, hogy távolról se gondoltak arra, hogy azt a liberálisok ilyen helytelenül hajtsák végre. A jelenlegi kormány kijelentette, hogy ahol az agrárreformmal kapcsolatosan visszaélések történtek, ott az eljárást revízió alá veszi. Ez lehet, hogy csak pusztá ígéret marad, de jogos alapul szolgálhat nekünk. A Magyar Párt követelésbe helyezte e törvénynek az igazságos végrehajtását és a kormány erre vonatkozólag kötelezettséget is vállalt. Megnehezíti a helyzetet az, hogy a földtulajdonosok nem tudják, vajjon felvehetik-e azt az értéket, amit az állam a földekért felajánl, mert nem alaptalan az aggodalom, hogy ha elfogadjuk, akkor az ügyet befejezettnek tekintik és az állam nem pénzben, hanem állami kötvényben fizet ki bennünket. Hogy mennyire igazságtalanul történt a kisajátítási vételárak

megállapítása, annak illusztrálására felhossa, hogy kisajátítottak egyik faluban házhelynek egy hold földet ezer lejért és azt eladták azután ötezer lejért és a többletet elmanipulálták. Szükségesnek tartja, hogy ebben a kérdésben a Szakosztály állást foglaljon és a direktivákat megadja.

Gyárfás Elemér, elnök:

A Domahidy Elemér szenátor által felvetett kérdésre megjegyzem, hogy a pártvezetőségnek a kormánnyal kötött megállapodása rendén e kérdésben a kormány két dologra kötelezte magát. Az egyik az, hogy kiad egy rendeletet, elrendeli ebben, hogy a vételár kifizetés hivatalból eszközöltessék és hatályon kívül helyezi azt a sérelmes rendelkezést, hogy a vételár kifizetés csak akkor eszközöltetik, ha a volt tulajdonos nyilatkozatot ad, hogy a lebonyolítással meg van elégedve. A másik pedig az, hogy amilyen arányban az állam az igényjogosultaktól készpénzben felhajtja a vételárat, ugyanolyan arányban váltsa be készpénzre a kiadott kötvényeket. Ezt az utóbbit azért tartottuk szükségesnek kikötni, mert a liberálisok a vételárat két év alatt akarták készpénzben felhajtani a földhözjutottaktól, de csak ötven év alatt akarták letörleszteni a kiadott kötvényeket, ami a legnagyobb mértékben sérelmes volt. Most már reméljük, hogy ilyen hosszadalmas eljárásról szó sem lehet, hanem 3–4 év alatt mégis pénzünkhöz juthatunk. Minthogy tehát mi világosan kikötöttük, hogy nem vagyunk hajlandók semmiféle olyan deklarációt adni, mely bármiféle szempontból joglemondásnak volna tekinthető, s minthogy a kormány ezt elismerte s maga intézkedett, hogy ilyen nyilatkozat nélkül, hivatalból beindíttassék a vételárak kifizetése, ezzel a ténnyel világosan dokumentálva van, hogy a vételár felvételével semmiféle jogáról sem mond le egyik földtulajdonos sem. Éppen ezért az érdekelt földbirtokosoknak csak azt tanácsolhatjuk, hogy vegyék fel azt a kiutalt vételárat, amit a kormány ad, mert belátható időn belül úgy sem lehet remény arra, hogy bármiféle jogorvoslat vagy esetleg nemzetközi bírósági döntés útján ennél magasabb összeghez hozzájuthassunk; indokolatlan volna tehát a kiutalt összeget, ha az mindjárt csak alamizsna-fillér is, az állam tulajdonában hagyni. Azt kell tehát e kérdésben kimondanunk, hogy amit az állam a kiutalt földért fizetni hajlandó, azt felvesszük és mindent elkövetünk, hogy birtokába jussunk elsősorban a kötvénynek s azután mielőbb a

pénznek, hogy így legalább a veszett fejsze nyelét megmenthessük. Leszögezzük azonban egyidejűleg, hogy a vételár felvéte joglemondást semmiféle tekintetben nem jelent s mindennemű jogainkat teljes mértékben fenntartjuk.

Mikó László:

Minden tekintetben helyesli, hogy a párt programjába vegye fel s alkalmas időben erőteljes akciót indítson a kisajátítási vételárak valorizálása érdekében. Szükségesnek ítéli azonban, hogy ezzel kapcsolatosan egy másik akció is beindíttassék. Az állam az agrárreformmal ajándékozni akart. De mégsem ajándékozott a népnek semmit, mert amíg az ingyenföldhöz hozzájut a kisember, addig annyiféle zsarolásnak van kitéve, hogy tíz-huszszeres árát fizeti annak a nevetséges vételárnak, amit a kisajátított földbirtokos kap. Azt indítványozza, *hogy erőteljes és hangos akciót indítson a párt annak érdekében, hogy az igényjogosult a földért csak annyit legyen köteles fizetni, amennyibe a föld az államnak tényleg kerül, vagyis amennyit az állam fizet a kisajátított földbirtokosnak.* Ha az állam, a földbirtokosok terhére ajándékozni akar, akkor ajándékozzon tényleg, de ne sarcolja meg az igényjogosultakat, hanem a kiosztással felmerülő költségeket hárítsa át az összes többi társadalmi osztályokra.

Dr. Hinléder Fels Ákos:

Mindnyájan helyesléssel fogadják a határozati javaslatokat és ha mégis történtek felszólalások, ez azt mutatja, hogy a sérelmek olyan sokoldalúak és a helyi viszonyok szerint olyan változatosak, hogy ezeket külön is meg kell tárgyalnunk. Felhoz néhány konkrét esetet.

Udvarhelyvármegyében megtörtént, hogy elvettek egy birtokból nyolc holdat, véletlenül éppen a legjobb helyen, s azt eladták a csendőrszakasznak, kisajátítás címén. Ez anomália, mert hiszen a törvénynek az az intenciója, hogy a föld azé legyen, aki megműveli és nyilvánvaló, hogy a csendőrség a legkevésbé hivatott arra, hogy földet műveljen. Ezt a valóság is megmutatta, mert a csendőrség a földeket jórészt parlagon hagyta. A nagybirtokos látta, hogy a földjének nem veszik hasznát, elment és kibérelte a csendőrségtől a saját földjét. A törvény intenciója bevált tehát, mert annak a kezébe került a föld, aki meg is tudja művelni. Ilyen

állapotok előtt szemet nem hunyhatunk, ilyen állapotok ellen küzdenünk kell.

Még egy másik kiáltó eset volt Székelyudvarhelyen. Egy belteleket kisajátítottak potom áron, az állam azt eladta és megvette egy hivatalnok huszezer leiert és megkezdte rajta a házépítést. Kit illet meg ez a huszezer lei, a régi tulajdonost, vagy azt, akitől a földet kisajátították? Egy másik kisajátításnál egy beltelekből az állami iskolai tanító kapott belőle jó nagy részt és azt nyomban el is adta kétszázezer leiert.

Indítványozom, hogy ezeket az eseteket a Magyar Párt vidéki tagozatai révén írassa össze s könyvben adja ki, hogy ha a Párt nem tudna odahatni, hogy a kormány ígéretét beváltsa, akkor a közvélemény erejével kényszeríttessék a sérelmek orvoslására.

Csiszár Lajos (Marosvásárhely):

Mint munkáltató és munkából élő polgárember, az agrárreform minden ágában a legigazibb polgári gondolat megsértését látja. A történelemből tudjuk, hogy Julius Caesar az invalidusok érdekében tönkretette a patriciusokat. Ez lehetett akkor államérdek. Nálunk a birtokososztály az agrárreform következtében ugyancsak lassú halállal pusztul el és ez már nem lehet államérdek, mert a polgári gondolatnak és termelési rendnek oszlopait pusztítja s ennek ellenségeit segíti ezzel az állam.

A kormányt figyelmeztetni kell, hogy nagyon rossz úton halad, mikor a birtokososztályt tönkreterjeszi, mert ha végignézzük az árakat, amelyek mellett a terményeket értékesíteni lehet, úgy látni fogjuk, hogy – ha a jövőben nem lesz olyan sikerült termés, mint az idén, – akkor tönkremegyünk. (Közbekiáltások: Hol volt jó termés? Rossz termés volt!) Szükséges tehát, hogy mindent elkövesünk abból a célból, hogy a birtokososztály régi erejét és termelőképességét visszanyerje, hogy a középbirtokok ismét termelhesse- nek a városi lakosság számára, mert a kisgazdák, akik nincsenek a termeléshez szükséges eszközök birtokában, képtelenek a belföldi szükséglet ellátására és így az ország, mely mezőgazdasági államnak mondja magát, oda jut, hogy a mezőgazdasági termelés tönkretétele folytán az ipar és kereskedelem is tönkre megy, mert a falu nem tudja élelmezni a várost.

Gombos Benő (Kolozsvár):

A városi beltelkek kisajátításával kapcsolatban különösen azt a rendelkezést sérelmezi, hogy a beltelkek beépítésének öt éven belül meg kell történnie. Ennek kiméretlen módon való végrehajtása olyan sérelmeket okoz, hogy annak lehetőségei még a törvényalkotó fantáziáját is elkerülték. Nyilvánvalóan csak azt akarták ezzel elérni, hogy a beltelkeket elvegyék. Ahhoz, hogy a birtokos építkezni tudjon, szükséges, hogy meg legyenek a gazdasági előfeltételek. Javasolja, hogy az agrártörvény ezen pontjának végrehajtása ellen a Párt a leghatározottabban tiltakozzék.

A Szakosztály Dr. Szász Ferenc előadó javaslatait Keresztes János, Mikó László és Dr. Hinléder Fels Ákos kiegészítő indítványaival együtt egyhangulag elfogadja; a többi felszólalóknak köszönetet mond.

Elnök javaslatához képest kimondja, hogy:

a falusi beltelkek kisajátításának még szándéka ellen is határozottan tiltakozik s e kérdésben fokozott éberségre inti az érdekelteket;

leszögezi, hogy a kisajátítási vételár felvétele joglemondást nem jelent s ehhez képest a kisajátítási vételárat a birtokosok vegyék fel.

Dr. Nagy Endre:

Az erdélyi magyarság mezőgazdasági organizációinak kiépítése.

Senkinek sem nehéz közülünk a közelmúlt eseményei közül a következő képet emlékébe idézni: Egy hadsereg, mely kitűnően volt szervezve, a győzelmekben, vereségekben, nélkülözések és menetelekben holtrafáradtan pihenéshez jut. A katonákból kiölte a magasabb célok öntudatát a sok, emberfeletti munka s ennek helyét a vezérek elleni közöny s duzzogás foglalta el. A vezérek csak a célokat látják maguk előtt, és keserűséggel néznek a közlegényekre, kiknek elszibadt ereje megakadályozza őket a nagy célok megvalósításában. A pihenés hamarosan kábító álommá válik mindannyiuknál. Csak néhány őrűz világít az éjszakában, csak néhány őrszem nézi szorongó szívvel az alvókat s aggódva gondol arra, hogy mi lenne, ha így lepné meg őket az ellenség. Vajjon szervezve van-e egy alvó hadsereg? Igen. Megvannak összes szervei, vezérei, alvezérei és közkatonái. A zubbonyok alatt szívek dobognak, a karokon, lábakon harcban, fáradalmakban megedzett izmok feszülnek és mégis hasznavehetelen, mégis meg-meg rezzennek az őrszemek, mégis kétségek ébrednek az alvók tábora felett.

Íme az erdélyi magyar gazdatársadalom mai helyzetei. Szervezve vagyunk, de a tagok tétlenek. Élünk, de kábító álom fekszik rajtunk. A vezérek, alvezérek és közkatonák egymásra keserűséggel néznek, mert ahol vereséget szenvedtünk, azt mindenki a másíknak, ahol valami parányi győzelem mutatkozott, azt valamennyi önmagának tulajdonítja.

Kell-e tehát szervezkednünk? Hiszen van országrészi szervezetünk az Erdélyi Gazdasági Egyletben, vannak megyei gazdasági egyesületeink, van Földmives Szövetségünk, Hangyánk, vannak községi hitelszövetkezeteink, a falvakban gazdaköreink. Mindeniknek vannak szervezeti és alapszabályai. Az E. G. E. alig fél éve bocsáj-

tott ki ujólag egy füzetet „A gazdakörök szervezése és vezetéséről címmel. Talán nem jök az eddigi szervezetek, hogy ismét szervezésről kell beszélünk? Magam részéről jónak tartom eddigi szervezeti szabályainkat s ezért mai előterjesztésemben nem is annyira ezekről, mint meglévő mezőgazdasági szervezeteinknek, tartalommal, étellel, elevenséggel való megtöltéséről, Erdély magyar gazdáinak felébredéséről fogok beszélni.

Miért nem dolgoznak szervezeteink megfelelő eredménnyel?

1. Az államhatalmat képviselő kormányok előterjesztéseiket szakkérdésekben nem veszik figyelembe;
2. szervezeteink vagyoniilag általában gyöngébbek, mint amilyeneknek lenniök kellene;
3. szabad mozgásukat és kulturális tevékenységüket a helyi hatóságok gátolják;
4. az agrárreform által vagyona 80%-ától megfosztott birtokososztály nem tud az eddigi erővel részt venni a munkában;
5. a birtokos és kiscgazda osztály, mely a földosztás rendjén egymásra uszított, nem találta még meg az együttműködés lehetőségeit;
6. a háború előtti gazdatársadalmi akciók hibás vágányokra terelték a kiscgazdaosztály gondolatvilágát, mely adományokat és segílyeket vár a szervezettől;
7. népünk kulturszínvonala nem elég magas a mezőgazdasági szervezkedés hasznának és szükségességének átértésére.

A váltakozó kormányok és politikai pártok agrárellenes magatartása miatt sem népünk, sem mezőgazdasági szervezeteink nem tehetök felelőssé. A román nép reprezentánsai előttük addig teljesen ismeretlen és az ó-királyságban csak csirában, vagy egyáltalában nem létező intézményeket ismertek meg a magyar, szász és sváb gazdasági egyesületekben s ezért *azokban tisztán kisebbségi és nem gazdasági tömörülést látnak*. Ettől a ferde felfogástól vezérelve, *előterjesztéseinkre ügyet sem vetnek, munkájukat a helyi hatóságok útján elgáncsolni és vagyoni létüket aláaknázni törekednek*. A mezőgazdasági szervezkedés kérdése ebben a vonatkozásban túlnő a kisebbségi problémák határán és országos kérdéssé válik, melynek megoldását a román állam legsürgősebb életfeladatának tekintem. Ez a gyökeréből kiforgatott gondolkozás hozta létre az eddigi kormányok részéről a mezőgazdaságot létalapjában megtámadó vámoikat, kiviteli tilalmakat, a büntető exporttarifát, az elviselhetetlen

szállítási illetékeket, mely mellett megeshetett például az, hogy a nem egész vasúti kocsi rakományt kitevő műtrágya vasúti fuvarja az értéknek több mint 30%-a és az 5 kg.-os szőlő postaköltsége sokszor a teljes értéket is meghaladja. A mezőgazdasági szervezkedés kérdésének ez a sarkpontja a legnagyobb figyelmet érdemli s annak a kisebbségi kérdés határait túllépő megoldása égető szükség képez.

A magyar mezőgazdasági szervezetek tökeszegénységének részben a multban követett altruista, sőt népjóléti működésük az okozója. A háború előtt és alatt ezek a szervek *az állami támogatás levezető csatornái voltak*, melyeken keresztül az akkori akciók, az inséges gabona, vetőmag, növényvédelmi szerek és más mezőgazdasági cikkek szétosztását végezték nemzetiségi különbség nélkül. Hogy ezt a célt mily ideálisan szolgálták, bizonyítja saját és alkalmazottaik vagyontalansága. A sok munka és óriási tőkék forgalmából megmaradt vagyonmorzsák, a megyei és országrészi egyesületeink székházai is szálla voltak az imperium átvétele utáni időkben a hatóságok szemében és éppen ez egyesületeknek kellett legelső-sorban megismerkedniök a lakásrekvirálásokkal, melyek csekély vagyonuk gyümölcsétől a mai napig is a legtöbb helyen megfosztják. Ilyen körülmények között a hathatós kulturális munka még az esetben is kérdéses lenne, ha nem találkoznanak lépten-nyomon a helyi hatóságok gátló intézkedéseivel.

Nem bírálunk, hanem tényeket állapítunk meg akkor, amikor kijelentjük, hogy birtokos osztályunknak közel 70–80%-a megszűnt a gazdatársadalmi szervek támogatója lenni, mihelyt azok nem csupán szereplési vágyát elégitették ki, hanem komoly munkát követeltek. Ennek illusztrálásául csupán egy kiáltó példát hozok fel. A megyei gazdasági egyesületek megkísérelték a földkisajátítások pontos statisztikáját összeállítani és Erdély magyar birtokosságának több mint 80%-a arra sem volt kapható, hogy a neki megküldött kérdőíveket kitöltse és az egyletekhez eljuttassa, pedig e statisztika elsősorban a birtokosság érdekét lett volna hivatva szolgálni.

A birtokos és kiscgazda osztály az agrárreform rendjén egymásra uszítottatott. Mint harcoló felek állottak szemben egymással éveken keresztül s ennek sebei ma is ott égnek mindkét gazdatársadalmi osztály szívében. Sokan elfeledték, hogy egymásra vannak utalva és hosszú évek szívos munkájának kell következnie, hogy a gazdákat ismét egy tömör egészszé öntsék. Ennél a pontnál elő-

terjesztéseim leglényegesebb részéhez érkeztünk. Félős, hogy kiesik kezünkéből a falu vezetése. A gróf Károlyi Sándorok és Darányi Ignácok kora lejárt, amikor minden évben a magyar birtokosság hívó szavára tiz-tizenötezer kisgazda gyült össze egy nagygyűlésre, mely irányt szabott az ország mezőgazdasági politikájának, diktálta a vámokat, megteremtette a hitel- és fogyasztási szövetkezeteket, irányt szabott a mezőgazdasági oktatásnak és arany-milliókra menő állami támogatásokat eszközölt ki mezőgazdasági kísérletügyi intézményekre. Az elejtett fonalat ott kell ismét felvennünk, ahol elszakadt. A birtokos osztály álljon ismét a szervezkedés élére. Feledje el az ezerholdak álmát. Számoljon azzal, hogy amikor faluja határát átlépi, megszűnt arisztokrata, politikus és világfi lenni s csupán gazdává, községének, falujának legintelligensebb, legnemesebb szívű és legtöbb tudású gazdájává lett. Nézzük csak milyen kötelességeket írnak elő ezek a jelzők.

Látták-e Önök, magyar birtokosok, vasárnapi istentisztelet után pár évvel ezelőtt megtelni a korcsmákat és látják-e ma a korcsmák megrendszabályozása után a férfinépet kint álldogálni a hídon? Jutott-e eszükbe, hogy ez nem naplopás, nem iszákosság, hanem egy primitív kaszinó, a falu társadalmi életének a tükre, hol ügyes-bajos dolgait beszéli meg, a világ folyásáról szerez tájékoztatást az önök darócruhában járó, kérgestenyerű gazdatársa? Íme itt van előttünk a gazdakör ős formája, ahol megbeszélnek, döntenek a gazdasági kérdésekben. Adjunk formát ennek az illegitim szervnek, vigyünk be eszméket, kulturszomját ez ős társadalomba. Vannak önöknek agrárreform után is, sőt talán éppen azután üres épületeik, néhány sasfáért, pár szál deszkáért ma sem kell a szomszédba menniök. Áldozzanak fel egy épületet minden faluban. Nevezzék azt „melegedő helynek” vagy bárminek, építtessenek szint eléje és íme már formát öltött az ácsorgás, alakuló gyűlés, szabályok, hatósági beavatkozás nélkül. Ha „otthon” vannak, Önök is elmehetnek vasárnaponként pár szóra. Előbb munkást keresni, szerződést kötni, venni, eladni. Aztán letelepedhetnek egy lócára, vihetnek magukkal néhány kiolvasott újságot és ott felejtethetik. Benézhet önökkel a pap, meg a tanító is és elhull itt-amott egy-egy finomabb érzésből fakadó szó, jobb gondolat, kulturvágyak, faji összetartozás. Lesznek hamar, akik megértik, hogy mi ez. Lesznek, akiknek kezébe lehet nyomni egy Jókai vagy Mikszáth elbeszélést, hogy olvassa fel közöttük. Ez a kezdet, a többi aztán

magától jön. Jönnek a tanácskérések, jön a bizalom és testvériség. De ehhez még más, tettek is kellenek. Minden birtokosnak van üres magtára, dűledező kukoricakasa, rozsdás ekéi, használatlan gépei. A kisgazdáknál hiányoznak mindezek. Van mód rá a kölcsönös megértés mellett, hogy ezek munkába álljanak, feladatukat teljesítsék, hasznot hozzanak Önöknek is, másoknak is. A birtokosság helyzete különben sem oly sivár és kétségbeejtő, mint sokan hiszik. A fejlődő technika új életlehetőségeket teremt és mezőgazdasági iparüzemek, motorkék, cséplő, lóheremorzsoló, olajütő, ványoló, gyapjúfésülő berendezésekre ad alkalmat. Becsületes és hasznohozó munkák ezek, melyek odakapcsolják a birtokost a néphez. A birtokos legyen kulturkapoccsá népe és a nagyvilág között. Terményei eladása- és vásárlásaiba kapcsolja bele kisgazdátársát és iparkodják a nagybani adás-vétel előnyeiből őket is részesíteni. Nyuljon alája a szorgalmas, erős kiségzisztenciáknak és iparkodják összeköttetései révén kölcsönök kieszközlése, meg más módon segíteni őket. Legyen velük a templomban, az iskolában és községházán. Ha akadályok, hálátlanság érik, ne feledje, hogy nem *érettük, hanem fajunkért teszi mindezeket.*

A mai kor szervezőjének ki kell irtania a népből a háború előtti gazdátársulások mételyét, a koldulást, a felsőbb erőkre való támaszkodást, mely a kirendeltségi munka alatt rögződött beléjük és mindig mindenütt azt kell hangoztatni, hogy a *magunk erején* kell mindent elérnünk s a magunk lábán kell megállanunk.

A szervezési akadályok legyőzésére ajánlom Dr. Szentkirályi Ákos javaslatát, mely a szervezést néhány megbízható emberrel kezdené meg, akiket „tizedesek”-nek nevez.

A falu kultúrájának emelésére ajánlatos a modern kultúr vívmányoknak a falu népe közé való okos átültetése, melyre még javaslataim összefoglalása rendjén visszatérek.

Határozati javaslatom a következő:

1. Szerveztessék a Magyar Párt parlamenti tagjai közül egy mezőgazdasági csoport, melynek feladata legyen a kormány és a törvényhozás összes mezőgazdasági intézkedéseinek tanulmányozása és a román nemzetiségű parlamenti tagok között az agrár-eszmék állandó propagálása.

2. Kéressenek fel a többi kisebbségi pártok, hogy a Magyar Párt e mezőgazdasági csoportját, vagy közös, vagy párhuzamos munkával támogassák.

3. Alakíttassék részint a parlamenti tagok, részint más értékes, főleg a magyar birtokosság köréből vett tagok közül egy „Magyar Falu Bizottság”. Ennek tétessék kötelességévé a falusi kisgazdasztály helyzetének állandó figyelemmel tartása. Hasson oda úgy a nyilvánosság, mint magánérinkezések rendjén, hogy minden magyar faluban egy birtokos életcéljává tegye a néppel való foglalkozást és a nép gazdasági érdekeinek, valamint tudásának és összetartásának fokozását.

4. A „Magyar Falu Bizottság” minden évben minden vidéken tartson népünnepélyekkel összekapcsolt nagygyűléseket, hol az egyes községekben végzett munkát számbavegye és az arra érdemes vezetőket „a falu apja” névvel kitüntesse.

5. Hasson oda a Magyar Párt, hogy a gazdasági egyesületek székházai a lakásrekvirálások alól sürgösen mentesíttessenek.

6. Eszközöljön ki a Magyar Párt a földmivclésügyi miniszterium közbejöttével a belügy- és hadügyminiszteriumoktól olyan általános érvényű rendeleteket, mely az összes hatóságokat figyelmeztesse jobbindulatú magatartásra a gazdatársadalmi szervek kulturmunkájával szemben.

7. Gazdakörök alakítása kormányhatósági intézkedéssel megkönnyíttessék.

8. Szervezen a Magyar Párt „Magyar Falu Bizottsága” egy Népkultúra mozgószínházat, mely autóra szerelve járja be a falvakat. Gondosan ellenőrizze az ott előadandó filmekét és küldjön vele elsőrangú előadókat, kik a nép művelését helyes irányba vezessék. Egy ilyen vállalat létrehozható lenne az EMKE, EGE, a Magyar Párt, Magyar Sajtószindikátus, az Egyházak, Minerva-nyomda és „Magyar Nép” hetilap, valamint bankjaink és magánosok részvényjegyzései útján. A vállalat óriási kulturjelentősége mellett a jövedelmezőségre nézve is kedvező kilátásokkal kecsegtet.

9. Végül indítványozom a falusi gazdakörök szervezésére nézve az Erdélyi Gazdasági Egylet kiadásában megjelent „A gazdakörök szervezése és vezetéséről” szölvő füzet minél szélesebb körben való terjesztését.

Térjünk vissza egy pillanatra kiindulási pontunkhoz. A gazdátábor súlyos vereségek, kimerítő menetelések után zsibbasztó álomba merült, de él és erős. Az őrszemek hüen állanak posztjaikon. Fújja meg a Magyar Párt az ébredés harsonáját, hogy talpra ugorjon előbb a vezérkar: birtokosaink, a közkatonák felől aztán ne ág-

gódjunk. Voltunk, vagyunk és leszünk. Gazdák nélkül nincs állam, nincs nemzet.

Orbán Balázs

a Székely Földmives Szövetség igazgatója, Marosvásárhely:

E pillanatban, mikor magyar népünk gazdatársadalmi szervezéséről kellene szólanom, engedjék meg, hogy kedves kötelességnek tegyek eleget azzal, hogy a marosmegyei magyar gazdánépnek üdvözetét tolmácsoljam a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya előtt azért a nagyfontosságú lépésért, hogy a mai gazdasági nehézség és megpróbáltatások közepette új munkára való felkészüléssel keresi a kivezető útát a reánk nehezedett nyomasztó bizonytalanságból.

Mai gazdasági életünk jellemzésére megfelelőbb kifejezést alig találhatunk, mint azt, hogy a *bizonytalanságok* korát éljük.

Bizonytalanság a tulajdonban, bizonytalanság a termelésben, bizonytalanság az értékesítésben és bizonytalanság a fogyasztásban.

Ez a mai helyzet képe.

És amikor az állam és a társadalom szeme állandóan a mezőgazdasági termelésen függ s amikor sokszor teljesíthetetlen igényeket támaszt a kenyértermelő gazdával szemben s amikor az ország lakosságának 75–80%-át a mezőgazdasággal foglalkozó nép teszi ki: azt kell tapasztalnunk, hogy a létért való küzdelem verejtékes versenyében éppen a kenyértermelő gazda az, kinek érdekvédelme legkevésbé van kielégítve.

A jelen pillanat rövideje nem engedi meg reámutatnom arra, hogy a mezőgazdaság virágzó föllendítése mennyire elsőrangú állami feladatot képez s hogy esetek és tények illusztrálásával világítsam meg azt a szomorú helyzetet, melyet átéltünk; csak azt állapítom meg, hogy az erdélyi magyar gazdatársadalom új gazdasági elhelyezkedésében a megpróbáltatások súlya alatt leroskadva, nem tudta még megtalálni önmagát, hanem szárnyaszegetten vergődik egy napról a másikra, anélkül, hogy új lendülésre erőt tudna meríteni.

Ám a haladó élet nem vesztegel s a gazdasági élet lüktető ereje folyton mozog, új helyzeteket szül s az új helyzetekben új követelményeket támaszt úgy a birtokállományban megrövidült, mint a földosztás javaiban már részesült új gazdával szemben s ebben a bizonytalanságban – ha élni akarunk – meg kell csinálnunk jövőre a magunk számvetését.

Hogyan?

Fel kell ismernünk és fel kell használnunk a tömörülésben tejlő erőt. Erős, megbonthatatlan egységes gazdasági frontot kell alkotnunk az egységes *gazdasági szervezetben*.

Az erdélyi gazdaközönségnek, földmivelő népnek mindnyájunk érdekét szíven viselő, közös javunkat szolgáló olyan intézményekre van szüksége, melyek gazdasági kultúránk fejlesztő munkájában irányítóink, vezetőink és támogatóink legyenek s amely *szervezetek* vagy *intézmények* működése, *szava, ténykedése, döntő súllyal birjon* úgy a társadalom nehéz gazdasági harcaiban, mint az állam gazdasági politikájának irányításában.

Ennek az erősen megalapozott és kellően megépített szervezetnek, melyet nevezünk *akár gazdasági egyletnek*, akár; *gazdaszövetségnek* vagy akárminek, legyen feladata az egész gazdatársadalom bevonásával szervezni a *termelést, az értékesítést s a gazdaközönség egyetemes érdekvédelmét*. Ebben a szervezetben, melyet a gazdasági tömörülés hajtóereje teremtett meg: *élő kapoccsal legyen tömörítve a földdel foglalkozó nép egész egyeteme, hál megkaphassa kellő irányítás és vezetés mellett a tudásnak, a tapasztalatnak gazdag forrásait*, érdekei védelmére pedig a biztató támaszt és erőt.

Nagy hálával és elismeréssel kell adóznia a gazdaközönségnek az Erdélyi Gazdasági Egylet iránt, mely a gazdatársadalom érdekében óriási erőfeszítést fejt ki és nagy elismeréssel kell meghajtanunk zászlóinkat a vidéki gazdatársadalmi szervezetek eddigi működése előtt, melynek nemes hivatását, célkitűzését, fáradságos munkáját a mai meddőségre kárhoztatott gazdasági harcokban nem tudjuk eléggé értékelni. Becsületos törekvéssel s kisebb-nagyobb szerencséivel végzik feladatukat a gazdasági kultúra fejlesztő munkájában és éppen ezért e gazdatársadalmi szervezeteket *fontos tényezőknek, elhivatottnak véljük* arra, hogy a fennt vázolt egységes gazdasági front megálkotásában a vezető munkát kezükbe vegyék. Meg kell azonban állapítanunk azt is, hogy a gazdasági átalakulás, a gazdasági érdekharok fürgetege rést ütött e gazdatársadalmi szervezetek épületében is s működésük bizonyos mértékben a mai viszonyok közt labilissá vált. Nincs mit lepleznünk, kimondhatjuk nyíltan, hogy a régi gazdasági keretek megbontása természetesen maga után vont a gazdasági egyesületek működésének zökkenését s a nagy változásban a további működésre újabb hajtóerőt csakis a kisgazdaközönség bevonásával tudunk szerezni. Vagyis, a gazda-

társadalmi szervezetek megrongált épületeit új terméskövekkel kell aláfalazni, hogy ezzel a gazdasági érdekvédelem erős megalapozott bástyája, úgyszólván kősziklán épített vára lehessen! *Szóval a gazdátársadalom újjászervezését alulról, a földmivelő népnél kell kezdenünk.* Tapasztalatokból mondhatom, hogy a mi népünkben meg van ugyan a hajlandóság, hogy gazdátársadalmi életet éljen, mégis a gazdasági egyesületekbe való belépéstől jórészen főleg azért tartózkodott, mert nem tartotta az egyesületet az övének, hanem az *urakénak* vallotta azt.

Eme berögzött felfogáson úgy vélem segíteni, ha ott, ahol a régi keretek kijavításával eredményt elérni nem tudunk, új épülethez fogunk. Alulról próbáljuk meg az építést a községekben – a *gazdakörök* beszerzésével.

Meg fogjuk látni, hogy e szervezet megalkotására való megmozdulás az új gazdasági és államjogi elhelyezkedésben egy régóta érzett hiánynak önkénytelen megnyilatkozása lesz, mely ott lappang a gazda, a földmives lelkében, érzésében, gondolatában és tapasztalatában.

Igen – tapasztalatában! mert napi életének nyomasztó helyzetében lépten-nyomon kellett éreznie a gazdasági versenyben való hátrányos helyzetét a többi, jól szervezett társadalmi osztályokkal szemben. Napról-napra fokozottabban jutott tudatára annak, hogy a háború utáni gazdasági élet hullámverései között *csak úgy állhat meg sziklaszilárdan, ha a közös gazdasági bajok, közös fájdalmak, közös nehézségek ellen minden földdel foglalkozó gazda, közös szervezetben, közös akarattal együttesen vívja a gazdasági élet súlyos küzdelmét és érdekei védelmére szervezkedik, szövetkezik.* Mert a szervezkedés, együttműködés, *mozgás és élet,* míg az egyedüliség, magára hagyottság, lassú tespedés, visszaesés és *halál!*

A gazdaköri étellel a mi gazda- és földmives-társadalmunk arra az útra lép, mely az állam iránti hűség és kötelességteljesítés keretei között, a gazdasági haladás, kulturális fejlődés és erkölcsiekben való gyarapodás útjára vezet.

Célkitűzése tehát kifejezi mindazt, amit a mai helyzetben az egész gazdátársadalomnak követnie kell. Messzemenő célja pedig az, hogy az erdélyi részek egész gazdátársadalmát, *tehát a földdel foglalkozó minden állampolgárt az ostoros gyermektől a birtokos gazdáig* egy közös gazdasági frontba hozzon.

Igen helyesen körvonalozza Dr. Nagy Endre a gazdakör hi-

vatását, mikor *azt* mondja, hogy a gazdakör a földműves ember kaszinója, ahol elbeszélget és eszméket cserél. A gazdakör a kisgazda börczéje, hol üzletről beszélgetve annak esélyeit, fogásait eltanulja. A gazdakör, a falusi nép és főleg az ifjúság önképzőköre, ahol olvas, tanul, műveli és fejleszti magát, a gazdakör a községi lakosok népakadémiája, ahol társadalmi és politikai kérdésekről, a közös gondolat, az összetartás, együttműködés, a tömörülés a szövetkezés előnyeiről felvilágosítást nyer, végül a gazdakör a falusi nép mentsvára a kocsmai élet pusztító áramlata elől. Szóval a gazdakör a világháború utáni felborult társadalmi és gazdasági helyzetben biztos alap, hol irányítást találunk a jövő gazdasági munkájára.

Elsőrangú feladatunk, hogy ezt a szervezetet megteremtsük s ennek működését kitöltsük a napi gazdasági élet tartalmával, melynek éltető eleme a község földműves népének testvéri érzésben való tömörülése, egymás támogatása, oktatása, továbbá az idő követelményei szerint való mivelődés, haladás.

A jövő a kisgazda kezébe van letéve, ki csak úgy felelhet meg hivatásának, ha alkalma nyílik a lelki és szellemi nevelésre, mert különben az idő nyomtalanul suhan el feje felett és könnyen kilendül a szélsőségek maszlagos áramlatába.

Elgondolásunk szerint a gyermek, az ifjú s a gazda nevelése, gazdaköri életre, való szervezése és működése után jönne a *gazdasági egyesület vagy gazdaszövetség szerepe*, mint a gazdakörök gócpontjainak meggyéknként való központi szerve. Ezek keretei megvannak s mint fennebb jeleztem, csak a mai viszonyoknak megfelelő tartalommal kell ezeket kitölteni.

És végül az egységes gazdasági front vezetője, irányítója lenne az Erdélyi Gazdasági Egyesület, melyben összefutnának a megyei központok és igazgatásában minden törvényhatósági gazdaszervezet kellő számú küldöttel lenne képviselve.

Nem új dolgokat mondok; úgyszólván nyitott ajtókat döngöttünk, de a gazdatársadalom egységes kiépítésének kérdése, mely már évtizedek óta szállong, soha égetőbb existenciálisabb kérdést éppen a magyar gazdaközönségre nem képezett, mint ma.

Halvány és rövid vonásokban ezek volnának gazdatársadalomunk szervezésének főbb irányvonalai. Bizton hiszem, hogy ez megvalósítható lesz, mert az erdélyi magyar gazdatársadalom ősi földjén élni akar és dolgozni kíván, mert célja a haladás, a fejlődés.

dés úgy, amint az idők szelleme és a világfejlődés szükségszerűen parancsolják. *Rombolni nem akar, osztályharcot nem izen, máséra jogtalanul nem áhítzik, a tulajdont szentnek tartja, embertársát szereti, elöljáróit tiszteli, de tiszta lelkiismeretére, hitére, becsületére büszke és érdekeit, tulajdonát vérig kész védeni.* Nem uzsoráz, nem láncol, de kihasználtnak sem hagyja magát. Évszázadok tradícionális multja s az *általa művelt földből kisugárzó élet joga ösztönzik erre.* Ez az ösztönös érzés serkenti s mert' az élet joga alapján élni, kultúrájában fejlődni akar, közös fájdalmai enyhítésére, közös gazdasági érdekei védelmére megalkotja a maga szervezeteit, amivel magasabb kulturhivatásáról tesz tanúságot és kellő súllyal bíró tényezője lesz az országnak és a társadalomnak.

Határozati javaslatom a következő:

Az Országos Magyar Párt közgazdasági szakosztályának nagygyűlése, foglalkozva az erdélyi magyarság mezőgazdasági szervezésének kérdésével, szomorúan állapítja meg, hogy magyar népünk gazdatársadalmi szervezése – mai gazdasági helyzetünknek megfelelően – intézményesen biztosítva nincs, mert *a jelenleg működő gazdatársadalmi szervezetek csak hézagos falai annak az épületnek, melyben magyar gazdanépünk gazdasági fejlődése, gazdasági érdekvédelme elhelyezhető volna.* Éppen azért nagygyűlésünk midőn *elsőrangú feladatnak tekinti magyar népünk gazdatársadalmi megszervezését,* egyúttal elhatározza, hogy a Magyar Párt megyei tagozatai útján, ott, ahol a szervezés még be nem indult, a szervezési mozgalmat nemcsak beindítja, de minden erejével azon lesz, hogy azt eredményesen úgy fejezze be, hogy a gazdasági szervezetek, a mai viszonyok követelményeinek megfelelően, népünk *erkölcsi, kulturális és anyagi fejlődését* szemmel láthatóan előmozdítsák.

Ott pedig, ahol gazdatársadalmi szervezeteink már megvannak és működnek, ezeknek eredmény teljesebb működését gazdanépünk szélesebbkörű bevonásával igyekszik lehetővé tenni.

Ezen cél elérésére szükségesnek tartja elsősorban a községi gazdasági szervezetek, vagyis a *gazdakörök* létesítését, illetve új életre keltését s ennek keresztülvitelére felhívja a megyei tagozatokat, hogy esetleg a kerületükben lévő gazdasági egyletek vagy megyei gazdaszövetségek és más lelkes, ügyesítő férfiak közreműködésével népünknek *gazdakörökbe való beszerzését* faji kötelességünk elsőrangú feladatának tekintve, azt mielőbb indítsák be.

Mindezek után nagygyűlésünk gazdatársadalmi szervezésünket *községi gazdakörök*, *megyei* (gazdasági egyletek, földmives szövetségek) és országos tagozódás szerint látja kiépíthetőnek, mely tagozatok fokozatos szervi összefüggésben lévén egymással, az Erdélyi Gazdasági Egylet tetőzete alatt alkossák meg gazdatársadalmunk egységes frontját.

A szervezés keresztülvitelének biztosítása végett felkéri a Magyar Párt országos vezetőségét, hogy a kir. kormánynál a gazdaszervezkedés akadálytalan keresztülvitelét általános rendelet formájában kieszközölni szíveskedjék s az újraélelt gazdasági egyesületek, gazdaszövetségek jogiszemélyiségének elismerését tegye könnyen hozzáférhetővé.

Purgly László

ny. főispán, az Aradmegyei Gazdasági Egylet elnöke:

Hangsúlyozza, hogy nézete szerint nincs fontosabb kérdés a gazdaközönség megszervezésénél. Utal bánáti kisebbségi testvéreink példájára, akik politikai sikereiket annak köszönhetik, hogy gazdaságilag meg voltak szervezve. Ha mi is ezen kezdhettük volna, akkor talán mi is sokkal előbb volnánk politikai téren, mint most vagyunk. De még mindig nem késő. Külön is felhívja a figyelmet arra, hogy ha mi falusi közönségünkkel, a kisgazdákkal és munkásainkkal csak politikailag fogunk érintkezni és csak akkor állunk velük szóba, ha a választásokon szükségünk van rájuk, úgy nem is számíthatunk rájuk. Tény az, hogy Románia lakosságának 80%-a mezőgazda és ezeket megszervezni és velük kapcsolatot létesíteni olyan nagy dolog, hogy a Magyar Pártnak ennél fontosabb kötelessége nincs. Itt egy nagy nehézséggel küzdünk és részben ez az oka annak, hogy a Magyar Párt e téren még eredményeket nem tudott elérni és ez az, hogy vármegyei gazdasági egyesületeink mint jogi személyek nincsenek elismerve és alapszabályaik nincsenek jóváhagyva. Mi megpróbáltunk enélkül is kimenni a vidékre, hogy gazdaköröket létesítsünk, azonban ebben viszont a hatóság megakadályozott. Ezért kérjük fel a Magyar Párt parlamenti csoportját, hogy a szervezkedést a legsürgősebben és leghatásosabban támogassák és ennek érdekében járják ki, hogy a vármegyei gazdasági egyesületek legyenek elismerve, mint jogiszemélyek, alapszabályaik jóváhagyassanak és engedjék meg, hogy a gazdaköröket megszervezzék és azok a falvakban szabadon működhessenek.

Orbán Balázs:

A gazdakörök számára nem szükséges minden helyen külön önálló alapszabályokat készíteni, hanem a gazdakörök tulajdonképpen fiókjai legyenek a vármegyei központi gazdasági egyesületeknek. A gazdasági egyesület jóváhagyatja a saját alapszabályait és bejelenti a gazdaköröket, mint fiókjait és így azoknak a jogi személyiséget nem kell külön is megszerezniök. Ez volt az eset Marostordamegyében is. Amikor az Erdélyi Gazdasági Egyesület alapszabályait elismerték, ezzel megnyílt a lehetőség arra, hogy ez bejelenthesse az összes többi szervezeteket, mint fiókjait.

Elnök megjegyzi, hogy a jogi személyekről szóló törvény szentesítése óta tudtával a jogi személyiséget minden nehézség nélkül bejegyzik a törvényszékek s így ezt megszerezhetik a gazdakörök, a gazdasági egyesületek keretén belül. Ha a határmenti községekben nehézségek volnának a bejegyzések körül, úgy az ottani megyei egyesületek jelentsék be e körülményt s a Párt illetékes helyen interveniálni fog.

Csiszár Lajos:

Az előadásokat valóban élvezettel hallgatta és azoknak komoly hangja és a bennük rejlő nagy igazságok annyira megragadták, hogy miután azokból a néphez szóló szívreható buzdítás cseng ki, jónak látja ezeket könyvben kinyomtatni és propaganda-célra a nép között felhasználni. Nekünk az a fontos, amire az életnek szüksége van. Nekünk konkrétumokat kell följegyeznünk és határozott formában kell javaslatot tennünk az építő munkára. Terveket kell bemutatnunk. E tervből azonban egy gondolatot ki kell kapcsolni. Ez az, hogy a kormánytól kérjünk valamit. *A kormánytól ne kérjünk semmit!* Mi magunk kell, hogy megteremtsük azt, amire nekünk szükségünk van. Történelmi tényt sorolok fel. Mikor a lengyel nemzetet már harmadszor tönkre akarták tenni, országát felosztották, akkor a lengyel nép emigránsokat nevelt és azokat a külföldre küldte. Az emigránsok által tájékoztatta a külföldet, hogy mi történik ott. Az 1886. év új periódus a lengyelek életében. A különböző porosz pártokkal próbáltak paktumot kötni s így életlehetőségeiket biztosítani. 1886-ban egészen különös alakulat ütötte fel fejét Posenben. A porosz szövetkezeti törvény alapján egészen alul, a falvakban kezdett a nép gazdaságilag szervezkedni. Szövet-

kezeti alapon, de olyan formában, hogy előállottak a legkisebb emberek és mindent odaadtak arra a célra, hogy gazdaságilag megerősödjének. A mi problémáinkat is végeredményben csak a gazdasági szervezkedéssel lehet megoldani. A gazdaközönség képezi a magyar társadalom nyolcvanszázalékát és ha itt elveszítjük a csatát, mindent elveszítettünk. Láthatjuk azt a politikai törekvést, hogy el kell szegényíteni a magyarságot, hogy így nemzetiségétől is megfosztható legyen. Azt az analógiát, amit a történelem lapjairól Posenben láttunk, meg kell ragadnunk. A poseni nép nekifogott, összeállt, gazdaságilag megszervezkedett és amikor kerületenként megalkotta a maga kerületi csoportját, akkor kiválasztotta az intellektusokat, a társadalomnak azon történelmi tagjait, akik ma itt jelenleg is képviselik a magyarságot. Nekünk is erre az útra kell térni, a magyarságot gazdaságilag kell megszervezni, mert egy szegény néppel úgy bánnak el, ahogy akarnak. Nekünk nem lehet más politikánk, mint gazdasági. Ha ettől eltérünk és bármiféle más munkában felőröljük az elhivatottságunkat, akkor ebből a szép országból ki vagyunk közösítve. Fogjunk tehát neki és szervezzük meg gazdaságilag a népet. Az iparosság meg van ugyan szervezve, meg van a lakatos, csizmadia, stb. iparosok szakmai egyesülete, de ez nem az a gazdasági szervezetség, amire szükségünk volna. A kétféle szervezetnek: a gazdakénak és az iparosságénak kapcsolatba kell jönnie egymással. Egyik oldalon meg kell szervezni az iparosságot, másik oldalon a gazdatársadalmat. Mert másképpen sem élni, sem fennállani nem tudunk. Az lenne az én tiszteletteljes indítványom, hogy a határozati javaslatot egészítsük ki azzal, hogy ne várja a falvakban senki, hogy a Magyar Párttól oda menjen valaki, hanem álljanak össze az emberek és csinálják meg maguk a szervezkedést, mert ez az egyetlen módja, hogy magyarok maradhassunk.

Dr. Lakatos Sándor

a Gyáriparosszövetség főtitkára, Marosvásárhely:

Egy kérdést szeretnék csak fölteni: A szervezetség szép, a szervezkedés kívánatos, de *mivel* akarjuk ezt megcsinálni? Én egy gazdasági szövetség keretében dolgozom, ahol sikerült megtalálni a módját annak, hogy miként kell a szervezeti életet felállítani, kibővíteni és fenntartani. Hogy egy szervezet fennálljon, ahhoz *pénz, pénz és pénz kell*. Ne felejtsük el, hogy *mindenhez pénz kell*.

De attól a szótól, hogy pénz, nem kell megijedni. Az a pénzbeli áldozat, melyet a gazdasági megszervezettség igényel, tekintettel a gazdatársadalom kiterjedtségére, egyénenként olyan kicsiny, hogy azt áldozatnak nevezni nem lehet és ennek ellenére ezekből a kis összegekből olyan nagy összegek állhatnak elő, hogy abból a szervezet megalkotását és fenntartását is fedezni lehet. A jóhiszemű, jóakaratu, ambiciózus emberek próbálkozásai, személyes intervenciója és agitációja eredményes azért nem lehet, mert mindannyian annyira el vannak foglalva, hogy ilyenirányú tevékenységük csak saját kenyérkeresetük, vagy a szervezettség logikus előkészítésének fővására menne. Miután pedig nem kívánhatjuk azt senkitől sem, hogy hivatását feláldozza és ideje java részét agitációra fordítsa, a szervezés keresztülvitelére vállalkozó és erre alkalmas egyén fáradozásait honorálni is kell. Komoly szervezettséget csak úgy lehet teremteni, ha ezzel *hivatásszerűleg* foglalkozunk. Ez a hivatásszerűleg való foglalkozás azt jelenti, hogy az illetőnek nem szabad mással foglalkoznia, tehát ezt a szervező munkáját meg kell fizetnünk, hogy abból meg is élhessen. Amennyiben a gazdatársadalom ki mondja, hogy *önadóztatásra* is hajlandó a szervezettség érdekében, akkor lehet csak céltudatos szervezkedést elérni.

Ugron Zoltán:

Az előadott javaslatokban semmiféle mást nem látok, mint azt, amit a háború előtt egy másik imperium alatt csináltunk. De akkor se nagy sikerrel csináltuk. Amíg a kormány támogatott és segített, addig csináltuk, de tovább nem. Abban az időben a kormány a hátunk mögött volt, szövetkezeti ügyekben, gazdasági kiállítások rendezésében, mindenben segített. Mégis állandóan politikai téren működtünk. Én a multból azt a tanulságot vontam le, hogy a gazdatársadalmat *politikailag* is meg kell szervezni. Mert a vége mégis csak az, hogy a gazdaság nem egyéb, mint politika. Parlamentáris államban a többség rendelkezik, a politikát a többség csinálja s magát az államot is. a többség alkotja. A gazdasági célokat nem lehet elérni úgy, hogy se sajtó, se pénzügy ne legyen a kezünkön. Meg kell csinálni úgy a mezőgazdasági, mint az ipari munkásság szervezetét *szakszervezeti* alapon. A szakszervezet képes magának sajtót, közvéleményt csinálni, amint ezt a munkáspártoknál látjuk. Ma Romániában azok a sérelmek, melyek nekünk, mint magyar gazdáknak fájnak, a román parasztnál is hasonlóak, csak a

felvilágosítás hiányzik, hogy belássák, hogy csak zsellérei az államnak. De már a román parasztok is látják, hogy az ő helyzetük azzal még nem lett rózsássá, hogy a pápa nagy hirtelen elment delegátusnak, zsudekátornak, vagy deputátnak, a fia pedig nagy hirtelenséggel prefektté lett. Ezer közül 996 parasztember tudja, hogy mi fáj a gazdaközönségnek s e tekintetben nincs külföldiség magyar és román között, mindegyikünk egyformán szenved a néhez gazdasági helyzetben. Szakszervezet kell, szakszervezeteket kell csinálni és semmiféle más tekintetek itt ne legyenek; azért mi magyarok vagyunk, magyar gazdák vagyunk s ha le is szegényítették, ezután is magyarok akarunk maradni.

Gróf Teleki Domokos:

A szervezkedésnek egy nagy nehézsége van: a legtöbb helyen nincs megfelelő vezető! Szomorúan tapasztalja, hogy a magyar földbirtokos osztály nem tudja elfelejteni a birtokreform végrehajtása során szenvedett sérelmeket, sőt érezteti a néppel, hogy rossz néven veszi tőlük, hogy elfogadták azt a földet, amit az állam nekik ajándékozott. A birtokososztálynak tisztában kell lennie azzal, hogy kifosztásának a nép nem oka. Nem szabad tehát keserűséget éreznünk és éreztetnünk a nép iránt. Sőt nekünk kell minden olyan mozgalom élére állanunk, mely a nép javát szolgálja és felhívja a figyelmet arra, hogy milyen erő rejlik abban, ha összetartunk. Így elérhetjük és el is kell érünk azt, hogy faluhelyen az intelligencia vezesse az alakulást s ha egyelőre nem is tudunk egy önálló munkaerőnek megfelelő honoráriumot adni, de a lelkes kar, a tanítók és az intellektuel birtokosok addig is kötelesek a szervezési munka megkezdése terén megtenni minden lehetőt.

Dr. Domahidy Elemér szenátor:

Nem olyan nagy és ördögös dolog a gazdatársadalom megszervezése, hogy arról kénytelenek volnánk sokat vitatkozni. Minden szép szónál szebben beszélnek a tettek. Anélkül, hogy dicsekedni akarna vele, elmondhatja, hogy Szatmárvármegyében a Vármegyei Gazdasági Egyesület, Molnár Imre titkár buzgólkodása mellett, – bár nagy nehézségekkel kellett megküzdeniök, melyek nem a magyarság részéről, de a román hatóságok részéről merültek fel – három-négy év alatt mégis a legszebb eredményeket érte el

a gazdakörök megszervezése terén. Igaz, hogy ezt az eredményt elsősorban a titkár nagy rábeszélőképességének és buzgó agitációs tevékenységének köszönhetik. Éppen ezért a vármegyei gazdasági egyesületek feladatának tartja a kezdeményező munka elvégzését. A vármegyei gazdasági egyesületek állapítsák meg, hol, kik vezessék be a szervezkedési mozgalmat. Meg lehet azt csinálni, csak egy kis agilitás, egy kis áldozatkészség és szorgalom kell hozzá.

E gyűlésen állandóan és hangsúlyozottan az *erdélyi* mezőgazdasági kérdésekről beszélünk, úgy, hogy én, mint királyhágóntúli birtokos, nem is tudom, odavegyem-e magamat is e gyűjtőfogalom alá. (Közbeszólások: „*Igen, a Partium is Erdélyhez tartozott s odatartozik ma is!*”) Kevesen vagyunk itt, akik a királyhágóntúli gazdasági élet egyik nagy terhét ismernők. Ez az *ármentesítő társulatok céljaira fizetendő adózás kérdése*. Ilyen ármentesítő terület a mi vidékünkön hat van. Ezek ketté lettek az országhatárok által szakítva és legnagyobbbrészt fele Romániához, a másik fele pedig Magyarországhoz csatoltatott. Az átcsatolással kapcsolatosan igen kellemetlen helyzet állott elő reánk nézve, mert problematikussá vált az ármentesítő munkálatok céljára eddig kiutalt államsegély kérdése. Nekünk a sajátunkból óriási összegeket kell ármentesítési célokra fordítanunk. A kormány egy vízjogi törvényt alkotott, mely teljesen eltér a magyarországi vízjogi törvénytől. A magyarországi vízjogi törvény kimondja, hogy adóvisszatérítés címén az ármentesítő társulatokat minden beruházási munkálatnál támogatja. A román állam az ármentesítő társulatokat rendszeresen nem segíyezi. Mult év december havában óriási árvizek pusztítottak Aradvármegye környékén, Biharban és Szatmárvármegyében, a társulatok pénztárai teljesen kimerültek, ennek folytán az árvédekezéseket csak hiányosan lehetett teljesíteni, míg végezetre a kormány aránylag kevesebb összegű segíyezésben részesítette az ármentesítő társulatokat.

Bátor vagyok kérni, méltóztassanak hozzájárulni azon indítványomhoz, hogy a földmivelésügyi kormány kerestessék meg abban az irányban, hogy egy nagyobb szabású, tekintélyesebb összeggel támogassa az ármentesítő társulatokat, ha már az adóvisszatérítést a kormány nem hajlandó megadni. Annak illusztrálására, hogy milyen horribilis kárunk van ebből és hogy milyen jelentőségű ez az adóvisszatérítés, csak, annyit jegyzek meg, hogy az egredi lóp területe nyolcvanötezer katasztrális hold és az impe-

rium óta a román állam tizennyolcmillió lei adóvisszatérítésre volna köteles a magyar vízjogi törvény szerint. A magyar kormány a Magyarországhoz tartozó területek után ezen hozzájárulást folyósította is, mi pedig kaptunk ezen a címen ötszázezer leit. Ez indokolja felszólalásomat és kérésemet, hogy ezen ügyünk a Magyar Párt által támogatásban részesíttessék.

A Szakosztály Dr. Nagy Endre és Orbán Balázs előadók javaslatait elfogadja azzal, hogy a szervezkedés irányítása Dr. Domahidy Elemér indítványához képest a vármegyei gazdasági egyesületekre bizassék.

Ugyancsak magáévá teszi a Szakosztály Dr. Domahidy Elemér azon indítványát, hogy a királyhágóntuli ármentesítés kérdése szintén vétessék fel a Párt programjába.

Bárdos Péter Magyarfenes:

A gazdahitel.

Ha visszaemlékezünk a pénzbecserélés idejére, szinte fájdalommal gondolunk arra, hogy akkor mennyi ezerkoronás bankjegy volt majdnem minden kisebb-nagyobb gazdának avagy iparosnak tulajdonában. Szinte könnyelműen bánt mindenki a pénzzel s azért mégis jutott élelemre, ruházatra, sőt még a ládafiába is. Ma mindenki takarékoskodik, szinte szűkölködik, a legszerényebben ruházkodik és mégis nemcsak, hogy pénzünk nincsen, hanem napról-napra érezzük, hogy fogy a vásárló erő, sőt azt is, hogy kegyetlenül adósodnánk, de azt nem lehet, mert nem lehet kölcsönpénzhez jutni sem.

A viláégés előtt a bankok ágensei külömbnél-külobmb címekeket találtak ki, hogy bankjuk pénzeit legfőként a birtokosságnál helyezhessék el, mert ott látták a legbiztosabb alapra helyezve tőkéküket, a kamatokkal még sokszor lefelé tullicitálták egymást.

A háború alatt a bankok hivatásuktól eltérőleg, mind hadiszállítók lettek s ez üzletekből kifolyólag roppant osztalékokat tudtak adni alapítóioknak és részvényeseiknek, a háború után pedig a legnagyobb részük fölcsapott nagykereskedőnek, hogy a megszokott jövedelmet kiszoríthassák, a legtöbb részük árukba verte be a bank pénzeit; a földmives osztálynak alig adtak hitelt, vagy ha adtak is, 30–40%-ra, amely terhes kamatot sehogy sem birt meg a birtokosság ereje. Ilyen magas kamatláb mellett pár év alatt bármelyik birtokos összeroppan.

De egyre-másra roppannak össze a nem a legbiztosabb alapokra épített, vagy a bizonytalan üzletekkel foglalkozó bankok is. Mivel a pénzapadással megszűnt a pénz vásárló ereje s így a gyárak vagy a nagyüzletek sem tudják termékeiket értékesíteni, de amellet a nagykereskedők sem bírják fizetni a rájuk zúduló roppant bankkamatot s azt a nagy kamattehert rárakni még az árukra

sem tudják, mert a vásárló földmives- és iparososztály ereje azt nem bírja meg. S jönnek naponként a bukások s ilyen bukásokkal egy-egy figyelmetlen vagy tapasztalatlan s lelkiösmeretlen vezető-séggel rendelkező bank sok szegény ember vagyonát is a tönk szélére juttatja.

De van ezeken kívül még sok ok, mely közrejátszik a kis-birtokos osztály rohamos és túlságos elszegényedésénél. Azonban nemcsak sóhajtoznunk s panaszkodnunk, avagy a bankok jó lelki-ösmeretében bízunk kell, hanem keresnünk kell a módokat, amelyek megkísérlésével, ha nem is egészen, de valamennyire megszüntetnénk ezeket az anomáliákat.

Erre vezető út lenne, ha a különböző letéteket, árvapénzeket stb. olcsóbb, legalább is a hivatalosan megállapított 8% mellett bocsátaná a kormány a népbankok s hitelszövetkezetek rendelkezésére, hogy legalább 12%-al juthassanak ezek kölcsönképpen a kicsik fölsegítésére, nemzetiségi különbség nélkül. Mert legyen az bármily nemzetiségű, kik ez ország vagyonának birtoklói, tulajdonosai, úgy kell tekintessenek, mint egy testnek a részei s ha annak a testnek akár a keze, akár a lába, avagy bármelyik része kezd sebesedni, betegesedni, nagyon könnyen segítség nélkül, vagy könnyelmű kezelés mellett az egész test elsorvadhat. Azért egy államnak sem szabad a testrészek közt, mint fenntartó erők közt különbségeket tenni, mert bármelyik testrész sorvadása az egész testet munkaképtelenné teheti.

A másik mód lenne, ha a nép önerejéből tudna vagy részvénytársasági vagy Reifeisen-féle hitelszövetkezeti alapon kiegészítő bankokat fölállítani, de itt minden oldalon azzal a nehézséggel kellene megküzdeni, hogy először befizetni kellene, hogy azután tudjon az illető kölcsönhöz jutni.

Most még az képezné felolvasásom tárgyát vagy feladatát, hogy milyen alapon álló pénzügyintézetekkel tudnánk – mindenesetre állami támogatás mellett – elérni azon célunkat, hogy a leggyöngébb, legvagyonatlanabb erőket is összetudjuk hozni és lehetőleg segíteni. Mert azt mindenki érzi, hogy ez a helyzet tarthatatlan és itt sürgős intézkedésekre van szükség.

A segítőkezeket elsősorban a birtokosság az állam vezetőitől kell, hogy várja s másodsorban pedig a saját vezetőitől. De ezeknek a vezetőknek nem szabad félniök a néptől, hanem – miként a szászok vezetői teszik – közeledni kell a néphez jó tanáccsal

és meleg, őszinte segítő kézzel s vezetőinket ne a kicsinyes önző célok irányítsák, hanem a felsőbb emberi kötelességérzet hassa át szívüket, azt tartsák szem előtt a segédkezésnél, hogy akinek több talentum adatott, azoktól többet várnak a cselekvés terén is.

Most pedig igazán elérkezett az idő *az egyöntetű munkára*, hogy együttesen keressük a módokat és utakat, amelyen haladva a földmives osztály hitelkérdése a leghasznosabban és leggazdaságosabban oldassék meg.

Előterjesztem a következő javaslatot:

A Magyar Párt Gyergyószentmiklóson tartott országos nagygyűlése, foglalkozva a mezőgazdasági hitelviszonyok kérdésével, sajnálattal állapítja meg, hogy nemcsak a most uralgó pénzhiány miatt, de általában országszerte a mezőgazdasági hitelszükséglet, dacára a román állam agrárjellegének, mai napig sincs intézményesen úgy rendezve, amint azt a mezőgazdaság érdeke megkívánja.

Éppen azért az országos nagygyűlés, az ország agrárjellegének megfelelően, a mezőgazdasági hitelkérdések megoldását épp az ország földmives népe érdekében égetően sürgős szükségnek tartja és kívánja egy államilag szervezett országos jellegű mezőgazdasági hitelintézet létesítését, miért is megbizsa a Pártvezetőséget, hogy annak felállítása iránt úgy a kormánynál, mint a törvényhozásnál a megfelelő lépéseket tegye meg.

Szükségesnek tartja továbbá a Magyar Párt országos nagygyűlése ép e kérdés égetően sürgős indokából azt is: hogy addig is, amíg a mezőgazdasági hitel kérdése államilag intézményesen rendezve volna, a magyar gazdaközönség számára akár szövetkezeti úton, akár részvénytársasági alapon, kizárólag a földmives nép érdekeit szolgáló olyan pénzintézetek létesítését, melyek a gyorsabb és olcsóbb kamatozású rövidlejáratú hitel nyújtása mellett a mezőgazdasági terményeknek előnyösebb értékesítési módját is szolgálják.

A fentieknél fogva felkéri nagygyűlésünk az Elnökséget, hogy e kérdést behatóan tanulmányozva, tegye elsőrangú feladatává a mezőgazdasági hitel bármely formában való megoldását.

Mikó László:

A mai viszonyok mellett gazdaságosan termelni nem lehet, mert a gazdálkodás folytatására felvett pénz 30%-os kamatát a mezőgazdaság nem bírja meg. A marosmegyei gazdaközönség foglalkozott ezért már az 1926. augusztus 22-én tartott *ákosfalvi*

gazdanapon is ezzel a kérdéssel és engedélyt kér arra, hogy e gazdaértekezlet javaslatait az alábbiakban előterjeszthesse:

„Az értekezlet foglalkozva a mezőgazdasági hitelviszonyok kérdésével, sajnálattal állapítja meg, hogy nemcsak a most uralkodó pénzhiány miatt, de általában is országszerte a mezőgazdasági kölcsön és hitelszükséglet, dacára a román állam agrárjellegének, mai napig sincs intézményesen úgy rendezve, mint ahogy azt a mezőgazdaság érdeke megkívánja.”

„Bár megengedi, hogy az eddigi kormányzat által a mezőgazdasági hitel szervezése tekintetében – amint a Cassa Imprumut Gaj a Agriculturilor útján folyósított kisebbjellegű agrárkölcsönök is mutatják – folytak némi kísérletek, de ezek ezt az égetően sürgős kérdést közmegelégedésre eredményesen s különösen a kisebbségi gazdák hitelszükségletét kielégítően nem oldották meg.”

„Éppen ezért kéri gazdaértekezletünk a vármegye mezőgazdasági kamaráját, hogy a mezőgazdasági hitel kérdését elsősorú programjává téve, egy államilag szervezett gazdasági bank felállítását úgy a kormánynál, mint a törvényhozásnál emlékiratban szorgalmazni sziveskedjék.”

„Kimondja továbbá gazdaértekezletünk, hogy addig is, míg mezőgazdasági hitel államilag intézményesen rendezve lenne: a gazdaközönség a saját maga erejéből – egyelőre Maros megyére kiterjedőleg – egy gazdaérdekű pénzügyi intézet felállítását feltétlenül szükségesnek tartja s ezért annak szervezése iránt a kezdeményező lépéseket már most megteszi, miért is a saját kebeléből bizottságot küld ki azon megbizással, hogy a Földmives Szövetség vezetőségével karöltve gazdahitelünk megoldására vonatkozó bármilyen, tehát akár egy Gazdabank, akár hitelszövetkezeti formában alakuló intézet felállítása iránt tervet dolgozzon ki.”

„A Maros megyei Földmives Szövetség vezetőségét pedig felkéri értekezletünk, hogy a kérdés felszínen tartása mellett átküldött bizottságot támogassa s annak tagjait a vármegye többi vidékén lakó gazdák bevonásával saját belátása szerint egészítse ki.”

Javasolja Mikó László, hogy a Szakosztály az ákosfalvi gazdaértekezlet fennti határozatát fogadja el.

A Szakosztály Bárdos Péter és Mikó
László javaslatait egyhangúlag elfogadja.

Dr. Ferencz József:

A Gazdasági és Hitelszövetkezetek szerepe és feladatai.

A mai gazdasági élet nem nélkülözheti a hitelt. Minden gazdasági és termelési ágnek különböző természetű hitelre van szüksége. Ami kielégítő és megfelelő hitel a kereskedelemnek vagy az iparnak, ugyanaz a hitel a mezőgazdaságot megöli. Vagyis egészséges gazdasági életű államban a hitel úgy van szervezve, hogy minden gazdasági ágnek meg legyenek azon hitelintézményei, melyek az ő hiteligényét képesek kielégíteni. E tekintetben a mi hiteléletünk a teljes rendezetlenség állapotában vergődik és különösen a mezőgazdaságot sújtja csaknem katasztrófálisan ez az állapot, mert a mezőgazdaság és különösen a kis falusi gazdaság nem bírja meg a mai nagy kamatú és rövidlejáratú váltóhitelt.

Elvitathatatlan tény, hogy a hitelügy szervezése állami feladat, de ha már a mi kormányunk nem foglalkozik ez ügygel, nekünk is keresnünk kell a természetes életösztönnél fogva a megoldás feltételeit és e téren különösen a kiskgazdaság szempontjából nagy és beláthatatlan szerepe van a *hitelszövetkezeteknek*.

A hitelszövetkezetek legfőbb feladata a község lakossága hitel-szükségletének kielégítése lehető olcsó kamatú pénzzel.

Ha a mezőgazdasági hitel szervezéséről gondolkozunk, a falu hiteligényének kielégítését el sem tudjuk képzelni a hitelszövetkezetek nélkül, mert a falu maga legjobban bírálhatja el, hogy ki mennyi hitelt bír meg, hogy a felvett kölcsönt tényleg gazdasági célra és beruházásra használja-e az illető és ismerve az egyesek vagyoni helyzetét és Személyi megbízhatóságát, elkerülheti a drága bekebelezést és a szövetkezet a községben lévén, a kölcsön felvételekor, törlesztésekor és fizetésekor nem kell egy-egy gazdasági napot elvesztesgetni és költeni.

De ezen a feladaton kívül nincsen a községi életnek olyan megnyilatkozása, akár gazdasági, akár kulturális, melyben a hitel-szövetkezetnek ne lehetne szerepe. Csak gondoljunk a tejszövetkezetekre, állatbiztosításra, közös gépek beszerzésére, közös értékesítésre és beszerzésre, gabonaraktárakra, földbérletekre és erdő-kitermelő szövetkezetekre és a hitelszövetkezeti életnek olyan perspektívája nyílik meg, amelyről csak az kaphat igazi képet, aki a külföldi szövetkezeti élete't ismeri.

Vajjon nem saját tehetetlenségünk az oka annak, hogy amíg pl. Svédország tejszövetkezetei útján az egész világot ellátja tejtermékekkel, addig nálunk még alig ismerős az egész gondolat.

De ott van egész területe a kulturfeladatoknak, melyeket a község a szövetkezet révén oldhatna meg. Nincsen semmi akadályja annak, hogy a szövetkezet nyereségéből évenként áldozzon olyan intézmények létesítésére, melyek hivatva volnának a község gazdasági és kulturéletét emelni. Kulturházak építése, gazdasági előadások tartása, népkönyvtárak létesítése, iskolák támogatása stb., mind olyan feladatok, melyek megoldásában a szövetkezetek hathatósan támogathatnák a községet.

Mindezekből azt a következtetést vonom le, hogy nem volna szabad lennie egy községnek sem, melynek ne lenne meg a hitelszövetkezete és nem volna szabad megtörténnie, hogy legyen a községnek lakója, aki nem tagja a hitelszövetkezetnek.

Hogy azonban a hitelszövetkezetek éltető erőt is tudjanak bevinni a községi életbe, arra van szükség, hogy az egész társadalom, öntudatosan, tervszerűen és célkitűzéssel karolja fel a szövetkezeti ügyet.

Le kívánom szegezni, hogy a szövetkezeti ügy minden államban állami támogatásban részesül és nincsen egyetlen állam sem, amelyben a szövetkezeti központ autonómiájának teljes függetlensége mellett ne részesülne állami támogatásban, olcsó kamatú hitelben.

E tekintetben a román kormány eleget is tesz kötelezettségének a bukaresti központtal szemben, amennyiben annak mintegy 400 millió 8%-os állami hitele van, amellyel szemben a kisebbségi szövetkezeti központ semmi állami támogatásban, állami hitelben nem részesül.

Ha már e tekintetben a helyzeten javítani nem lehet és nem várhatjuk az állam támogatását, meg kell kísérelnem a kérdés meg-

oldását a saját erőnkől a kis falusi gazdaságok megmentése érdekében.

Azért első feladat lenne, ha az egész magyar társadalom, áthatva az ügy fontosságától, erkölcsi kötelességének tartaná a szövetkezeti központ megerősítését és támogatását alapítványi üzlet-rész jegyzésével. Egy alapítványi üzlet-rész 500 lei lévén, mindenkinek módjában van saját erejéhez képest résztvenni ebben az altruisztikus, de néperősítő munkában. A bankok a Bankszindikátus közbenjárására mintegy 110 000 lei alapítványi üzlet-részt jegyeztek, de hol van ez még attól, amit az ügy érdekében a bankoktól jogosan elvárhatnánk. És miért volna ez lehetetlen, ha minden egyes bank – tekintettel a nagy és nemes célra – kötelezettséget vállalna, hogy egy bizonyos hitelt kedvező kamatozás mellett a szövetkezeti központ rendelkezésére bocsát a falusi szövetkezetek részére. Ha a mi bankjainkban meg volna az a gondolat és mentalitás, ami a szász és sváb pénzüzetekben, akkor ez a gondolat egyáltalában nem tűnne fel bizarrnak és kivihetetlennek, mert a szövetkezeti ügy kulcsa egy *tőkeerős szövetkezeti központban van*.

De, mert igen helyesen, több kérdésben hangzott el az óhaj, hogy a szervezésnek és fejlődésnek alólról felfelé kell történnie, itt még csak arra akarok rámutatni, hogy a községeknek elsősorban saját erejükől kell megszervezni a hitelszövetkezeteket és pedig oly módon, hogy mindenkiben élő tudattá legyen az a gondolat, hogy neki üzlet-részjegyzéssel részt kell vennie a szövetkezet megalkotásában, és hogy minden, csak átmenetileg is felesleges pénz ne heverjen a ládafiában, vagy ne kerüljön uzsorakamattal talán a szomszéd kezébe, hanem minden kölcsön csak a szövetkezet útján kerüljön a kölcsönvevő kezébe. Én úgy értesültem, hogy szász és sváb testvéreink egyenesen bojkott alá helyeznék azt, aki merne uzsoráskodni készpénzével a községben.

Csak mint gondolatot vetem fel, hogy miután a jelenlegi magas kamatú és rövid lejáratú váltókölcsön nem felel meg a kisgazda szükségletének, meg kellene kísérelni illetékes helyen közbenjárni, hogy a kormány nem volna-e hajlandó a kisbirtokosok részére bizonyos összeget rendelkezésre bocsátani törlesztéses kölcsönök bevezetésére.

Csak egy pár vezérgondolatot érinthettem, de ez is elég arra, hogy belássuk, hogy vannak olyan gazdasági kérdések, melyekkel a Magyar Párt hivatalosan is foglalkozhatik és különösen van

módja annak, hogy a Magyar Párt, a mi legnagyobb kincsünk és értékünk, a magyar nép érdekében a gazdasági munkát is felvegye, amivel kapcsolatban pedig nincs szebb gondolat, mint a szövetkezeti ügy.

Ezek alapján javasolom, mondja ki a Szakosztály, hogy:

1. a szövetkezeti ügyet, mint a kisbirtokosok mezőgazdasági hitelének legalkalmasabb szervét, magáévá teszi és utasítja a Magyar Párt vezetőségét, hogy a falusi hitelszövetkezetek és ezek központjának ügyét vegye erkölcsi és anyagi támogatásba;

2. utasítja a Párt vezetőségét, hogy kísérelje meg a falusi hitelszövetkezetek részére a kormánytól olcsó kamatú hitelt kieszközölni és

3. illetékes helyen kezdjen tárgyalásokat a mezőgazdasági és főleg a kisbirtokosság részére törlesztéses hitel nyújtása érdekében.

Dr. Csiby Andor:

A mezőgazdasági hitel kérdésével kapcsolatosan előadja, hogy családi öszszeköttetései révén alkalma nyílt a szászok társadalmi életét tanulmányozni. Megállapította, hogy a szászok gazdasági és politikai összetartása valóban mintaszerű. Ott meg van szervezve minden rétege a társadalomnak. Ez a szervezettség képezi a gazdasági szervezettségek alapját, úgy, hogy ott a politikai szervezettséget nem lehet a gazdasági organizáció nélkül elképzelni sem, mert egyik a másiknak alapján épül fel. Minden banknak, kisbirtokosnak, mindenféle iparu, állású embernek, asszonynak, leánynak, gyermeknek meg van a maga sajátos és őket együvé tartó társadalmi szervezete s azt támogatják s annak keretein kívül nem kereskednek. A szászoktól mi is példát vehetünk. Ha van nekünk egy teljesen megalapozott, alaposan elgondolt és megszervezett *Hitelszövetkezeti Központunk*, akkor *ezt segítsük és ne forgácsoljuk szét az erőinket.*

Arra a kérdésre vonatkozólag, melyet Dr. Lakatos Sándor terjesztett elő, hangsúlyozván, hogy pénz, pénz és pénz kell, lenne egy pozitív indítványa. Ha a gazdatársadalom egyes személyeiben nem tudná biztosítani a támogatást, annak mint községnek, a Székelyföldön meg van a *közbirtokossága*, amelyet megnyirbált ugyan az állam, de mégis akad egy kis erdő, amely oda kerül, ahova nem kellene. Nem volna-e jó, ha a közbirtokosságok bár mint üzletrészesek anyagilag támogatnák a hitelszövetkezeteket. Ha

máskép nem, úgy erkölcsi erejével is támogathatják. Oda kell hatni, hogy erkölcsi előkészítéssel a közbirtokosságok hasznavehetőségét ezirányban felismerjék, igénybe vegyék és ezek a gazdasági hitelszövetkezetek életét támogassák mindenképpen. Ott vannak például az árvaszéki pénzek. Illetéktelenül, jogtalanul olyanok tették rá a kezüket, akikre az nem tartozik s vannak esetek, hogy a székely árvák pénzéből más kap hitelt, az igényjogosultak pedig nem tudnak hozzájutni. A közbirtokosságok legyenek tehát a hitelszövetkezetek segítségére s amennyiben lehet az árvaszéki pénzeket is igyekezzünk e célra megszerezni.

A Szakosztály Dr. Ferencz József és Dr. Csiby Andor javaslatait egyhangúlag elfogadja.

Dr. Kotzó Jenő:
orsz. képviselő

Szőlőgazdaság, bortermelés és bor- értékesítés.

Gazdasági életünknek egyik fontos ága: a szőlő-művelés még sokkal siralmasabb helyzetben tesped, mint a mezőgazdaság. Ennek két fő oka: 1. a természeti, továbbá 2. a gazdasági és pénzügyi nehézségek.

Köztudomású tény az, hogy nincsen gazdasági termelésünknek egyetlen olyan ágazata sem, amelyre annyi halálos ellenség leselkednék, mint a szőlőre. A filoxera után felújított szőlőterületek oltványültetvényeit állandóan és végzetesen fenyegeti a peronoszpora és a lisztharmat, az apróbb rovarkárokról pedig nem is szólva, mint veszedelmesen pusztító ellenség jelentkezik a szőlőmoly. Ezek mellett a rendkívül költséges védekezést igénylő állandó veszedelmek mellett az időjárás szeszélyei és viszontagságai is fokozottabb csapást jelenthetnek a szőlőre.

A kemény tél megritkítja a rügyeket, a tavaszi zöld fagy pedig letarolhatja az összes gyenge termő hajtásokat; a nagy szárazság hátráltatja a fejlődést, a sok esőzés növeli a gatz és termeli a gomba-betegségeket, lehetetlenné tévén sokszor még a védekezést is. A jégkár is súlyosabb hatásokat vált ki, mert a túl magas biztosítási díjtételek miatt a szőlőtermésnek jégbiztosítása úgyszólván teljesen lehetetlen, másrésről pedig a jégverés a következő évek termés hozamát is csökkenti.

A művelésnek eme természeti kockázatain kívül a gazdasági és pénzügyi viszonyok súlyos leromlása a hajdanta még elemi csapások esetén is jövedelmező szőlőművelést ma már teljes mértékben csődbe juttatta.

Amíg u. i. a termelés állandóan növekedő kiadásokkal jár, a szőlőtermékek értékesítése egyre több nehézséggel küzd és az

árak egyáltalán nem tartanak lépést sem a műveléshez szükséges anyagok árával és munkabérekkel, sem a mindennapi éleiben szükséges kereskedelmi vagy ipari termékek áráival.

Csak néhány szemléltető példát kívánok felhozni bizonyításképpen:

A békebeli 80–100 fillér napszámber mellett egy liter bor ára a termelőnél 40–60 fillér volt, tehát átlagban a napszámber 50%-a. Ma a 80–150 lei közt váltakozó, sőt vidékenként és munkálatonként ennél is magasabb munkabérek mellett egy liter bor ára a termelőnél 10–14 lei, tehát átlagban a napszámberék csupán 10%-a. Pedig sajnálatos tény az is, hogy a békebeli munkateljesítmény hasonlíthatatlanul jobb volt a jelenleginél.

Hasonlóan szembetünőbb értékeltetés mutatkozik a bor hátrányára a bortermeléshez szükséges eszközöknél és anyagoknál.

Igy például:

egy elsőrangú réz permetező-gép békeára 36–40 korona volt, tehát körülbelül egy hl. gyengébb minőségű bor árának felelt meg; ezzel szemben ma egy gép csak két hl. legkiválóbb, vagy 3 hl. közepes minőségű bor árért szerezhető be;

a rézgálic békében beszerezhető volt kilónként 2 liter, a raffia pedig 3 liter bor árért, ma pedig a gálicért 4 liter, a raffiáért 7 liter bor árát kell kifizetnünk.

De hogy az áralakulás szembetünő aránytalanságát egyéb, nem a szőlőgazdasághoz szükséges ipari cikkekkel kapcsolatban is kimutassam, elegendő megemlítenem, hogy a békében egy hl. borért 4–5 pár csizmát vehettünk, ma pedig egy párnak az ára is alig telik ki belőle; két hl. bor árából egy öltözet legfinomabb angol ruhát készíttethettünk, míg ma ugyanilyen minőségű ruháért 10 hl. bor árát kell fizetnünk.

A forradalom alatt, 1918. őszén, a bor ára a szállítási viszonyok biztonságának hiánya s a külföldi fogyasztó piacok elzárása folytán az előző évi áraknak $1/10$ -ére esett vissza és az akkori műveltetési viszonyokhoz arányítva ez az ár máig sem emelkedett.

A baj egyik oka az, hogy míg a szőlőtermékeknek külföldi piaca ma sincsen, addig a külföldről importálandó anyagoknak és eszközöknek szállítási díja és vámtétele egyre fokozódó terhet jelentenek. Másik oka pedig az, hogy a hitel nélkül mozogni képtelen kereskedelem az alacsony borárak és korlátolt értékesítési lehetőségek mellett a mai magas kamatot viselni képte-

len és így a borértékesítés az állandó visszafejlődés szomorú képét mutatja.

Mindezeknek a körülményeknek összehatása eredményezte azt, hogy régi virágzó szőlőtermelő vidékeken a szőlőtőkét nyakrafőre kiirtják, mert a termelési és karbantartási költségek ma már meghaladják a legutóbbi öt év átlagos jövedelmeit. Évek hosszú sora óta munkabér és anyagár állandóan emelkedik, a szőlő és bor ára pedig megállott s a kereslet minimális, olcsó jelzőloghiteit a gazda nem szerezhethet, sőt személyi hitelhez is csak elviselhetetlen magas kamatteher mellett, kivételesen juthat, tehát a nagy tőkebefektetés mellett lukratív gazdálkodást folytatni képtelen.

Ebben a helyzetben kétségtelen, hogy ha a segítség késik, a szőlőbirtokos teljes anyagi romlásra, a szőlőbirtok pedig teljes elpusztulásra van ítélve.

A segítség – szerény nézetem szerint – kettős irányból volna várható.

Egyfelől a szőlőbirtokosoknak egy országos szövetségbe tömörülésében rejlő belső erőtől, másfelől a kormány és a törvényhozás támogató közreműködésétől.

Ezeknek a segélyforrásoknak mikénti kiaknázása meghaladja korlátolt időre szabott előadásomnak kereteit, de legyen szabad kifejezést adnom annak a meggyőződésnek, hogy ha a szőlőbirtokos társadalom felismeri a bajok okát és a segítség lehetőségeit; ha a magyar társadalmi és politikai tényezők belátják azt, hogy az *Erdélyben nagyobbára a kisebbségek kezén levő szőlőgazdaságok megmentése kisebbségi érdeknek is képez*; ha az érdekelt körök belátják azt, hogy a közös gazdasági érdek megvédésére irányuló tömörülés nagy anyagi erőt rejteget és megragadják azt a biztatónak mondható alkalmat, hogy a kormány a szeszadó felemelésével már bizonyítékát szolgáltatva annak, hogy a szőlőbirtokosok siralmas helyzetét felismerte és azon segíteni is kész: akkor a mai kétségbeejtő helyzet szanálása, a szőlőművelés, bortermelés és borértékesítés fellendítése remélhető leend.

Ennek a célnak elérése érdekében bátor vagyok előterjeszteni a következő határozati javaslatot:

Az Országos Magyar Pártnak 1926. évi okt. 10-én Gyergyószentmiklóson tartott közgyűlése az általános nemzetgazdasági érdekeken felül *kisebbségi érdeknek is tartja* a szőlőművelésnek, bortermelésnek és borértékesítésnek fellendítését és ennek a célnak

elérése végett feladatának tartja a szőlőbirtokosoknak egy országos szövetségbe tömörítését. Egyúttal felír a kormányhoz, hogy az alakítandó szövetség létesítését a rendelkezésére álló kormányzati eszközökkel elősegíteni és a szindikátus részére a legteljesebb erkölcsi és anyagi állami támogatást biztosítani sziveskedjék.

Különösen szükségesnek tartja a közgyűlés, hogy az ingatlanok adójának tervbevett emelése a szőlőbirtokra és tartozékaira, valamint a szőlőbirtokosok falusi beltelkes ingatlanaira ne alkalmaztassák; hogy a szőlő, szőlőtermékek, tehát: bor, borseprő, szőlővesszők és oltványok, valamint a szőlőművelés érdekeit szolgáló anyagok és eszközök intézményes úton szabályozandó kedvezményes vasúti szállítási feltételeket nyerjenek; hogy a bortermelési, illetve fogyasztási adó, nemkülönbén a bor forgalmi adója eltöröltessék; hogy a szőlőbirtokosoknak a saját termésű boruk és saját főzésű szeszes italaik kicsinyben elárusítási joga is, területi korlátozás nélkül engedélyeztessék; hogy a szőlővesszők és oltványok vasúti szállítására vonatkozó korlátozások megszüntettessenek; hogy az összes szőlőtermékek kivitelét akadályozó vámok és illetékek töröltessenek.

Különösen is felhívja a közgyűlés a kormány figyelmét arra, hogy a szőlőtermékek külföldi piacának sürgős visszaszerzése és biztosítása nemzetgazdasági és valutáris szempontból is elsősorú állami érdeket képez és a bortermelés fokozottabb védelmének követelménye az is, hogy a borhamisítás a csalás minden kritériumát magába foglalván, közönséges büntettként üldöztessék. Kívánatosnak tartja végül a magyar nyelvű vincellériskolák létesítését és a szakoktatás nivójának emelését.

Utasítja a közgyűlés a Magyar Párt parlamenti tagjait, hogy mindezeket a kívánalmakat és törekvéseket a kormány előtt és a törvényhozó testületekben teljes erejükkel támogassák.

A Szakosztály az előadó javaslatait
egyhangúlag elfogadja.

Dr. László Dezső:
orsz. képviselő

Az erdőgazdaság problémái, különös tekintettel az erdőkisajátításokra.

**A csíkmegyei magánjavak.
Az ősmarosszéki havasbirtok.**

Mikor a mezőgazdaság helyzetéről tárgyalunk, ugyanakkor az erdőgazdaság felé is kell irányítsuk figyelmünket, mert általános gazdasági szempontból a kettő szorosan egymáshoz kapcsolódik s mindkettő nagy értéket képvisel s egymást kiegészítve alkotják a termelőnek gazdasági forrását.

Erdőgazdaságunk különös jelentőséggel bír a hegyvidéken lakók részére, kik szükségszerűleg az erdőségek rendszeres használatára vannak utalva. S éppen ezért bárki, legyen az állam vagy gazdasági osztály, aki akár a termelő, akár az erdőség szempontjából vizsgálni akarja a kérdést, vagy még továbbmenőleg annak a helyzetét javítani, elősegíteni, vagy változtatni akarja, nem hagyhatja figyelmen kívül azokat a történeti fejlődési szempontokat, melyek ezen kérdéssel kapcsolatosan keletkeztek.

Míg a síkterületen lakók gazdasági tevékenysége a mezőgazdálkodás számtalan ágán bőséges kielégítést talál s a talaj jó minősége a kellő hasznot biztosítja, addig a hegyvidéken lakók kénytelenek megelégedni a kevesebb termőképességű és kevés termő talajjal, de egyszersmind felhasználni a rendelkezésükre álló hegyi legelőket és erdőségeket s gazdasági tevékenységüket ennek megfelelően berendezni és alakítani.

Ezzel a körülménnyel tehát számolni kell, hogy az erdőségek és azok használata biztosíttassák az ott élő gazdálkodók részére, hogy mint a múltban, úgy a jövőben is a kellő gazdasági haszon meg legyen, mert ennek hiányában a hegyvidék lakói gazdaságilag tönkre mennek. Biztosítani kell az eddig általuk birt hegyi legelő-

ket és erdőségeket, mert el sem lehet képzelni, hogy ezek lakók csupán a kevés szántóföldre legyenek utalva s a hegyi legelők és erdőségek tőle el legyenek vonva. Ősrégi gazdálkodási rendszer fejlődött ki ezeken a vidékeken s a kevés szántóföld termése mellett az állattenyésztés és az évi fahozadék biztosítja a megélhetést s így ezek fenntartása mindenkinek érdekében áll.

A legutolsó mélyreható tulajdonjog és birtoklási jogba vágó állami intézkedés az agrár kisajátítási törvény volt, melyre nem mondható, hogy szerencsés kézzel oldotta volna meg a kérdést s mindenben szemelőtt tartotta volna a hegyvidéken lakók érdekeit, mert most a kisajátítások bevégezése után azt látjuk, hogy a régi tulajdonosoktól sok ezer hold legelő és sok ezer hold erdő lett elvéve, tehát az ő gazdasági tevékenységük és fejlődésük ennyivel korlátoltabb lett s ezek a területek jórészt olyanoknak adattak birtokba, akik eddig a gazdálkodás ezen ágával nem foglalkoztak s így valósággal megajándékoztattak.

Az agrártörvény végrehajtásánál tehát az az általános cél, hogy az eddigi berendezkedésű gazdálkodások biztosítsanak, nem tartatott be s ennek következményei még ezután fognak látszani.

A törvény 32. szakaszának bevezetése úgy rendelkezik, hogy a szükséglet mérvéhez képest községi erdők létesítendőek és a létezők kiegészítendőek. Továbbmenőleg meghatározza, hogy erre a célra mily sorrendben és kiktől lehet kisajátítani.

A) alatt felsorolja a 6-ik cikk szerint teljesen kisajátítás alá eső városok és állam erdejét.

B) alatt a magán-, vagy jogi személy erdejét, mely a száz, illetve kétszáz holdat meghaladja.

C) alatt a község úrbéri, közbirtokossági, vagy a községi jellegű erdőségeknek a 33. szakasznak meghatározott mértékét felülhaladó részét.

A törvénynek ilyen intézkedése mellett pontosan meg kellett volna állapítani az egyes községek igényeit s a törvény teljes betartásával csak azokat a részeket elvenni, amely a 33. szakasznak megfelelő mértéken felül maradt.

Ez azonban betartva nem lett, mert:

amit telekkönyvileg a község nevének kaptak, azt kisajátították, hogy később valami töredéket visszaszajuttassanak, a községi lakók igényeit pontosan nem állapították meg,

a közbirtokossági tulajdonosok erdőrészesedéseit helytelenül számították ki

s a törvény azon intézkedése, hogy a tulajdonos szabadon választja ki a visszamaradó részt, – betartva nem lett.

Különösen a közbirtokossági erdőkbeli részesedés számított helytelenül és nagyon sérelmesen. A törvény 33. szakasza a közbirtokossági erdőkből megmaradó részesedést oly helyeken, hol a művelhető föld kevés és a lakosság állattenyésztésből is él, 5 holdban állapította meg családfőként. Ennek a kiszámítását a bizottságok úgy eszközölték, hogy a birtokossági névsorból megállapították, hogy hány családfő van s ezt a számot megszorozták 5-tel s az így kijövő számot, illetve holdmennyiséget meghagyták s az ezen felüli részt kiméletlenül elvették. Így látszólag eleget tettek a törvénynek, de nem lett elég téve az igazságnak, mert nem vizsgálták meg a közbirtokosság irataiból, hogy minden családfőnek megvan-e az 5 hold részesedése. Hiába lett a bizottságok figyelme arra a körülményre felhiva, hogy a közbirtokossági tulajdonosok felerészének legalább is 5 holdon alul vannak a részesedéseik s így tulajdonkép ezek részére a községi erdőségek kiszámításánál még pótlást kell adni, – mindenütt csak a szigorú elutasítás volt s ennek a körülménynek a figyelembe nem vétele.

Általában a legnagyobb sérelmek azon községek birtokosain estek, melyek román ajku községek szomszédságában feküdtek. Megtörtént számtalan esetben, hogy még az alsó hatóságok által a szigorú kiszámítás alapján meghagyott erdőségek is elvételtek csupán azért, hogy többet tudjanak juttatni ezeknek a szomszédos községeknek.

Különös sérelem esett az egyházakkal is, hogy csekély erdőségeiket majdnem mind kisajátították s oly keveset hagytak meg, hogy a megmaradó rész az évi faszükségletet egyáltalán nem elégíti ki.

Most a kisajátítások után megállapíthatjuk, hogy erdőségeinkből óriási mennyiségűt elveszítettünk s azok a községi, közbirtokossági, egyházi és magánszemélyektől el lettek véve s így erdőgazdaságunk fejlődését várni nem lehet.

A helytelen számítás és a nem pontos eljárás miatt történt az is, hogy ma is nagymennyiségű erdő van az állam javára kisajátítva, mely még községeknek sem adatott ki s mint fölös legesek, állami rezervaképpen kezeltetnek.

A Magyar Párt feladata kell legyen, hogy ezek az állami rezervák azoknak a községeknek és birtokosságoknak adassanak vissza, amelytől elvették s azokban az ügyekben, amelyek még befejezést nem nyertek, közbelépni a kormánynál, hogy az igazságos mérték tartassék be és a törvénynek megfelelően intéztessék a kérdés.

A kisajátítás után megmaradt erdőségek erdészeti adminisztrációjáról kell még megemlékeznünk, mely tulszigorú és sok írásbeli s költséges díjazásokkal egybekötött eljárás után engedi meg a kitermelést, sőt a legkisebb használatot is. E tekintetben egyforma nehéz az eljárás akár tűzifakitermelésről, akár kereskedelmi célra alkalmas erdők kitermeléséről van szó.

A Magyar Párt feladatát kell hogy képezze, hogy a felsőbb hatóságoknál kieszközölje, hogy a gyakorlatban a kisebb erdőségeknél ne kívánják meg a rajzokat, az üzemtervet és az előzetes kiszállásokat, hanem hogy egyszerűbb úton jussanak a kitermelésekhez.

Az újraerdősítésre vonatkozólag a magánfelek óriási kötelezettségnek vannak alávetve s e tekintetben a kormánynál közbenjárás szükséges, hogy ennek a kérdésnek rendezése a méltányosság és a teherbírás szerint vitessék keresztül. A régi magyar erdőtörvény a magánerdőkre vonatkozólag a vágást megengedte és a tulajdonostól nem kívánta meg a mesterséges újraerdősítést, ma pedig az erdészeti törvény és rendelkezések oly intézkedést tartalmaznak, hogy minden telekkönyvileg erdőnek kitüntetett terület mesterségesen beerdősítendő s erre a birtokost záros határidő alatt kötelezi azon szankcióval, hogy ha a kitűzött időre ez teljesítve nem lesz, úgy ezt az állam fogja eszközölni s a terület a tulajdonostól mindaddig elvonatik, míg a beültetéssel járó költségeket, kiadásokat, őrzési és egyéb járandóságokat teljesen le nem fizeti.

Tekintettel arra, hogy ezekről a területekről a fa már évtized vagy évtizedekkel ezelőtt el lett adva s az érettük kapott összeg a pénzviszonyok változása folytán semmivé süllyedt, ha ezek a tulajdonosok a mesterséges beültetésre kényszerítetnek, oly megterheletésnek lesznek kitéve, amelyet a vagyoni helyzetük meg nem engedhet.

Összegezve az elmondottakat, a Magyar Párt erdőgazdaságunk érdekében a megfelelő helyeken intézkedjék, hogy az elintézetlen agrár ügyekben az eljárás igazságosan vitessék keresztül,

az állami rezervák a volt tulajdonosoknak visszaadassanak, az erdészeti adminisztráció túlszigorúsága enyhíthetők s az újraerdősítések a méltányosság elve alapján intéztessek.

Egy rendkívüli nagy sérelmet kell különösen felemlítenünk, mely a magánjavakhoz jogosult csíki székely családok vagyonával történt. Sok szó esett már a kérdéstről s a *magánjavak* igazgatósága és a csíkmegyei jogászok már számtalan ízben kifejtették a mindenkori kormányoknál a magánjavak elvételének jogtalanságát és mindenkor szorgalmazták azoknak visszaadását, de mindezideig teljesen sikertelen volt minden lépés, a kormány semmi intézkedést nem tett s így mielőtt ebben az ügyben a rendelkezésre álló legutolsó fórum elé vitetnék az ügy, Csíkmegye magánjavakhoz jogosult lakossága azon határozatot hozta, *„hogy a Magyar Párt központi elnökségéhez felterjesztést tesz azzal a kéréssel, hogy Csíkvármegye székely lakossága annak tudatában, hogy a csíki magánjavak vagyona tőle törvénytelenül vétetett el s tudatában annak, hogy a törvénytelen állapot megszüntetése érdekében az Országos Magyar Párt is lépéseket tett s megállapodásokat létesített, amikor eddigi munkásságát megköszöni, – felkéri az Országos Magyar Pártot, hogy a kérdés megoldása érdekében minden eszközzel továbbra is munkáljon.”*

Rövid ismertetésül a tényállásból és az elvétel körülményeiből megemlítem, hogy a magánjavak vagyona ingatlanokban 54.515 hold erdőből és 8.014 hold legelő, szántó és beltelkekből állott, összesen 62.604 hold területtel, továbbá Csíkszeredán polgári leányiskola és internátus, a Vigadó épület, színház és bálteremmel, egy hatalmas kaszárnya, két egyemeletes és egy földszintes bérház, a Csíkszeredai földműves iskola, Csíksomlyón egy 90 árva részére berendezett árva- és szeretetház, Borszékfürdőn egy 22 szobás villa, Tölgyesen gazdatiszti és tisztviselői lakások, a birtokok különböző részén az erdők kitermeléséhez szükséges vízművek, fűrészek; ingóságokban pedig az úgynevezett Csík–Gyergyó–Kászonszék Kisegítő Takarékpénztárából s továbbá az egész javak igazgatásához szükséges mindennemű ingósági felszerelésekből, irodai butorokból, tűzmentes szekrényekből, irattárak, gazdasági felszerelések, állatállomány, fogatok, autók stb.

Ennek a vagyonnak a keletkezése az 1762–1764. években szervezett határőri ezredek létesítésével van kapcsolatban. Ebben az időben Csíkszék határvonalán a moldvai részen több oly havas

birtokrész szereztetett vissza, melyek azelőtt a határvonal bizonytalansága miatt vitások voltak. Ezek a visszaszerzett havasföldek II. József császár által a határőr katonaság javára és előmenetelére adattak át s ezek ily módon kezeltettek s mikor Ferencz József Magyarország királya által az 1848–49-iki szabadságharc miatt rövid időre ezen vagyonok a kincstár javára lefoglaltattak, 1869. február hó 16-án 10,599 szám alatt kelt legfelsőbb elhatározásával *örökre, visszavonhatatlanul, feloszthatatlanul, teljes tulajdonjoggal a határőr családoknak ismét visszaadattak* s e vagyont azóta a vagyonhoz jogosult határőr családok az általuk alkotott s kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályok szerint mint korlátlan tulajdonosok használták. Ezen vagyonok célja is kormányhatóságilag volt jóváhagyva s az alapcélja volt gazdasági, ipari és kereskedelmi célok emelésére a nép oktatása s mindezen tudományokhoz és minden más tudományos ághoz értő egyéneket nevelni s végül olcsó kamatlábú kölcsönök nyújtása által a csíki székely népet anyagilag támogatni.

Megemlíteni kívánom, hogy nemcsak a csíki székelységnek volt ilyen természetű vagyona, hanem Besztercenaszód, Háromszék, Fogaras és Krassószőrény vármegyék határain is. Ezeknek a vagyona is hasonlóképpen kezeltetett és ugyanezeket a célokat szolgálta. És hogy ez mennyire nem volt állami vagyon, igazolja azt azon körülmény is, hogy Fogaras és Háromszék ezeket a vagyonokat kiosztotta az egyes jogosult határőr családok között, tehát azzal, mint teljes tulajdonával, szabadon bánt el.

Az agrártörvény már ezekre a spectatív természetű vagyonokra különbözőén intézkedett, amennyiben a naszódi második határőrezred leszármazottainak tulajdonát képező vagyont kivette a kisajátítás alól. De ugyanakkor ilyen kivételt nem tett a csíki magánjavak vagyonával.

A kisajátítási eljárás során a törvény ismét kivételesen alkalmaztatott ezekre a vagyonokra, amennyiben a krassószőrényi románok vagyonát a kisajátítási eljárások során hozott határozatokkal az addigi tulajdonosoknak meghagyta, míg a csíki magánjavak ügyében a következőleg jártak el:

A kisajátító első- és másodfokú hatóságok a vagyonból a szomszédos községek részére a szükséglet mérvéhez képest kisajátításokat eszközöltek, de viszont a nem szükségeltető részt visszahagyták s így a legelők, erdők több mint felerésze meghagyatott

s természetesen az épületek, kertek, ingóságok és felszerelések még csak tárgyalás alá sem jöttek.

Az Agrár Komité, hová az ügy egy az állam nevében beadott revízió folytán került, kimondta, hogy a csíki magánjavak vagyona *állami vagyont képez s azt az állam javára elvette, még pedig minden ellenérték nélkül.*

Az Agrár Komité eljárása teljesen törvényellenes volt; neki nem állott hatáskörében ilyen határozatot kimondani, mert őt nyilvánvalólag az agrártörvény eljárásai kötik, csak annak értelmében ítélezhetett volna, az agrártörvény pedig sehol olyan rendelkezést nem tartalmaz, hogy egy tulajdonosnak mindenét, kezdve az erdő, legelő, belsőség, épületek, felszerelések és le az utolsó tintatartóig mindent kisajátítson. Ez nem kisajátítás volt, hanem olyan elvétel, amelyre törvény intézkedést nem tartalmaz.

Ha a csíki magánjavak vagyonával ilyen elvételt akartak csinálni, az az Agrár Komité tanácsának hatáskörében nem áll s legtovább törvényileg kellett volna így intézkedniök.

Még sérelmesebb az Agrár Komité határozatának indokolása, melyben a magánjavak ügyére vonatkozó iratokból és tényállásból csak az van felhozva és kiragadva, amelyek a magánjavak szempontjából kedvezőtlenek s illetve a vonatkozó régi iratokból a megfelelő idézések hiányosan lettek leköszölve és az indokolásba betéve, hogy így a törvényesség látszata meg legyen.

Mindezekkel a sérelmekkel meghozott határozatban a csíki székelység megnyugodni nem tud s éppen ezért hozta a fentti határozatát, hogy az összmagyarország tegye magáévá ezen kérdést s minden alkalommal, mikor ez lehetséges, az ő szervezetei útján kérje annak orvoslását és az ügy igazságos elbírálásában legyen figyelemmel és segítségére.

Egy másik hasonló természetű sérelmet kell még elé tárunk és a közgyűlésen az összmagyarország figyelmébe hozunk, hogy arról általános tudomást szerezzünk és ennek is az igazságos elbírálására minden törvényes lépést igénybe vegyünk.

Marostordavármegyében „*Ösmarosszéki havasbirtok*“ elnevezés alatt a szovátai telekkönyvekben van bevezetve összesen 15.703 kat. hold ingatlan, melyből 13.617 hold erdő, 2.000 hold legelő, a többi belsőség stb.

Ennek a birtoknak tulajdonosa a régi Marosszék törvényhatóságát alkotó 127 község egyeteme s mint ilyen került 1876. év

után Marostordavármegye törvényhatóságának kezelése alá, de mint külön vagyonalap.

A vármegyét csak a vagyonkezelési jog illette meg, de jövedelme a telekkönyvben tulajdonosként bejegyzett 127 ősmarosszéki községé volt. A vagyon célja az egyetemes jóllét előmozdítása volt s így a vagyon jövedelmét községházak, templomok, iskolák építése, tanulók segélyezése s más kulturális és gazdasági célokra lett fordítva, de mindig csak az évi tiszta jövedelem.

Az évi tiszta jövedelem felosztása – tekintet nélkül a község vagy lakosság vallási vagy faji különbözőségére – lehetőleg egyenlően történt és mindenkor a nép kulturális és közérdekű gazdasági szükségletére.

Az agrárreform alkalmából nem sajátították ki a birtokot, hanem az meghagyatott és jelenleg is a vármegye kezelésében van.

Hogy a kisajátítás ezekre az ingatlanokra nem vitetett keresztül, ez annak köszönhető, hogy a régi vezetőség ennek az ingatlanoknak a célját és rendeltetését és az ingatlan jellegét alaposan ismertette és kimutatta, hogy az ingatlan kisajátítás alá nem tartozik.

Igy az ősmarosszéki birtok ma is a 127 község tulajdonát képezi, amely községekből 10 tiszta román és 10–15 vegyes ajkú s a többi pedig szintiszta székely község. Ilyen arányú eloszlás mellett ma abban van ennek a vagyonnak sérelme, hogy míg az impérium előtt nem voltak tekintettel a lakosság nemzetiségére, csak a jogosultságra, addig ma a székely községek nemcsak, hogy nem részesülnek a havasok jövedelmében, hanem más megyékből a régi Torda, Tordaaranyos, kolozsmegyei román községek élveznek belőle sokat.

Ezt a sérelmet meg kell szüntetni s hogyha már az ingatlan a kisajátítások során megmentődött, az fordítottassék az eredeti rendeltetésére s a havas jövedelmében a tulajdonos községek igazságosan részesíttessenek.

Puskás István:

Az előadásban ismertetett kérdések fontosságára külön is felhívja a figyelmet és jelzi, hogy különösen fontos a csíkmegyei székelyekre nézve a csíki magánjavak kérdése, ami a legégetőbb fájó sebe a székelységnek. Súlyosan fáj, hogy a kormány kivételt tesz velünk és pedig *hátrányunkra*, mert mi minden kötelezettségünknek eleget teszünk, mi katonát adunk, adót fizetünk s akkor

az állam elveszi tőlünk éppen azt a vagyonkomplexumot, melyből közoktatási kiadásainkat kellene fedoznünk és tanulókat nevelnünk, amint neveltünk a múltban generációkat, kikből országos nevű emberek lettek és világrelációban is megállották a helyüket.

Dr. Kovács Károly

ügyvéd, Csíkszereda:

Az erdőgazdaságokat az agrárreform tönkretette, mert téves számítás alapján öt holdas kvótát állapított meg a tulajdonosok számára. Ez az erdőterületek letárolását jelentette. Rá kíván mutatni egy további súlyos sérelemre, amiről eddig még nem nyilatkoztak. Ez az erdőbirtokosokkal szemben elkövetett eljárás. Tegnap óta három adófelebbezési tárgyalás van, ahol a közbirtokosság megfelebbezte a határozatot, amelynek alapján a vágást megszavazták. Az erdők akkor kerülnek adó alá, mikor a kitermelésük megkezdődik. Ennélfogva joggal követelhetnők, hogy amikor a vágási jutalék felosztásra kerül, akkor azt ne adóztassák meg, hiszen azért hozták a vonatkozó törvényben a 10-ik szakaszt, hogy házi szükségletre kiadott évi vágás jutalék nem esik adózás alá. Annyira nyilvánvaló a határozat sérelmessége, hogy szó hozzá nem is fér. Ebből az eljárásból folyó félreértések Csíkvármegyére 4–5 millió adót jelentenek évente, amit teljesen jogtalanul vesznek el. Hogy ezt a kérdést megvilágítsam, előadom, hogy a közbirtokosságokra fennálló ügyviteli szabályzat szerint a közbirtokosság saját maga az erdei termékekből fedezi adminisztratív kiadásait. Hozzájárul ehhez még hatvan–hetvenezer lei adó és a közbirtokosság, hogy pénzt szerezzen, erdőt ad el, mert mint erkölcsi testületnek vagyona nem lehet. Hogy ezt a jogtalanul kivetett adót kifizethesse, újabb eladásokat kell eszközölni és ezek újabb 18% adó alá esnek. Erre vonatkozólag tehát az az indítványom, utasítsa a Magyar Párt a parlamenti csoportunkat, hogy hassanak oda a pénzügyi kormánynál, hogy a pénzügyi hatóságok ne járjanak el ilyen rettenetes igazságtalan alapon, hogy a jövőben a milliós veszteségektől legyen az erdőbirtokos és a közbirtokosság védve.

A Magánjavakkal kapcsolatban leszögezem, hogy az előadó igen szépen és logikusan ismertette a határozat sérelmes voltát. Én, mint a magánjavak ügyében az agrár ügyben eljáró ügyvéd, előadom még a következőket, hogy még élesebb képet nyerjenek azokról a borzalmakról, amelyek az összmagyarságot érték. Az agrár-

bizottság határozata azt mondja, hogy ez a vagyon sohasem Volt a székely közönség vagyona. Ezzel szemben mi telekkönyvekre hivatkozunk, ahová a tulajdonjog be van jegyezve, illetőleg törvényesen bekebelezve. A vonatkozó tárgyalások alkalmával a bírósági aktákhoz mi ezeket a telekkönyvi kivonatokat be is csatoltuk. Erre aztán azt mondják nekünk, hogy csak haszonélvezője volt a székely közönség s ez is csak azért volt, hogy általában a kulturális szükségleteit megoldja, Minthogy azonban a román állam kötelezve van arra, hogy minden polgárnak a gazdasági és kulturális szükségletéről gondoskodjon, teljesen felesleges, hogy ezt a vagyont másnak adja át. Nem beszélek arról, hogy az állam ezt a magasztos kötelezettségét miképpen teljesíti, de arról igenis beszélek, hogy a kisebbségi egyezmény szerint a székelyek egyházi és iskolai autonómiát élveznek. Ebből az következik, hogy az a vagyon, amely az iskolafenntartás céljaira van, az autonóm és el nem vehető. Ezt azért kellett én most itt felemlítsem, mert ez mindig kimarad az érvelések sorából, holott ez a népkisebbségi egyezményben biztosítva van. Igaz, hogy amiért ez az érvelések sorából kimarad, annak is meg van a maga oka. Nagyon sokan attól félnek, hogyha ezt a kérdést bolygatnánk, akkor úgy nézne ki, mintha a székelység a magyarsággal szemben külön faj volna, de a székelység a történelmi időkben végesvégig a lecsatolás óta a magyarokkal egy szívvel, egy lélekkel együtt él, tehát akkor nem szabad attól félni, hogy abból baj volna, hogyha a székelységért fáradoznának. Sőt, ellenkezőleg, a bizalom jelenti a magyar egységet, melyet nem lehet megbontani. Ennél a pontnál előtérbe kerül bennem a politikai helyébe az ügyvéd. A kisebbségi sorsunk hozta magával, hogy a magánjavak kérdése politikai kérdéssé változott át. Elég szomorú, hogy az uralomra jutott kormánynál magánjavaink elismerését kell kérnünk, holott mi politikai értékeket adtunk nekik. A dolognak a politikai és magánjogi része egymással ellentétben áll. De tehetünk mindent vita tárgyává, de hogy betelekkönyvezett magánjogaink kivívásáért is könyörögjünk, az nagyon szomorú dolog. Nem akarom azt mondani, hogy ezért a Magyar Párt egyenesen Genfbe szaladjon, bár ez a bánáti telepések ügyénél sokkal nagyobb sérelem és ha a svábok ügyében lehetett elvileg győzelmet aratni, a mi frappánsabb esetünkben még fényesebb győzelemre számíthatnánk. Ha vádolnak bennünket türelmetlenséggel, erőszakossággal vagy idegességgel, ezzel szemben kijelenthetem,

hogy Csíkvármegye tulajdonos közönsége nem ideges. Idegesek nem vagyunk, de amikor tisztelettel és figyelemmel kísérik a Magyar Párt politikusainak ebben a tárgyban tett lépéseit, nem mulaszthatjuk el hangsúlyozottan kijelenteni, hogy ez az ügy ne sokáig maradjon csak pusztán politikai kérdés, hanem a Magyar Párt parlamenti vezetősége igyekezzék megértetni Bucsan miniszter úrral, vagy azokkal, akikre ez tartozik, hogy a telekkönyvi tulajdonosok nem várnak és nem is várhatnak tovább. És azt is meg kell értetni, hogy miről van szó. Hogy nem politikai jogokat kérünk, hanem azt, aminek megtagadása a román állam erkölcsi tekintélyével nem fér össze. Ennek az eljárásnak a jogorvoslását csak annak kell betudnom, hogy még mindig a tobzódó nacionalizmus uralkodik, mely útját állja az igazságszolgáltatásnak is. Holott a kormány beláthatta volna már, hogy mi azt a bizonyos borzalmas nacionalizmust régen feladtuk. Hát nem elég önfeláldozó lépés volt a magyarságtól, székelységtől, hogy lemondott azon jogáról, hogy a saját neve alatt menjen küzdelembe, tehát rólunk nem mondhatják, hogy a nemzeti érzés túlteng bennünk, de mi az ő nyugodt pidesztáljukról annyit elvárhatunk, hogy ne kedvezzenek, ne adjanak titulusokat, mert attól már elszoktattak bennünket, de adják vissza a vagyonunkat és a pénzünket! Én, mint ahogy azt a tagozati gyűlésen ki is fejtettem, a Párt vezetősége iránt teljes bizalommal viseltetem és az egész székelység nevében kérem, hogy tovább is ebben az irányban dolgozzanak s csak annyit fűzök hozzá, hogy a tárgyalások folyamán valamiképpen a kormány tudomására hozzák, hogy ez a kérdés, míg a világ, politikai kérdés nem maradhat. Ha a kormány részéről nem tapasztaljuk azt a jóakaratot, hogy ezt a méltányosság elvei szerint megoldja, vagy megoldani nem akarja, akkor lemondunk erről az elintézési módról és a kérdést teljesen magánjogi kérdésként kezeljük.

Gyárfás Elemér elnök:

Megállapítom, hogy a jelenlévők teljes együttérzéssel mindnyájan magukévá teszik úgy az előadó, mint Dr. Kovács Károly javaslatait s mindenben osztják azokat a kiválóan értékes fejtegetéseket, melyekkel e nagyjelentőségű kérdésben jogos álláspontunkat oly meggyőzően és világosan alátámasztották. Biztosíthatok mindenkit s különösen a csíki székelységet, hogy úgy a párt Elnöksége és Közgazdasági Szakosztálya, mint a parlamenti csoport

minden egyes tagja s köztük elsősorban én magam, ki a csíki székelységnek különösen is le vagyok kötelezve, mindenkor egyik legfontosabb és legsürgősebb feladatunknak tekintettük és tekintjük ma is a csíki Magánjavak kérdésének kielégítő megoldását. Legyenek meggyőződve, hogy e kérdésben nem fogjuk soha elmulasztani azt, ami rajtunk áll s a legnagyobb buzgósággal s ha kell, teljes elszántsággal fogunk e fontos ügyért mindenkor síkra szállani. Küzdelmünkben nagy segítségünkre lesz, hogy ilyen előkelő testület ilyen határozottsággal kívánja, sőt követeli tőlünk ezt a fellépést, mert így joggal hivatkozhatunk arra, hogy a kérdést nem mi magunk érezzük ki, hanem a közvélemény parancsolóan követeli tőlünk annak napirenden tartását mindaddig, míg az elszenvedett sérelmek orvoslást nem nyernek.

Osztom Dr. Kovács Károly azon világos okfejtését, hogy a kérdés *jogi* és *politikai* részét határozottan el kell különítenünk egymástól. Politikai fegyverekkel is igyekeznünk kell az ügyet a megoldáshoz közelebb juttatni, de ezt mindig oly módon kell tennünk, hogy ezzel elébe ne vágjunk a kérdés jogi úton való megoldásának. Erre a szempontra a legnagyobb figyelemmel voltunk azoknak a tárgyalásoknak során, melyeket e kérdésben a kormánnyal folytattunk s amint az ismertető megállapodásokból kitűnik, azok, akik ez ügyben eljárunk, – különösen Dr. Pál Gábor barátunk szakértő útmutatásai alapján, – gondosan ügyeltünk arra, nehogy a Magyar Párt vezetőségének bármely nyilatkozata hátrányosan befolyásolhassa a Magánjavak tulajdonosainak e vagyon megmentése érdekében *jogi* úton teendő lépéseit.

Annak illusztrálására, hogy a Magyar Párt vezetősége mennyire szemelőtt tartotta a Dr. Kovács Károly által felhozott szempontokat s hogy másfelől mennyire magáévá tette elejétől fogva a csíki székelységnek fontos problémáját, bátor vagyok felemlíteni, hogy már az 1923. október 23-án kelt, úgynevezett csúcsai paktumban igyekeztünk az Averescu-párt vezetőségét e kérdésben a magunk jogos álláspontja mellett leszögezni. Ez nem ment könnyen, mert a román közvélemény nyomása alatt, a Néppárt vezetőférfiai vonakodtak e kérdésben jelentős elvi koncesszióktól is s csak midőn egyedül e kérdés miatt az egész tervbe vett megállapodás felborulással fenyegetett, sikerült elérnünk azt, hogy az úgynevezett csúcsai paktum VII. 4. pontjába felvehettük a következő rendelkezést:

„A csíkmegyei Magánjavak ügye igazságos módon oldassék meg, az agrártörvény rendelkezéseinek megfelelően s e kérdés végleges megoldásáig adassanak vissza a vagyontársaságnak mindazok a vagyontárgyak, melyek az agrártörvény értelmében nem esnek kisajátítás alá.“

Bár ez a rendelkezés is csak fél megoldás, de egyelőre mégis jelentős lépéssel előbbre vitte volna az ügyet, mert ezen az alapon azonnal visszakerültek volna az összes városi ingatlanok, ipartelepek, épületek, ingóságok és készpénz; kilátásba helyeztetett, hogy az ingatlanok tekintetében a másodfokú agrárhatározatot fogják érvénybe léptetni, vagyis az ingatlanoknak körülbelül fele visszamarad s a kisajátított másik feléért megkapjuk a bármily alacsony, de végeredményében mégis jelentős kisajátítási vételárat.

Folyó év április 21-én a jelenlegi kormány tagjaival létesítendő választási kartell ügyében folytatott tárgyalásaink alkalmával szintén homloktérbe helyeztük a csíki Magánjavak kérdését. A kormány illetékes tagjai ez alkalommal is ebben a kérdésben látták a megegyezés legnagyobb nehézségét és hajlandóknak mutatkoztak arra, hogy amennyiben elvi és jogi álláspontunkat nem kívánjuk teljes merevséggel érvényesíteni, úgy a kisajátított és jelenleg állami rezervát képező ingatlanoknak körülbelül felerészét községi legelő és községi erdő címén Csíkvármegye *községeinek* tulajdonába bocsájtják. Ezt az ajánlatot éppen a Dr. Kovács Karoly felszólalásában kifejtett szempontokra való tekintettel nem fogadhattuk el és ugyancsak Dr. Pál Gábor értékes útmutatásai alapján gondosan ügyeltünk arra, nehogy ezen ajánlat elfogadásával a Magánjavak tulajdonosainak jogi helyzetét nehezsítsük, másfelől pedig teljes határozottsággal ragaszkodtunk ahhoz, hogy éppen a fontos kulturális célokra tekintettel, a vagyontársaság fenntartassék s a visszanyerhető vagyontárgyak ne osztassanak fel az érdekelt községek között, hanem egy komplexumban kezeltessenek. Hosszas tárgyalások után végre sikerült álláspontunkat a kormány tagjaival elfogadtatnunk és ehhez képest az 1926. április 21-iki megállapodás I. 3. pontjába felvétellett a következő rendelkezés:

„A Csíkvármegyei Magánjavak ügyének igazságos és sürgős megoldásáig a vagyontársaságnak mindazon vagyontárgyak és értékek, melyek az agrártörvény rendelkezései szerint nem vonhatók kisajátítás alá, adassanak vissza és a Magánjavak érvényben levő statutumainak rendelkezései szerint és céljainak megfelelően kezeltessenek.“

E szövegből világosan megállapítható, hogy tárgyalásaink folyamán gondos figyelemmel voltunk a Dr. Kovács Károly által kifejtett szempontokra. Hogy pedig ezt a kérdést mennyire égetően sürgősnek és elsőrendű nagyfontosságúnak ítéltük, azt bizonyítja az a körülmény, hogy a fentidézett kikötés egyike azon három pontnak, melyekre nézve nyomatékosan kikököttük s ez alapon a kormány tagjai is írásban arra kötelezték magukat, hogy ez a három pont még a *választások előtt* teljesíteni fog. Ha ez mindezeig nem történt meg, az semmiesetre sem múlt a pártvezetőségen, mely azóta is számtalanszor sürgette ezen írásbeli ígéret beváltását. Mindezeig – tekintettel egyfelől a parlamenti ciklus rövid tartamára és csak formai kérdésekkel való elfoglaltatására, másfelől az ezt követő nyári szünetre, – ha belenyugodni nem is tudunk, de bizonyos fokig mégis igyekeztünk lefékezni türelmenségünket amiatt, hogy a kormány e kérdésben vállalt kötelezettségét még mindig nem teljesítette. A parlamenti tárgyalások felvételével igyekezni fogunk – a jelen alkalommal történt nyomatékos állásfoglalásra is hivatkozva – minden elérhető eszközzel és módon odahatni, hogy a kormány vállalt kötelezettségeinek mielőbb eleget tegyen.

Ha ez legjobb igyekezetünk dacára sem fog megtörténni, az semmiesetre sem fog a mi jóakaratumkon és buzgóságunkon mulni. Ez esetben is azonban módjukban lesz a Magánjavak tulajdonosainak jogi álláspontjuk alátámasztásaképpen hivatkozni arra, hogy követelésük jogosságát a román állam illetékes kormányférfit is elismerték a fent hivatkozott megállapodások idézett pontjaiban.

Abos József

plébános, Deményháza:

Nem voltam elkészülve arra, hogy felszólaljak, de mivel a Csíki Magánjavak erdő és legelő ügye sérelmeivel kapcsolatban Marostordavármegye 127 községe tulajdonát képező Ősmarosszék havas kezelése ügyében felmerült az a panasz, hogy ezen havasalapból a Marosvásárhelyen épülő görög keleti katedrális céljaira jogtalanul nagyobb összeg áldoztatott, én aki Marostordamegyében mint pap 26 éve működöm, nem mulaszthatom el, hogy ezen Ősmarosszék havas történetére a multról és jelenről némi tájékoztatást ne adjak.

A 127 község tulajdonát képező Ősmarosszék a multban nagy

kultúrcélt szolgált Marostordavármegye kezelősége alatt, mit igazolhat az itt jelenlevő Orbán Balázs volt vármegyei főjegyző is, aki hosszú időn keresztül a vármegye megbízásából hűséggel kezelte azt.

A jelen időben szintén a vármegye kezeli, Panthea István vármegyei főjegyző vezetésével, de még ez ideig nem hallottam semmi különös panaszt a kezelés miatt

Mintegy 2 évvel ezelőtt midőn Szováta községben az agrár-bizottság Ósmarosszék ügyét tárgyalta, a 127 község képviselőiben megjelent emberek azt akarták, hogy a tulajdonos községek között osztassék fel Ósmarosszék havasa; éppén én voltam az indítványozó, hogy ezen vagyon továbbra is maradjon meg a 127 községnek osztatlan birtoka és a vármegye kezelésében szolgálja továbbra is a kultúrcélt, mert ha felosztatnék, akkor egy-két év alatt eldividálódik az egyes községek kezén S a kultúrális alap és cél örökre megszűnne.

Később ezen Ósmarosszék-havas felügyelőbizottságának tagja lettem s az első gyűlésen fel is szólaltam az igazságos kezelés és elosztás érdekében s a vármegyei kezelőséget arra kértem és figyelmeztettem, hogy ha netalán eddig lett volna is valami hiba, igazságtalanság, ez szűnjön meg, legyen igazság és a havas jövedelme fordítottassék a tulajdonos 127 község javára, kultúrális célokra.

Ez ügyben részemről még nem hallottam panaszt, de ha felmerül valami panasz és a jelenlegi vezetőség Marostordavármegye 127 tulajdonos községének jogát csorbítaná, bizonyos felelősségem tudatában tiltakozó szavamat úgy ósmarosszék-havas felügyelőbizottsági gyűlésén, mint a Magyar Párt forumán is fel fogom emelni. Kérem ezért a Magyar Párt vezetőségét, hogy a magyarság jogaiért küzdjön továbbra is kitartással.

Orbán Balázs:

Nem akartam felszólalni, mert érdekeltnek tartottam magam ebben az ügyben. Azonban, miután a célunk az, hogy minden egyes határozatunknál a tévedéseket elkerüljük, Abos plébános úr felszólalására vonatkozólag tájékoztatásul kijelentem, hogy a havaskezelési szabályrendeletben az egyik szakasz azt mondja, hogy a havas jövedelme elsősorban a régi jogosult egyházak alapítására és segélyezésére fordítottassék. A régi egyházak pedig taxatívénak sorolva. Én úgy emlékszem, hogy ezek között a román egyház is benne van, tehát amikor a Marosvásárhelyen építendő görög keleti

katedrális ügyéről lesz szó, utána kell alaposan nézni, hogy vajjon a görög keletiek nem szerepelnek-e a jogosultak között, nehogy annak legyünk kitéve, hogy arra hivatkozzanak, hogy az ide vonatkozó szakaszban a gör. keleti egyház is benne van és ez alapon elutasítsanak bennünket.

A Szakosztály Dr. László Dezső, Dr. Kovács Károly és Abos József előterjesztéseit elfogadja s Elnök és Orbán Balázs felvilágosításait tudomásul veszi.

Sz. Szakáts Péter:
szenátor

A kereskedelmi és iparkamarákról szóló törvény kritikája.

A törvények az emberi társadalmi élet összhangban tartásának eszközei.

Ezért mindenkinek kötelessége a tételes törvényeket tisztelni és azoknak engedelmeskedni.

Minden törvényben maga az államfenség nyer kifejezést. Az állam pedig törvényeiben nemcsak kötelességet és engedelmisséget ró a polgáira, hanem azoknak egyuttal védelmet nyújt és jogokat biztosít.

E jogokat azonban senki sem gyakorolhatja mások hátrányára s aki ezt teszi, törvényteleniséget követ el, amit meg kell torolni.

Aki pedig a törvényekkel szembehelyezkedik s azoknak rendelkezéseit nem ismeri el, az törvényellenes magatartásával magát az államfenséget sérti meg, ami súlyos büntetést von maga után.

Úgyde nincs olyan emberi alkotás, ami teljesen tökéletes volna. Igazolja ezt az, hogy csodásnak és tökéletesnek jelzett felfedezések és találmányok, csak hosszú évek tapasztalatai után jutnak el a tökély azon fokára, ahol az emberi elme már megállani látszik. De csak látszik, mert a kutató elmének egy újabb isteni sugallata, a tökély felé vivő még nagyobb lendülettel ejti bámulatba az emberiséget.

Épp így vagyunk a törvényekkel is. Emberek alkották, tökéletesek nem lehetnek.

Amint fentebb említettem, a törvény kötelező erejű mindenkire, akit illet, de jogokat is biztosít. Eme jogok közé tartozik a törvények bírálati joga.

A bírálathoz az alapot a gyakorlati tapasztalat nyújtja. Ezen az alapon joga van minden állampolgárnak elmondani bármely

törvényről komoly kritikai véleményét. Ha ezeket a véleményeket tömeghangulat fedi s ezek olyan hiányokra mutatnak, amelyek a nagy közérdek szempontjából pótlást vagy módosítást kívánnak, a kormánynak és törvényhozásnak is méltányolnia kell ezt.

Az én feladatomná tüzetett a *kereskedelmi és iparkamarák újjászervezéséről szóló törvény* kritikája és a kamarák működésének ismertetése.

Ez a törvény a „*Monitorul Official*” 1925-iki évfolyamának május 12-én kiadott 102. számában közöltetett. Éppen egy és fél-évvel ezelőtt, tehát egészen új keletű.

A modern törvényhozás elve, hogy más államok törvényei is tanulmány tárgyává tételnek és új törvények kodifikálásánál, az azokból felhasználható részek a hazai viszonyokra alkalmazva fel is használtatnak. Mégis előfordul, hogy egyes törvényeknek mindjárt életbeléptetésük után szembetűnő hiányai mutatkoznak.

Ez leginkább akkor fordul elő, amikor némely törvényjavaslat az érdekelt társadalmi osztályok gyakorlati tapasztalatainak igénybevétele és véleményének kikérése nélkül terjesztetik a törvényhozás elé, ahol néha alapos tanulmány és bírálat hiányában mintegy át-hajszoltatik. De bármily alapos előkészítés és tanulmány alapján is jön létre valamely törvény, életbeléptetése után mutatkozhatnak annak hiányai, aminthogy a szóbanlevő törvénytől is észlelhetők némi hiányosságok vagy a kívánalmaknak meg nem felelő intézkedések.

Lássuk egyébként a törvényt címek és szakaszonként:

I. Cim. A kamarák *céljának* a meghatározása teljesen megfelel azok hivatásának.

A kamarák *létesítése* nehézkes, sok forum igénybevételével történik. De ez még sem képezheti kifogás tárgyát, mert így nagyobb megfontolással létesíttetnek új kamarák.

A 2-ik szakasznak az az intézkedése azonban, hogy minden megye részére létesíthető kereskedelmi és iparkamara, a jelen viszonyoknak nem megfelelő, mert ez az anyagi erők szélforgácslására vezethetne. Ámde új kamara létesítése a viszonyok mérlegelésével történik s feltehető, hogy e tekintetben a kormány bölcs körültekintéssel jár el.

II. Cim alatt a kamarák *hatásköre* oly széles mederben és kimerítően van meghatározva, hogy az semmi kívánni valót nem hagy fönn.

III. Cim. *A kamarák összetétele.* E cím alá fogott 5. szakasz

a) pontja szerint tagja a kamarának *minden kereskedő és iparos*, aki a kereskedelmi és ipari elemi adó után pótdót fizet s legalább egy év óta *bejegyzett cége* van; továbbá társas cégek meghatározott tagjai stb.

Ez a meghatározás nem helyes.

A törvény csak olyan intézkedéseket és meghatározásokat foglalhat magában, amelyek a gyakorlati életben meg is valósíthatók. Az azonban, hogy némely kamarai kerületnek 20–30 ezeret kitevő kereskedői és iparosai évente egyszer vagy többször bár felerészben közgyűlésre összejőjenek, amint azt a törvény 9. szakasza előírja, hogy: „*a közgyűlés szabályszerűen alakult, ha a kamara tagjainak abszolút többsége jelen van*“, teljes lehetetlen.

Ha a meghatározott abszolút többség össze is jönne, mely városban és hol van az a helyiség, amely 11–16 ezer embert befogadni képes volna? Hol lehetne elszállásolni és hol és mi módon lehetne élelemmel ellátni? és más nehézségek, amelyeket itt mind felsorolni nem tartom szükségesnek. De fel kell említenem a temérdek költséget, amely a kivitel lehetősége mellett ezzel felmerülne és amely semmiesetre sem állana arányban azzal a céllal, amely az összjövetel által elérendő volna.

Ezt belátta maga a kodifikátor is, mert ezen intézkedést maga is kivihetetlennek tartván, nyomban utána tette, hogy: „*ha ez a szám az első meghívás alkalmával nem jön össze, újabb gyűlés határozandó el, mely érvényesen megtartható, akárhány tag jelenik meg.*”

Mínthogy pedig a kívánt abszolút többség az első meghívásra soha sem jön össze, az újabb gyűlésen megjelenő néhány – a kamara székhelyén lakó – kereskedő és iparos határoz az összesség nevében, de amely határozat, lehet, hogy nem fedi az összesség érdekeit.

A törvény szerkesztésénél valószínűleg az lebegett szem előtt, hogy a törvényben lefektetett elv szerint előbb-utóbb minden vármegyében létesítetik kamara, mely esetben egy vármegye kereskedői és iparosai mind összejöhetnek közgyűlésre.

Ámde egyes vármegyéknél is fennforognak az említett nehézségek, habár kisebb arányban.

De fölösleges is ilyen nagytömegű gyűlések tartása.

Képviseltetésre kell alapítani a közgyűlések tartását. Így minden irányú érdek kielégíthető és keresztülvihető a gyűlések sikeres megtartása.

Minden vármegye kereskedői és iparosai válasszanak annyi

közgyűlési képviselőt, ahány létszámuknak megfelel, pl. minden megkezdett 100 után egyet. Ezeket utasítással láthatják el, költségeiket is hordozhatják s egészen bizonyos, hogy ezekkel eredményes közgyűlések lesznek tarthatók.

Ugyanez áll a II. fejezet 10. szakasza alatt meghatározott osztály-gyűlésekre nézve. A törvény eme rendelkezése, amint látható, teljesen illuzorius.

Az igazgató-tanácsra vonatkozó általános rendelkezések (III. fejezet, 1. §., 11., 12., 13. szakaszok) általánosságban megfelelnek a kívánalmaknak. De részleteiben némely intézkedése észrevételt hív ki.

A 11. §. 1. pontjának 3-ik bekezdése, mely szerint: *„Azokban a kerületekben, amelyekre minisztertanácsi határozattal kimondatnék, hogy a kereskedelmi és ipari élet irányítása legfőbb állami érdeket képvisel, az ipari és kereskedelmi miniszter, bekérve a Szövetség véleményét is, ki fogja nevezni a kamara tagjai közül (értve a választókat) az illető kamara tanácsába megválasztandók számának a felét.”*

Ez ellentétes azzal a gondolattal és feltevéssel, hogy *a kamarák a kereskedelmi és ipari érdekeltség autonom szervei.*

Nekem az a szerény véleményem, hogy *a kereskedelmi és ipari életnek a kamarák által való irányítása minden körülmények között legfőbb állami érdeket képvisel, az esetben is, ha azoknak csupán választott tanácsosai vannak s hogy a kamarai tanácsok mindenha az állam érdekeivel kontaktusban fejtsek ki tevékenységüket, a minden kamara mellé kinevezett egy-egy kormánybiztos kellő garanciát nyújt, akik épp ily irányú hatáskörrel vannak a törvény által felruházva.*

A hivatkozott pont tehát a törvényből, mint fölösleges és az autonomia elvébe ütköző, törlendő volna.

Nagyon helyes intézkedése a törvénynek a 12. szakasza, mely a következőket tartalmazza: *„A kereskedelmi és iparkamarák összetételében igazságos mértékben képviselve kell lennie az összes kereskedelmi és ipari kategóriáknak, amelyekről a 6. szakaszban van szó.”*

A 6. szakasz első bekezdése pedig a következő: *„A kereskedelmi és iparkamarák tagjai felosztatnak az illető kerület legfontosabb kereskedelmi és ipari kategóriái szerint.”*

A kategóriákra való felosztást a *kérdéses kamarák javasolják az ipari és kereskedelmi miniszteriumnak; a tagoknak (választóknak) a kategóriákba sorozását pedig maguk a kamarák eszközlik.*

Ez mind helyes. Kifogás alá esik azonban az, hogy a tanács-
tagok megválasztása egy kerületi nagyközgyűlésre van bízva.

Amint annak helyén már kifejtettem, a kamarai kerület összes
kereskedői és iparosainak általános többsége még a választásra
sem jön össze. Így a választást elvégzi a központban lakó néhány
választó a központ előnyére és a vidék – a kerület hátrányára.

E tekintetben példaképpen ide állíthatnám, azt hiszem, Erdély
bármely kamaráját; tekintettel azonban gyűlésünk helyére és a
Székelyföld érdekeire, a marosvásárhelyi kamara adatait sorolom fel.

A nevezett kamara kerületének kereskedői és iparosai 10
kategóriába soroztattak: öt kereskedő és öt iparos kategóriába. Ezek:

	I. Pénzügy és biztosítás	5 tag	
I. Kereske- delem	{	II. Készruha-, textil-, divatcikk-, rövid- árú és vaskereskedés	4
		III. Chemiai készítmények, fémáruk stb.	2
		IV. Élelmiszerkereskedés	5
		V. Kiskereskedés	4 = 20
		VI. Faipar és erdőüzem	5 tag
II. Ipar	{	VII. Élelmiszer és ruházati ipar	5
		VIII. Építő-ipar	3
		IX. Kohászat, technikai és vegyészeti ipar	3
		X. Kisipar	4 = 20
		Hivatalból tag	7
		<u>Összesen: 47</u>	

Részletezve törvényhatóságoként:

	Marosvásárhely város	Marosmegye	Csíkmegeye	Háromszék- megeye	Udvarhely- megeye
I.	3	1	1	–	–
II.	3	–	–	1	–
III.	1	–	–	1	–
IV.	3	2	–	–	–
V.	3	1	–	–	–
VI.	2	3	–	–	–
VII.	2	1	–	2	–
VIII.	3	–	–	–	–
IX.	1	1	1	–	–
X.	2	2	–	–	–
	<u>23</u>	<u>11</u>	<u>2</u>	<u>4</u>	<u>–</u>
Marosvásárhely és Marosmegye Hivatalból	34	+	Csik- és Három- székmegeye Hivatalból	6	–
	<u>7</u>			<u>–</u>	
	41			6	

Világosan kitetszik ezekből a törvény fölötté hézagosa volta, mert különben nem állhatna fenn az az anomália, hogy a választott kamarai tanácsosokból 23 marosvásárhelyi, 11 marosmegyei, lakos; sőt a 7 hivatalbeli tag is mind marosvásárhelyi, vagyis a 47 tagból 41 tag Marosvásárhelyen és Marosmegyében lakik.

Ezzel szemben Háromszéknek jutott 4, Csíkmegyének 2, Udvarhelymegyének pedig egy sem.

Csoda volna-e, ha így ismervén a helyzetet, a mellőzött vármegyék külön kamarákat követelnének maguknak kereskedelmi és ipari érdekeik méltó képviselőjére.

Ezt nem tartom kívánatosnak, mert a kamarák fenntartása nagy személyzettel és nagy költséggel jár, amit egy-egy székely vármegye alig bírhatna meg.

De a törvény oly irányú pótlását igenis szükségesnek tartom, hogy a választáskor minden vármegye kellő képviselőhöz jusson a meglévő kamarában.

Megoldható ez a kérdés úgy, ha a kamarai kerületek törvény-módosítással vagy kormányrendelettel *alckerületekre osztatnak* vármegyék- és azokban nagyobb kereskedelmi és ipari gócpontonként s az ipari és kereskedelmi kategóriák ezekre az alckerületekre való figyelemmel állapítatnak meg és ezekben az alckerületekben ejtetnek meg a választások, az alckerületek részére szám szerint megállapított kamarai tanácsosokra.

A kamara székhelyére ez esetben is nagyobb figyelem fordítandó s úgy mint a magyar kamaráknál van, a tagok felerészét onnan kell megválasztani, természetesen kategóriák szerint. A tanácsosok száma 64-re volna emelendő. Ebből 16 kereskedő és 16 iparos Marosvásárhelyen lakó; 16 kereskedő és 16 iparos osztandó volna a vármegyék között.

Igy volnának választandók a kamarák közgyűlésébe küldendő tagok is, minden megkezdett 100 választó után egy közgyűlési tag.

Ilyen szervezés mellett a kamarák összetétele megfelelné a minden irányú érdekeknek és igazságos megoldásra vezetne.

Nem is kellene e végből a törvényen egyéb változtatás, mint az, hogy: a III. Cím 5. szakasza és a törvény más helyein kamarai tagoknak jelzett önálló kereskedők és iparosok nem kamarai tagok, hanem kamarai választók, akik választják a kamara közgyűlésébe a kamarai tagokat. Viszont ezek a kamarai tagok választanák a kamarai tanácsosokat.

Minden egyéb kormányrendelettel volna elintézhető, minthogy a törvény szellemével ilyen rendelet kiadása nem ellenkezne.

A törvény többi része adminisztratív természetű, amelyek teljesen megfelelnek céljaiknak.

*

A kamarák működéséről sajnálatomra alig mondhatok valamit, egyrészt azért, mert erre vonatkozó adatokhoz nem juthattam, másrészt pedig azért, mert alig múlt egy éve, hogy a szóban levő törvény alapján újjá szerveztettek. Az első év jóformán tanulmányozással és tapasztalatok szerzésével telt el és a kebli ügyek rendezésével.

Tudomásom szerint nagyobb összegeket fordítottak az ipari és kereskedelmi szakoktatásra.

Sok vitára és nehézségre adott okot a nyelvkérdés. A magyar tagok követelik a gyűléseken a magyar nyelv használatának jogát, amellyel szemben néhol az elnök tagadólag lép fel.

Nézetem szerint ez nem jogosult, mert eltekintve a gyulafehérvári határozattól, a kisebbségi nyelv használatára jogot biztosít úgy a párisi egyezmény, mint a trianoni békeszerződés mindenütt, ahol a lakosság legalább 20%-át a kisebbség alkotja. Azon fölül a kamarák a kereskedelmi és ipari érdekek szolgálatára rendelt autonóm testületek lévén, a kamarai járulékot fizetők nyelvének érvényesülnie kell főképp a marosvásárhelyi kamaránál, amelynek választói 90%-ban magyarok.

Az elnyomónak kikiáltott magyar uralom idején a magyar kormány tiltólag nem avatkozott bele a kamarák gyűlési nyelvébe. Csak azt követelte meg, hogy a jegyzőkönyv egy példánya magyar legyen. Voltak is kamarák, amelyek a legutóbbi időig jegyzőkönyveiket magyarul és németül szerkesztették, a gyűlési tagok pedig bármely nyelven felszólalhattak. Ez felel meg az igazságnak.

Ezek után a következő *határozati javaslatot* van szerencsém a Közgazdasági Szakosztály elé – és ennek révén a nagygyűlés elé terjeszteni:

A romániai Országos Magyar Pártnak 1926. évi október 10-én Gyergyószentmiklóson együtt ülő nagygyűlése *a kereskedelmi és iparkamarák újjászervezéséről szóló törvényben* hiányokat, illetőleg a közérdeknek meg nem felelő intézkedéseket észlelve, *felkéri az ipari és kereskedelmi miniszter urat*, hogy azok helyesbítése iránt

részint a törvényhozás útján, részint pedig kormányrendelettel intézkedni sziveskedjék.

1. *Törvényhozási úton módosíttassék* a törvény III. Címe alatt a kamarák összetételéről szóló 5. és 6. szakasz olyképpen, hogy a jogosítottan önállóan kereskedést és ipart űzők és mások, akik kamarai tanácsosok választására jogosítottak, ne tekintessenek kamarai tagoknak, hanem csupán kamarai választóknak. Azok választásuk a közgyűlési tagokat, kamarai tagok címén, akiknek közgyűlése ejtse meg a kamarai tanácsosok választását.

2. Ugyancsak törvényhozási úton töröltessek a már kifejtett indokok alapján a törvény IV. Címe, III. fejezete, 1. §., 11. szakasza 1. pontjának harmadik bekezdése, amely a következőképpen hangzik:

„Azokban a kerületekben, amelyekre minisztertanácsi határozattal kimondatnék, hogy a kereskedelmi és ipari élet irányítása legfőbb állami érdeket képvisel, az ipari és kereskedelmi miniszter, bekérve a szövetség véleményét is, ki fogja nevezni a kamara tagjai közül az illető kamara tanácsába megválasztandók számának a felét.”

3. Kormányrendelet útján szabályoztassék a kamarák kerületeinek megyénként alkerületekre s az alkerületeknek a viszonyok szerinti kategóriákra való beosztása megfelelő képviselettel, hogy így a kerület minden része és érdekeltsége igazságos képviselethez jusson.

4. Ugyancsak kormányrendelettel emeltessék a vidéki négy és több vármegyére terjedő nagyobb kerülettel bíró kamarák tanácsosainak létszáma legalább 32 kereskedő és 32 iparos tanácsosra, akiknek fele-fele legyen a kamara székhelyén lakó *beltag*; a másik fele-fele alkerületek- és kategóriánként, a vármegyékre való tekintettel, igazságosan elosztva, a kerületben lakó kültag.

5. Végül a kormány intézkedését kéri a nagygyűlés az iránt, hogy a kamarák gyűlésein a kisebbségek nyelvének szabad használata engedtessek meg mindenütt, ahol a kerületi lakosságnak legalább 20%-át kisebbség alkotja; a jegyzőkönyvekről pedig készíttessenek másolatokat és minden közgyűlésről és tanácsi teljes gyűlésről a jegyzőkönyv nyomtatásban adassák ki úgy az állam nyelvén, mint a kisebbség nyelvén.

Dr. Fekete Nagy Béla, Kolozsvár:

A kereskedelmi és iparkamarákról szóló magyar törvény, mely a most ismertetett törvénnyel meg lett változtatva, már hosszú idők óta a magyar szakkörök részéről is tüzetes kritika alá vétetett és már a magyar imperium alatt el volt ismerve, hogy az egy kezdetleges, rossz törvény volt s így azon feltétlenül szükséges volt változtatni a megváltozott kereskedelmi és ipari viszonyokhoz képest. Ezzel kapcsolatosan tanulmányozták nálunk az idevonatkozó külföldi törvényeket, melyek közül 3–4 olyan van, melyek az új törvény szerkesztésénél komoly figyelembevételt érdemeltek. Ezek egyike igen behatóan foglalkozott a gazdasági életben felmerülő vitás kérdések intern, szakbizottság által való eldöntésével, azzal a céllal, hogy főként olyankor, ha tisztességtelen verseny támad, hogy lehet azt orvosolni úgy, hogy az orvoslás módja ne legyen nagyobb veszedelem, mint maga a betegség. Erre a célra tervbevetetett külön kereskedelmi és iparkamarai szakbiróság létesítése, mely az ilyen ügyek elintézésével foglalkozzék. Tekintettel a gazdasági életet

verseny kísérő jelenségeiként előforduló surlódásokra és a tisztességtelen verseny keretein túlmenő, bántó, sértő, vagy károsító cselekmények azon benső természetére, hogy azok vitás esetekben igen gyakran nem vihetők a rendes birói útra, mivel vagy nem is tartoznak oda, vagy ha igen is, ezen az úton való orvoslás esetleg nagyobb bajt okoz a betegségnél magánál: szükségét látja a romániai magyar nemzet egyetemét képviselő Magyar Párt keretében egy olyan gazdasági döntőbiróság létesítésének, mely az eléje utalt vitás kérdésekben a nemzet-társadalom tekintélyének súlyával gyorsan, szakszerűen és végérvényesen ítél és eziránt a Szakosztály a Magyar Párt központi vezetőségéhez előterjesztést tesz.

Deák Ferenc

iparos, Kolozsvár:

Az iparkamaráknak az új törvény alapján való újjászervezése során az iparososztályt két főszélem érte. Az egyik az, hogy az adókiivető bizottságok szeszélyei szerint az iparosok egy részét elkülönítették akként, hogy egyik részük az iparkamarához tartozik, a másik részük nem. Nem igazságos dolog, hogy az adókiivető bizottság határozza meg az adókiivetés alapján azt, hogy az iparosember milyen kategóriába való foglalkozása szerint. Vagy mind tartozzanak az iparkamarához, vagy egyik sem s akkor tegyék

őket a munkásokkal együtt egy kategóriába, bár azt sem tudja elképzelni, hogy az iparosság egy része, hogy dolgozzék együtt a munkásokkal, mikor az érdekeik ellentétesek,

A másik sérelem az, hogy az iparosokat abból a szempontból is osztályozták, hogy eladja-e az árút. Ebből került az, hogy a kereskedők egyrésze iparosnak van minősítve és az iparosok egyrésze pedig kereskedőnek. Indítványozza, hogy a Magyar Párt gazdasági osztálya járjon közbe, hogy az iparosság egyenlő elosztásban részesüljön, az iparosság hovatartozásának minősítését ne bizzák az iparkamarai tagokra, akik előtt ismeretlenek az iparosok, hanem a törvény intézze el rendeletileg, úgy, hogy megyénként is, városenként is megfelelően legyenek az iparosok az ipar-, illetve munkakamarákhoz beosztva.

A Szakosztály Szakáts Péter előadó és Deák Ferenc javaslatait elfogadja, Dr. Fekete Nagy Bélának a közgazdasági Szakosztály hatáskörét meghaladó indítványát a Párt elnöki tanácsához utalja megfontolás végett.

Szabó Károly, Nagyvárad:

Az egységes új ipartörvénnyel szemben támasztott kívánságaink.

Az ipartestületek Országos Szövetsége, amely magában foglalja Erdély, Bánát és a Körös vidék ipartestületeit, 1925. augusztus 9–10-én Aradon tartott kongresszusán foglalkozott azzal az iparosságra nézve nagyfontosságú kérdéssel, hogy miként lehetne a mai nagy Romániában most érvényben levő négyféle ipartörvény helyett egy olyan egységes ipartörvényt alkotni, amely a Romániához csatolt területeken a fejlettebb ipari érdekeket kielégíthetné és egyzersmind előmozdítaná a regáti kézművesipar fejlődését is.

Az ipar fejlődését és boldogulását csaknem mindenütt ugyanazon okok gátolják, nevezetesen a képesítés nélküli iparüzés, vagyis a kontárkodás, továbbá a munkásnevelésben való rendszertelenség. Ezeknek a kiküszöbölésére és az iparosoknak önképzésére és művelődésére legalkalmasabb eszköz az *ipartestület* intézménye, amelynek az egész ország területén kötelezővé tétele nagyban elősegítené a regátbeli ipar fejlődését és szakképzettségét is.

Ezektől a céloktól vezéreltetve az Ipartestületek Országos Szövetsége az aradi kongresszusnak 24 pontban foglalt határozatait két ízben is revízió alá vette és ezen tárgyalásokon kialakult elvi határozatait az alábbi pontokban foglalta össze és terjesztette a Nagyváradon 1926. szeptember 26-án tartott országos gyűlés elé, amely közgyűlés az elnökség javaslatait egyhangú lelkesedéssel magáévá tette és utasította az elnökséget, hogy ezen határozatnak az érvényesítése érdekében minden rendelkezésére álló törvényes eszközt vegyen igénybe.

A közgyűlés határozatai a következők:

1. Minden iparosnak, aki kézműipart akar üzni, képesítéssel kell birnia. Minden iparos csak azt az ipart üzheti, amelyre képesítése van.

2. A képesítés vagy tanonc- és segédi munkával, vagy megfelelő szakiskolák útján szerezhető meg.

3. Minden kézműiparos tanoncnak felszabadulás vagy szakiskola elvégzése előtt szakvizsgát kell tennie.

4. Tanoncot csak az tarthat, aki mestervizsgát tett.

5. Gyárosok kötelesek tanoncaikat az ipartestületnél bejelenteni és azok felszabadulásuk előtt szintén kötelesek szakvizsgát tenni.

6. Községek, városok és az állam, valamint jogi személyek a kézműipar keretein belül ne űzhessenek képesítéshez kötött ipart.

7. Az iparcikkek befejezéséhez szükséges minden munka elvégzéséhez az iparosnak joga van és e célra segédszemélyzetet is alkalmazhat.

8. Elvileg egy képesítéssel bíró üzletvezető tartása nem pótolja az ipari szakképzettséget, csupán különösebb esetekben, mint haláleset, a csoportnak másik szakmájára való terjeszkedés, bizonyos jogi személyiségek eseteiben.

9. Az ipartestületek tagjai az összes kézműiparosok és azok a gyárosok, akik képesített kézműiparosokat alkalmaznak és inasokat szerződtetnek.

10. Telepengedélyezési eljárás reformálása a Lege Sanitara-nak revíziójával, az ipar szabad gyakorlásának megkönnyítésével.

11. A tanonckérdés -az ipartörvény egyik lényeges része. A tanonc munkájáért elsősorban tanítást és képesítést nyer és az iparos köteles tanoncot az iparban kellőképpen kitanítani. A tanoncoktatás minimuma két év, azonban három évnél rövidebb időre csak kivételes esetekben lehet tanoncot szegődtetni. Ily esetben a szegődtetés megengedése iránt a testülethez kérés intézendő, amely felett az illető szakosztály véleményének meghallgatása után a testület előljárósága dönt.

12. A tanonciskola álljon különösen a szakrajz tekintetében teljesen gyakorlati alapon és álljon az iparosok egyleteinek ellenőrzése alatt.

13. Az ipari munkáskérdés a kézműiparnál másképp szabályozandó, mint a gyári iparnál.

14. Szezonmunkáknál a nyolcórás munkaidő betartása a munkaadó nagy sérelme nélkül lehetetlen és kimondottan szezonmunka esetén a munkaszüneti törvény szabályai alól kivételek teendők.

15. A munkakönyv közokiratot képez és ehhez képest hamis adatok bejegyzése büntetendő.

16. Az ipartestületi intézmény fenntartandó, az egész ország területére kötelezően kiterjesztendő és szélesebb jogkörrel felruházandó.

17. A már fennálló ipartestületek fenntartandók.

18. Minden városban ipartestület állítandó fel. Minden községben, ahol a képesítéshez kötött iparúzők száma a százat eléri, kötelező az ipartestület felállítása. Azon községek iparosai, melyekben a képesítéshez kötött iparúzők száma száznál kevesebb, a járás székhelyén alakítandó ipartestületbe vonandók be.

19. Minden olyan kézműves, aki nyersanyagból ipari cikket termel, köttessék képesítéshez.

20. A képesítéshez és engedélyhez kötött iparúzőkre vonatkozólag minden teendők, melyek az 1884: XVII. t.-c. szerint a közigazgatási hatóság, mint I. fokú iparhatóság hatáskörébe tartoznak, az ipartestület, mint I. fokú iparhatóság hatáskörébe utalandók át.

21. A kereskedelmi és iparkamara kerületében lakó minden iparigazolvánnyal bíró, képesítéshez kötött iparúző iparos tagja a kamarának, tekintet nélkül a fizetett adó összegére. A kereskedelmi és iparkamara vezetőségének hivatalból tagja a kamara kerületében levő minden ipartestület elnöke.

22. Az ipartestület elnöke a községi képviselőtestületnek hivatalból tagja.

23. Az ipartestületi békéltető-bizottság határozatait az ipartestület hajtja végre.

24. A rendelő és vállalkozó iparos közti jogviszonyból előállható vitás kérdések eldöntésére minden ipartestület székhelyén választott bíróság alakítandó, melynek egyik tagja iparos, másik tagja a rendelő által választott egyén, elnöke pedig az igazságügyi miniszter felhatalmazása alapján az illetékes törvényszéki, illetve járásbíró.

25. Az ipartestületek teljes autonómiát élveznek, szabadon választják vezetőségüket és tisztviselőiket.

26. Az 1884: XVII. t.-c. VI. fejezetében a közigazgatási hatóságok által iparügyekben gyakorolt büntető hatáskör, ha a képesítéshez kötött iparokat érinti, az ipartestületekre, mint I. fokú iparhatóságokra száll. Az ipartestület által kiszabott pénzbüntetést behajthatatlanság esetén az illetékes járásbíró az ipartestület megkeresésére elzárásra változtatja át.

27. A kontárok elleni védekezés céljára az ipartestület külön

bizottságot alakít, mely kontárság miatt tett panasz esetén az ügyet bevizsgálja és amennyiben a kontárság bizonyítást nyer, az ipartestület előjárósága büntető eljárást tesz folyamatba. A kontárság a kontármunka értékével arányos összegben büntetendő, behajthatatlanság esetén a pénzbüntetés elzárással helyettesítendő. Visszaesés esetén a kontárkodás vétséget képez és fogházbüntetéssel büntetendő. Épp így büntetendő az is, aki a kontárkodás elősegítésére a kontároknak munkát ad.

Az úgynevezett fedező mesterek iparendélyük bevonásával, súlyosabb esetekben elzárás büntetéssel büntetendők.

28. Országos érdekű, ipari természetű kérdésekben az ipartestületek véleményezésre felhivandók. Az ipartestületek közvetlenül minden más hatóság közreműködése nélkül érintkezhetnek a kereskedelem és iparügyi, valamint a munkaügyi miniszterrel.

29. Az iparos érdekek tüzetesebb képviselője érdekében az önálló iparkamarák intézménye létesítendő.

30. Az új ipartörvénybe az építőiparra vonatkozó intézkedések is belefoglalandók.

*

A rövidebb szabott idő miatt le kell mondanom a fenti határozat bővebb indokolásáról, mégis méltóztassanak megengedni, hogy a főbb kérdésekre néhány szóval kiterjeszkedjem.

Az ipartestületek országos közgyűlésén hozott egyhangú határozat igen lényeges része a *képesítés szigorítása*.

Sokan lesznek, akik sohasem voltak az iparosság igaz barátai, akik ezekben a rendelkezésekben a céhrendszerhez való visszatérést, az iparendély elnyeréséhez kötött feltételeket reakcióknak bélyegzik, mert megakadályozza azt, hogy minden képesség nélküli egyének árásszák el az ipari pályát.

A legkisebb hivatalnoknak esztendőig kell tanulni, tanulmányait iskolai bizonyítványokkal kell igazolni, hogy egy sablonos irodai munka elvégzésére képesített legyen.

Ezzel szemben az iparosnak, akinek nagyon sokféle ágazó ipari tevékenységet kell kifejteni, akinek nemcsak terveket és fontos számításokat kell készíteni, hanem a folyton változó divattal haladni és annyi képességgel kell bírnia, hogy önállóan tudja megtervezni az iparához tartozó munkákat a változó ízlések és stílusok szerint is, ma elegendő tanonckodását és két éves segédi gyakorlatot kimutatni, hogy az iparendélyt megkapja. A fenti megszorítás

nemcsak az iparosnak válik hasznára, hanem ennek már jótékony eredménye mutatkozik majd a tanoncoknál is, mert ha úgy a mester, mint a tanonc tudja, hogy nem elég a két vagy három év kitöltése, hanem szerzett tudományáról számot is kell adni, akkor mind a kettő igyekezni fog azt az időt úgy felhasználni, hogy abból sem anyagi, sem erkölcsi kára ne legyen. Ha a mester tudja, hogy tanonca vizsgálatánál személyesen is ott kell lenni és a tanonc hiányos kiképzéséért felelősségre fogják vonni, akkor teljesíteni fogja a tanonccal szemben vállalt kötelezettségét. Végeredményében ennek nemcsak a tanonc, hanem a mester is hasznát veheti. De hasznát látja az egész iparos társadalom is, mert ily módon sokkal képzetesebb segítők kerülnek a munkaasztalhoz. A mesteri vizsgálattal pedig megtörténik a tehetségesek kiválasztása, ami az egész iparos társadalom általános műveltségét és értelmi színvonalának emelését van hivatva előmozdítani.

Ebből következik, hogy ha, az új ipartörvény ezen elvek alapján létesül, akkor az ily alaposággal képzett iparost a törvénynek védeni kell a képesítés nélküli kontárokkal szemben, amely nemcsak az ipar fejlődését gátolja, hanem az államot is megkárosítja, mert lopva üzött vállalkozásai után nem viseli azokat a közterheket, mint aki képesítése alapján nyert iparendéellyel üz ipart.

Ezért kérjük az új törvényben a kontárkodás szigorú eltiltását és üldözését.

További fontos és mélyreható kívánsága az iparosságnak az ipartestület intézményének kötelezővé tétele az egész ország területén. Valószínű, hogy a Regátban, ahol a kézműipar alig haladja meg a háziipar jellegét és a valóságban házaló ipar jellegével bir, ellenzéssel fog találkozni minden olyan törekvés, amely kényszer szervezetbe akarja tömöríteni az iparosokat, de reméljük, hogy sikerül majd meggyőzni az érdekelt iparosokat a testületi élet előnyeiről és nagy hasznáról s az ipar fejlődésére gyakorolt nagy hatásáról, amit jelentékenyen fokozna az a körülmény, hogy ezen a réven kapcsolatba jutnának velünk és így alkalmuk nyilna sok olyan dologgal megismerkedni, ami hasznukra volna.

Emellett az állam érdeke is a kötelező ipartestületek felállítását teszi kívánatosá, mert amíg a bérmunkásoktól el nem különített ipari, tehát polgári szervezetbe nem tömörülnek az iparosok, addig szétszórtan a maguk szervezetlenségében szabad prédái a szociálista és kommunista izgatásnak.

Ezért a kormány és a törvényhozás sohasem követ el nagyobb bűnt az állam ellen, mint amikor az önálló iparosokat akarja belekényszeríteni a bérmunkásokkal egy szervezetbe, vagy bármilyen alakulatba, ahol a kevesebb számú kisiparos a kommunizmus felé hajló politikailag szervezett munkásság befolyása alatt maga is kommunistává válik az állam legnagyobb kárára és veszélyére.

Az ipartestületek hatáskörének kibővítése még jelentékeny kívánságunk, amelyhez nem kell sok szót fűzni, mert az minden kétségen túl van, hogy az iparrá vagy iparosra vonatkozó kérdésben első fokon senki sem hivatottabb és illetékesebb ítélni, mint maguk az iparosok, hiszen ilyen esetekben még a hivatásos bíró is az iparos szakértelméhez fordul, hogy egyes esetekben véleményét kikérje és ítéletének ez képezi az alapját. Miért ne lehetne akkor sokszor egészen kis jelentőségű ügyekben magának az ipartestületnek a bíró szerepét betölteni?

Programjába vette még az iparos nagygyűlés külön önálló iparkamarák szervezését is, mert az új kereskedelmi és iparkamarai törvény teljesen kisémmizte az iparos érdekeket a kamarákból. Teljesen kilátástalan a mai kamarákban az iparos érdekek előmozdítása. Ha a kormány nem volna hajlandó a törvényen olyan módosítást eszközölni, ami az iparosság igényeit kielégítené, akkor minden energiánkat egy önálló iparkamara felállítása érdekében kell kifejtteni.

Midőn fentti előterjesztésemet a mélyen tisztelt Magyar Párt közgazdasági bizottsága országos gyűlésének bemutatom, az ipartestületek országos közgyűlésén hozott ama határozatnak teszek eleget, melyben utasítja az elnökséget, hogy a hozott elvi határozatok érvényesítése érdekében minden lehető tegyenek meg. Bár nem vagyok tagja az elnökségnek, de vele egyetértésben fordulok a Magyar Párt közgazdasági bizottságához és ezen keresztül a Magyar Párthoz, hogy előbb vázolt törekvésünkben bennünket támogatni méltóztassanak.

Mint az Ipartestületek Országos Szövetségének és a Magyar Pártnak is tagja, testvér-gyülekezethez emelem tekintetemet és bizalommal teszem le tanácskozó asztalukra a mi javaslatainkat. Ne csak iparos osztály-érdeket lásson a Magyar Párt eme 30 pontban felsorakoztatott elvi határozatokban, hanem magyar kisebbségi érdekeket is. Mi ugyan egyformán küzdünk olyan, az iparra vonatkozó többrendbeli intézkedésért és törvényhozási alkotásért, amelyek

nemzetiségre való különbség nélkül szolgálják az iparos érdekeket, de éppen ebből következik és hárul a nagy kötelesség a Magyar Pártra, hogy a törvényhozásban és a kormánynál minden befolyását vesse latba, hogy a kormányintézkedések és a hozandó törvények ne tegyenek különbséget román állampolgárok között, hogy ne tekintsék idegennek és az állam mostoha gyermekeinek a kisebbségi nemzetek fiait.

Mi iparosok nemcsak résztveszünk a konszolidáció munkájában, hanem kovászai vagyunk a román iparnak, amely az ipar fejlesztésében nem nélkülözheti a mi közreműködésünket. Az államra is nagy haszonnal járó munkánkért joggal követelhetjük, hogy román testvéreinkkel egyenlő állampolgároknak tekintessünk és velük egyenlő elbánásban részesüljünk. Mivel a Magyar Párt is eme jogok elismertetéséért küzd, nem lesz nehéz bennünket igazságos törekvéseinkben támogatni.

Budai Tibor, Nagyvárad:

Egész napon át hallgattam, hogy milyen nagy sérelmei vannak a gazdaközönségnek és elmondhatom, hogy ugyanolyan súlyosak az iparos osztály sérelmei is. Nem akarom azt mondani, hogy nagyobbak, de ezek is vannak olyan nagyok, mint a gazdaközönségé. Egész Erdélyben ki vagyunk téve a hatóságok önkényének. A hatóságoknak kiszámíthatatlan, sőt gyakran egyenesen rosszindulatú intézkedéseivel szemben tehetetlenek vagyunk. A hatósági közegek kérlelhetetlenül bánnak el a kisemberekkel. Ezt igazolhatja egész Biharmegye iparossága. Mindennek oka abban rejlik, hogy az iparosság nincs kellően megszervezve. Ez egész Erdélyre szól, de még rosszabb a helyzet Nagyváradon. Tapasztaltam ezt, amikor kint jártam a megyében és próbáltam megszervezni a kisiparosságot és a kisgazdákat és ezért azt hiszem, hogy amikor Biharmegye sérelmeit ecseletem, akkor felsorolom ezzel egész Erdély iparosságának sérelmeit.

Az iparosság főbb sérelmei a következők:

1. A kisebbségi iparostársadalom annyira túl van terhelve, hogy leroskad a *közadózás* terhe alatt. Erről meggyőződhetünk a legutolsó községben is, ahol kisebbséghez tartozó iparos társadalom van. Mi nem akarunk az államháztartás fenntartása alól kibujni, csupán azt követeljük, hogy e közterhek *egyenlően* legyenek elosztva azon iparostársainkkal, akik a ma uralkodó nemzethez

tartoznak. Ne legyen bűnül felróva az, hogy valaki magyar, szász vagy sváb születésű egyén, hanem úgy mint más nyugati államban, a közterheket az iparosság teherbirásához képest osszák fel. Eddig ez Romániában nem történt meg. Mireánk, a kisebbségi iparosságra 100%-al magasabb terheket róttak, mint román iparostársainkra, annak dacára, hogy mi, Erdély magyar iparossága, mai hazánkban jó állampolgárok vagyunk. Ha mindezeket az állam tovább így folytatja, szomorúan bejelenthetjük az Önök színe előtt, hogy a közeljövőben nem találnak Önök egyetlenegy kisebbségi ipari műhelyt, mert a terhek folytán kénytelen munkássá lenni. Bármelyik fórum elé visszük és próbáljuk elismertetni egyenjogosításunkat, azzal küldenek el, hogy majd megvizsgálják, de tényleg semmit sem tesznek, ami végleg elkeserít.

2. Sérelmünk továbbá a közigazgatási téren az, hogy a kisebbségi sorsban levő iparosság *anyanyelvét* sem a városban, sem a legkisebb községben ügyes-bajos dolgai elintézésénél *a hatóságoknál nem használhatja*, sőt még az általunk fenntartott munkásbiztosító pénztárnál sem. Képzeljék el Önök, mibe kerül egy kisiparosnak, hogy ha magát a hatóság előtt ügyvéddel vagy jogászemberrel képviseltetni akarja. Egyszerűen nincs módjában ezt megtennie. Követeljük tehát, hogy úgy a községekben, mint a városokban, a közigazgatási téren és a bíróságoknál anyanyelvünkön legyen jogunk beadványokat és kérvényeket betérjeszteni s az esetleges végzéseket ugyancsak anyanyelven adják ki nekünk.

3. Nagy sérelmünk és létünkben támad meg a városi és megyei vezetők sérelmes eljárása a *közmunkák kiadása* terén. Eddig az uzus az volt, hogy ezekből a munkákból csakis azon iparos részesülhetett, aki románságát tudta igazolni és így mi kisebbségi iparosok teljesen ki lettünk zárva. Ez ellen tiltakozunk, mert a békeszerződés értelmében mi nem csak adófizető alanyai vagyunk Nagyromániának, hanem alkotói is akarunk lenni, minthogy teljesjogú román állampolgárok is vagyunk. Kivánjuk, hogy Romániában, az utolsó községben is, ahol kisebbségi iparos lakik, arányosan részesüljön a kisebbségi iparos a román iparossággal úgy a községi, mint az állami munkákban.

4. *A kisebbségi iparosság hitele.* Ha Erdélyben lakó kisebbségi kisiparostársaim valamelyike kölcsönért folyamodik, akár kisebbségi, akár román bankhoz, a magas kamatlábak lehetetlenné teszik, hogy az elvállalt munkájához szükséges kölcsönt felvehesse

s munkáját megcsinálhassa. Így bármilyen ambícióval, vagy bármilyen szakképzettséggel bírjon a kisebbségi kisiparos, lesülyeszti a fentt elmondott lehetetlen állapot miatt és így a tönk szélére juttatnak több mint ötvenezer kisebbségi iparost Erdélyben, ami azt hiszem nem lehet Nagyromániának célja, annál inkább nem, mert Nagyrománia agrárállam s neki szüksége van arra a nyugati szellemben nevelt erdélyi kisebbségi iparosságra. Ezen anomáliák megszüntetésére ugyan sokszor kaptunk már ígéretet, de ez mindenkor csak ígéret maradt. Ezt bizonyítja a közelmúltban a Creditul Industrial által megszavazott 200 millió lei is, ami ugyan névleg a kisiparosság hitelét képezte volna, de ebből a kisebbségi kisiparosság oly minimális összeget kapott, ami nem tesz ki többet pár százezer leinél egész Romániában. Fentti összegből tehát csak a protekciósook, nagyiparosok és a kijárók kaptak.

Mi, Erdély iparossága, nagyrészen tömörülve vagyunk és azon dolgozunk, hogy az összes kisebbség egy táborba kerüljön az Országos Ipartestületék Szövetségében, ami ma is sok tizezer tagot számol és kérem, hogy a magyarság által megválasztott szenátorok és képviselők az általam elmondott sérelmek kiküszöböléséért küzdjenek, hogy ezek némileg orvosolva legyenek.

Mi a mostani helyzetet anyagilag már nem bírjuk tovább, mert az összes bevételi forrásaink kiapadtak. Nincsenek már munkaadóink sem. Mi a magyar gazda és kereskedő testvéreinkre voltunk mindig utalva. Ők voltak a mi munkaadóink. Ma a gazda maga is nélkülöz és nem tud már nekünk munkát adni. Lerongyolódva jár az az osztály, amely nekünk a fogyasztónk volt. Ha ők nincstelenek lesznek, mi is nincstelenek leszünk. Ha pedig véletlenül mégis valami nagyobb munkára van kilátásunk, akkor elsősorban is le kell engednünk a végsőkig a kalkulációt. Ha nagynehezen megkaptuk a munkát, akkor nincs módunk azt megcsinálni. Ha tőkét keresünk, akkor azt mondják nekünk, hogy 36% kamatot fizessünk. Nem bírjuk belekalkulálni ezt az összeget az árba. A családunknak nem tudjuk megkeresni a betevő falatot. Harcolunk, küzdünk, dolgozunk, de csak napról-napra élünk, sem saját magunkat, sem iparunkat nem tudjuk előbbre vinni. Az ambícióink letörnek, hiszen mi valamikor olyan levegőben éltünk, hogy versenyre mentünk a Nyugat iparával. Akkor volt erőnk, tekintélyünk, akkor meghallgattak bennünket mindenütt. De most, amidőn kérelmeinket a felső fórumok elé vittük, ott azt mondták nekünk, hogy

mit akarnak maguk, hiszen a Creditul Industrial folyósított kisipari hiteleket. Mi erre ott is megmondtuk, hogy nem kaptunk abból a hitelből sem Biharban, sem Erdélyben egy fillért sem. Csak a protekciós egyének és a román iparosok kaptak, de a magyar iparoság nem. Ha kaptunk volna, nem tagadtuk volna le.

Ezek azok a sérelmek, melyekkel én találkoztam a községekben, a nagy városokban, a Székelyföldön és ezek azok a sérelmek, melyeknek orvoslását kérjük a mi parlamenti tagjainktól. Hogyha a kisiparosságot be akarjuk hozni ebbe a táborba, úgy bár csak némiképpen segítsenek ezeken a sérelmeken s biztosíthatom a vezetőséget, hogy a Magyar Párt zászlója alá tömörül az egész magyar iparoság.

A Szakosztály az előadó és Budai Tibor által előterjesztett javaslatokat egyhangúlag elfogadta.

Szabó Béni

ipartestületi elnök, Brassó:

A magyar iparososztály megszervezése. A kisipari hitel.

Mindazon helyeken, ahol Magyar Iparos Egyesület van, fokozottabb tevékenységű, eleven mozgású egyesületi életet kell teremteni s ennek keretében fősúlyt helyezni az iparosok szellemi művelődésére, mert nélkülük bármilyen téren csak fél értéket képviselnek és az igazi kötelességteljesítéssel szemben nem bírnak kellő érzékkel. Ahol pedig nincsenek olyan jellegű egyesületek, amelyek keretében az iparosság el tudna helyezkedni, ott egységes mintára meg kell szervezni a Magyar Iparos Egyesületeket.

Legüdvösebb volna, ha különböző kulturális egyesületeinket egységessé tennők, azokat fuzionáltatnók. Hármast célt érünk el ezzel; először egyesítve lenne az erő, másodsor az iparos a szellemi pályán működő polgártársától tudást, intelligenciát és műveltséget sajátítana el, amelynek birtokában fáját, faja érdekeit erőteljesebben tudná szolgálni, harmadsor pedig jelentékenyebb részében leomlanának azok a választófalak, amelyek még kisebb-nagyobb formában sok helyen ma is fennállanak.

Legsürgősebb teendő a kisipari hitel kérdését rendezni, mert a mai kamatláb mellett pár éven belül a magyar ipari osztály végromlásba jut. Csak egy példát említek. A törvény értelmében az iparos iparcikkeinek az önköltségi árához 30%-ot számíthat fel (ma a valóságban a teljes ipari pangás miatt örvend, ha 10–15%-ra dolgozhatik). Ha az iparos fenntartásához idegen tőkét kell, hogy igénybe vegyen, erre fizet 30%-ot, tehát a törvény által megengedett, de a valóságban el nem ért 30%-os keresetét kamatba fizeti. És ez a veszedelem érinti a magyar iparosság 80–90%-át, mivel kevés azoknak a száma, akik saját tőkéjükkel üzemüket fenn tudják tartani. Fokozza a veszedelmet, hogy román iparostársaink

úgy saját intézeteiktől, mint az államtól olcsó kölcsönöket kapnak, mellyel kedvezőtlenül befolyásolják a mi helyzetünket.

Birja reá a Magyar Párt vezetősége a kormányt, hogy a Creditul Industrial részesítse olcsó kölcsönben a kisipart is. Eddig a kölcsön legnagyobb részét a kedvezőbb tőkeviszonyok között levő nagyiparnak juttatta s amit a kisipar kapott, ezt csaknem kizárólag román nemzetiségű iparosok kapták.

Azonkívül pedig haladéktalanul olcsó külföldi kölcsön után kell nézni; ennek elnyeréséhez meg kell szerezni a kormány támogatását, mert ez elsősorban állami érdek is, mivel a külföldön 8–12%-os pénzzel dolgozik a kisipar, árúja olcsóbb s ezzel elárasztja országunkat s a mi kisiparunk versenyképtelen, mert 20–22%-al drágább pénzzel kell dolgoznia. Sorsunk tehát az, hogy rendre elszéledünk, megszűnünk adófizető polgárok lenni és megszűnünk az a társadalmi tényező lenni, ami ma vagyunk.

Hasson oda a Párt parlamenti csoportja, hogy az új ipartörvény-tervezetet tárgyalás előtt az erdélyi ipari érdekeltségekkel, ipartestületekkel is közöljék, hogy megjegyzésünket megtehessek.

Pontosan kidolgozott határozati javaslatunk vannak az Ipartestületek Szövetségénél a sérelmes, egyoldalú és igazságtalan megadóztatásról, a tanoncügyről, betegsegélyezésről, balesetbiztosításról, forgalmi adóról, maximálásokról, stb., stb. Ezek szintén a pártvezetőség rendelkezésére fognak állani.

Deák Ferenc, Kolozsvár:

Az iparosság sérelmei valóban olyan nagyok, hogy arról reggelig beszélhetnék és akkor sem soroltam volna fel mindazokat a visszaéléseket, amelyeket el kell szenvednünk. Ha az adót rendesen nem fizetjük, eleinte a szerszámainkat, a gépeket árverezték el, amit már lassanként meg is szoktunk volna – mint a cigány lova az éhezést, – mert az elárverezett tárgyakat mégis lassanként csak vissza tudtuk szerezni a munkánk árán, de legújabbban minden halasztás és biztosíték nélkül, az iparendedélyeinket is elszedik. Az iparendedélyt azonban majdnem lehetetlen visszakapnunk. Sajnálom, hogy Szabó Béni és Szabó Károly urak személyesen nem jöttek el s hogy a Szakosztályban és az intézőbizottságban kisiparos nincsen és ezért az iparosság sérelmei nincsenek kellően kidomborítva. Az iparosság minden rétegét egy táborba kell tömöríteni. Jelenleg a kolozsvári ipartestület három tagja Bukarestben van

azért, hogy az iparosságot ne válasszák el a kamarákba való beosztás által olyanformán, hogy egyik iparos az iparkamarához tartozzék, a másik pedig a munkakamarához. Az iparosság megszervezése érdekében kívánatosnak tartják azt is, hogy Kolozsvár és Arad legyen a központ.

Elnök: Deák Ferenc felszólalására felvilágosítással kíván szolgálni azoknak, akik a Közgazdasági Szakosztály megszervezésének előzményeire vonatkozólag tájékozva nincsenek.

Mikor megalakult a Közgazdasági Szakosztály, érdeklődtünk, hogy kik azok, akik annak munkájában résztvenni óhajtanak. Némely Gábor volt titkár leutazta az ipartestületeket és megkérdeztük: mindenütt, hogy kik azok, akikre számíthatunk. Összeírtunk tizenkét ipartestületből 150 nevet. Mindenkinek névre szóló levelet írtunk és félkértük, hogy segítsenek a megszervezés munkájában. Harminckilenc volt, aki a felkérésre nem küldött tagadó választ. Mikor a jelen gyűlés tárgyait kellett előkészítenünk és e célból összehívtuk Kolozsvárra szeptember 16-ára a Szakosztály össziülését, a harminckilenc iparos tag közül egyedül Hubay Károly jelent meg és egyedül Szabó Károly mentette ki távolmaradását. Elnök elment személyesen Nagyváradra, kereste a találkozást Szabó Károlylyal, írt az iparosság elötte ismeretes vezetőinek s a levélbeli információk alapján volt kénytelen a tárgysorozatba felveendő kérdéseket megállapítani s az előadókat kijelölni. A vezetőség tehát nem hibás abban, hogy nem volt alkalom az iparosságtól közvetlenül megtudni, hogy milyen kérdéseket tűzzünk ki és kik legyenek az előadók.

Nem kíván az iparosságnak szemrehányást tenni, tudja, hogy nehéz helyzetük miatt nem utazgathatnak gyűlésekre, de viszont a Szakosztály vezetőségét sem érheti e miatt jogos szemrehányás.

Deák Ferenc kéri a jelenleg a Szakosztály tagjaiként szereplő harminckilenc iparos nevének felolvasását.

Elnök felolvassa a névsort és előadja, hogy a Szakosztály-szervezeti szabályzata értelmében az a tag, aki három gyűlésre nem jön el és nem indokolja meg távolmaradását, lemondottnak tekintetik. Így meg van a mód és lehetőség arra, hogy azok, akik az ügy iránt nem érdeklődnek, ne foglalják el a helyeket s ne okozzanak felesleges levelezési költségeket. Viszont a Szakosztály tagjainak száma nem lévén korlátozva, az kiegészíthető az iparosság

mindazon vezető embereivel, kik a Szakosztály munkájában részt kívánnak venni.

Dr. Veress Endre Kolozsvár:

A hibákat és bajokat mind előadtuk, de csak azokat, amelyeket a kormány részéről kell elszüntetnünk, elhallgattuk ellenben azokat a hibákat és bajokat, melyek mélyen bennfekszenek az iparosság széles rétegei között. Adjuk elő ezt a bajt is és világosítsuk fel az iparosokat, hogy elsősorban ez az, amin segíteni kell. A kézműipar nem fordulhat máshoz, csak önmagához, ha meg akarja valósítani céljait. Ha eredményt akarunk, akkor nekünk magunknak kell dolgoznunk és áldozatot hoznunk. Végigjárva Erdélyt és Bánátot s meglátogatva az ipari osztály minden rétegét, azt láttam, hogy mindenki csak kétségbeesve állott és várta mástól a segítséget. Arra, hogy megmozduljon, elhagyja a munkaasztalát és a többivel együtt igyekezzék jogait kivívni, arra egyik sem vállalkozott. Nagyon nehezen ment, amíg a saját érdekükben a mozgalom iránt érdeklődni kezdtek. Én nem kímélem a napot és éjszakát, bizalmat kívánok önteni azokba, akik csüggednek és azt tapasztalom, hogy ez segít. E héten tartottunk Kolozsvárt egy összejövetelt. Tíz iparost hívtunk össze és nyolcan jelentek meg. Megvetettük azt az alapot, amelyre fel akarjuk építeni a kézműipari szakosztályt, amely csak szavakon, ígéreteken feküdt eddig. Hogy egy ilyen szakosztály létesüljön, oda áldozatokat, időt, pénzt kell szentelni. Az összehívott tíz tag közül megjelent nyolc iparos vállalkozott arra, hogy időt, pénzt és más áldozatokat hozzon szakosztálya létesítése érdekében. Neveiket összeírtuk és mivel akkor momentán még a program megbeszélése és megállapítása aktuális nem volt, ennek tárgyalását elhalasztottuk a gyergyói gyűlés utánra. Hogyha olyan alapon fogunk dolgozni, ahogy én azt elgondoltam, hogy felkeressük azokat az embereket, akik számba jöhetnek ebből a szempontból és azt mondjuk nekik: nézd, ha segísz önmagadon, akkor mindenkin segítesz, amit teszel önmagadnak, azt teszed a másoknak, a többieknek is, akkor bizonyára nem fog elmaradni az eredmény. De ezt a dolgot nem lehet csak egyszerűen áthárítani a Magyar Pártra, mert a Magyar Pártnak nem lehet az a hivatása, hogy egyénenként összeszedje az embereket, hanem egy szervezet kell létesíteni, amely ezt egy táborba tömöríti. Arra teszek indítványt, hogy a Magyar Párt – mint olyan – az iparosság szerve-

zését a maga részéről csak támogassa, de ennek a kivitelét rövidesen mi magunk valósítsuk meg.

Még felemlíték egy panaszt, amiről még itt szó nem esett. A kézműipar tönkretételére képzettség és gyakorlat tekintetében a magyar kézművesekkel egy színvonalra nem hozható vidéki román kézműveseket hoznak be a városokba, akiknek megadnak minden kedvezményt, hogy üzemüket felvirágoztassák és ezzel szemben a magyar kézműves kénytelen üzemét leépíteni. Ne hagyjuk, hogy iparunkat megöljék, amit évszázados fejlődés útján tanultunk meg és sajátítottunk el; ne hagyjuk azt tönkre tenni, különösen ma, amikor erre a legnagyobb szükség van, hanem védjük meg azt fajunk számára, melyet nevelnünk kell, hogy a következő generáció megőrizhesse a magyar iparosság tradícióit és pozícióját.

Elnök felhívja a felszólaló figyelmét arra, hogy a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya nem önálló szervezet, sem nem külön egyesület, melynek keretén belül az iparosságot külön megszervezni lehetne és kellene, hanem csak véleményező testülete a Párt elnöki tanácsának. Szívesen beveszik a Szakosztályba azokat az iparosokat, akik keresnek egy közvetlen utat, hogy az elnöki tanács és a parlamenti csoport fülébe eljusson a panaszuk vagy sérelmük, de külön szervezetet nem csinálhatnak, a pártot nem szakíthatják szét foglalkozási ágak szerint szakosztályokra. Az iparosság megszervezését társadalmi úton kell megvalósítani, már csak azért is, mert nem lehet egy politikai párt sorsától függővé tenni a magyar iparosság életét. Az iparososztály megszervezése tehát nem a Közgazdasági Szakosztály keretén belül kell, hogy megtörténjék, hanem önálló organizációban. A Szakosztály az iparosság vezetői részére van, hogy ezeknek érintkezését a parlamenti csoporttal közvetlenné és könnyűvé tegye.

Csiby János

a gyergyószentmiklósi ipartestület elnöke:

A gyergyószentmiklósi iparosság az ipartestület keretében s ezen át csatlakozott az Ipartestületek Országos Szövetségéhez. Úgy látná jónak, ha máshol is az iparosság az ipartestületbe vonulna be és így minden helyen arra hivatott testületben és az erre kiválasztott emberek révén adná elő sérelmeit. Kérjük a kolozsvári ipartestületet, hogy szintén csatlakozzék a mozgalomhoz és alkosson az egész erdélyi iparosság egy erős szervezetet. Magáévá teszi az

előtte szólók nézetét, látja a sérelmeket, de éppen ezek orvoslása érdekében kéri, hogy akik bármilyen nézeteltérésből kifolyólag az ipartestületekből kikapcsolódtak, azok most csatlakozzanak ismét oda.

A Szakosztály Szabó Béni előadó javaslatait egyhangúlag elfogadja. A többi felszólalóknak felvilágosításaikért köszönetet mond azzal, hogy javaslataikat, amennyiben azok a Szakosztály hatáskörébe tartoznak, fontolóra fognak vétetni.

Csiszár Lajos

építész, Marosvásárhely:

Az ipari szakoktatás kérdése.

Történelmi áttekintés.

Erdély területén az 1873. évi, régi magyar ipartörvény rendelkezései előtt céhek kezében volt az ipari élet minden problémája. A szakoktatás pátriárkális, házi rendszerben, a műhelyek falai között ment úgy ahogy végbe, melyei a tekintélytadó nehézkes vándorlás sem tudott érdemben bővíteni.

Az életviszonyok mai bonyolult jellegével szemben az iparos városi polgár összehasonlíthatatlanul egyszerűbb körülmények között élte le úgy az iparral összefüggő gazdasági, mint társadalmi életét.

Magasabb elméleti oktatás az iparban nem állott rendelkezésre, arra szükség sem volt. A városok főgimnáziumai és a jogakadémiák adtak iparosaink fiainak fényesebb műveltséget. A polgárfiút ez tette képessé, hogy városának kormányzásában, mint szenátor, sőt mint főkirálybíró is helytálló legyen.

Egyes kiválóbb iparosok nagyfontosságú külföldi követséget is viseltek, amit Borsos Tamásnak, a szűcs céhmesternek és Weisz Mihálynak példái oly ragyogóan mutatnak.

Az erdélyi ipar oly korszakot is élt, amikor művészetté finomulhatott. Az ötvösök híres munkái ma is igazolják, hogy úgy az esztétikai stílusos tervezés, mint a munkák technikai kivitele tökéletes volt.

A mai kor igen sokat mutat iparosaink gondolkozásában a régi céhek szokásaiból, felfogásából. Mély szántás szükséges ahhoz, hogy az új iparos generációban a mai városi életnek, különösen pedig kisebbségi szempontjainknak megfelelő társadalmi egyéneket neveljünk.

Nem marad más, részünkre, mint a nyitva levő ipari és kereskedelmi pálya.

Társadalmi és faji tekintetben e körülmény hét év előtti fel nem ismerése és a védekezés be nem indítása óriási nagy ember-vesztéset okozott az erdélyi magyarságnak. Sok-sok ezer. ifjú távozott el az új impérium 8 éve alatt Erdélyből, akiknek intelligenciája, családi hagyományai a legerősebb magyar városi polgárt termelte volna ki.

Pártunk vezetősége *nem tudott irányító szót adni e telki javak visszatartására*, a felelősség egyházaink főhatóságait is terheli.

Az iparosokat, mint a nemzeti gondolat értékes egyedeit a polgári világnézet antagonistái: a munkástábor tagjai örlik fel. Az állami sovinizmussal karöltve, mint második malomkő működnek velünk szemben.

A kormányzat egyáltalán nem veszi észre e világnézeti nüanszokat. Igazolja az iparkamarai törvény is, mely a kisiparost a munkással egy kategóriába állítja.

A marxismus csődje. Rajtunk vajmi keveset segít a társadalomtudomány nagy gondolkozóinak ama újabb megállapítása, hogy a marxizmus csődbe jutott, nem tudván új irányt mutatni a termelés és államvezetés tekintetében. Igazolják ezt az orosz kísérleti nyúllal mely szerint a népbiztosok a régi, kipróbált irányokat fedezik fel újra. Csődbe kellett jutnia a marxizmusnak, mert végcélképpen a forradalmat jelölte meg, mely nem termelt soha, csak végrehajtott évtizedes vitákban kifejeződött eszméket.

Nyilvánvaló tehát, hogy nekünk erdélyi magyaroknak a mai világnézeti harcokban oly intelligens, öntudatos polgári osztályt kell nevelnünk, amelynek tagja a mai államfenntartó társadalmi és gazdasági rend követelményeihez képest tudásánál fogva szembe bírjon szállani a felforgatás veszedelmeivel. Tanultsága révén irányító részese lehessen az evolúciós haladásnak, szakmájának iparművésze, családjának és a társadalomnak pedig értelmisége lehessen.

A megélhetés lehetősége is széles perspektívát láttat a kereső pályákon. Iparos, kereskedő és a munkás nincsen a fixfizetés éhvalutájához kötve. Úgyes ember vagyont, tekintélyt is szerezhethet.

Középiskolai oktatásunk Erdély egyetlen intézetében sem alakult át még soha e való életszükségletének megfelelőleg. A latinokultúra épp úgy általános programja intézeteinknek, mintha a régi magyar állam tisztviselő gárdáját kellene tömegneveléssel termelni.

Tanárainkat nem tudjuk fizetni. A gondolat e lelkes vértanúi-

nak rövides éhhalála után nem lesz a magyar betűnek az utánpótlásból feltörő egyetlen apostola sem.

Gyakorlati oktatás. A szisztematikus pusztítás, gazdasági és kulturális erőforrásaink elvétele, a *gazdasági szervezkedés vezérgondolatával a gyakorlati oktatás megalapozását teszi kötelességünké. A történelem előtt felelősek vagyunk mindnyájan. Politika helyett ezt a gyakorlati munkát kell végezzük.*

Hagyományok világában élünk. Az olyan polgár szava, mint az enyém, elhangzik. A történelmi osztály vegye kézbe itt is a vezetést, hogy mindenik cél, minden reszort lelkes vezetőjének messze hallható utasító szava legyen. A sportnak, a középiskolának, a kereskedelmi, ipari oktatásnak a gazdája mutathat fel eredményt!

Az Anghelescu által előterjesztett gyakorlati iskolát a legmelegebben üdvözlöttük, mert haladást jelentett volna a mai állapottal szemben, azonban korántsem az az iskolatípus, amelyet mi az igazi gyakorlati szakoktatástól várunk.

Engedjék meg, hogy a Marosvásárhelyt működő *Iparos Tanuló Otthon* felügyelőbizottságának munkáját ismertessem ez okból. Az Otthon céljai közé tartozik ugyanis az „*Ipari szakiskola*” is, így az ipari szakoktatással összefüggő minden kérdést letárgyal. Nemcsak iparosok, mérnökök, építészek és kereskedők, hanem tanárok és a társadalom más vezető egyénei is rendes tagsági minőségben vesznek részt. E sokszemű szűrőn keresztül a gyakorlati oktatás eszméinek évek óta tartó propagálása és alapos megvitatása következtében nemcsak mint *a magam véleményét, hanem mint egy igen széles közület kialakult igazságait számolhatom elő.*

Felügyelőbizottságunk már 1920-ban kérte a kolozsvári reszorttól a romanizált ipariskolában párhuzamos magyar nyelvű osztályok felállítását, melyre ígéretet sem kapott.

Közben elkezdte az 1912-ben alapított Tanonc Otthon belső szervezését. Megnyitotta kapuit a kereskedő ifjaknak is. A régi önképző- és olvasókört, dalárdát újraélesztette s az általános jellegű tárgyak oktatását elrendelte. (Magyar helyesírás, nyelvtan, polgári ügyiratok; számla, költségvetés, üzleti levél.)

Minden ifjú köteleztetett a körben időnként egy-egy szakelőadást tartani, mely csendes oktroj a szakirodalommal való foglalkozás révén a „self made man” elvét igen eredményesen szolgálta.

Az élet erősen kopogott ajtónkon s rettenetesen éreztük az intelligens iparosban az utánpótlás hiányát. Pallér, rajzoló, műve-

zető s más ipari jobb elem – mint a vizsgázott kazánfűtő is – kezdett hiányozni. Aggodalmának a bizottság az Anghelescu miniszterhez intézett kérésében adott kifejezést. Egy alapítandó ipariskola iránt tett javaslatot, annak engedélyezését kérve.

Felügyelőbizottságunk elnöke a miniszteriumban hosszasan tárgyalt ez ügyben. A döntés a kérvényre így szólott:

„1923. nov. 28. Ministerul Instrucțiunii. Direcțiunea Generală Învățământului Particular No: 128,765/923.

Elnök Úr! Folyó évi október hóban előterjesztett kérésére van szerencsém tudomására adni, hogy egy magán ipariskola létesítése ügyében szíveskedjék a kolozsvári kerületi felügyelőséghez (Inspectoratul Regional) fordulni.

Kéréséhez melléklendők az összes adatok és szabályszerű okmányok, melyek tartalmazzák az analitikai programot, az előadás nyelvét, a tanfolyamok tartamát, az oktatási és adminisztratív személyzetet és a tankönyveket.

Tudomására adom, hogy magán ipariskolák semmiféle formában nem nyerhetik meg a bizonyítványok egyenértékűségét oly módon sem, ha egy állami bizottság előtt sikeres vizsgát tesznek. Director General (aláírás). Șeful serv. (aláírás).”

Ez a válasz vitte a felügyelőbizottságot arra a gondolatra, hogy úgy magyar, mint ipari szempontból teljesen közömbös az iskola nyilvános jellege. A fontos az, hogy az ifjú *az életre neveltessek*.

Igy érlelődött az alább ismertető iskola-típus, amely szerint azok úgy konstruálandók, hogy *igazi munkás, de amellet intelligens embereket neveljenek*, hogy az intézet elvégzése után mint önálló kenyérkeresők, azonnal képesek legyenek a dolgozó életbe való behelyezkedésre. Minden műhelynek kívánatos, jó munkásai lehessenek, nemcsak a teoria, hanem kézügyesség és munkateljesítmény tekintetében is.

Az Anghelescu-féle törvényjavaslat gyakorlati iskolájának rendszere igen nagyszerűen készíthet elő mérnököt, rajzolókat és más irodai személyzetet, azonban nem bír szervezeti erővel s nem tud produkálni jó kőműves mestert, ácsállért, asztalos, lakatos vagy textil iparost, vagy bármily más művezetőt, mesterembert, vagy ami teljesen összeillő: gyakorlati kereskedőt.

Ebben az Anghelescu-iskolában az ifjú nem tanul meg teljes fizikummal dolgozni. Nem az életnek készül. Az életpraxishoz szük-

séges alapfeltétel hiányzik, amire a gyakorlati iparosnak, a kereskedőnek és a gazdának szüksége van.

Az innen kikerült ifjú az életben tájékozatlan lesz. Nincs beidegzett műhely-gyakorlata, munkapraxisa. Előlről kell kezdenie a gyakorlati munkát.

Igen keserves az ilyen beindulás egy tanult emberre a többi jól dolgozó mesterlegény és kereskedelmi alkalmazott között.

A mi ipariskolánk intelligens, szakképzett ifja olyan kell legyen, hogy rövidesen vezetővé váljon. Kézügyességben, elméletben fölébe kerüljön a szakegyleti mételtyől osztálygyülölő régi majsztram tudásával korántsem bíró segéd társainak.

Anghelescu javaslatának főként az a legrettenetesebb hibája, hogy *a szakoktatást nem a hozzáértő szakminiszteriumok, hanem a kulusztarca filozopterjeinek sovíniszta rendőrszemű szakanalfabé-tái alá helyezte.*

A mi iskolánkat olyan rendszerben kell megalapítanunk, mely már a tanulás ideje alatt alkalmat nyújtson a kenyérkereseti lehetőségre is. A szülőnek a könnyítésére is kell gondolnunk.

E feltételeknek az az iskolatípus felel meg, mely évente elméleti oktatásra 5 hónapon köti le az ifjút, az év többi 7 hónapja a gyakorlati munkára marad fenn, az életben való elhelyezkedésre bő alkalomnak.

Ennek a gyakorlati iskolának a tanulói nem kell, hogy műhely-gyakorlatot folytassanak a tanulás ideje alatt. E miatt aztán nem is szükséges, drága szerszámok, gépek miatt a milliókat igénylő műhelyekre investálni. Csak elméleti oktatás foly. Modellek bemutatása, tervezések. Mérnökök és kiváló iparosok a szakelőadók, a közismereti tárgyakat rendes tanárok oktatják.

A 7 havi szünet alatt az ifjú az országnak általa választott bármely városában elhelyezkedhetik a gyakorlati munkában. Az életben mozogva, az életnek neveltetnék.

Nyáron szivesebben is veszik a munkába. Az ifjú gyakorlati életben való meglátásai folytán az iskola tárgyai iránt figyelmesebb, feltétlen inkább érdeklődik. A szaktárgyak tanulásában való haladása e rendszerrel sokkal könnyebb. Határozottan felismert élet-szükségből tanul.

Rájön, látja, hogy a valóságban mind szükséges, amit tanítanak. Az évi tanidőbeosztás folytán kontaktusa pedig állandó az élettel.

Amikor végez, nem kell hányódnia, nem szédül el az élet gondjától, zökkenés nélkül helyezkedhetik el. Nem lesz hozzátartozóinak terhére.

Ezeknek a tervezett iskoláknak a növendékei pályát egyáltalán nem kellene változtatniok, mint ahogy az életben az Anghelescu iskoláinak a növendékei kellene, hogy tegyék.

A régi magyar ipariskolák növendékeivel is sok baj volt. A 10 havi tanulás rendszerének urfijai az alsófokú ipariskolából elmentek fináncnak, a felső ipariskolákból sokan a hadsereg tisztikarában maradtak, mert önkéntesi joguk volt.

A munkás élet, a dolog derogált, hisz diplomájuk volt. Így lettek ezekből a jól indult urfikból a segédhivatalok töltelék páriái, mert csak diplomát, címet akartak a fiúk részére a szülők. A 10 hónapi tanulás után a nagy vakációt otthon pihentették s egyáltalán nem törődtek azzal, hogy fiúk az életre miként készül iparosnak.

A régi erdélyi ipari szakiskolák a virágzás nagy bőségét is mutatták. A nagy tömegeből a végén alig kapott az ipar maga ez ifjából megtermékenyített életet. Ezért kell nekünk a komoly ipariskola, majd későbbre felsőbb technikai és gazdasági intézet is.

A Párt asztalára ezennel leteszem a román nyelven is kidolgozott részletes ipariskolai tanterveket.

Felekezeti középiskoláinkat a következőképpen vélem felhasználni, illetve szerintem ezek a gyakorlati iskolák szükségesek:

Kolozsvár: Általános ipari fa, fém, gép, építő, elektrotechnikai szakiskola, külön még az órás iparra oktatással; külön női és férfi ruha szabászati iskola. Felsőkereskedelmi fiúiskola. (Leányszak van.)

Torda: Vegyészeti ipari szakiskola.

Marosvásárhely: Ipari szakiskola, azonos szakokkal mint Kolozsváron, (kivéve órás és szabó). Földmivesiskola kisgazdák részére. Leány és fiú felsőkereskedelmi iskola.

Nagyenyed: Vincellér-képző és kertészeti szakiskola, szalma- és kosárfonó szakiskola, mely több vándortanítót küld az országba.

Sepsiszentgyörgy: Szövőipari szakiskola.

Kézdivásárhely: Lábbeli szabászati szakiskola.

Udvarhely: Agyagipari szakiskola.

Csikszereda: Faipari szakiskola.

Gyergyószentmiklós: Kőfaragó, köcsiszoló, mintázó szakiskola.

Brassó: Műköipari, vasbeton, épületszobrász-ipari szakiskola.

(A jövő perspektívájára figyelemmel, az újfajta, a maitól eltérő tízszeres keménységű itt még nem gyártott cement miatt.)

Zilah: Kőfaragó és agyagipari szakiskola.

Arad: Földmives szakiskola, vincellérképző; fiú és leány felsőkereskedelmi iskola; építő, fa, fém, gép és elektrotechnikai szakiskola.

Nagyvárad: Ipari és kereskedelmi szakok, mint Aradon.

Dés: Lábbeli szabászati iskola.

Érmelléken: Vincellér iskola.

Szatmár: Bőr-, timár-ipari szakiskola.

Nagykároly; Orthoped, illetve lábbeli szabászati szakiskola.

Volna még két szakiskola, melyet megemlíteni szükségesnek tartok. Nem kifejezett ipariskolák, de érdekebe vágók. Ebből egyiket, az *iparművészeti szakiskolát Temesvárra, a szobrász és festőművészt Nagybányára*, hol eddig is oly fényesen virágzott, kell segíteni.

Ha a leírt rendszerű iskolákat felállítjuk, nagy államérdeket is szolgálunk s így nincs ok azoknak engedélyezését akadályozni.

Az Iparos Tanuló Otthonok is e cél szolgálatában állanak, azért szükségesek, hogy az ifjú iparostanuló a szabad idejét helyes irányban használja fel. Ez *otthonok célját és szellemét* azt hiszem legrövidebben úgy világítom meg, ha idézem a marosvásárhelyi Magyar Iparos Tanuló Otthon alapszabályait.

„*Az Otthon célja.* A Marosvásárhely városban lakó önálló iparosok magyar iparos tanulóit és az ipari szakiskolában tanuló magyar ifjak részére egy minden tekintetben modern polgári nevelőintézetet: családias otthont nyújtani, az iparra és a jó erkölcsre nevelés lehető eszközeinek alkalmazásával teljesen kielégítő, rendszeres élelmezés nyújtásával a növendékek szellemi és testi erőit fejleszteni, általában az ifjakat *az életre nevelni*.”

Az Építő Iparosok Szövetsége által 1912. évben alapított Otthon további fejlesztése mellett a fentemlített iparos tanulóknak, valamint a magyar ifjú segédeknek a mai államfenntartó termelési rend szerint a polgári világnézetben való valláserkölcös nevelése, az általános műveltség, dal, zene és az egyes ipari szakmák körébe tartozó tárgyakból anyanyelvükön megfelelő oktatás nyújtása.

Ifjúsági olvasó- és önképzőkörnek létesítése és vezetése. A felszabadult ifjú segédek ipari és kulturális továbbképzése. A szakmákra készülő ifjaknak elhelyeztetése.

Ipari szakiskola felállítása, fenntartása és vezetése. Alkalmi

előadások, felolvasások, tanfolyamok, munkakiállítások és munkaversenyek rendezése.

Nevelési rendszere. A cél érdekében az intézet megkívánja növendékeitől a lelkes munkát és a tanulmányokban való elmélyedést. Az ifjakat úgy tanulmányi, mint erkölcsi tekintetben ellenőrzi, érdekükben a legmesszebbmenő lépéseket megteszi.

Lehető szabadságot akar adni, azonban a fegyelmi szabályokat, melyek a komoly munkát, a családias együttlétet és a rendet biztosítják, szigorúan érvényesíti, miért is a súlyos fegyelmi kifogás alá eső növendékeket kizárja.

Különösképp helyez súlyt az Iparos Tanuló Otthon arra, hogy növendékei az ipari rendszeres szakképzéssel az általános műveltség tekintetében szükséges önművelésre és az ipari szakmákban való további önképzésre is kellő útmutatást és alapot már az intézetben kapjanak.

Az Otthon az ifjak vallási kötelességeinek teljesítésére mindenkor alkalmat nyújt.

A Magyar Iparos Tanuló Otthonban minden ifjú egyenlő elbánásban és élelmezésben részesül, közöttük semmiféle címen különbség nem tehető.

A növendékek az intézeten kívüli bármely egyesületbe csakis a vezetőség engedelmével léphetnek be.

Az Otthon-fenntartó egyesület tagjai. Az Iparos Tanuló Otthon vezetését a fenntartó egyesület a maga megválasztott szervei útján gyakorolja, kik között senki munkásszervezeti tag nem lehet.”

Az alapszabályok többi része az egyesület szervezetéről szól, azért azok közlését itt mellőzöm.

Az ügyrendből ezeket idézem: „Tiszta és erős új nemzedékre van szüksége a többségében iparosokból álló, jövő, magyar városi társadalomnak.

Az ifjúságnak azt a tagját várja ez az Otthon a falai közé, aki a tiszta élet felséges derűségével akarja komoly ipari és szellemi munkára szánni lelkének és fizikumának összes energiáit. Ez az ifjú családi otthont, jóbarátot, védelmezőt és vezetőt kap az intézetben.

Az alapítók és a fenntartó egyesület szempontjait teljesen félreismerné az, aki a marosvásárhelyi Magyar Iparos Tanuló Otthont csupán ingyen lakást és olcsó ellátást biztosító kosztháznak gondolná.

Az összes növendékek közül bárki a tanulmányainak befeje-

zése után, mint ifjú segéd is bent maradhat az Otthonban újabb tanonc jelentkezésig, míg férőhely rendelkezésre áll.

Magyarnak tekintetik az az ifjú, aki akár származása, akár pedig nevelésénél fogva magát magyarnak tartja.

Növendékei tehát az Otthonnak csak olyan polgári világnézetű ifjak lehetnek, akik az ünnepélyes felvétel alkalmával *becsületszóval kötelezik magukat arra, hogy az Otthon által célul kitűzött munkás élet ideálra ez elv alapján komolyan törekedni fognak.*

A Magyar Iparos Tanuló Otthon nevelési eszközeit az intézet célja szabja meg. Az intézetből ki van zárva minden vallási, politikai vagy nemzetiségi vita. Az intézet a jó erkölcs és polgári világnézet alapján állván, ennek megfelelőleg a mai termelési rendhez illő szellemben valamennyi növendékkel szemben általános érvényű nevelési eszközöket alkalmaz.

Ez általános érvényű nevelési eszközök, önképzőkör, dalárda, kisebb-nagyobb kirándulások, tanulmányútak az ország területén, műintézetek, gyárak, gazdasági, kereskedelmi és ipari nagyobb telepek látogatása, a növendékek eszmekörébe vágó előadások, vetített színi- és mozgóképi előadások megtekintése, hangversenyek meghallgatása. Ilyenek továbbá ünnepélyek rendezése a növendékek köréből az Otthonban, intézeti könyvtár használata.

Egyéni nevelési eszközök: a szak- és irodalmi tárgyakból különféle tanfolyamok, nyelvek, nyelvtan, ortografia, gyorsírás és gépírási tanfolyamok.

Egyelőre román és német nyelv tanulás, melyeken kívül jelentkezés esetén a francia és angol nyelvből is oktatás adható.

Valamennyi tanfolyam vezetői tanárok és elismert képességű mesterek. Tanfolyamok, látványosságok, stb. minden költségeit az Otthon a maga jövedelméből fedezi.

Minthogy az előadott tárgyak az általános műveltség és az ipari szaktudás kibővítésére szolgálnak és az ipariskola hiánya folytán másként el nem sajátíthatók, ezért minden tanulóra kötelezők.

Kötelező a munkakiállításon és a munkaversenyen való részvétel is. Az intézet az évváró ünnepélyen kívül évközben is rendezhet alkalmi versenyeket vagy kiállításokat.

Az ifjak kiállítási munkája állhat: írás vagy rajzbeli feladat megoldásából, valamely tárgy modeljének, vagy pedig a kész ipari munkának elkészítéséből. A versenytárgyat fizikai munkáját kizárólag a pályázó maga kell végezze.

A munkakiállításra különféle díjak tüzetnek ki a résztvevők érdemszerinti jutalmazása céljából. A dicséretes munkát az intézet oklevéllel is elismeri.

A bírálatot megfelelő szakemberekből álló egyének ejtik meg, kiket erre a felügyelőbizottság kér fel.

Amennyiben a munkakiállításon való részvétel céljára az ifjak anyaggal nem rendelkeznének, azt beszerezni sem nekik, sem meszterüknek nem állana anyagi tehetségében, azokról az Otthon igazgatósága gondoskodik.

A munkakiállítás jutalmazott, alkalmas tárgyait az Otthon — amennyiben a munka nem valamelyes rendeltetésre készült — a remek munkaszekrénye részére megtarthatja.

Ha a kiállított tárgy megtartatnék, a befolyt egész összeg az ifjúé, melyből az adott anyag árát tartja csak meg az intézet.

Jómagaviseletü, a szakmájában haladást mutató, az önképzőkörben szak vagy szépirodalmi munkásságot kifejtő ifjak jutalmazására az évzáró ünnepély alkalmával jutatomdíjak osztatnak ki.

Védők. Az Otthon az ifjú hathatósabb ellenőrzése, legegényibb életének megfigyelése és irányítása, közvetlenebb, őszintébb érintkezés céljából *védői intézményt létesít*, melyre bizottságot szervez.

A védők bizottsága az ifjúnak és hozzátartozóinak meghallgatása után minden növendék részére egy tekintélyt tartani tudó tagot kér fel védőül.

Védőt kap az ifjúsági olvasókör olyan tagja is, aki nem az Otthon növendéke volt, vagy nem oda tart. A védői tiszttel való megbízás az ifjú egész életére szól, amíg önálló lesz, a védőn keresztül tartja meg az érintkezést az Otthonnal.

A védő tanáccsal, hatóságoknál megfelelő védelemmel, mindenben segítséggel látja el az ifjút, állandóan figyeli s úgy az Otthonban, mint kint az életben évente többször meglátogatja. Észleleteiről évente többször is, de legalább kétszer a bizottságnak jelentést tesz. Külföldre, vagy bárhova való távozása esetén vele összeköttetést tart fenn. Az itthon való letelepedésre buzdítja és annak előmozdításában is támogatja.

Különösen ösztökéli az önképzésre, munkásságra és a helyes életre, melyek elérése céljából tanácsolja, hogy szabad idejét olvasó- és dalkörben töltsse, a magyar és polgári érdekek mellett pedig hűségese maradjon.

A védett ifjú atyjaképpen tekintse védőjét, szeretettel fogadja

meg a tanácsát s iparkodjék jó néven venni mindazt, amit védője részére jónak lát. Különösen későbbi időben, felnőtt korában gondoljon vissza az Otthonban eltöltött éveire s ez érettebb korban adjon tisztultabb ítélettel az intézet javára szolgáló tanácsot. Legyen később erős tagja az Otthont fenntartó egyesületnek, vagy máshol a hasonló alapításnak.

Az Otthon munkája akkor lehet eredményes, ha az ifjúság maga közeledik az érdekéért gondolkozó vezetőség akaratahoz.

Isten hozzon és áldása kísérfen mindenkit, aki e célból jön és a magyar faj erősségéért e szellemben élni és dolgozni akar.”

Az alapszabályok és ügyrend e szakaszaiból azt hiszem érezzük mindnyájan, hogy az iparos tanuló otthonok régebbi szerepe egészen más volt, mint a mai kisebbségi helyzetünkben. Régebben a csavargás elleni védekezés, az ipariskolai internátus jelleg volt a cél, nem az, ami az előadott szakaszokban kifejezésre jut.

Az Otthont fenntartó egyesületeket kötelességünk *megalakítani* minden városban és pedig iparos és kereskedő tanoncok részére közös jelleggel. Ahol külön csak az iparosokkal is benépesíthető volna, még ott is tegyék össze őket. Az egységes társadalom építésére kell gondoljunk.

Támogatást a fenntartó egyesület minden társadalmi, ipari és kereskedelmi alakulattól feltétlen megkövetelhet, az iparkamáraktól pedig rendes évi bőségebb segélyre van joga.

A Tanom Otthon törvénye az egyházak részére a *védelme alá helyezés engedélyezésével* is jogot biztosít a Tanonc Otthonok alapítása tekintetében.

A népjóléti miniszter az Otthonokra vonatkozó valóságos rendtörvény meghozása után most tanulmányozza az előtte alig ismert Tanonc Otthon kérdést és kongresszust hirdet.

Időszaki és vándortanfolyamokról kell megemlékezni még, melyek valóságos életszükségletei a gyakorlati szakoktatásnak, mint:

a) gépkezelő, fűtő, sofför, dinamókezelő, különféle motorok, cséplőgépek, építő-, fa-, fémipari kurzusoknak rendezése s egyben a képesítésnek államérvényes vizsgákon való nyújtása;

b) könyvelés, levelezés, nyelvek, gyakorlati és kereskedelmi számtan, anyag-, árúismeret, kalkuláció;

c) vándortanfolyamok rendezése szalma, gyékény, kosárfonó, női- és férfiruha szabások, cipészek részére.

Kötelező tanoncoktatás céljaira működő iskolák átszervezésére,

illetve a tanoncoknak a létesítendő ipariskoláinkban való képzésére a kapukat megnyitni, ott az általános tárgyakon kívül a szakmáknak megfelelő speciális szakoktatást adni, anyagok ismertetésével, technikai eljárások tananyagával, különös tekintettel az iparnak szükséges ábrázoló geometriára és a szakrajzra.

Melegszívű vezér kell ezeknek az eszméknek a megértésére és a kézbe vételére.

A magyar faj munkás, dolgozó.

Szervezzünk, oktassunk!

Deák Ferenc:

A tanoncotthonokra vonatkozólag kiemelni kívánja, hogy azok a magyar iparosság költségén épültek és mégis hatvan román tanonc közé alig négy magyar, ha bejuthat oda. Úgy kellene lenni, hogy ahol magyar többség van, ott több magyar fiút vegyenek fel. Jónak látja, hogy a magyar iparosság vállaljon szerepet és követeljen jogot a tanoncotthonok vezetésében. Ajánlja, hogy társadalmi úton létesítsenek magyar tanoncotthonokat.

A Szakosztály Csiszár Lajos javaslatait Deák Ferenc megjegyzéseivel együtt magáévá teszi.

Részegh Viktor

ipartestületi titkár, Csíkszereda:

A kontármunka elleni védekezés.

Mondja ki a Magyar Párt közgazdasági szakosztálya, hogy a kontáripár gyakorlásában és az ellenőrzésre hivatott hatóságok tétlenségében a kisipar fejlődésének legnagyobb sérelmét látja. E tárgyban keresse meg a Magyar Párt parlamenti csoportját, hogy legerélyesebb tiltakozását jelentse be és az illetékes miniszterium figyelmét ezen sérelem orvoslására felhívja. Addig is, amíg az egy-séges ipartörvény szelleme e sérelmet teljes megoldásához juttatja, követelje, hogy az érvényben levő 1884-iki ipartörvény idevonat-kozó rendelkezései legszigorúbban betartassanak. Képesítéshez kötött ipart senki ne gyakorolhasson, aki szabályszerű tanoncidejét és két évi segédidejét igazolni nem tudja.

Az eddig kiadott iparengedélyek, különösen a járásokban vétessenek revízió alá s az ujonnan kiadandó iparengedélyeknél minden egyes esetben az ipartestületek véleménye is szereztessen meg, mely vélemény nélkül új iparengedély kiadható ne legyen. Köve-teltessék, hogy az új ipartörvény az iparigazolványok kiadásának jogát az ipartestületekre, mint I. fokú iparhatóságokra ruházza.

Az országos és hetivásárok mértéktelen módon való felszapo-rítása – amely a kontármunkának elhelyezésére a piacok teljesítő képességét a végsőkig fokozza – akadályoztassék még. E tekintet-ben az 1884-ik ipartörvénynek, az 1890. évi, valamint az 1900. évi XXV. t.-c. életbeléptető 1901. május 5-én kelt 27.438 K. M. ren-delet irányelvei értelmében új országos vásárok engedélyezésekor a 30 km. körterületen belül fekvő régi vásárok tartására jogosultak is e területen belül fekvő érdekelt ipartestületek véleménye kéressék ki, amely vélemények nélkül új országos vásárok semmi körülmé-nyek között ne engedélyeztessenek.

A Szakosztály a javaslatot egy-hangúlag elfogadja.

Dr. Lakatos Sándor

Gyáriparosszövetségi főtitkár, Marosvásárhely:

A nagyipar főbb problémái.

Vámpolitikánk

A kormány a következő parlamenti ülészakban államunk közgazdasági életét szabályozni kívánó életbevágóan fontos törvényjavaslatokat fog a parlament asztalára letenni. A közgazdasági törvényhozással kapcsolatban eddig az a szomorú tapasztalatunk volt, hogy úgy a törvénytervezetek elkészítése, mint a törvények meghozatala, úgy mondhatnók, a nyilvánosság teljes kizárásával történt. A törvényjavaslatok ugyanis legnagyobbbrészt az illetékes szakminisztérium irodáiban készültek el, azokat az érdekelt gazdasági rétegekkel nem közölték, viszont azok parlamenti letárgyalása a legteljesebb érdektelenség jegyében folyt le. Egy-egy ülésnapon tízével hozattak meg olyan törvények, melyek az állampolgárok legvitálisabb életlehetőségeit voltak hivatva szabályozni, anélkül, hogy ezekhez egy érdemi hozzászólás hangzott volna el. A törvényalkotás ezen módjának csak természetes következménye volt az, hogy a gazdasági törvények meghozatala után a legtöbb esetben az ország egyik vagy másik gazdasági rétege jajdult fel és megkezdte a kilincselést a való életviszonyokat tekintetbe nem vevő hivatal-szobákban készült törvény hibás intézkedéseinek kiküszöbölése érdekében. A tárgyi sérelmek többé-kevésbé a törvény meghozatala után végrehajtási rendeletekkel reparáltattak, azonban a folyton megújuló törvénymódosítások megteremtették a legteljesebb jogbizonytalanságot. A törvényalkotásnak ez a rendszere, illetve rendszertelensége gazdasági életünk alapjait fenyegeti és a legnagyobb akadálya a gazdasági élet konszolidálásának.

Ma, amikor az állami beavatkozás a magángazdaság életében napról-napra nagyobb szerepet játszik, a gazdasági életet szabá-

lyező jogszabályok *stabilitása a magángazdaság fejlődésének elengedhetetlen feltétele. A jogszabályok stabilitásához csak a jó és helyes törvényalkotással jutunk el.* A helyes törvényalkotásnak pedig elengedhetetlen előfeltétele minél szélesebb rétegeknek a törvény előkészítésbe leendő bevonása. Minden politikai párt célkitűzésének legfontosabbika a jogbiztonság megteremtése, ennél fogva a Magyar Párt gazdaságpolitikai programjának ugyancsak első célkitűzése kell, hogy legyen *a jogszabályok stabilitásának biztosítása.* Ennek elérhetése érdekében követelnie kell a mindenkori kormányzattól *a legszélesebbkeretű törvényelőkészítést.* Illetékes helyen deklarálni kell, hogy az államépítés munkájában *a törvényelőkészítésben teljes szellemi és gyakorlati felkészültségének munkábaállítással részt kíván venni.* A Párt parlamenti csoportjának pedig a gazdasági jellegű törvényjavaslatok parlamenti tárgyalásában kell intenzíve résztvennie.

Meg kívánom jegyezni, hogy a szélesebb terjedelmű törvényelőkészítés kívánalma nem speciálisan a jelenlegi, hanem a mindenkori kormánnyal szemben fennálló kívánalom. A jelenlegi kormány gazdasági tevékenységében megkezdte a helyes utat, bevonja a törvényelőkészítésbe az érdekelteket és épp emiatt a legutóbbi napokban támadásokban volt része. Állásfoglalásunk tehát egyrészt arra van hivatva, hogy a jelenlegi kormányzatot e tekintetben helyes eljárásában támogassa, másrészt meg, hogy a törvényelőkészítés ilyen módját az államépítő munka olyan parancsoló rendszereként állítsa be, hogy az ne függjön az egyes kormányok, vagy a kormány egyes tagjainak helyes vagy helytelen egyéni nézetétől.

Vám gazdasági életjelenségeink jövőbeli alakulását leginkább befolyásoló törvénytervezetnek, a *vámtörvény* tervezetének előkészítő munkái szorgosan folynak a pénzügyminisztériumban. Minthogy Nagyrománia megalakulása óta a következő ülészakban előterjesztendő vámtörvény lesz Nagyrománia első vámtörvénye, szükséges, hogy ezen törvényalkotás tekintetében álláspontunkat mi is lesegezzük. Ezen állásfoglalás természetesen nem terjedhet ki a tarifapolitika részleteire, hanem csak olyan általános szempontokat segezhet le, mely általános szempontok az általunk képviselt társadalmi és gazdasági kategóriák és az állam egységes érdekeit lesznek hivatva megvédeni.

Eddigi tarifapolitikánk legkárosabb jelensége az volt, hogy a tarifapolitikát nem a belföld termelési és fogyasztási szempontjai,

hanem az államkinctár bevételi és kiadási, illetve az állami költségvetés kiegyensúlyozási szempontjai irányították. Ezen tarifapolitikának szükségszerű következménye volt a külkereskedelmi mérleg rendszertelen kilengése, a fogyasztásban az árstabilitás hiánya s ennek megfelelően a termelésben az egyes termelési kategóriák teljes munkaképtelensége, végül a szolid kalkuláció lehetetlensége. *Az állami költségvetésbe a vámbevételek csak az ország gazdasági adottságai, nem pedig a költségvetési szükséglet méretei szerint állítandók be.* Ennek következményeként a vámtételek megállapításának nemcsak elsődleges, hanem kizárólagos előfeltétele *a költségvetési szükségleti szempontok figyelmen kívül hagyása.* Az ezen szempontok figyelembevételével felépített állami költségvetés esetleges hiányait egy, a gazdasági szükségletek alapján felépített vámtarifa által életképesé tett termelésből várható állami bevételek bőségesen kárpótolhatják. Ennek folytán az első és legfőbb szempont, melynek szemszögéből a készülő vámtörvényt figyelembe kell vennünk, az volna, hogy a vámtételek kizárólag a gazdasági adottságok figyelembevételével és azokra alapítottan állapíttassanak meg.

Vizsgálat tárgyává kell tennünk, hogy országunkban melyek volnának a helyes bevételi és kiviteli vámpolitika alapelvei.

A behozatali vámtarifa egyik legkardinálisabb kérdése az, hogy megengedhető-e országunkban *az ipari védvám.* Ha a világ gazdasági térképére nézünk, arról két nagyjelentőségű tényt olvashatunk le: az első az, hogy Európa lakosságának fogyasztóképesége napról-napra fogyóban van, a második pedig az, hogy Európa, de különösen Amerika ipari termelése óriási dimenziókat ölt. A fokozott ipari termelés és a lefokozott fogyasztóképeség a fogyasztási területek lehető biztosításának problémáját dobta a gazdasági küzdelem előterébe. Az európai államok fogyasztó területük biztosítása érdekében úgy Amerikával, mint egymással szemben vámsorompókat állítottak fel. A fogyasztó területért való küzdelem megteremtette a *dumpingot.* Az ipari termelő államok ipari termékeiket idegen államban levő fogyasztási területre önköltségi áron alul dobják be. A látszólagos cél a piac meghódítása, a tényleges cél pedig az illető területen levő ipar letörése és ennek megtörténte után az illető iparcikk árának olyan kizárólagos szabályozása, amely a dumping-ár veszteségét bőségesen pótolja. A védvám-sorompók és a dumping politika időpontjában nálunk is csak *egy helyes ipari védvám* politika üzése állhat a termelő és a fogyasztó közönség

érdekében. Az ország nyersanyagainak gazdag tárházával, mint természetes előfeltétellel rendelkező iparunkat vámvédelem nélkül hagyni egyenlő jelentőségű volna egyrészt iparunk teljes összeomlásával, másrészt fogyasztó közönségünknek a külföldi ipar által leendő teljes kihasználásával.

Helyes ipari védelemnek azt nevezhetjük, ha a vámtarifa az olyan iparágak részére, melyek a belföldi fogyasztást mennyiségileg és minőségileg kielégíteni tudják, – a belföldöt, mint fogyasztó területet a külföldi konkurenciával szemben biztosítja, – de a belföldi fogyasztó terület biztosítása mellett a külföldi árú árversenyét teljesen ki nem zárja.

A védvám mellett a legteljesebb vámmentes behozatali szabadság biztosítandó azon nyersanyagok, félgyártmányok és gépek számára, amelyek országunkban nem találhatók és amelyek az ipari továbbfejlődés lehetőségét biztosítják.

Az exportvámok tekintetébeni álláspontunkat a helyes vámpolitikai alapelvek megállapításának keretében elmondottak már determinálják. A költségvetési szempontok kiküszöbölésével tekintetbe vett gazdasági érdekeink *az export szabadságát* követelik. Östermelésünk és ipari termelésünk kiviteli vámtételekkel csak annyiban terhelhető, amennyiben a kiviteli vámok termékeink versenyképességét a világpiacon meg nem nehezítik. Abban a pillanatban, amidőn csak kétségessé is válhatik termelvényeink világpiaci versenyképessége, a kiviteli vámtételeknek egészen a statisztikai vám vételéig kell leszállni. *A kiviteli tilalmak rendszere teljesen leépítendő.* Ezen államhatalmi kényszereszköz igénybevétele a gazdasági élet szabályozásánál csak kivételt és nem rendszert képezhet. Az a gazdaságpolitika, amely kiviteli tilalokkal és megszorításokkal akarta a belföldi áralakulást befolyásolni, nem ért el eredményeket. Piaci áraink a kiviteli tilalmakra és megszorításokra alapított ár-elynyomó politika dacára lassanként elérik a világparitást, viszont azon termelési ágak, melyek a tilalmas kiviteli rendszer sferájába esnek, lassan-lassan elsorvadnak. Kiviteli tilalmak tehát csak kivételesen és a gazdasági szükségesség által parancsolt *szükségintézkedésként* volnának alkalmazandók.

Az ilyen alapelvek szerint felépített vámtarifának termelő rétegeinkre elvitathatatlanul áldásos hatása lesz, azonban mindaddig, míg megfelelő *kereskedelmi szerződésekkel* fogyasztóterületet is nem biztosítunk termelésünk fölöslegének, nem végeztünk teljes munkát.

Ez az elzárkózás kizárólag kereskedelmi szerződések megkötése útján szüntethető meg. Külkereskedelmi életünk ilyenét szabályozása államgazdaságunk életéből eddig teljesen hiányzott. A vámtörvény életbeléptetése kapcsán tehát kérnünk kell a kereskedelmi szerződések megkötésére irányuló akció haladéktalanul megkezdését.

Közlekedésügy.

Nem mondunk ujságot, ha nagyon egyszerűen egyetlen egy szót használunk közlekedésügyünk jellemzésére, azt tudniillik, hogy *szállítási viszonyaink rosszak*. Ezt a megállapítást úgy a gazdasági élet, mint az intézkedésre hivatott körök minden tényezője naponta megismétli, azonban a viszonyok javítása érdekében eddig vajmi kevés történt. Vasutainknak úgy aléptménye, mint kocsiparkja egyrészt teljesen le van használva, másrészt a meglevő vonalak és kocsipark az aránytalanul megnövekedett és 1918. óta irányt változtatott forgalom lebonyolítására nem elegendő. A háború alatt vasúti anyagunk fokozottan lett igénybe véve, anélkül, hogy ez idő alatt még a rendes használat által megkövetelt karbantartás is megtörténhetett volna. Az ilyen módon legyengült vasúti anyag az államépítés első éveiben ugyancsak nélkülözötte a karbantartást. E legyengült vasúti anyaggal rendelkező vasútvezetőség előtt az a probléma vetődött fel, hogy a forgalom irányát a Kárpátokon keresztül a régi királyság és t kikötők felé irányítsa akkor, amikor a multbani ellentétes irányú forgalom miatt a Kárpátokon megfelelő berendezkedésű és számú átereszt rendelkezésére nem állott. Ezen körülmények okszerű következménye volt a folytonos forgalomzavar és deficit. Abból a bevételből, amely legjobb esetben egy rendszeren karban tartott vasút kiadásainak fedezésére lett volna elegendő, a hét-nyolc éves anyaggyengülés hiányait pótolni nem lehetett, arra természetesen, hogy új beruházásokkal az új forgalom irányának és nagyságának megfelelő berendezkedéseket építsen a vasút, még csak gondolni sem lehetett. A fuvardíjak folytonos emelésével ezen a helyzeten segíteni nem lehetett, mert a fuvardíj-emelésből befolyó bevétel többlet a folyton emelkedő karbantartási költségeket sem fedezte. Minthogy nyilvánvaló volt, hogy a vasúton csak egy nagyobb beruházási kölcsönnel lehet segíteni, a kormány a vasútnak *autonomiát* adott azzal a célzattal, hogy a vasútnak mint önálló vállalatnak a beruházási kölcsön megszerzésének lehetőségét biztosítsa. *Az autonomia már majdnem egy éve megvan,*

azonban a beruházási kölcsönről semmit sem tudunk s a teherforgalom napról-napra gyöngül. Beruházási kölcsön helyett az autonóm vasút egy újabb hatalmas *tarifaemeléssel* lepte meg az országot. Az új tarifa életbeléptetése nyomán az egész gazdasági élet feljajdult. Az új tarifát ugyanis a termelési és fogyasztási szempontok teljes mellőzésével, tisztán vasúti költségvetési szempontok uralták, alapelvül szolgálván az a tétel, hogy a vasút bevételeinek a vasút kiadásait teljesen fedezniök kell. Ennek a tételnek a helyességét egy megfelelő hálózattal és rendszeresen karbantartott gördülő anyaggal rendelkező vasútnál aláírjuk, sőt elfogadunk egy olyan vasúti politikát is, amely a vasutat az előbb említett feltételek megléte esetén lukratív vállalatképpen kezeli, azonban a mi fenntebb említett viszonyaink mellett ilyen tarifa-politika keresztülvitele a gazdasági fejlődés lehetetlenné tételével egyenlő. Az új tarifa egyes tételei, attól eltekintve, hogy az áruosztályozásban rengeteg elemi hiba van, úgy az aranyparitást, mint a külföldi tételeket felülmulják. Addig azonban, míg a külföldön a szállítási díjtétel lefizetésén kívül más veszteséggel a szállító félnek számolni nem kell, nálunk a szállítási eszközök rendelkezésére bocsátásáig és a szállítás lebonyolításáig számottevő idő telik el, mely időben felmerülő kamatvesztéséget, továbbá a szállításközbeni, a szállítóeszközök gyengesége és a hosszas szállítási terminusok által okozott áruhiányokat kell a szállító félnek elviselnie.

Szállítási viszonyaink megjavításának elengedhetetlen feltétele egy *hosszúlejáratú beruházási kölcsön* felvétele, melynek törlesztési részletei csak akkor terhelheti a vasút költségvetését, mikor a beruházások eredményeként vasúti forgalmunk már normálissá vált s amikor a vasút a törlesztésre szánt többletjövedelmet nem a tarifa-emelésből, hanem a forgalom növekedésből szerzi meg.

Mikor közlekedésügyről beszélünk, nem hagyhatjuk megemlítés nélkül *telefonszolgálatunk* hiányos voltát. Ma, mikor az egész ország közigazgatása, továbbá az egész gazdasági élet a fővárosba van centralizálva s amikor a gazdasági életben az állami beavatkozásnak igen nagy szerepe van, Erdélynek és Bánátnak az ország fővárosával nincsen rendszeres telefonforgalma.

A gazdasági élet embereinek javarésze idejének igen jelentős részét a fővárosba utazással pazarolja el. Ezek a folytonos utazások annyi idő, pénz és energia pazarlást jelentenek épp azoknál az embereknél, akik ezt az időt különben a termelő munkára hasz-

nálnak fel, hogy ezek megtakarításának lehetősége a termelés költségeit lényegesen redukálná. Egy a fővárossal rendszeres telefonösszeköttetést biztosító telefonhálózat a gazdasági élet rendszeres lebonyolítási lehetőségeinek elengedhetetlen feltétele.

A közlekedési ügygel kapcsolatosan tehát kívánságainkat következőkben formulázhatjuk meg:

Szerezzen a vasút minél előbb megfelelő összegű beruházási kölcsönt és kezdje meg a vasútak teljes forgalomképességének helyreállítására irányuló munkát. A beruházási kölcsönt pedig ne tarifaemeléssel, hanem részben a megnagyobbodó forgalomból származó bevételtöbbletből, részben állami hozzájárulásból fedezze.

Erdély és Bánát és a főváros közötti telefonhálózat legsürgősebben úgy bővitendő ki, hogy a fővárossal való telefonösszeköttetés biztosítva legyen.

A szociális biztosítás kérdése.

Az imperium átvétele alkalmával az állam az ujonnan birtokba vett területeken teljes autonomiával rendelkező *betegégyelő pénztárakat* állami kezelésbe vette. Az állami kezelés eredményeként *beszűntette a pénztárak autonom szerveinek működését*. A tisztviselői kar egyrészét állami tisztviselőkkel helyettesítette, a pénztárakat központi igazgatás alá helyezte, a központi igazgatás szervét a munkaügyi minisztériumban szervezte meg; az összes bevételi feladatokat, tartalékokat a munkaügyi minisztériumba koncentrált. Ez után elkezdődött az illetén módon agyonállamosított és agyoncentrálizált intézmény központi irányítás melletti működése. A központi irányítás ugyan meghagyta a különböző jogterületeken működő pénztáraknak azt a lehetőséget, hogy minden pénztár azon jogszabály alapján működjék, amely jogszabály az impérium átvétele előtt a pénztár működését szabályozta – s így az ország területén a szociális biztosítás szabályozására négyféle partikuláris jogszabály volt érvényben, – azonban ezen jogszabályokat a központi adminisztráció saját házi szükségletének megfelelőleg módosította.

A szociális biztosítás intézményeit hozzájárulásaikkal kizárólag fenntartó rétegeinknek az intézmény irányításába beleszólási joguk nem volt. Az intézmény fenntartásához szükséges járulékokat azonban állandóan emelte az állami adminisztráció. A gazdasági érdekeltségek szívós akcióinak eredményeként a munkaügyi minisztérium is arra a belátásra jutott, hogy az ügyvitelből az érdekeltek teljesen nem zárhatók ki. Ennek folyamányaként az erdélyi pénztárak köz-

ponti igazgatósága mellé egy nyolc tagból álló igazgató-tanácsot nevezett ki. Az igazgató-tanácsnak négy munkaadó és négy munkás tagja van. Az igazgató-tanács működésének köszönhetjük azt, hogy az országos pénztár 1918. év óta elmulasztott számadási kötelezettségének eleget tett. A minden számadás nélkül évek során át kikényszerített járulék-előleg behajtását felfüggesztette, végül az autonomia részleges pótlásaként a kerületi pénztárak mellé a miniszter paritásos alapon összeállított, munkaadó és munkás tagokból álló tanácsot nevezett ki. Az igazgató-tanács azonban egyet még máig sem bir keresztül vinni, azt t. i., hogy az erdélyi és bánáti pénztárnak vezetősége arról a hozzátevőleges becslés szerint 80 millió leit kitevő tartalékról, mely a pénztárak bevételi feleslegéből az ő kezelésükbe ment át, számadást adjon.

Ez évben az állami adminisztráció a betegbiztosítási járulékokat újabb 90%-al, a balesetjárulékokat pedig 250%-al emelte. Akkor, mikor megállapítjuk azt, hogy a betegségi és baleseti segélyek felemeléseinek szükségessége feltétlenül fennforgott, meg kell állapítani azt is, hogy a felemelt járulékok javarésze nem ezen segélyek emelésére, hanem *adminisztrációra és szükségtelen tartalékok képzésére fordíttatik*. Arra való tekintettel, hogy a teherviselő rétegek teljesítőképességük végső határán vannak, követelnünk kell, hogy a tartalékképzés módja, gyümölcsöztetésének, kezelésének mikéntje az érdekeltek hatáskörébe utaltassék és az adminisztratív költségek csökkentésével a befolyt díjak a tényleges segélyezésekre használtassanak fel.

A munkaügyi minisztérium az országban érvényben lévő négyféle szociális biztosítási törvény egységesítése érdekében egy törvényjavaslatot már ki is dolgozott. Ezen törvényjavaslat a betegségi, anyasági, munkaképtelenségi, aggkori, elhalálozási és balesetbiztosítási ágakat szabályozza. A tervezet anyagi része modern elveken épült fel s annak alapelvei kevés korrekcióval elfogadhatók. Annál kevésbé fogadhatók el azon határozmányai, melyek a teherviselő rétegek megterhelését kívánják szabályozni. Egy autonóm gazdálkodás esetén a mainál magasabb megterhelésre szükség nincs, viszont a mai díjtételekből a mainál sokkal nagyobb összegű segélyezési politikát lehet biztosítani.

A tervezet második könyve a szociális biztosítás szervezésével foglalkozik. Ezen második könyv szerint a szociális biztosítási szerv szinte teljesen állami szervnek tekinthető. Biztosít ugyan a tervezet

az ügyintézés minden fokán részvéteit a biztosítottak és munkaadónak, de a határozásra és döntésre hivatott szervek összeállításában az állami elem részvétele annyira preponderáns, hogy a tervezet szerinti adminisztráció még árnyék-autonomiának sem nevezhető. A tervezet szerinti szervek tisztviselői kara állami tisztviselői kar. Az állami kezelés elgondolásának megfelelőleg az egyes szervek hatáskörének megállapításánál az állami ellenőrzés és legfőbb felügyelet feladata az adminisztrációtól nincsen különválasztva, hanem ezen feladatokat is, mint az adminisztráció egy részét, az adminisztratív szervek végzik.

A teljes állami igazgatás és kezelés alapelvein felépült törvénytervezet ellen az összes érdekelt rétegek tiltakoztak és egybehangzóan az *autonom szociális biztosítási rendszer bevezetését kérték*. A tervezet ma még a munkaügyi minisztériumban fekszik, annak módosított alakját még nem ismerjük.

Állásfoglalásunkat a szociális biztosítás kérdésében a következőkben foglalhatjuk össze:

Igényeljük a teljes autonomiával rendelkező szociális biztosítási intézmény felállítását, mely a teherviselés arányát saját tagjai teherviselő képességének tekintetbevételével, autonom szervei útján önmaga állapítja meg.

A Szakosztály Dr. Lakatos Sándor előadó javaslatait egyhangúlag elfogadja.

Gyárfás Elemér:
szenátor

A pénzügyi válság s a leu stabilizációja. A likvidációs kérdések. A hadikölcsön probléma.

Az imperiumváltás óta lefolyt nyolc esztendő óta a legnagyobb pénzügyi válságot éljük ma, mely sokkal nehezebb és akutabb a nálunk ősszel rendszeresen jelentkező pénzhiánynál, tehát nyilvánvaló, hogy messzebbfekvő okai vannak.

A legyőzött államok legnagyobb részében sikerült a valutát stabilizálni, a pénzhiányt orvosolni s a kamatlábakat a normálisához közelhozni. Nálunk sajnos, mindhárom probléma ma még megoldatlan. Napról-napra világosabban látjuk, hogy csak olcsó pénzt lehet a produktív gazdasági termelésre sikeresen felhasználni, alacsony kamatlába viszont csak a stabil valutának lehet s hogy következőleg *a stabilizáció az egyetlen orvosszere a súlyos pénzválságnak.*

A leu stabilizációja.

Laikusok – és sajnos ide kell számítanunk több kormánypolitikust is – már-már közhellyé válóan hangoztatják unos-untalan, hogy országunk annyira gazdag és termékeny, hogy e gazdagság egymagában biztosíthatja pénzünk értékét. Talán felesleges is közgazdasági tekintélyekre hivatkoznom e téves fölfogás megcáfolására, de – mert pregnánsabban nem tudom kifejezni magamat – idézem erre nézve Keynes szavait:¹⁾ „Nagyon gazdag országnak lehet nagyon rossz pénze és szegény országnak lehet jó valutája. Az ország gazdasága és valutája két különböző dolog. Az ország pénzének értéke nem szükségszerű függvénye gazdagságának, sőt még kereskedelmi mérlegének sem.”

¹ I. M. Keynes: La Réforme Monétaire, Paris, 1924. 9. lap

Két évvel ezelőtt a kolozsvári kereskedelmi és iparkamarában tartott előadásomban pénzünk katasztrófái is válságával foglalkozva,¹⁾ bemutattam azt a lefelé vezető nagy utat, melyet a leu a háború kitörése óta megtett s fejtegetéseim eredményeképpen arra a megállapításra jutottam, hogy a leu árfolyamingadozásának főoka az, hogy gazdasági életünk felelős tényezői – különösen a? akkori pénzügyminiszter, Bratianu Vintilla s a jegybank vezérigazgatója, Kiriacescu – ahelyett, hogy annyi meggyőző érv és oly sok keserft tapasztalat hatása alatt elhatároznák végre magukat arra, hogy a leunak — meggyőződésem szerint — soha többé helyre nem hozható árfolyamsülyedését eszkomptálják s pénzünk értékét így állandósítsák, még mindig a revalorizáció ábrándját kergetik s ennek érdekében a deflációt erőszakolják. Kifejtettem, hogy ez a terv – ha netalán valamiképpen mégis megvalósulhatna – egyenesen tönkretenné az egész gazdasági termelést, igyekeztem megvilágítani azt, hogy a revalorizáció ábrándja éppen ezért teljességgel kivihetetlen s mindazok az intézkedések, melyeket ennek érdekében tesznek, csak gazdasági helyzetünket súlyosbítják.

E pénzügyi koncepció életrehívásaképpen tavaly a kormány és a Banca Națională között szerződés jött létre, melynek bevallott célja az, hogy az állam évi meghatározott részletekben letörlessze a jegybanknál fennálló államadósságokat, minek további következményeképpen a leu árfolyamát a szerződés tizenötévi tartama alatt minél magasabbra, lehetőleg aranyparitásra remélték felemelni. Bár e terv józan megítélés szerint keresztülvihetetlen, ennek dacára az a pusztá tény, hogy ilyen programot az ország pénzügyi vezetői felállítottak, már magában is a legsúlyosabb megrázkódtatásnak tette ki közgazdasági életünket, mert nyilvánvaló, hogy nemcsak az aranyparitás, de már az 5 centimos zürichi kurzus is összes iparvállalataink s az egész gazdasági termelés és forgalom teljes tönkretételét jelentené.

A jelenlegi kormány több illusztris tagja s köztük különösen a nagytekintélyű Garoflid miniszter a kormányváltás után nyíltan hangoztatta e tervvel szemben azt a szerintem is egyedül helyes álláspontot, hogy a leu revalorizációjának *terve végleg elejtendő és a leut a jelenlegi 2.50 centimos árfolyamon kell stabilizálni*, ami gyakorlatilag akként történnék, hogy mihelyt a leu ezt a kurzust

¹ A leu árfolyama és a pénzügyi válság. Kolozsvár, 1924

eléri, a jegybank erős valuták vásárlásával a további emelkedést megakadályozza s az ekként beszerzendő s a jegybanknál letétbe helyezendő erős valuták, mint aranyfedezet ellenében a Banca Natională újabb bankjegymennyiséget bocsátana ki, amelyet teljes értékű kereskedelmi váltók ellenében pénzpiacunk alimentálására fordítana.

Minthogy e pillanatban a leu értéke a 2.75 centimos árfolyamot elérte, elérkezett az ideje annak, hogy amennyiben a jelenlegi kormányzat, illetve Garoflid miniszter koncepciója érvényesül az előző revalorizációs tervvel szemben, úgy az illetékes tényezők tegyék meg a szükséges intézkedéseket aziránt, hogy erős valuták vásárlásával és újabb bankjegy kibocsátásokkal egyfelől gátat vessenek a leu további értékelkedésének s másfelől enyhítsék az egyenesen katasztrófális pénzhiányt.

A pénzhiány.

A jelenlegi katasztrófális *pénzhiány* ugyanis kapcsolatos az előbbi kérdéssel s onnan állott elő, hogy a *forgalomban levő pénzkészlet nem elégséges az ország gazdasági szükségletének ellátására*. Az az irányzat, mely a leunak aranyparitásra való felemelésére törekedett, mereven ellene szegült minden újabb bankjegy-kibocsátásnak abban a hiszemben, hogy a pénzhiány automaticamente magával fogja hozni a leu értékének emelkedését is.

Felfogunk szerint teljesértékű kereskedelmi fedezettel bíró új bankjegykibocsátás nem tekinthető inflációnak s nem vonná maga után pénzünk elértéktelenedését, sőt ellenkezőleg a termelés lehetővé tételével az ország vagyonosodását mozdítaná elő.

Nézetünk szerint tehát nyomatékosan kívánnunk kell azt, hogy a jegyintézet eddigi szűkkeblű merevségével szakítva, nem improduktív állami célokra, hanem a közgazdasági élet jogos céljaira és kellő kereskedelmi fedezet mellett a *szükséges hiteleket rendelkezésre bocsássa akkor is, ha ez újabb bankjegykibocsátást tesz szükségessé*.

A magas kamatláb.

A jelenleg nálunk divó *magas kamatláb* elvitázhatatlanul megelője egész gazdasági életünknek, mert nincs olyan termelési ág, mely e magas kamatlábnak megfelelő jövedelmezőséget tudna elérni s így a jelenlegi kamatlábak mellett a mezőgazdaság, ipar és kereskedelem egyaránt csak egészen rövidlejáratú hiteleket vehet igénybe.

Nincs tehát nézeteltérés az egyes termelési ágak képviselői között abban a kérdésben, hogy e horribilis magas kamatlábak az ország egész termelési rendjének tönkretételét fogják végeredményében eredményezni.

A pénz szintén *árú* s ennél fogva *árát* vagyis *kamatlábát* a mi gazdasági rendünkben a *kereslet* és *kinálat törvényei határozzák meg*. Az elhibázott pénzügyi politika nálunk mesterséges pénzhiányt teremtett. E mesterséges pénzhiánynak szükségszerű következménye a pénz megdrágulása s a kamatlábak emelkedése, minek egyetlen ellenszere csak az lehet, hogy a pénzügyi kormányzat elhibázott és most már beigazoltan téves pénzügyi politikájával szakít és lehetővé teszi, hogy a jegyintézet normális kamatláb mellett kielégítse a legális hiteligényeket.

Minden más intézkedés csak a baj elleplezésére s a seb elgennyesedésére vezetne. Ezért leghatározottabban állást kell foglalnunk mindazon törekvésekkel szemben, melyek hatósági beavatkozásokkal és hasonló, végeredményében teljesen hatástalan, de egész gazdasági életünket izgalomban tartó zaklató intézkedésekkel akarnák a közvéleményt félrevezetni.

A Banca Națională mostoha eljárása.

Ha általánosságban is kifogásolnunk kell, hogy a Banca Națională az ország közgazdasági életének táplálására nem bocsájt kellő bankjegymennyiséget rendelkezésre, fokozott mértékben és kihangsúlyozottan szóvá kell tennünk azt, hogy a jegybanknál visszleszámitolási hitel tekintetében a kisebbségi s különösen a magyar jellegű pénzintézetek milyen mostoha elbánásban részesülnek.

Kilencvennyolc magyar jellegű pénzintézet közül, melyek 1922. évi mérlegeik szerint együttesen 174 millió lei alaptőkét és 54 millió lei tartalékalapot képviseltek, 1924. évben mindössze *négy* intézet élvezett visszleszámitolási hitelt a jegyintézetnél, összesen 9 millió lei összegben. Az élvezett hitel tehát az intézetek saját tőkéinek alig 4%-át tette ki.

Hogy ez az elbánás mennyire igazságtalan, azt világosan mutatja, hogy a bukaresti nagy pénzintézetek alap- és tartaléktőkéje az alábbi arányban van a jegyintézettől 1923-ban élvezett visszleszámitolási hitelekkel (millió lejekben):

	Alap- és tartaléktőke	Vissz- leszámítolás
Banca Românească	380	866
Banca Marmorosch Blank	287	874
Banca de Credit Român	195	529
Banca Comerțului Craiova	118	236

A bukaresti pénzüzetek tehát 1923. év folyamán alap- és tartaléktőkéjük 200%-át is jóval meghaladó visszleszámítolási hitelt nyertek a Banca Naționalától.

Ezzel szemben 1925. évi adatgyűjtésünk szerint 114 magyar jellegű intézet közül, melyeknek alaptőkéi 1924. végén 212 millió leit és tartalékalapjaik 109 millió leit, összes saját, tőkéik tehát 322 millió leit tettek ki, 1925. május havában is még mindössze csak 8 intézet részesült összesen 19 millió lei visszleszámítolási hitelben a jegyintézetnél, noha közben intézeteink a legmesszebbmenően eleget tettek az összes alaki feltételeknek és formaságoknak, melyeket a jegybank a hitel feltételül előírt.

A magyar jellegű pénzüzetek hitele ma is alig éri el a 30 milliót, holott saját tőkéik 1925. év végével már 398 milliót tett ki s így még mindig alig 8%-át teszi ki a saját tőkéknek. Ugyanakkor pedig az 50 millió alaptőkéjű kolozsvári Banca Agrara 150 millió lei hitelt élvez a jegybanktól.

Távol áll tőlünk, hogy irigy érzésekkel kifogásoljuk a román intézeteknek juttatott hiteleket, sőt a fentiekből kitetszőleg ezek az összegek is jóval alacsonyabbak a szükségletnél. De viszont nem mulaszthatjuk el, hogy most az impérium nyolcadik évében rá ne mutassunk arra a kiáltó méltánytalanságra, mellyel a kisebbségeket e téren is kezelik s az összmagyarság szervezett erejével követeljük e mostoha bánásmód megváltoztatását, mert addig, míg a magyar bankok az olcsó 6%-os pénzhez csak ilyen aránytalanul kis mértékben tudnak hozzájutni s hitelszükségleteiket elsősorban 18–20%-os takarékbetétekből kénytelenek fedezni, természetesen szó sem lehet arról, hogy a magyar hitelkereső közönség igényeit elfogadható kamatláb mellett kielégíthessék.

A hadikölcsön probléma.

Pénzügyi életünk szanalásának egyik fontos előfeltétele, hogy a háborús időkből megoldatlanul hátramaradt, ú. n. likvidációs kérdések mielőbb megoldásra jussanak.

Sajnos, e tekintetben sem dicsekedhetünk a kormányzat részéről sem túlnagy jóindulattal, sem tulbuzgó igyekezettel, mert most, a nyolcadik évben is megoldatlan még jelentős része e problémáknak, különösen azok, hol az államnak fizetnie s közönségünknek valamit kapnia kellene.

E likvidációs kérdések beható ismertetésébe nem bocsátkozom, mert ez elsősorban a szakkörökre tartozik, de ki kell ezek közül emelnem egyet, mely közönségünk széles rétegeinek elevenébe vág s ez a *hadikölcsön probléma*.

A hadikölcsönök kérdését a békeszerződések az érdekelt államokra bízta. Ennek ellenére Románián kívül egyetlen utódállam sem hagyta ezt a kérdést megoldatlanul, mert állampolgáraik érdekeinek megvédésén kívül az a beláthatatlan fontosságú szempont is vezette őket, hogy a hadikölcsönök ügyét ne diszkreditálják a jövőre nézve is saját népük szemében,

Románia kormányai 1921-ben elrendelték az összeírást és végrehajtották, de egyébként egyetlen lépéssel sem vitték közelebb a kérdést a megoldáshoz.

Az Erdélyben lévő magyar hadikölcsönkötvények névértéke 2 milliárd 226 millió korona.

Talán egyetlen kisebbségi polgára sincsen Erdélynek, aki e hadikölcsönöknél ne volna érdekelve s így valóban nem nehéz érveket felsorakoztatnunk e kérdés sürgető megoldása érdekében. Leghelyesebbnek vélem azonban, ha saját szavaim és érveim helyett szószerint idézem azt, amit erről a kérdéstről a jelenlegi kormány pénzügyminisztere, Jon J. Lăpedatu 1922. március 12-én mondott:

„A román állam előtt nem lehet közömbös polgárai e jelentős vagyonának kérdése és hitünk szerint nem teheti azt, hogy ezt a vagyont a polgárai tulajdonában levő kötvények egyszerű megsemmisítésével tönkre tegye. Ez a vélemény, amit. én mindig képviseltem és fenntartottam.”

„Az idő múlásával csak megerősödött bennem az a meggyőződés, hogy a kormány nem hagyhatja kártérítés nélkül ezeknek a kötvényeknek romániai tulajdonosait, azokat a tulajdonosokat, akik legnagyobb részben közintézmények, testületek, árvák és özvegyek.”

„Gondoljunk csak például az árvák vagyonaira, melyeket a körülmények kényszerítő ereje folytán ily papirokban helyeztek el.

S ki tudja közömbösen elnézni azt a morális és szociális igazságtalanságot, ami a kérdéses kötvények megsemmisítése esetén annyi ártatlan existencia pusztulásával járna? Nem lenne-e ez ártatlan emberek igazságtalan megbüntetése?”

„Vagy gondoljunk a közhasznú intézményekre, főleg azokra, amelyeknek anyagi kötelezettségeik vannak a szocietással szemben, amely őket megalkotta, mint aminők a szociális biztosító intézetek, munkásjóléti és nyugdíjintézmények stb. Hogyan tegyenek ők eleget kötelességeiknek, ha jövedelmi forrásaik a kötvények megsemmisítésével kiapadtak? És vajjon az állam ily esetekben közömbös maradhat-e az előálló anyagi összeomlással szemben?”

„Gondoljunk végre a parasztságra, amely adósságokba keveredett, hogy a kényszerkölcsönjegyzésben résztvegyen. Ki tudja részvétlenül nézni ennek a parasztságnak az anyagi összeomlását, ha adósságait a hadikölcsönök el nem ismerése esetén a sajátjából kell kifizetnie?”

„A szociális igazság nevében követeljük, hogy ezeket a terheket mindenki arányosan viselje, főleg akik a háborúból hasznot húztak és ne csak azok, akiknek végzetszerűen részt kellett venniük az osztrák-magyar hadikölcsönök lejegyzésében. Ezek a terhek a háború következményei éppúgy, mint a régi királyság és az új egyesült állam bármely tartozásai. Amint ez utóbbi tartozásokat úgy most, mint a jövőben az ország minden egyes polgára viselni fogja kivétel nélkül, úgy az előbbieket terhe sem hagyható csak: azoknak vállain, akik a szóbanforgó részvények tulajdonosai.”

A kifejtettek alapján kívánságainkat a következőkben foglalom össze:

1. Kivánjuk a leu stabilizációját, a leu árfolyamával való további spekuláció megszüntetését s a végleges és nyílt szakítást azzal a politikával, mely a leu árfolyamát aranyparitásra kívánja felemelni.

2. Kivánjuk a pénzhiány megszüntetését s ennek érdekében az ország legális hitelgényeinek a jegybank által való kielégítését, teljes kereskedelmi fedezet ellenében nyújtandó visszleszámitolási hitel által.

3. Kivánjuk a türhetetlenül magas kamatláb leszállítását s ennek érdekében mindazon korlátozások megszüntetését, melyek az olcsó külföldi tőkének Romániában való elhelyezkedését akadályozták.

4. Kivánjuk és teljes energiánkkal követeljük a Lăpedatu jelenlegi pénzügyminiszter által 1922-ben lefektetett elvekre is hivatkozással a hadikölcsönkötvények beváltását.

A Szakosztály az előterjesztett javaslatokat egyhangúlag elfogadja.

Dr. Roth Hugó:

A kereskedelem szabadsága.

A gazdasági szabadság elvét már a XVIII. század állította fel. Már ekkor hangoztatták a földnek a fennálló feudális terhektől való felmentését, a szabad munkát, költözködés és letelepedés szabadságát és azt, hogy a kereskedelem is szabad legyen. Ezen elvnek a negatív folyománya, hogy az állam a lehetőség szerint tartózkodjék az egyének gazdasági ügyeibe való beavatkozástól: „Laissez faire, laissez aller!”

A magántevékenységnek és így a kereskedelem szabadságának határa is van és pedig ott, amíg a társadalmi érdekek nem forognak kockán. Minthogy a társadalmi érdekek védelmére ezidőszerint kellő erővel más szerv nem rendelkezik, mint az állam, ezért az állam az, amely hivatott a szabadságot korlátozni akkor, ha fontos gazdasági érdeket lényegében veszélyeztet a gazdaság és így a kereskedelem szabadsága. Az állami beavatkozás mérvét a következő szempontok irányítják: 1. A társadalom szükségletei. 2. Az állam és magánjog közti viszony felfogása. Ahol ugyanis a magánjogi intézmények nagyobb társadalmi és állami jelentősége el van ismerve, az állam szabályozó természetű beavatkozása nagyobb lesz. 3. A kormányhatalom politikai rendszere. Ott ugyanis, ahol a kormányhatalom és a nép kölcsönös jóindulattal és békességgel élnek és működnek, az állami beavatkozás kisebb mérvű; ott ahol a polgárok szabadsága elnyomatik, ahol a kormányhatalom elvvé teszi a polgároknak magánügyeiben való zaklatását, az állami beavatkozás folyományaképpen természetesen nagyobb, sőt zaklató természetű lesz.

A gazdasági éleiben és így a kereskedelemben abszolút szabadság soha nem volt. Különböző szempontok, így közigazgatási, rendészeti, biztonsági, állami pénzügyi szempontok minden államban és mindenkor többé-kevésbé szükségessé tették az államnak

korlátozó és beavatkozó intézkedését a magángazdaságok és így a kereskedelem szabadságába.

A világháború kitöréséig a kereskedelmi szabadság korlátozása s így az állami beavatkozás csak a legkisebb, kizárólag közigazgatási, rendészeti, közegészségügyi és állami pénzügyi szempontból történt. A háború kitörése és ennek óriási mérvé azonban csakhamar szükségessé tette a társadalom védelmére az állami beavatkozást. E nélkül egyes társadalmi osztályok, sőt egyes országok, tekintettel a külkereskedelmi kapcsolatok és így az import megszűnésére, a termelés csökkenésére, teljesen élelem, illetve közszükségleti cikkek nélkül maradtak volna, ami forrongást, esetleg forradalmat s így az egyes államok végromlásba jutását idézhette volna elő. Ezen eminens társadalmi s ezzel kapcsolatos állami érdekek megóvása feltétlenül szükségessé tette az állami intézkedéseket, melyek az árak maximálására, a lánckereskedelem, az árúhalmozás megakadályozására és az árúknak arányos elosztására vonatkozik. Ezen intézkedések egészbeni vagy részbeni fenntartása indokolt volt természetesen nemcsak a háború egész időtartamára, hanem a háborút követő azon időtartamra is, amíg a külkereskedelmi normális kapcsolatok ismét fel nem vétettek, tehát amíg a rendes kereskedelmi forgalom, az export, az import, továbbá a belföldi rendes szállítási forgalom, amely az árúk egyenletes szétosztását lehetővé teszi a szükségnek megfelelően, helyre nem áll.

Amint azonban indokolt és természetes az állami beavatkozás a veszélyeztetett társadalmi érdekek megóvására, épp oly veszedelmes a túlzott állami beavatkozás akkor, amidőn azon okok, amelyek a beavatkozást s így a kereskedelmi szabadság korlátozását szükségessé tették, megszűntek.

Ma, amidőn az egész világgal a külkereskedelmi kapcsolat ismét felvételre került, amidőn az árúk tetszésszerű mennyiségben és minőségben importálhatók, amidőn a vasúti szállítás gyorsasága a békebeli viszonyokat már csaknem elérte, amidőn a verseny az árak túlhajtását, az árúk halmozását teljesen kizárja, semmi néven nevezendő oly, a kereskedelmi szabadságot korlátozó intézkedésnek, amely indokát sem közigazgatási, sem rendészeti, sem közegészségügyi, sem állami magasabb pénzügyi szempontokban nem találja, semmiképpen nem indokolt, nem igazolt és perhorreszkálandó.

A kereskedelmi szabadságnak alapelve az, hogy mindenki, aki cselekvőképes, bármilyen kereskedelmet bárhol szabadon és

korlátlanul űzhessen, ha ezen kereskedelem a fenti általános köz-igazgatási szempontból nem korlátozandó. Ezen elvnek a folyománya volna elsősorban, hogy bárki cselekvőképes egyén bárhol kereskedelmet folytathasson s így szabad letelepülési joga volna. Sajnos, ezen jog absolute nem respektáltatik a kisebbségekkel szemben, sőt minden néven nevezendő nehézség gördítettik a szabad letelepülés ellen, ha egy kisebbségi állampolgár óhajt valahol letelepedni. Ide tartoznak az abnormis taxák és egyéb hivatalos szekaturák, melyek ezen jog gyakorlását akadályozzák és nehezítik. A letelepedési jog, illetve engedély igazolása nélkül pedig az iparhatóságok iparigazolványt sem adnak és így a kereskedelemnek a folytatása már ab ovo ezzel lehetetlenné tétetik.

A kereskedelem szabadságának elvéhez tartozik azon elemi jog, hogy bárki a kereskedelmi üzletét, bármely törvényes formában akár mint egyéni céget, akár mint társas céget, tehát mint részvénytársaságot is minden további engedély nélkül, ha a törvényes kelékek fennforognak, folytathassa. Minthogy pedig a kereskedelemnek részvénytársaság formájában való folytatása főleg a tervezett üzletekhez szükséges nagytőke okából történik, mely tőkét néhány ember könnyen össze nem adhat és így ehhez az egyének nagyobb mennyiségétől szükségeltetik a tőke bevonása és tekintettel arra, hogy országunk köztudomás szerint igen nagy tőkehiányban szenved, semmi körülmények között sem indokolt és helyénvaló a külföldi tőke bevonásának nehezítése, sőt kizárása és lehetetlenné tétele. Annál kevésbé helyénvaló ez, mert külföldön egyetlenegy állam sem gyakorolja ezen elvet s legkevésbé panaszkodhatik Románia a külfölddel szemben hasonintézkedések fennforgása miatt, mert ily intézkedéseket Romániával szemben sehol külföldön nem tettek.

Mindezek dacára a kereskedelmi szabadság elvét akadályozza a részvénytársasági üzletmenetnél Románia egyrészt azáltal, hogy külön oktrojt – engedélyt – követel, melyet a Comisiunea Speciala Economica pentru esaminarea societăților nevű hatóságtól kell megszerezni és mely hatóság legjobb belátása szerint adja meg, vagy tagadja meg ezen engedélyeket s így kereskedelmi szabadságról a részvénytársasági üzletek megalapítása tekintetében szó sem lehet, másrészt szigorú rendszabályok tiltják a külföldi tőkének nagyobb mérvű érdekelttségét és ezzel korlátozzák, sőt sokszor lehetetlenné teszik bizonyos közérdeket is erősen szolgáló részvény-

társaságoknak létesítését, miután belföldön ezekre a megfelelő tőke össze nem hozható.

Mindehez járul az újabban alkalmazni megkísérelt kormánybiztosi kiküldetések beteg gondolata, mellyel szigorúan magánteremtetű üzleti vállalkozásoknak, melyek folytatásánál minden állami érdek veszélyeztetése teljesen ki van zárva, – mint például a Bodenkreditanstalt nagyszzebeni pénzüzetnél – az üzletmenet ellenőrzésére ily kormánybiztos küldetett ki, mely intézkedés következményében beláthatatlan veszélyeket hord magában.

A kereskedelmi szabadság egyik alapelvét képezi, hogy a kereskedő akkor nyissa az üzletét és akkor zárja, amikor neki jól esik. Érthető az, hogy szociális szempontok figyelembetartásával bizonyos hivatalos munkaszünet előíratik. Még az is érthető ugyancsak szociális szempontból, hogy az üzleti alkalmazottak munkaideje törvényes szabályozást nyer. Az azonban semmiképp sem indokolt, hogy a kereskedő önmaga, személyzete igénybevétele nélkül ne tarthassa nyitva az üzletét addig, ameddig neki jól esik és ne zárhassa be az üzletét akkor és oly napon, amely napon és órában ezt ő akarja.

A jelenleg nálunk érvényben levő jogszabályok nemcsak azt tiltják, ami érthető, hogy vasárnap az üzletek nyitva legyenek, de tiltják azt is, hogy a kereskedő este 7 óra, illetve 8 óra után avagy d. u. 3 óra előtt nyitva tarthassa az üzletét és tiltják és büntetik azt is, ha valaki oly időpontban tartja zárva az üzletét, mely időpontban a törvény szerint a zárvatartás nincs elrendelve. Így Kolozsvárt a zsidó vallású kereskedők egész tömege ellen indult meg a kihágási eljárás a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény alapján, mely tiltja az üzletnek zárvatartását más napokon, mint amely napot a törvény pihenő napnak írt elő azon okból, hogy ezen zsidó kereskedők az egyik vallási ünnepük napján zárva tartották üzleteiket. Milyen állami érdeket veszélyeztet az, ha egyik vagy másik kereskedő bármily magánszempontról vezetve nyitva vagy zárva tartja üzletét? Miért kell az állam beleavatkozzék az ily magán-elhatározásokba?

A kereskedelmi szabadságnak folyománya a szabad kereskedelmi verseny. A szabad verseny az, amely a kereskedelmi szabadság mellett a kereskedelemnek túlkapásait megghiúsítja. Addig, amíg a szabad forgalom, az import és export, a külkereskedelmi kapcsolat, a vasúti szállítás kellően helyre nem áll, érthetők azon intézkedések,

melyek a kereskedelmi cikkek árait korlátozzák és ellenőrzik. A társadalmat akarja védeni ezzel az állam az egyesek tulkapásaival szemben. Teljesen indokolatlan és nem helyénvaló azonban az ilyenmő korlátozás akkor, amidőn a kereskedelmi verseny teljes mérvben működik s amidőn a verseny egymást töri le s így azok okok, melyek ezen állami beavatkozást szükségessé tették, már rég megszűntek. Ma, amidőn semmi akadályja sincs annak, hogy bárki bármily mennyiségő árút bárhonnan is behozzon és bárhova is szállítson s midőn a vasúti szállítási eszközök már elég tőrhetően működnek, tehát amidőn a magasabb árral dolgozó kereskedő mellett bárki olcsóbb áron is hozhat árút forgalomba és amidőn az áru behozatala, az áru eladása nincsenek monopolumokká téve, nincsenek egyes kedvezményezettéknél lekötve, semmi értelme nincsen az úgynevezett ármaximálásnak és semmi létjogosultsága nincsen az úgynevezett uzsorabíróságok működésének.

A szabadkereskedelmet erősen korlátozzák a valuta és deviza kereskedelmet tiltó túlzottan korlátozó intézkedések.

Megértem, hogy bizonyos óvóintézkedések szükségesek a valuta és deviza kereskedelemben a mai valuta helyzetünk mellett. Ámde amidőn kereskedelmünk nyolctizedrészét import árúk kereskedelme képezi, hogy ezen óvóintézkedések oly végletbe menjenek hogy a kereskedő csak kinnal-bajjal tudja megszerezni a külföldről hozott áru fizetésére szükséges devizákat, sőt gyakran ilyen ezen korlátozó rendelkezések mellett egyáltalában be sem szerezhet mindez a kereskedelmi szabadsággal, mely a kereskedelemnek akadálytalan, sima és gyors lebonyolítását követeli, össze nem egyeztethető.

Az előadottakban mutattam reá nagy vonásokban azon itt nálunk érvényben levő lényegesebb állami intézkedésekre, melyek a kereskedelmi szabadsággal semmiképp össze nem egyeztethetők és melyek tekintetében orvoslást kell keresnünk. Nyugodt, biztos, egyenletes kereskedelem addig nem lehet, amíg fenti indokolatlan állami intézkedések hatályban maradnak. Ezek nemcsak a kereskedelemre éreztetik visszahatásukat, hanem az egész gazdasági életre s ezzel kapcsolatban az egész állami életre.

Mindezek alapján *határozati javaslatként* előterjesztem a következőket:

Mondja ki a Közigazgatási Szakosztály, hogy mindazon állami intézkedéseknek, melyek a kereskedelmi szabadságot általában és

különösen a kereskedelem szabad gyakorolhatását, a szabad versenyt és ezzel kapcsolatosan az áralakulást korlátozzák s mely intézkedések magasabb állami vagy társadalmi szempontból semmikép sem indokoltak, mielőbbi hatálytalanítását óhajtja és e célból megkeresi a Párt elnökségét, hogy a Párt a parlamentben a szükséges akciót e tekintetben kifejtse és érvényesítse.

A Szakosztály a javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Jegyzőkönyv,

felvétel az *Országos Magyar Párt Közgazdasági Szakosztályának*
Gyergyószentmiklóson, 1926. október 9-én tartott nyilvános köz-
gazdasági gyűléséről.

Jelen vannak:

A Szakosztály tagjai közül: *Gyárfás Elemér* elnök, *Berivoy István* főtitkár, Dr. Abrudbányai Ede földbirtokos, Tötör, Gróf Bethlen György az Orsz. Magyar Párt elnöke, Kolozsvár, Dr. Daradies Félix ügyvéd, Csíkszereda, Dr. Domahidy Elemér ny. főispán, szenátor, Domahida, Dr. Gaál Endre a magánjavak vezérigazgatója, Csíkszereda, Gombos Benő kereskedelmi ügynök, Kolozsvár, Dr. Kotzó Jenő orsz. képviselő, Nagyvárad, Dr. Lakatos Sándor a Gyár-
iparosok Szöv. főtitkára, Marosvásárhely, Dr. László Dezső orsz. képviselő, Gyergyószentmiklós, Molnár Imre gazdasági egyleti titkár, Szatmár, Mikó László földbirtokos, Nyárádszentlászló, Orbán Balázs Székely Földm. Szövetség igazgatója, Marosvásárhely, Purgly László földbirtokos, Arad, Sofronya, Dr. Szoboszlai László orsz. képviselő, Nyárádszereda, Sz. Szakáts Péter szenátor, Bikafalva, Dr. Tornya Gyula Ügyvéd, szenátor, Csákova, Gróf Teleky Domokos birtokos, Gernyeszeg, Gróf Teleky Arthur szenátor, Marosvásárhely, Török Bálint, az Erdélyi Gazd. Egylet titkára, Kolozsvár, Gróf Tholdalagi László birtokos, Marosgombás, Ugron Zoltán birtokos, Fiátfalva, Dr. Veress Endre iparos, Kolozsvár.

Továbbá: Abos József plébános, Deményháza, Adorján János szobafestő, Kolozsvár, Ágotha Endre plébános, Szentháromság, Angi István földbirtokos, Szárhegy, Angi Balázs birtokos, Szárhegy, Ágoston Ferenc, Dr. Apáthy Árpád v. várm. tisztii főügyész birtokos, Déva, Barabássy József erdőmérnök Gyergyószentmiklós, Bartha Alajos birtokos, Ditró, Bartha Ferenc plébános, Kászonyfalva, Dr. Bibó Béla ref. lelkész, Magyararkiskapus, Bajkó Ignác birtokos, Ditró, Gróf Bethlen Ádám földbirtokos, Bonyha, Dr. Barabás Béla ügyvéd, Dicsőszentmárton, Brósz Alfonz gyógyszerész,

Gyergyószentmiklós, Dr. Barthos Gyula ügyvéd, Gyergyószentmiklós, Balássy Sándor birtokos, Ábránfalva, Benedek István gépész, Gyergyószentmiklós, Burján Péter vendéglős, Gyergyószentmiklós, Bálint Péter plébános, Tiben (Bukovina), Blénessy Vencel cipésmester, Gyergyószentmiklós, Blénessy Károly kovácsmester, Gyergyószentmiklós, Biró Vencel birtokos, Gyergyószentmiklós, Burján János birtokos, Gyergyószentmiklós, Burján Péter birtokos, Gyergyószentmiklós, Balázs Ferenc földbirtokos, Kilyénfalva, Botár Gáspár plébános, Barót, Boga István plébános Csíkszentdomokos, Budai Tibor cipésmester, Nagyvárad, Blénessi József asztalosmester, Gyergyószentmiklós, Biró Sándor földbirtokos, Gyergyószentmiklós, Benedek Imre kárpitósmester Gyergyószentmiklós, Barna Ferenc cipésmester Gyergyószentmiklós, Blénessi Balázs timármester Gyergyószentmiklós, Bálint Vilmos plébános, Csíkszenttamás, Bálint Ákos k. tanító Gyergyószentmiklós, Csató Gábor volt alispán, Dicsőszentmárton, Dr. Csiby Andor ny. városi tanácsos, birtokos, Gyergyószentmiklós, Csók Péter földbirtokos, Gyergyószentmiklós, Csoboth Boldizsár földmives, Hadikfalva (Bukovina), Csergő Tamás főgimn. tanár, Marosvásárhely, Dr. Csipák Lajos főgimn. tanár, Csíkszereda, Csiky János timármester, Gyergyószentmiklós, Csathó Antal földmives, Gyergyóalfalu, Csukay Gyula földbirtokos, Simánd, Csergő András földmives, Gyergyószentmiklós, Csiszár Lajos építész, Marosvásárhely, Dósa István v. szolgabíró, Toplicza, Deák István gazdálkodó, Gyimes, Darvas Dénes plébános, Gyergyótölgyes, Dániel Károly birtokos, Gyergyószentmiklós, Deák Ferenc iparos, Kolozsvár, Élthes Ignác ügyvédjelölt Gyergyószentmiklós, Dr. Ferenczy Géza szenátor, Nagyajta, Dr. Ferencz József a Gazd. és Hitelszövetk. Szövetségének ügyésze, Kolozsvár, Fülöp Alajos birtokos, Szárhegy, Ferenczy Dénes birtokos, Gyergyószentmiklós, Ferenczy Márton földmives, Gyergyószentmiklós, Fülöp Alajos volt vármegyei tisztviselő, birtokos, Szárhegy, Fekete Nagy Béla volt polgármester, Kolozsvár, Görög Joachim szenátor, Gyergyószentmiklós, Gáspár Máté férfisزابó Gyergyószentmiklós, Gáspár János plébános, Gyergyóújfalu, Gaál Sándor birtokos, Gyergyóújfalu, György József birtokos, Gyergyóújfalu, Dr. Görög Ferenc volt főgimnáziumi tanár, banktisztviselő, Nagyszeben, Dr. Gaál Alajos orvos, Gyergyószentmiklós, Dr. Gspann Károly orvos, Kolozsvár, György Gábor plébános, Nagykászon, ifj. Gaál Miklós kereskedő, okl. közs. jegyző, Ditró, Gyaluy Sándor okl. gazda, igazgató

Kolozsvár, Gurát Béla pékmester, Kolozsvár, Gergely Péter gazdálkodó, Gyímes, György Lajos plébános, Gyímes, Gergely Antal gazdálkodó, Gyímes, Gyalay Korpos József birtokos, Nagyernye, Hantos Gyula, az Országos Magyar Párt titkára, Kolozsvár, Havas Lázár kereskedő, Kolozsvár, Dr. Hinléder Fels Ákos ügyvéd, Székelyudvarhely, Hegyesy Lajos, Incze Domokos főesperes-plébános Csíkszentgyörgy, Ignác László ref. esperes, képviselő, Fogaras, Dr. Issekutz Viktor birtokos, Erzsébetváros, József Lajos unitárius esperes, Sepsiszentgyörgy, ifj. Józsa Sándor birtokos, Ditró, Jakab Antal földmives, Kilyénfalva, Dr. Jakabffy Elemér, a Magyar Kisebbség főszerkesztője, Lugos, Dr. Korossy György ny. főispán, Ötvenes (Aradm.), Korondy János cipésmester, Gyergyószentmiklós, Karda Mihály birtokos, Csíkszentdomokos, Keresztes János ref. lelkész Körösbánya, Kerezsy Géza birtokos, Gyergyószentmiklós, Kemenes József birtokos, Gyergyószentmiklós, Kapcza József plébános, Bethlen, Kakucs Ferenc plébános, Kadicsfalva, Kispál László, a Minerva bizt. igazgatója Kolozsvár, Kovács Tamás földmives, Ditró, Kolumbán Ferenc az Alberté földmives, Gyergyószentmiklós, Kósa Mózes birtokos, Nyárádszereda, Kubán Endre lapszerkesztő, Temesvár, Kuti Károly birtokos, Nyárádgálfalva, Kányádi Béla ref. lelkész Bukarest, Kocsis Gyula iparos Bukarest, Dr. Kugler Vilmos ügyvéd, Gyergyószentmiklós, Laár Ferenc orsz. képviselő, Parajd, Lőrinczy Dénes unitárius esperes, Torda, Lőrincz Sándor esperes-plébános, Kilyénfalva, Liebl Ede bankigazgató Ditró, Lőrincz István, Dr. Lőrincz Károly, Lázár Ignác, Gyergyószentmiklós, Marton Gábor ny. tanító Csíkszentsimon, Dr. Mátis Albert ügyvéd, Gyergyószentmiklós, Madarász Ágoston birtokos, Gyergyószentmiklós, Dr. Molnár Dénes ügyvéd, Kézdivásárhely, Dr. Meskó Miklós ügyvéd, Déva, Mezey Lajos ny. állomásfőnök, Ditró, Márton János gazdálkodó, Gyimes, Metz Vilmos nyug. tanár, a nagyszombeni Magyar Párt elnöke, Nagyszeben, Molnár Ágoston ny. főkalauz Gyergyószentmiklós, Molnár Géza tanító Tíbeni, Istensegíts (Bukovina), ifj. Márton Lajos, Gyergyószentmiklós, Maurer Dániel, Dr. Nagy László ügyvéd, Kolozsvár, Nagy Lajos okl. gazda, Székelyabód, Némedy István László szerkesztő, Kolozsvár, Dr. Nagy Jenő ügyvéd, Csíkszentmárton, Novák Béla bádogos, Gyergyószentmiklós, Nagy István kéményseprő, Gyergyószentmiklós, Oláh Albert földmives, Szárhegy, Puskás István erdőbirtokos, Ditró, Pekri Sándor birtokos, kisküküllői Magyar Párt elnöke, Dicsőszentmárton, Pekri

Géza gyáros, Dicsőszentmárton, Dr. Péterffy Lőrinc esperes, Tekerőpatak, Páll Antal földmives, Szárhegy, Páll Lajos birtokos Tekerőpatak, Puskás István bank v. igazgató, Gyergyószentmiklós, Pototzky Dávid plébános, Csikdánfalva, Perédy György szerkesztő, Nagyvár, Réthi András fodrázmester, Gyergyószentmiklós, Salamon István festő, Gyergyószentmiklós, Sebestyén Árpád volt járásbíró, Szászváros, Dr. Sebesy János orsz. képviselő Székelyudvarhely, Sigmond Ákos birtokos, Hidalmás, Sipos Sándor plébános, Szárhegy, Sebestyén Antal plébános, Hadikfalva, Strasser Vilmos Gyergyószentmiklós, Sántha Albert Gyergyószentmiklós, Strasser József kalaposmester, Gyergyószentmiklós, id. Szász Péter földmives Gyergyószentmiklós, Szabó György apát, főesperes-plébános, Gyergyószentmiklós, Dr. Széli Lajos ügyvéd, Arad, Takó Albert plébános Csikszenttamás, Török Ferenc plébános, Gyergyócsomafalva, Dr. Török Andor orsz. képviselő, Kézdivásárhely, Dr. Gróf Teleky Domokos földbirtokos, Gernyeszeg, Tiltscher András okl. gazda, Gyergyószentmiklós, Dr. Todor Béla ügyvéd, Gyergyószentmiklós Tamás Lénárd földmives, Gyergyószentmiklós, Udvari Károly kereskedő, Gyergyószentmiklós, Ütő Sándor tanár, Kolozsvár, Varga János kisbirtokos, magántisztviselő, Gyergyószentmiklós, Veres Dénes földmives, Rigmány, Várda Titusz, a Magyar Párt elnöke Józseffalva (Bukovina), Willer József orsz. képviselő, Bukarest, Dr. Zágoni István lapszerkesztő, Kolozsvár, Zárug János szerkesztő, Gyergyószentmiklós, Gróf Teleky Ádám birtokos, Marosujvár.

Távolmaradásukat kimentették: Cs. Lázár László, Dr. Szász Ferenc, Dr. Nagy Endre, Bárdos Péter, Szabó Károly, Szabó Béni, Dr. Weiss Sándor, Dr. Böszörményi Sándor.

1. *Gyárfás Elemér* elnök üdvözli a megjelenteket, ismerteti a Szakosztály feladatait s a gyűlés céljait és a gyűlést megnyitja. A jegyzőkönyv vezetésével megbizsa *Berivoy István* főtitkárt.

Tudomásul vétetik.

2. *Berivoy István* főtitkár felolvassa az 1926. szeptember 16-iki összülés jegyzőkönyvét.

A jegyzőkönyv észrevétel nélkül hitelesítették Dr. Kotzó Jenő és Ugron Zoltán által.

3. Elnök bejelenti, hogy a mult ülésen hozott határozathoz

képezt megtette a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy a gyűlés munkálatai könyvalakban is kiadassanak s ehhez képezt a hozzászólásokat gyorsíró jegyzi. Tájékozódott az előállítási költségek felől is, melyek példányonként kb. 100 leit fognak kitenni. Kéri a jelenlevők hozzájárulását a kitett íven a könyv költségeihez.

A Szakosztály a tett intézkedéseket helybenhagyja s az Elnökséget megbizsa, hogy a munkálatok kiadása érdekében a további intézkedéseket megtegye.

4. *Ugron Zoltán* napirend előtt szóvá teszi, hogy az elnöki tanács 452/1926. szám alatt 10 pontban foglalta össze az Udvarhelymegyei Gazdasági Egylet, *Bárdos Péter* és *Cs. Lázár László* által összeállított agrárkivánságokat. E pontozatot egyáltalában nem tartja megfelelőnek.

A Szakosztály felkéri az elnöki tanácsot, hogy a 452/1926. szám alatt kiadott pontozatokat, mint nem megfelelőt, helyezze hatályon kívül s megbizsa a Szakosztály elnökségét, hogy a gyűlés munkálatainak nyomtatásban való megjelenése után állítson össze bizottságot, melynek hivatása lesz a le tárgyalt anyag figyelembevételével a gazdasági programot pontokba foglalni.

5. *Molnár Imre*, a Szatmárvármegyei Gazdasági Egylet titkára előadást tart „*A mezőgazdasági termelés fejlesztése és az állattenyésztés főbb problémái*” címen.

A Szakosztály az előadást s az előterjesztett javaslatokat egyhangú helyesléssel fogadja.

6. *Török Bálint*, az Erdélyi Gazdasági Egylet titkára előadást tart az *agrár vámorokról, a gabona és állatkereskedelem akadályairól, a mezőgazdasági adóügyről és a földkataszterről.*

Dr. Gaál Endre a mezőgazdasági kamarákra vonatkozó törvény és területi beosztás revízióját sürgeti.

Dr. Domahidy Elemér szenátor felpanaszolja az igásfogatok rekvirálását s igénybevételeit, különösen hadgyakorlatok céljára.

Nagy Lajos a gazdatisztek földigényét teszi szóvá.

Elnök felvilágosítja felszólalót, hogy ezzel a Szakosztály külön pontban fog foglalkozni.

Gróf Teleky Domokos a községi taksák ügyét teszi szóvá.

Ugron Zoltán hangsúlyozottabban kívánja kiemelni a gazdaközönség sérelmeit.

Dr. Kotzó Jenő rámutat arra, hogy nemcsak igásfogatokat, hanem kézi munkaerőt is rekvirálnak. A községi taksák ügyében magunknak is ügyelnünk kell a törvény szigorú betartására.

Dr. Hinléder Fels Ákos a kincstári és egyéb munkákra való csoportos katonai behívásokkal esett sérelmeket teszi szóvá.

Purgly László kívánatosnak tartja, hogy a növénytermelés és állattenyésztésre vonatkozó kívánságok emlékiratban foglaltassanak össze.

Dr. Fekete Nagy Béla rámutat arra, hogy az adófelemelés törvényes alapja hiányzik, mert a leu nem emelkedett 1923. óta lényegesen.

A Szakosztály a *Török Bálint* előadó által előterjesztett javaslatokat *Dr. Gaál Endre*, *Dr. Domahidy Elemér*, *Dr. Kotzó Jenő*, *Dr. Hinléder Fels Ákos* és *Purgly László* kiegészítő indítványával együtt elfogadja s a többi felszólalóknak értékes felvilágosításaikért köszönetet mond.

7. *Berivoy István* titkár felolvassa *Cs. Lázár Lászlónak* a mezőgazdasági szakoktatásra vonatkozó előadását.

Lőrinczy Dénes esperes, Torda: Felhossa, hogy Tordán is elvétetett a Szabó József-féle alapítványi földmivesiskola összes épületeivel és a fenntartásra rendelt birtokkal együtt.

Dr. Hantos Gyula szükségesnek tartja már most intézkedni arra az esetre, ha a kormány nem lesz hajlandó magyar tannyelvű mezőgazdasági iskolákat felállítani.

Gyaluy Sándor az egész gazdasági szakoktatás revízió alá vételét kívánja.

Dr. Makkay Domokos azt óhajtja, hogy az egyházak egyes intézeteket alakítsanak át gazdasági iskolákká.

Purghly László a növénynevelő intézetek felkarolását kívánja.

Ugron Zoltán a gyümölcsstermelést csak úgy tartja rentabilisnak, ha a gyümölcs vámt mentesen exportálható.

Elnök közli, hogy az egyházak komolyan foglalkoznak iskoláknak gazdasági intézetekké való átalakításával s e tervük megvalósítását a közoktatási törvény megalkotásától teszik függővé.

A Szakosztály az előadói javaslatot *Purghly László* és *Szakáts Péter* egészségítő indítványaival elfogadja s a többi hozzászólók felvilágosításaiért köszönetet mond.

8. Titkár felolvassa *Dr. Szász Ferenc* előadását az agrár-reformmal kapcsolatban még megoldásra váró kérdésekről.

Elnök előadóval szemben szükségesnek látja a falusi beltelkek kisajátításának még gondolata ellen is energikusan állást foglalni.

Keresztes János a magyar egyházaktól kisajátított földek revízióját követeli.

Nagy Lajos a gazdatisztek földigényei érdekében szólal fel.

Domahidy Elemér felveti az elvi kérdést, hogy a földbirtokosok felvehetik-e a kisajátítási vételárakat?

Elnök annak leszögezése mellett, hogy a vételár felvétele joglemondást nem képezhet, megadja a felvilágosítást az e tárgyban a kormánnyal létrejött megállapodásról, melyhez képest a hivatalból kiutalt vételár felveendő.

Mikó László akciót kíván annak érdekében, hogy az igényjogosultaktól csak a földbirtokosnak fizetett vételárakat hajtsák fel.

Hinléder Fels Ákos javasolja, hogy a kirivőbb agrársérelmek összeírassanak és könyvben publikáltassanak.

Csiszár Lajos a városi lakosság élelmezése szempontjából is szükségesnek tartja az agrárkérdés megoldását.

Gombos Benő a városi beltelkek kisajátítása ellen emel szót.

A Szakosztály *Dr. Szász Ferenc* előadó javaslatait *Keresztes János*, *Mikó*

László és Hinléder Fels Ákos kiegészítő indítványával együtt egyhangúlag elfogadja.

A többi felszólalóknak köszönetet mond.

Elnök javaslatához képest kimondja, hogy:

a falusi beltelkek kisajátításának még szándéka ellen is határozottan tiltakozik s e kérdésben fokozott éberségre inti az érdekelteket;

leszögezi, hogy a kisajátítási vételár felvétele joglemondást nem jelent s ehhez képest a kisajátítási vételárat a birtokosok vegyék fel.

9. Titkár felolvassa *Dr. Nagy Endre* előadását az erdélyi magyarság mezőgazdasági organizációinak kiépítéséről.

Orbán Balázs ugyanezen kérdésről tart előadást és terjeszt be javaslatot.

Elnök az ülést délután 1 30-kor felfüggeszti.

Elnök az ülést délután 3 órakor ismét megnyitja.

Purgly László a jogi személyiség megszerzésének nehézségeit teszi szóvá.

Orbán Balázs és *Elnök* megadják a szükséges felvilágosításokat.

Csiszár Lajos az iparos és gazdatársadalmi szervezetek együttműködését látja szükségesnek.

Dr. Lakatos Sándor szerint a szervezkedéshez pénz kell, mi csak önadóztatással teremthető elő.

Ugron Zoltán a gazdaközönseget szakszervezetekben kívánja tömöríteni, nemzetiségi különbség nélkül.

Gróf Teleky Domokos a birtokososztály kötelességévé teszi a szervezkedés irányítását.

Dr. Domahidy Elemér a szervezkedés irányítását a vármegyei gazdasági egyesületek kezébe óhajtja letenni. Kéri a Szakosztályt, hogy a királyhágóntuli ármentesítés kérdését szintén vegye fel programjába.

A Szakosztály *Dr. Nagy Endre* és *Orbán Balázs* előadók javaslatait elfogadja azzal, hogy a szervezkedés irányítása *Dr. Domahidy Elemér* indítványához képest a vármegyei gazdasági egyesületekre bizassék.

Ugyancsak magáévá teszi a Szakosztály *Dr. Domahidy Elemér* azon indítványát, hogy a királyhágóntuli ármentesítés kérdése szintén vétessék fel a párt programjába.

10. *Dr. Zágoni István* felolvassa *Bárdos Péter* előadását a *mezőgazdasági hitelről*.

Mikó László ezzel kapcsolatban bemutatja az 1926. augusztus 22-iki *ákosfalvi gazdanapon* hozott határozatokat.

A Szakosztály *Bárdos Péter* és *Mikó László* javaslatait egyhangúlag elfogadja.

11. *Dr. Ferencz József* ismerteti a *Gazdasági Hitelszövetkezetek szerepét és feladatait*.

Dr. Csiby Andor a közbirtokosságokat kívánja bevonni a hitelszövetkezetekbe s az árvaszéki pénzek fölötti szabad rendelkezést sürgeti.

A Szakosztály *Dr. Ferencz József* és *Csiby Andor* javaslatait egyhangúlag elfogadja.

12. *Dr. Kotzó Jenő* orsz. képviselő ismerteti a *szőlőgazdaság, bortermelés és borértékesítés problémáit*.

A Szakosztály előadó javaslatait egyhangúlag elfogadja.

13. *Puskás István* felolvassa a családi gyász miatt megjelenésében akadályozott *Dr. László Dezső* orsz. képviselő előadását az *erdőgazdaság problémáiról, az erdőkisajátításokról, a Csíkmegyei Magánjavokról* és az *Ősmarosszéki Havasbirtokról*.

Dr. Kovács Károly az erdőbirtokosság megadóztatásánál szenvedett sérelmeket panaszolja fel és sürgeti a Csíki Magánjavak kérdésének megoldását.

Elnök kijelenti, hogy a pártvezetőség e kérdést mindig elsőrangú feladatának tekintette és ismerteti a kormánnyal e tárgyban kötött megállapodásokat.

Abos József és *Orbán Balázs* az ősmarosszéki havasbirtok ügyében szólalnak fel.

A Szakosztály *Dr. László Dezső*, *Dr. Kovács Károly* és *Abos József* előterjesztéseit és indítványait elfogadja s *Elnök* és *Orbán Balázs* felvilágosításait tudomásul veszi.

14. *Szakáts Péter* szenátor a kereskedelmi és iparkamaráról szóló törvényt ismerteti és bírálja.

Dr. Fekete Nagy Béla javasolja a Párt kebelében gazdasági döntőbiróság felállítását.

Deák Ferenc sérelmezi, hogy az iparosoknak csak egy része osztatott be az iparkamarákhoz s hogy iparos és kereskedő között nincs világosan különbség téve.

A Szakosztály *Szakáts Péter* előadó és *Deák Ferenc* javaslatait magáévá teszi; *Dr. Fekete Nagy Bélának* a Közgazdasági Szakosztály hatáskörét meghaladó indítványát a Párt elnöki tanácsához utalja megfontolás végett.

15. Titkár felolvassa *Szabó Károly* előadását a megalkotandó egységes új ipartörvénnyel szemben támasztott kívánságainkról.

Budai Tibor ismerteti a magyar iparosság sérelmeit.

A Szakosztály az előterjesztett javaslatokat elfogadja.

16. Titkár felolvassa *Szabó Béni* brassói ipartestületi elnök előadását a magyar iparosság megszervezése s a kisipari hitel kérdéséről.

Deák Ferenc a szervezkedés előfeltételeit ismerteti s kifogásolja, hogy a Szakosztályban az iparosság nincs kellően képviselve.

Elnök megadja erre nézve a szükséges felvilágosításokat.

Dr. Veress Endre hangsúlyozza annak szükségét, hogy az iparosság maga vegye kezébe sorsa intézését és rámutat a kellő képzettség nélküli új elemek versenyében rejlő veszedelemre.

Elnök körvonalozza a Közgazdasági Szakosztály célját és hatáskörét.

Csiby János gyergyói ipartestületi elnök szükségesnek látja, hogy az összes iparosok az ipartestületekben tömörüljenek, ezek pedig valamennyien csatlakozzanak az aradi központhoz.

A Szakosztály *Szabó Béni* előadó javaslatait egyhangúlag elfogadja. A többi felszólalóknak felvilágosításaikért köszönetet mond azzal, hogy javaslataik, amennyiben azok a Szakosztály hatáskörébe tartoznak, fontolóra fognak vétetni.

17. *Csiszár Lajos* ismerteti az *ipari szakoktatás* és az iparos tanoncotthonok kérdését.

Deák Ferenc kívánatosnak tartja, hogy a magyar iparosság aktív szerepet vállaljon a tanoncotthonok vezetésében.

A Szakosztály *Csiszár Lajos* javaslatait *Deák Ferenc* megjegyzéseivel együtt magáévá teszi.

18. *Részegh Viktor* a kontármunka elleni védekezésről terjeszt elő javaslatot.

Egyhangúlag elfogadtatik.

19. *Dr. Lakatos Sándor* a nagyipar főbb problémáit, vámpolitikáinkat, a szállítási nehézségeket s a munkásbiztosítás anomáliáit ismerteti.

A Szakosztály *Dr. Lakatos Sándor* előadói javaslatait teljertalmulag elfogadja.

20. *Gyárfás Elemér* szenátor bemutatja a *pénzügyi válság, a leu stabilizációja és a hadikölcsön probléma* tárgyában előkészített javaslatait.

Az előterjesztett javaslatok egyhangúlag elfogadtnak.

21. *Dr. Roth Hugó* ismerteti a pártvezetőség álláspontját a kereskedelem szabadsága kérdésében.

A Szakosztály *Dr. Roth Hugó* előadó javaslatát egyhangúlag elfogadja.

22. *Elnök* bemutatja a Szakosztály működéséről az október 10-iki nagygyűlésen előterjesztendő jelentés tervezetét.

A Szakosztály a bemutatott jelentéstervezetet változatlan szövegben elfogadja s kimondja, hogy e jelentés a jelen gyűlésben hozott határozatokkal együtt az október 10-iki nagygyűlés elé terjesztessék tudomásvétel és approbálás céljából.

23. *Elnök* a leghálásabb köszönetét fejezi ki az előadóknak, hozzászólóknak és az összes jelenlevőknek értékes közreműködésükért, valamint a gyergyószentmiklósi ipartestületnek tanácskozási termük átengedéséért és szíves vendégszeretetükért s minthogy a tárgysorozat kimerült, a gyűlést bezárja.

Kmf.

Gyárfás Elemér s. k.
elnök.

Berivoy István s. k.
főtitkár, jegyzőkönyvvezető.

Hitelesítjük:

Gombos Benő s. k.
Dr. Veress Endre s. k.
Dr. Weiss Sándor s. k.

TARTALOM:

	Oldal
Elnöki megnyitó — <i>Gyárfás Elemér</i>	3
A mezőgazdasági termelés fejlesztése és az állattenyésztés főbb problémái — <i>Molnár Imre</i>	7
Az agrárvámok. A gabona- és állatkereskedelem akadályai. A mezőgazdasági adóügy s a földadókataszter — <i>Török Bálint</i>	13
A mezőgazdasági szakoktatás — <i>Cs. Lázár László</i>	30
Az agrárreformmal kapcsolatban még megoldandó kérdések — <i>Dr. Szász Ferenc</i>	38
Az erdélyi magyarság mezőgazdasági organizációinak kiépítése <i>Dr. Nagy Endre</i>	54
A gazdahitel — <i>Bárdos Péter</i>	72
A Gazdasági és Hitelszövetkezetek szerepe és feladata — <i>Dr. Ferencz József</i>	76
Szőlőgazdaság, bortermelés és borértékesítés — <i>Dr. Kotzó Jenő</i>	81
Az erdőgazdaság problémái, különös tekintettel az erdőkisajátításokra <i>Dr. László Dezső</i>	85
A kereskedelmi és iparkamarákról szóló törvény kritikája — <i>Sz. Szakáts Péter</i>	101
Az egységes új ipartörvénnyel szemben támasztott kívánságaink — <i>Szabó Károly</i>	111
A magyar iparososztály megszervezése. A kisipari hitel — <i>Szabó Béni</i>	121
Az ipari szakoktatás kérdése — <i>Csiszár Lajos</i>	127
A kontármunka elleni védekezés — <i>Részegh Viktor</i>	139
A nagyipar főbb problémái — <i>Dr. Lakatos Sándor</i>	140
A pénzügyi válság s a leu stabilizációja. A likvidációs kérdések. A hadikölesön probléma — <i>Gyárfás Elemér</i>	149
A kereskedelem szabadsága — <i>Dr. Roth Hugó</i>	157
Jegyzőkönyv	163